Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Τριμηνιαία Έκθεση **04/23**

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του ΙΟΒΕ. Οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Το ΙΟΒΕ

Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Copyright © 2024 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Χορηγός τεύχους

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)
Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)
Email: info@iobe.gr, http://www.iobe.gr,

ΠΡΟΛΟΓΟΣ *5*

1 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ *11*

2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ *19*

2.1 Τάσεις και προοπτικές της διεθνούς οικονομίας 19

Α. Το παγκόσμιο περιβάλλον 19

Β. Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης 23

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα 31

Α. Οικονομικό κλίμα 31

Β. Δημοσιονομικές εξελίξεις 38

Γ. Χρηματοπιστωτικό σύστημα 52

3 ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ *63*

3.1 Συνιστώσες του ΑΕΠ 63

Α. Πρόσφατες εξελίξεις 63

Β. Παραδοχές και προβλέψεις 72

3.2 Τάσεις σε βασικούς τομείς 85

3.3 Εξωτερικό ισοζύγιο 93

Α. Ανάλυση εξαγωγών και εισαγωγών από εθνικούς λογαριασμούς 93

Β. Ισοζύγιο πληρωμών 98

3.4 Αγορά εργασίας 103

3.5 Τιμές καταναλωτή και παραγωγού 113

4 ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟ 2022 ..... *123*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ *129*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το ΙΟΒΕ εκδίδει την έκθεσή του για το τέταρτο τρίμηνο του 2023, στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας, Η έκθεση αναπτύσσεται σε τέσσερις ενότητες, ενώ συνοδεύεται από ένα παράρτημα μακροοικονομικών δεικτών, συγκρίνοντας την επίδοση της Ελλάδας με τις υπόλοιπες χώρες στην Ευρωζώνη. Προηγείται εισαγωγικό κείμενο στο οποίο επισημαίνεται η σταθερή βάση της οικονομίας, με στοίχημα την στροφή παραγωγικού υποδείγματος. Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής.

Η πρώτη ενότητα αποτελεί τη συνοπτική επισκόπηση της έκθεσης, στην οποία παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της, που αναλύονται λεπτομερώς στις επόμενες ενότητες. Η δεύτερη ενότητα εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του διεθνούς περιβάλλοντος στο τρίτο τρίμηνο του 2023, καθώς και τις εξελίξεις για το υπόλοιπο του έτους και προοπτικές για το νέο, β) την αποτύπωση του οικονομικού κλίματος στην Ελλάδα στο τέταρτο τρίμηνο του 2023, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του ΙΟΒΕ, γ) την εξέλιξη του ισοζυγίου του Κρατικού Προϋπολογισμού στην περίοδο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου 2023 και δ) τις τάσεις στο εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα έως και τον Νοέμβριο του 2023.

Η τρίτη ενότητα εστιάζει στις μακροοικονομικές επιδόσεις και προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Καταγράφονται οι πρόσφατες μακροοικονομικές εξελίξεις με έμφαση στο τρίτο τρίμηνο του 2023 και παρουσιάζονται εκτιμήσει για το σύνολο του 2023 και προβλέψεις για το 2024, στη βάση παραδοχών και λαμβάνοντας υπόψη τα πλέον πρόσφατα στοιχεία. Καταγράφονται οι εξελίξεις σε βασικούς παραγωγικούς τομείς στο τρίτο τρίμηνο πέρυσι, ενώ παρουσιάζονται οι εξαγωγικές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας την ίδια περίοδο, μέσα από στοιχεία τόσο εθνικών λογαριασμών όσο και ισοζυγίου πληρωμών. Κατόπιν, αναδεικνύονται οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας κατά το τρίτο τρίμηνο του 2023. Εν συνεχεία, αναλύεται η τάση του πληθωρισμού στο σύνολο του 2023.

Η τέταρτη ενότητα περιλαμβάνει την παρουσίαση των βασικών ευρημάτων από πρόσφατη μελέτη του ΙΟΒΕ, σχετικά με το οικονομικό και κοινωνικό αποτύπωμα του κλάδου της ιδιωτικής ασφάλισης στην ελληνική οικονομία. Η τρέχουσα έκθεση περιλαμβάνει τρία ειδικά πλαίσια. Το πρώτο περιγράφει την εξέλιξη της κατανομής των δημοσίων δαπανών στην Ελλάδα σε σύγκριση με την Ευρωζώνη (ενότητα 2.2.Β). Το δεύτερο παρουσιάζει στοιχεία για την εξέλιξη των ηλεκτρονικών πληρωμών στην Ελλάδα μετά την πανδημία (ενότητα 2.2.Γ). Το τρίτο αναδεικνύει πρόσφατες τάσεις στο μείγμα των εγχώριων επενδύσεων (ενότητα 3.1.Α).

Σε μεθοδολογικό επίπεδο, η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι και τις 19/1/2024.

Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του ΙΟΒΕ για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί τον Απρίλιο του 2024.

ΣΤΑΘΕΡΗ ΒΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΜΕ ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΤΗΝ ΣΤΡΟΦΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Παρά τις έντονες αναταράξεις και ακραίες διακυμάνσεις που δημιούργησαν οι πιο πρόσφατες διαδοχικές εισαγόμενες κρίσεις, της πανδημίας, στις αγορές ενέργειας και η απότομη κλιμάκωση του πληθωρισμού, η ελληνική οικονομία φαίνεται πως σταδιακά ολοκληρώνει έναν ισχυρό κύκλο ανάκαμψης που επουλώνει πολλές από τις πληγές της δεκαετούς κρίσης χρέους, επαναφέροντας την εγγύτερα σε μια κανονικότητα.

Προσεγγίζοντας μια «κανονικότητα»

Υπάρχουν πολλοί επιμέρους δείκτες που εκφράζουν αυτή την ανάκαμψη, καθώς σε όλα τα πιο πρόσφατα τρίμηνα το ΑΕΠ αυξάνεται ταχύτερα από τους ευρωπαϊκούς μέσους όρους. Η αύξηση αυτή συνοδεύεται από συστηματική αποκλιμάκωση της ανεργίας και αύξηση των επενδύσεων που είναι επίσης υψηλότερη από τους ευρωπαϊκούς ρυθμούς αύξησης. Το εγχώριο οικονομικό κλίμα επίσης ανακάμπτει φτάνοντας, σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες μετρήσεις του ΙΟΒΕ για λογαριασμό της Ε.Ε. σε υψηλό επίπεδο 15ετίας. Η ανάκτηση επενδυτικής βαθμίδας, 13 έτη μετά την απώλειά της, εμπεδώνει αυτήν την πρόοδο που έχει συντελεστεί και το ίδιο ισχύει αναφορικά με τη μείωση του διαφορικού κόστους χρηματοδότησης του ελληνικού δημοσίου σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές οικονομίες. Κατά την χρονιά που ολοκληρώθηκε, η άνοδος στο χρηματιστήριο Αθηνών ήταν επίσης ιδιαίτερα ισχυρή.

Μετά την πανδημία, ο εισερχόμενος τουρισμός έχει κινηθεί δυναμικά και έχει αποτελέσει κρίσιμη συνιστώσα της συνολικής ανάκαμψης, καλύπτοντας άλλα κενά και συνεισφέροντας θετικά στο εξωτερικό ισοζύγιο της χώρας. Άλλωστε, ο τουρισμός συνεισέφερε κρίσιμα στην οικονομία και κατά τα χρόνια της δεκαετούς κρίσης, αμβλύνοντάς την σε ένα βαθμό. Μια δεύτερη περιοχή που κινείται ισχυρά θετικά είναι τα

ακίνητα. Πλέον, σε πολλές περιοχές της χώρας οι τιμές των ακινήτων κινούνται σε επίπεδα κοντά σε αυτά πριν από το 2008. Σε ορισμένες από τις περιπτώσεις στα ακίνητα κατευθύνονται και επενδύσεις από το εξωτερικό, όμως προς τα εκεί κατευθύνεται και το μεγάλο μέρος της εγχώριας αποταμίευσης των νοικοκυριών. Ευρύτερα, οι ξένες άμεσες επενδύσεις έχουν θετικό πρόσημο.

Προϋπόθεση η ισχυρή άνοδος των επενδύσεων

Όλα τα παραπάνω συνθέτουν μια μακροοικονομική εικόνα που είναι θετικότερη από ότι στις περισσότερες άλλες ευρωπαϊκές οικονομίες. Μπορεί να εκτιμηθεί πώς αυτή η πορεία θα συνεχιστεί και στην τρέχουσα χρονιά, συνολικά με παρόμοιο ρυθμό μεγέθυνσης, υπό την προϋπόθεση ότι θα είναι ισχυρή η άνοδος των επενδύσεων. Αυτό είναι κρίσιμο διότι το εξωτερικό ισοζύγιο θα πιέζεται και από την ασθενέστερη μεγέθυνση στο εξωτερικό, ενώ κάποιες από τις δεξαμενές που έχουν τροφοδοτήσει την αύξηση της εγχώριας κατανάλωσης εξαντλούνται. Σε μια τέτοια συνολική πορεία της οικονομίας, με παρόμοια δυναμική με την περυσινή, είναι κρίσιμο να αξιολογήσει κανείς κατά πόσο τίθενται οι βάσεις για μακροχρόνια ισχυρή ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας μέσα από την αλλαγή των δομικών χαρακτηριστικών της και ταυτόχρονα να αξιολογήσει κινδύνους που μπορεί να επηρεάσουν τη συγκεκριμένη δυναμική.

Μεικτές επιδράσεις από το εξωτερικό περιβάλλον

Στο εξωτερικό περιβάλλον της χώρας υπάρχουν μεικτές τάσεις. Μπορεί να αποτιμήσει κανείς θετικά ότι ο κύκλος της ισχυρής ανόδου των επιτοκίων δεν οδήγησε σε γενικευμένη ύφεση και έντονες επιμέρους κρίσεις, τουλάχιστον προς το παρόν, όπως υπήρχε ανησυχία ότι μπορεί να συμβεί. Φαίνεται, κατά αυτήν την έννοια, πως υπάρχει μια «ομαλή προσγείωση» της παγκόσμιας οικονομίας. Αυτή συνοδεύεται με θετική πορεία στις κεφαλαιαγορές όπως και σημαντικότερες αγορές ακινήτων, ενώ και το παγκόσμιο εμπόριο δεν έχει δεχθεί ισχυρό πλήγμα.

Αυτή η μάλλον θετική εικόνα, δεδομένων των συνθηκών, θα πρέπει να τεθεί στη σωστή προοπτική. Πρώτον, η ισχυρή άνοδος των επιτοκίων δεν έχει ακόμη μειώσει αποτελεσματικά τον πληθωρισμό ο οποίος αναμένεται να παραμείνει πρόβλημα προσεχώς. Η επίπτωση αυτής της απότομης ανόδου των επιτοκίων, που δεν αναμένεται πως θα αντιστραφεί γρήγορα, όπως και του πληθωρισμού, δεν έχει κλείσει τον κύκλο της και θα επηρεάζει αρνητικά την οικονομία και το επόμενο διάστημα. Δεύτερον, προκύπτουν περιφερειακές κρίσεις οι οποίες αυξάνουν την ένταση, καθώς σε συνέχεια της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία και στην δεύτερη εστία ανάφλεξης στη Μέση Ανατολή δεν διαφαίνεται πως μπορεί να υπάρχει εύκολη επίλυση του ζητήματος. Τρίτον, τεχνολογικές και γεωπολιτικές εξελίξεις οδηγούν πλέον γρηγορότερα σε αύξηση των τάσεων διπολισμού που μπορεί να επηρεάσουν με ακραίο τρόπο το παγκόσμιο εμπόριο καθ' όλο το επόμενο διάστημα. Ενδεχόμενη σημαντική αλλαγή πορείας των σχέσεων ανάμεσα

στις ΗΠΑ και την Κίνα, θα επηρεάσει φυσικά κρίσιμα την παγκόσμια οικονομία όχι μόνο μελλοντικά αλλά και άμεσα. Τέταρτον, όλες οι πρόσφατες κρίσεις έχουν μεγαλύτερη αρνητική επίδραση στην Ευρώπη από ό,τι σε άλλες οικονομίες. Πρέπει να προκαλεί ανησυχία ότι στην ήπειρό μας οι οικονομίες παρουσιάζουν ασθενέστερη δυναμική σε όλες τις κρίσιμες πλευρές, την παραγωγικότητα και ενσωμάτωση τεχνολογίας, την ανταγωνιστικότητα προϊόντων και υπηρεσιών και την προσέλκυση και ενσωμάτωση μεταναστών, ενώ εκκρεμεί η εμβάθυνση των θεσμών και περαιτέρω εναρμόνιση πολιτικών στην Ευρωζώνη.

Οι παραπάνω τάσεις στο περιβάλλον της οικονομίας μας, έχουν μια σειρά συνεπαγωγές και για τη δική μας. Συνολικά δεν μπορεί κανείς να υπολογίζει ότι η επίδραση του εξωτερικού τομέα θα είναι θετική, με τις εξαγωγές προϊόντων και υπηρεσιών να δέχονται πίεση. Το κόστος χρήματος και ενέργειας θα παραμείνει υψηλότερο από ότι ήταν πριν τις πιο πρόσφατες κρίσεις. Οι κίνδυνοι μιας έντονης αναταραχής στις διεθνείς κεφαλαιαγορές δεν είναι αμελητέοι και επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τη χρηματοδότηση μιας χώρας με υψηλό δημόσιο χρέος αλλά και ανάγκη χρηματοδότησης συνολικά της οικονομίας. Η αναδιάταξη του χάρτη εμπορίου σε πολλά προϊόντα και υπηρεσίες, μέσα και από τις έντονες τεχνολογικές εξελίξεις και την πράσινη μετάβαση, δημιουργούν πιέσεις σε ορισμένες περιοχές αλλά και σημαντικές ευκαιρίες σε άλλες.

Εκτός από τα εξωτερικά, υπάρχουν και τα δομικά ζητήματα της οικονομίας μας και ανισορροπίες που είναι σημαντικό να διορθωθούν νωρίτερα παρά αργότερα. Θα μπορούσε κανείς να θέσει το ερώτημα κατά πόσο η έντονη ανάκαμψη και επιστροφή σε μια σταθερότητα, αποτελεί τη βάση για μια ισχυρή ανάπτυξη της οικονομίας κατά την επόμενη δεκαετία που θα αυξήσει την ευημερία και θα παραμερίσει δια παντός την ανησυχία που προκαλεί η μελλοντική διαχείριση του υψηλού δημοσίου χρέους σε συνδυασμό με την αρνητική δημογραφική τάση. Ή εναλλακτικά, μήπως η σταθεροποίηση της οικονομίας προκαλεί, με δεδομένη τη δομή της και τα κίνητρα που αυτή δημιουργεί, συμπεριφορές που μπορεί να είναι η βάση για μια μελλοντική κρίση. Τίθεται, με άλλα λόγια το ερώτημα της στροφής σε ένα νέο παραγωγικό υπόδειγμα.

Στοίχημα η στροφή σε νέο παραγωγικό υπόδειγμα

Ορισμένες από τις αδυναμίες και ανισορροπίες της οικονομίας μας είναι ορατές και στην καθημερινή λειτουργία της. Ένα πρώτο ζήτημα, αφορά την αγορά εργασίας, όπου αν και έχει υπάρξει μεγάλη μείωση της ανεργίας, η περαιτέρω μείωση της θα συναντήσει σημαντικά εμπόδια την ίδια ώρα που υπάρχει εντεινόμενη έλλειψη εργατικού δυναμικού εξειδικευμένου ή ανειδίκευτου. Συναφές είναι και το ζήτημα της λειτουργίας στις αγορές προϊόντων και το τι συνεπάγεται για το πρόβλημα της «ακρίβειας» που επιβαρύνει τους καταναλωτές. Πέρα από

το συγκυριακό ζήτημα του εισαγόμενου πληθωρισμού, η σύγκριση της αγοραστικής δύναμης με τις τιμές και η εξέλιξη των πραγματικών εισοδημάτων αντανακλά και αδυναμίες της παραγωγικής βάσης όσο και ασθενέστερη του επιθυμητού ένταση του ανταγωνισμού στις αγορές. Στο βαθμό που γίνεται ευκολότερη η είσοδος και η ανάπτυξη επιχειρήσεων, θα υπάρχει ευνοϊκή επίδραση για τους αγοραστές προϊόντων και υπηρεσιών την ίδια ώρα που θα δημιουργούνται θέσεις εργασίας και εισοδήματα με συστηματικό τρόπο. Σχετιζόμενο εδώ είναι και το ζήτημα της τυπικής σε σχέση με την άτυπη οικονομία, το οποίο δεν αφορά μόνο τη φοροδιαφυγή αλλά συνολικά και την κατεύθυνση του παραγωγικού υποδείγματος. Η ισχυρή ανάκαμψη της οικονομίας κατά τα τελευταία χρόνια συμπεριλαμβάνει σε ένα σημαντικό βαθμό και ανάκαμψη της άτυπης δραστηριότητας. Το εάν θα επικρατήσουν κίνητρα προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση θα είναι κρίσιμο συνολικά για την κατεύθυνση της οικονομίας μας, και ανάμεσα σε αυτά τα κίνητρα που δημιουργούνται από τη φορολογία εισοδήματος και το ασφαλιστικό σύστημα. Υπάρχει φυσικά και η τομεακή διάσταση, που και αυτή σε ένα βαθμό εκφράζει την στροφή του παραγωγικού υποδείγματος, καθώς αφενός τα ακίνητα και οι κατασκευές και αφετέρου ο τουρισμός είναι ισχυρές κινητήριες δυνάμεις της οικονομίας μας, όμως χωρίς περαιτέρω ανάπτυξη τομέων που μπορούν να ενσωματώσουν σε μεγαλύτερο βαθμό νέες τεχνολογίες, όπως η μεταποίηση, η συνολική παραγωγικότητα θα υστερεί. Ένα επιμέρους κρίσιμο ζήτημα αφορά την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του δημόσιου τομέα, όπως των συστημάτων υγείας και εκπαίδευσης που οφείλουν να συμβάλλουν με διπλό τρόπο στην ανάπτυξη της οικονομίας και της κοινωνικής συνοχής. Η έγκαιρη και αποτελεσματική χρήση των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας αποτελεί ευκαιρία για επιτάχυνση των αναγκαίων αλλαγών. Τέλος βέβαια, η στροφή του παραγωγικού υποδείγματος θα αποδειχθεί με το κατά πόσο θα είναι ισχυρή και ανθεκτική η άνοδος των επενδύσεων και των εξαγωγών που μεσοπρόθεσμα θα πρέπει να είναι μεγαλύτερη από ότι της κατανάλωσης, ακριβώς ώστε η συνολική πορεία ανάπτυξης να είναι διατηρήσιμη.

1 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Διεθνές περιβάλλον: Χαμηλή μεγέθυνση το τρίτο τρίμηνο, ωστόσο καλύτερη των προσδοκιών

Η παγκόσμια οικονομία συνέχισε να μεγεθύνεται το τρίτο τρίμηνο του 2023, με χαμηλό αλλά σταθερό ρυθμό ως συνέπεια του υψηλού πληθωρισμού και της νομισματικής σύσφιξης. Βάσει των πλέον πρόσφατων προβλέψεων του ΟΟΣΑ (Δεκέμβριος 2023), εκτιμάται οριακά χαμηλότερη ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας σε σχέση με τις προβλέψεις Σεπτεμβρίου (2,9% από 3,0%). Για το 2024 η πρόβλεψη διατηρείται για ανάπτυξη 2,7%. Οι οικονομίες των χωρών του ΟΟΣΑ αναπτύχθηκαν με ετήσιο ρυθμό 1,6% το τρίτο τρίμηνο του 2023, κατόπιν αύξησης του ΑΕΠ κατά 1,6% και στο προηγούμενο τρίμηνο και ανάπτυξης 2,5% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022.

Ο πληθωρισμός διατηρείται σε υψηλότερα από τα επιθυμητά επίπεδα, παρά την σημαντική αποκλιμάκωση που έχει καταγραφεί σε σχέση με πέρυσι, ενώ ο δομικός πληθωρισμός αποδεικνύεται επίμονος σε πολλές οικονομίες. Ενδεικτικά, τον Νοέμβριο του περασμένου έτους, ο πληθωρισμός υποχώρησε στις 38 χώρες του ΟΟΣΑ φτάνοντας στο 5,4%, ενώ ο δομικός πληθωρισμός (εξαιρώντας δηλαδή ενέργεια και τρόφιμα) υποχώρησε στο 6,3%.

Με τους ρυθμούς πληθωρισμού να υπερβαίνουν τους στόχους, οι κεντρικές τράπεζες διατηρούν τα βασικά επιτόκια στα υψηλότερα επίπεδά τους τα τελευταία χρόνια και οι αγορές προεξοφλούν σταδιακή, αργή μείωση των επιτοκίων και διατήρηση υψηλότερου κόστους χρήματος σε σχέση με τις αρχές του 2022. Παρά την ισχυρότερη της αναμενόμενης αύξηση του ΑΕΠ το 2023, ο αντίκτυπος των γεωπολιτικών εντάσεων καθώς και των αυστηρότερων χρηματοοικονομικών και δημοσιονομικών συνθηκών είναι εμφανής, επηρεάζοντας τόσο τον πληθωρισμό όσο και την οικονομική δραστηριότητα. Εκτενέστερη ανάλυση παρουσιάζεται στην ενότητα 2.1Α.

Ευρωπαϊκή οικονομία: Στασιμότητα δραστηριότητας, προσδοκία ανάκαμψης

Το τρίτο τρίμηνο του 2023, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ σε ΕΕ-27 και Ευρωζώνη επιβραδύνθηκε σε μηδενικός, από 0,4% και 0,5% αντίστοιχα, το προηγούμενο τρίμηνο. Σε 13 από τις 27 χώρες μέλη της ΕΕ καταγράφηκε αρνητικός τριμηνιαίος ρυθμός το τρίτο τρίμηνο, μεταξύ αυτών η Γερμανία και η Ολλανδία. Το οικονομικό κλίμα ανέκαμψε στην Ευρώπη το τέταρτο τρίμηνο του 2023, έπειτα από πτωτική τάση στο σύνολο του πρώτου εννεαμήνου.

Ο ρυθμός πληθωρισμού μειώθηκε στο σύνολο του έτους, σε 5,5%, από 8,4% το 2022, παραμένοντας ωστόσο σημαντικά υψηλότερα του στόχου κοντά στο 2%. Η ΕΚΤ έχει προβεί ήδη σε δέκα γύρους αύξησης των βασικών επιτοκίων από τα μέσα του 2022, σωρευτικά κατά 450 μονάδες βάσης. Οι αγορές προσδοκούν ότι το κόστος χρήματος θα μειωθεί σταδιακά κατά τη διάρκεια του 2024, σωρευτικά έως και κατά 150 μονάδες βάσης, παραμένοντας ωστόσο σε επίπεδα υψηλότερα από τις αρχές του 2022.

Σύμφωνα με τις πρόσφατες προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Νοέμβριος 2023), ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ για το 2024 αναμένεται στο 1,3% και 1,2%, σε ΕΕ-27 και Ευρωζώνη. Για το 2025, αναμένεται ρυθμός 1,7% και 1,6% αντίστοιχα στις δύο ζώνες. Αναφορικά με τον πληθωρισμό, εκτιμάται ότι θα κυμανθεί σε 3,5% και 3,2% φέτος σε ΕΕ-27 και Ευρωζώνη, πριν μειωθεί σε 2,4% και 2,2%, αντίστοιχα, το 2025.

Ο συνεχιζόμενος πόλεμος σε Ουκρανία και Μέση Ανατολή, ο υψηλός δομικός πληθωρισμός, η διαφαινόμενη διάρκεια του υψηλού κόστους χρήματος και ο περιορισμένος δημοσιονομικός χώρος αποτελούν κινδύνους για την ανάκαμψη της Ευρωπαϊκής οικονομίας. Ευκαιρία αποτελεί η έγκαιρη υλοποίηση των Σχεδίων Ανάπτυξης και Ανθεκτικότητας των κρατών μελών. Κρίσιμη σημασία έχει η πολιτική συμφωνία που επετεύχθη τον Δεκέμβριο του 2023, σε επίπεδο Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τους νέους δημοσιονομικούς κανόνες, ενώ παραμένει σε εκκρεμότητα ο προσδιορισμός των επί μέρους παραμέτρων, καθώς και οι διαπραγματεύσεις με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για τελική συμφωνία. Οι τάσεις στην Ευρωπαϊκή οικονομία παρουσιάζονται αναλυτικά στην ενότητα 2.1Β.

Επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης στην Ελλάδα στο τρίτο τρίμηνο, ενίσχυση επενδυτικής εμπιστοσύνης στο δεύτερο εξάμηνο

Επιβραδύνθηκε ο ρυθμός ετήσιας οικονομικής μεγέθυνσης στο 2,1% το τρίτο τρίμηνο του 2023 (από 2,6% στο προηγούμενο τρίμηνο). Σε εποχικά διορθωμένα στοιχεία, ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο ήταν σχεδόν μηδενικός. Η επιβράδυνση προήλθε κυρίως από την κατανάλωση των νοικοκυριών, η οποία ενισχύθηκε ετησίως κατά +0,9%, ενώ η δημόσια κατανάλωση υποχώρησε ετησίως κατά -0,7%. Σημαντική στην εγχώρια ανάπτυξη στο γ΄ τρίμηνο του 2023 ήταν η συμβολή των επενδύσεων, οι οποίες αυξήθηκαν ετησίως κατά +8,9%, λόγω της ετήσιας ενίσχυσης των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (+4,9%) και των αποθεμάτων (+29,9%).

Αρνητικά στο ρυθμό μεγέθυνσης του εγχώριου ΑΕΠ στο γ΄ τρίμηνο του 2023, συνέβαλλε η ετήσια μεγέθυνση των συνολικών εισαγωγών (+2,9%), λόγω της ετήσιας ενίσχυσης των εισαγωγών αγαθών (+3,4%) και των εισαγωγών υπηρεσιών (+0,8%). Ηπιότερη, έναντι των εισαγωγών, μεγέθυνση σημείωσε ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης των εξαγωγών (+1,0%), με αποτέλεσμα, το

έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου σε εθνικολογιστικούς όρους, να αυξηθεί σε σχέση με ένα χρόνο πριν, κατά περίπου €426 εκατ.

Στις θετικές εξελίξεις κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2023 ξεχωρίζει η ενίσχυση της διεθνούς επενδυτικής εμπιστοσύνης προς τη χώρα, όπως αποτυπώνεται (α) στην εντυπωσιακή επίδοση των εγχώριων χρηματιστηριακών αποτιμήσεων και (β) στην αναβάθμιση της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας του ελληνικού δημοσίου σε επενδυτική βαθμίδα από τρεις εκ των τεσσάρων διεθνών οίκων αξιολόγησης που παρακολουθεί η ΕΚΤ. Στα θετικά, επίσης συγκαταλέγεται η επίδοση υψηλότερου ρυθμού εγχώριας ανάπτυξης σε σχέση με τον μέσο όρο στην Ευρωζώνη, καθώς και ο χαμηλότερος ρυθμός πληθωρισμού. Στις αρνητικές εξελίξεις το τρίτο τρίμηνο συγκαταλέγεται η επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου. Πρόκληση αποτελεί το μείγμα των επενδυτικών ροών, όπως αναδεικνύεται σε Ειδικό Πλαίσιο της ενότητας 3.1, καθώς η δυναμική των παγίων επενδύσεων σε τομείς πλην κατοικιών και κατασκευών παραμένει ήπια. Αναλυτική παρουσίαση των μακροοικονομικών επιδόσεων το τρίτο τρίμηνο φέτος περιλαμβάνεται στην ενότητα 3.1Α.

Δυναμική σε Κατασκευές και Υπηρεσίες το τρίτο τρίμηνο, ανθεκτικότητα στη Βιομηχανία, κόπωση στο Λιανεμπόριο

Η Βιομηχανική παραγωγή ενισχύθηκε στο πρώτο ενδεκάμηνο του 2023, κατά 2,0%, χαμηλότερα σε σύγκριση με 2,7% το ίδιο χρονικό διάστημα του 2022. Σε μεγάλο βαθμό η επιβράδυνση οφείλεται στην πτώση δραστηριότητας που καταγράφει ο τομέας της παροχής ενέργειας. Οι Κατασκευές σημειώνουν ισχυρή δυναμική, με αύξηση παραγωγής κατά 13,9% στο πρώτο εννεάμηνο, σε συνέχεια 20,7% την ίδια περίοδο του 2022. Αύξηση στον κύκλο εργασιών στους περισσότερους υποκλάδους των Υπηρεσιών καταγράφεται στο πρώτο εννεάμηνο. Αντιθέτως, το Λιανικό Εμπόριο μειώθηκε σε όγκο κατά 3,7% στο πρώτο δεκάμηνο, αντί αύξησης κατά 4,0% ένα έτος νωρίτερα. Οι προσδοκίες εμφανίζουν ωστόσο βελτίωση σε όλους τους υποκλάδους του Λιανικού Εμπορίου. Οι βραχυχρόνιες τάσεις σε βασικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας αναδεικνύονται στην ενότητα 3.2.

Μειωμένο, αλλά υψηλό το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου

Στην πλευρά των εξαγωγών προϊόντων στους εθνικούς λογαριασμούς, καταγράφηκε μείωση σε ονομαστικούς όρους, στο πρώτο δεκάμηνο του 2023, με ρυθμό -7,2%, αν και εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών σημειώθηκε στασιμότητα. Άνοδος σε ονομαστικούς όρους παρουσιάστηκε κυρίως στις κατηγορίες Καύσιμα και Πρώτες Ύλες. Στην πλευρά των εισαγωγών, καταγράφηκε μείωση σε τρέχουσες τιμές, με ρυθμό 12,8% στο πρώτο δεκάμηνο του 2023. Ως αποτέλεσμα, μειώθηκε στο δεκάμηνο το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου σε σχέση με το 2022 κατά 21,1%, σε €24,6 δισεκ.. Διατηρείται η διαχρονικά υψηλή εξωστρέφεια για την ελληνική οικονομία το 2023.

Από την πλευρά του Ισοζυγίου Πληρωμών, στο πρώτο ενδεκάμηνο του 2023, καταγράφηκε μείωση του ελλείμματος στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών στα €11,9 δισεκ., έναντι €18,5 δισεκ. την ίδια περίοδο το 2022. Σημαντική διόρθωση του ελλείμματος καταγράφηκε στο ισοζύγιο αγαθών (κατά 90% λόγω καυσίμων, υπό την επίδραση της μείωσης των ενεργειακών τιμών) και αύξηση στο πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών (με ιστορικά υψηλές ταξιδιωτικές εισπράξεις άνω των 20 δισεκ) και του ισοζυγίου δευτερογενών εισοδημάτων, στο οποίο καταγράφονται και

οι εισροές από το Ταμείο Ανάκαμψης. Το έλλειμμα του Ισοζυγίου Αγαθών χωρίς καύσιμα και πλοία διαμορφώθηκε το επτάμηνο του 2023 στα €2,0 δισεκ. από €4,9 δισεκ. το ίδιο διάστημα του 2022. Παρά την ετήσια βελτίωση, το έλλειμμα στο ΙΤΣ παραμένει υψηλό, εκτιμάται περί το 7,5% του ΑΕΠ το 2023, από 11,1% το 2022. Αναλυτικότερα οι εξελίξεις στο εξωτερικό ισοζύγιο περιγράφονται στην ενότητα 3.3.

Μείωση της ανεργίας σε χαμηλό 14-ετίας

Το τρίτο τρίμηνο του 2023 καταγράφηκε περαιτέρω μείωση της ανεργίας στο 10,8% από 11,6% το γ' τρίμ. του 2022. Η μείωση του ποσοστού ανεργίας ήταν κυρίως αποτέλεσμα της ενίσχυσης της απασχόλησης. Το ισοζύγιο προσλήψεων-αποχωρήσεων στον ιδιωτικό τομέα για το δωδεκάμηνο του 2023 ήταν θετικό κατά 116,7 χιλ. θέσεις εργασίας έναντι θετικού ισοζυγίου κατά 72,9 χιλ. θέσεις εργασίας το δωδεκάμηνο του 2022. Οι τομείς με τη μεγαλύτερη ετήσια άνοδο στην απασχόληση το τρίτο τρίμηνο του 2023 ήταν οι Κατασκευές (+25,0 χιλ. απασχολούμενοι), Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (+19,3 χιλ.), Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία (+19,0 χιλ.) και οι Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας (+18,6 χιλ.). Ετήσια μείωση της απασχόλησης καταγράφηκε σε Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο (-22,5 χιλ. απασχολούμενοι) και στην Εκπαίδευση (-16,1 χιλ.). Ο εποχικά διορθωμένος δείκτης μισθολογικού κόστους σημείωσε ετήσια αύξηση κατά 5,8% το τρίτο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Η απασχόληση αναμένεται να τονωθεί περαιτέρω, αν και με μειούμενο ρυθμό, από την ενίσχυση των επενδύσεων, των εξαγωγών, και την αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης. Οι παράγοντες αυτοί αναμένεται να αντισταθμίσουν μερικώς την αρνητική επίδραση του υψηλότερου κόστους χρήματος στη ζήτηση εργασίας από τις επιχειρήσεις. Συνεπώς, αναμένεται περαιτέρω πτωτική τάση της ανεργίας τα επόμενα τρίμηνα, με σαφή ωστόσο τάση επιβράδυνσης. Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω επιδράσεις, το ποσοστό ανεργίας αναμένεται ότι διαμορφώθηκε στην περιοχή του 11,2% για το 2023 και προβλέπεται κοντά στο 10,5% για το 2024. Αναλυτικότερα οι εξελίξεις και προσδοκίες για την τάση στην αγορά εργασίας περιλαμβάνονται στην ενότητα 3.4.

Σημαντική υποχώρηση του πληθωρισμού, υψηλός σε είδη πρώτης ανάγκης

Ο πληθωρισμός αποκλιμακώθηκε σημαντικά στο σύνολο του 2023, με μέσο ρυθμό ανόδου στο 3,5% (ΔΤΚ) και 4,2% (ΕνΔΤΚ), έναντι πληθωρισμού 9,6% και 9,3% αντίστοιχα το 2022. Ο ρυθμός πληθωρισμού το 2023 καταγράφηκε χαμηλότερος του μ.ό. της ΕΖ (Παράρτημα, διάγραμμα 4), σε συνέχεια υψηλότερου μέσου ρυθμού το 2022. Σε μεγάλο βαθμό, η υποχώρηση του πληθωρισμού αποδίδεται στην πτώση στις διεθνείς τιμές ενεργειακών αγαθών το 2023, σε αντιδιαστολή με τις τιμές των μη ενεργειακών αγαθών που παραμένουν σε ανοδική τροχιά. Ενδεικτικά, ο ρυθμός μεταβολής του ΕνΔΤΚ με σταθερούς φόρους και χωρίς την ενέργεια ήταν στο 6,9% το 2023, από άνοδο 6,0% ένα έτος πριν.

Βασικές υποθέσεις για την πρόβλεψη του πληθωρισμού αποτελούν: (α) η εξέλιξη της τιμής του πετρελαίου Brent αποτιμημένη σε ευρώ, η οποία αναμένεται ετησίως μεσοσταθμικά να παραμείνει αμετάβλητη το 2024 (β) η εξέλιξη της καταναλωτικής ζήτησης, η οποία αναμένεται να καταγράψει ηπιότερη άνοδο, κατά περίπου 1,4% το 2024. Σε αυτό το πλαίσιο, προβλέπεται πως ο ρυθμός πληθωρισμού θα κυμανθεί στην περιοχή του 2,8% το 2024. Η ενότητα 3.5 περιγράφει αναλυτικότερα τις πρόσφατες τάσεις στις τιμές καταναλωτή και παραγωγού, καθώς και προσδοκίες για την εξέλιξή τους το 2024.

Μικρή υποχώρηση στο εγχώριο οικονομικό κλίμα το δ' τρίμηνο

Μικρή πτώση κατέγραψε ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα κατά το δ' τρίμηνο του 2023 σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (106,4 από 110,0 μον.). Αισθητή είναι η βελτίωση σε σύγκριση και με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο (101,6 μον.). Οι επιχειρηματικές προσδοκίες εξασθένισαν ήπια στο τελευταίο τρίμηνο σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο στις Υπηρεσίες, υποχώρησαν εντονότερα στο Λιανικό εμπόριο και τη Βιομηχανία, ενώ ενισχύθηκαν σημαντικά στις Κατασκευές. Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης εξασθένισε σημαντικά την περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου έναντι του προηγούμενου τριμήνου του, στις -43,5 (από –36,3) μονάδες. Παράλληλα, κινείται έντονα υψηλότερα σε σχέση με ένα έτος νωρίτερα (-52,6 μον.). Αναλυτική περιγραφή των τάσεων στις συνιστώσες του οικονομικού κλίματος περιλαμβάνεται στην ενότητα 2.2Α.

Δημόσια οικονομικά: υπέρβαση ταμειακών στόχων το 2023

Στο ενδεκάμηνο του 2023, η εκτέλεση του κρατικού προϋπολογισμού κινήθηκε ταμειακά καλύτερα από τον στόχο, υπό την επίδραση της οικονομικής ανάκαμψης και του πληθωρισμού. Η βελτίωση του ισοζυγίου σε σχέση με πέρυσι, οφείλεται κυρίως στη μεγαλύτερη αύξηση των καθαρών εσόδων (+10,7% ή +€5,73 δισεκ.). Την περίοδο Ιαν.-Νοέ. 2023 καταγράφηκε ταμειακό πρωτογενές πλεόνασμα €5.826 εκατ., έναντι στόχου για πρωτογενές πλεόνασμα €3.771 εκατ. (εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2023) και πρωτογενούς ελλείμματος €1.091 εκατ. το αντίστοιχο διάστημα του 2022.

Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2024, οι στόχοι για πρωτογενές πλεόνασμα διαμορφώνονται σε 1,1% του ΑΕΠ το 2023 και 2,1% του ΑΕΠ το 2024. Ο λόγος χρέους γενικής κυβέρνησης προς ΑΕΠ εκτιμάται σε 160,3% το 2023. Η αποτύπωση των εξελίξεων στα δημόσιο οικονομικά παρουσιάζεται στην ενότητα 2.2Β. Οι πιο απαιτητικοί δημοσιονομικοί στόχοι για το 2024 καθιστούν χρήσιμη την καταγραφή των δημοσίων δαπανών στην Ελλάδα ανά κατηγορία, σε σύγκριση με τον μέσο όρο στην Ευρώπη, όπως γίνεται στο Ειδικό Πλαίσιο στο τέλος της ενότητας.

Μείωση του spread στα ελληνικά ομόλογα, επιβράδυνση πιστωτικής επέκτασης

Στο δεύτερο εξάμηνο του 2023, η πιστοληπτική αξιολόγηση του ελληνικού δημοσίου αναβαθμίστηκε στην «επενδυτική βαθμίδα» από τρεις εκ των τεσσάρων οίκων αξιολόγησης που παρακολουθεί η ΕΚΤ, έπειτα από 13 έτη. Η βελτίωση της εμπιστοσύνης της διεθνούς επενδυτικής κοινότητας προς την ελληνική οικονομία αποτυπώθηκε τόσο από την μείωση της απόκλισης στο κόστος νέου δανεισμού του δημοσίου, όσο και από την επίδοση των τιμών των μετοχών στην εγχώρια κεφαλαιαγορά, οι οποίες στο σύνολο του 2023 κατέγραψαν από τις υψηλότερες θετικές επιδόσεις παγκοσμίως (γενικός δείκτης +39%).

Στο τραπεζικό σύστημα, μεταξύ των θετικών τάσεων, ξεχωρίζουν η μείωση των ΜΕΔ, η βελτίωση της οργανικής κερδοφορίας, και η συμφωνία για την επέκταση του δανειακού σκέλους του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Στις αρνητικές εξελίξεις, συγκαταλέγονται η επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις, με αμείωτη πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά, η κόπωση στις ιδιωτικές καταθέσεις και η αύξηση της έκθεσης

σε κρατικά ομόλογα. Μεταξύ των προκλήσεων, ξεχωρίζει η επιτάχυνση στην εξυγίανση των κόκκινων δανείων τόσο εντός όσο και εκτός τραπεζικών ισολογισμών. Οι πρόσφατες τάσεις και προκλήσεις για το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα περιγράφονται αναλυτικά στην ενότητα 2.2Γ. Το Ειδικό Πλαίσιο στο τέλος της ενότητας παρουσιάζει την εξάπλωση των ηλεκτρονικών πληρωμών στην Ελλάδα έως και το 2022.

Μακροοικονομικές εκτιμήσεις για το 2023 και προβλέψεις για το 2024

Η γεωπολιτική αστάθεια σε ανατολική Ευρώπη και Μέση Ανατολή, η βραδεία μεγέθυνση της οικονομίας στην Ευρωζώνη, η σταδιακή αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και των επιτοκίων, τα δημοσιονομικά μεγέθη και η εκτέλεση του αναθεωρημένου Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, είναι πλέον καθοριστικοί παράγοντες της εξέλιξης του ΑΕΠ το 2024.

Οι παραδοχές του βασικού σεναρίου παρουσιάζονται αναλυτικά στην ενότητα 3.1Β, ενώ περιλαμβάνουν (α) αδύναμη ανάπτυξη στην Ευρωζώνη κατά 0,6% το 2023 και 0,8% το 2024, σύμφωνα με το βασικό σενάριο της ΕΚΤ (β) διατήρηση της γεωπολιτικής αστάθειας με τις διεθνείς τιμές των ενεργειακών αγαθών να παραμένουν σχετικά σταθερές το 2024, ακολουθώντας το βασικό σενάριο της ΕΙΑ, (γ) τα επιτόκια ακολουθούν την τάση των σημερινών προθεσμιακών συμβολαίων, δηλαδή το Euribor σταδιακά υποχωρεί στην περιοχή του 2,6% στα τέλη του 2024, (δ) έγκαιρη εφαρμογή του αναθεωρημένου σχεδίου «Ελλάδα 2.0» το 2024, (ε) επίδοση εσόδων από τουρισμό το 2024 παρεμφερής με το 2023,

Αναλυτικά οι προβλέψεις ανά συνιστώσα του ΑΕΠ περιγράφονται στην ενότητα 3.1Β. Για το 2023, το ΙΟΒΕ εκτιμάει ανάπτυξη της τάξης του 2,2%, σε σταθερές τιμές το 2023 (οριακά χαμηλότερη εκτίμηση σε σχέση με την προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση), στηριζόμενη κυρίως από την ιδιωτική κατανάλωση (+1,3%) και τις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου (+7,3%). Επίσης, εκτιμάται μικρή βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου, λόγω υψηλότερης ετήσιας ενίσχυσης των εξαγωγών (+2,3%) έναντι των εισαγωγών (+1,1%). Ως προς την αγορά εργασίας, εκτιμάται ότι το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 11,2% στο σύνολο του 2023.

Για το 2024, το ΙΟΒΕ προβλέπει ανάκαμψη 2,4%, σε σταθερές τιμές, με αβεβαιότητα σχετικά με το μέγεθος των κινδύνων που απορρέουν από το διεθνές περιβάλλον. Ως προς τις συνιστώσες της ανάπτυξης το 2024, αναμένεται σημαντική ενίσχυση των πάγιων επενδύσεων (+11,0%) και διατήρηση της δυναμικής της ιδιωτικής κατανάλωσης (+1,3%). Στον εξωτερικό τομέα, αναμένεται μικρή βελτίωση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, με τις εξαγωγές και τις εισαγωγές να αυξάνονται ετησίως το 2024, κατά +2,6% και +2,2% αντιστοίχως. Ο μέσος πληθωρισμός για το 2024 αναμένεται ελαφρά υψηλότερος από τον μέσο όρο στην Ευρωζώνη, στην περιοχή του 2,8%, ενώ η ανεργία προβλέπεται ότι θα αποκλιμακωθεί περαιτέρω, αλλά με βραδύτερο ρυθμό, στην περιοχή του 10,5%.

Η πρόβλεψη στο βασικό σενάριο μακροοικονομικών προβλέψεων του ΙΟΒΕ (Πίνακας 1.1) εγκυμονεί θετικές προοπτικές αλλά και κινδύνους για το 2024, οι οποίοι και αναφέρονται αναλυτικά στην ενότητα 3.1Β.

Πίνακας 1.1

Μακροοικονομικές προβλέψεις ΙΟΒΕ (Ιανουάριος 2024)

(σε σταθερές αγοραίες τιμές, ετήσιες % μεταβολές, εκτός αν αναγράφεται διαφορετικά)

	2022 (πραγμ.)	2023 (εκτίμηση)	2024 (πρόβλεψη)
ΑΕΠ	5,7%	2,2%	2,4%
Κατανάλωση	6,3%	1,4%	0,7%
Ιδιωτική Κατανάλωση	7,6%	1,3%	1,3%
Δημόσια Κατανάλωση	2,3%	0,9%	-0,8%
Ακαθάριστες Επενδύσεις	5,5%	3,2%	10,8%
Ακαθάριστες Πάγιες Επενδύσεις	11,6%	7,3%	11,0%
Εξαγωγές	6,2%	2,3%	2,6%
Εισαγωγές	9,3%	1,1%	2,2%
Ρυθμός πληθωρισμού	9,6%	4,2%	2,8%
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	12,4%	11,2%	10,5%

Ειδική μελέτη: Το οικονομικό και κοινωνικό αποτύπωμα της ιδιωτικής ασφάλισης στην ελληνική οικονομία

Σε μελέτη που εκπόνησε το ΙΟΒΕ για λογαριασμό της Ένωσης Ασφαλιστικών Εταιρειών Ελλάδος (ΕΑΕΕ), αναδεικνύεται η συμβολή του κλάδου στην ελληνική οικονομία, καθώς και το περιθώριο για ακόμα μεγαλύτερη επίδραση σε περίπτωση σύγκλισης με την υπόλοιπη Ευρώπη. Ο βαθμός διείσδυσης της ιδιωτικής ασφάλισης στην Ελλάδα παραμένει αναλογικά με το ΑΕΠ πολύ μικρός, σε σχέση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Σε χώρες με υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανά την Ευρώπη, καταγράφεται υψηλότερη δραστηριότητα και συμμετοχή του κλάδου της ιδιωτικής ασφάλισης στην οικονομία. Η συνολική συμβολή του κλάδου ιδιωτικής ασφάλισης στο ΑΕΠ εκτιμάται σε €2,5 δισεκ. το 2022, με σημαντική ευκαιρία για περαιτέρω συμβολή σε περίπτωση σύγκλισης του μεγέθους του κλάδου με την Ευρώπη. Η συνολική συμβολή της ιδιωτικής ασφάλισης στην εγχώρια απασχόληση εκτιμάται σε 49,7 χιλιάδες θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης το 2022. Μια περίληψη της μελέτης παρουσιάζεται στο Κεφάλαιο 4 της παρούσας έκθεσης.

2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και προοπτικές της διεθνούς οικονομίας

Α. Το παγκόσμιο περιβάλλον

- Βάσει της έκθεσης Δεκεμβρίου του ΟΟΣΑ, για το 2023 εκτιμάται οριακά χαμηλότερη ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας σε σχέση με τις προβλέψεις Σεπτεμβρίου (2,9% από 3,0%). Για το 2024 η πρόβλεψη διατηρείται για ανάπτυξη 2,7%.
- Ο πληθωρισμός συνεχίζει την πτωτική του τάση, ωστόσο, εξακολουθεί να διατηρείται υψηλότερα από το επιθυμητό επίπεδο.
- Η περιοριστική νομισματική πολιτική παγκοσμίως προβλέπεται να διατηρηθεί για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, εξέλιξη η οποία αυξάνει τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους και διατηρεί την πιθανότητα απότομης «προσγείωσης» της οικονομικής δραστηριότητας.

Η παγκόσμια οικονομία συνέχισε να μεγεθύνεται το τρίτο τρίμηνο του 2023, με σταθερό αλλά χαμηλό ρυθμό ως συνέπεια του υψηλού πληθωρισμού και της νομισματικής σύσφιξης. Οι οικονομίες των χωρών του ΟΟΣΑ αναπτύχθηκαν με ετήσιο ρυθμό 1,6% το τρίτο τρίμηνο του 2023, κατόπιν αύξησης του ΑΕΠ κατά 1,6% και στο προηγούμενο τρίμηνο και ανάπτυξης 2,5% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022. Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ στις πλέον αναπτυγμένες οικονομίες (G7) διαμορφώθηκε σε 1,7%, αμετάβλητος από το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022 ήταν 1,8%. Οι 20 μεγαλύτερες οικονομίες του ΟΟΣΑ αναπτύχθηκαν με ρυθμό 2,9% το τρίτο τρίμηνο του 2023, από 3,6% το προηγούμενο τρίμηνο, και κατόπιν ανάπτυξης 3,3% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022.

Ο πληθωρισμός διατηρείται σε υψηλότερα από τα επιθυμητά επίπεδα, παρά την σημαντική αποκλιμάκωση που έχει καταγραφεί σε σχέση με πέρυσι, ενώ ο δομικός πληθωρισμός αποδεικνύεται επίμονος σε πολλές οικονομίες. Τον Νοέμβριο του περασμένου έτους, ο πληθωρισμός υποχώρησε στις 38 χώρες του ΟΟΣΑ φτάνοντας στο 5,4%, ενώ ο δομικός πληθωρισμός (εξαιρώντας δηλαδή ενέργεια και τρόφιμα) υποχώρησε στο 6,3%. Ταυτόχρονα, οι τιμές της ενέργειας υποχώρησαν 5,1% και των τροφίμων ενισχύθηκαν κατά 6,7% τον ίδιο μήνα.

Οι κεντρικές τράπεζες σε διάφορες μεγάλες οικονομίες έχουν υιοθετήσει περιοριστική νομισματική στάση για να αντιμετωπίσουν τον επίμονα υψηλό πληθωρισμό ενώ οι αγορές εργασίας παραμένουν εύρωστες. Με τους ρυθμούς πληθωρισμού να υπερβαίνουν τους στόχους, οι κεντρικές τράπεζες ανταποκρίθηκαν αυξάνοντας τα βασικά επιτόκια στα υψηλότερα επίπεδά τους τα τελευταία χρόνια. Η αυστηρότερη νομισματική πολιτική αποσκοπεί στη διασφάλιση της συνεχούς μείωσης των πληθωριστικών πιέσεων. Παρά την ισχυρότερη της αναμενόμενης αύξηση του ΑΕΠ το 2023, ο αντίκτυπος των αυστηρότερων χρηματοοικονομικών συνθηκών είναι εμφανής, επηρεάζοντας τόσο τον πληθωρισμό όσο και τις οικονομικές δραστηριότητες. Η στάση της πολιτικής υποδηλώνει δέσμευση για διατήρηση υψηλότερων επιτοκίων για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από ό,τι είχε αρχικά προβλεφθεί, καθώς οι κεντρικές τράπεζες δίνουν προτεραιότητα στη σταθερότητα των τιμών. Ωστόσο, διατηρούνται οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι και η πιθανότητα σημαντικής επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας, υπογραμμίζοντας τη λεπτή ισορροπία που οι κεντρικές τράπεζες καλούνται να διαχειριστούν μεταξύ της συγκράτησης του πληθωρισμού και της διατήρησης της οικονομικής ανάπτυξης.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον (ετήσια % μεταβολή ΑΕΠ σε σταθερές τιμές, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά)

Οικονομία	2022	2023		2024	
		Εκτίμηση	Διαφορά από προηγούμενη πρόβλεψη*	Πρόβλεψη	Διαφορά από προηγούμενη πρόβλεψη*
Παγκόσμια	3,3	2,9	-0,1	2,7	0,0
ΗΠΑ	1,9	2,4	0,2	1,5	0,2
Ιαπωνία	0,9	1,7	-0,1	1,0	0,0
Καναδάς	3,4	1,2	0,0	0,8	-0,6
Ηνωμένο Βασίλειο	4,3	0,5	0,2	0,7	-0,1
Ευρωζώνη	3,4	0,6	0,0	0,9	-0,2
Γερμανία	1,9	-0,1	0,1	0,6	-0,3
Γαλλία	2,5	0,9	-0,1	0,8	-0,4
Ιταλία	3,9	0,7	-0,1	0,7	-0,1
Τουρκία	5,5	4,5	0,2	2,9	0,3
Κίνα	3,0	5,2	0,1	4,7	0,1
Ινδία	7,2	6,3	0,0	6,1	0,1
Βραζιλία	3,0	3,0	-0,2	1,8	0,1
Παγκόσμιο Εμπόριο	5,2	1,1	-0,5	2,7	-1,1

*Διαφορά σε ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με τις προηγούμενες εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ (OECD Economic Outlook, Σεπτέμβριος 2023).

Πηγή: OECD Interim Economic Outlook, Νοέμβριος 2023.

Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη έκθεση του ΟΟΣΑ, ο ρυθμός μεταβολής του παγκόσμιου ΑΕΠ εκτιμάται ότι διαμορφώθηκε σε 2,9% το 2023, ενώ για το 2024 προβλέπεται ανάπτυξη 2,7%, από 3,0% και 2,7% αντίστοιχα στην έκθεση Σεπτεμβρίου. Ο ρυθμός αύξησης του όγκου του

παγκοσμίου εμπορίου εκτιμάται σε 1,1% για το 2023 από 5,2% το 2022, ενώ για το 2024 προβλέπεται επιτάχυνση σε 2,7%. Στον Πίνακα 2.1 περιλαμβάνονται οι ετήσιες μεταβολές του ΑΕΠ το 2022 και οι πλέον πρόσφατες προβλέψεις του ΟΟΣΑ (Νοεμβρίου 2023) για τις ετήσιες μεταβολές του κατά τα έτη 2023 και 2024, στην παγκόσμια οικονομία και σε επιλεγμένες αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες.

Στην συνέχεια αναλύονται οι πρόσφατες και αναμενόμενες τάσεις στις οικονομίες των σημαντικότερων κρατών και ενώσεων κρατών για το 2023 και το τρέχον έτος.

Μεταξύ των πλέον ανεπτυγμένων χωρών, στις ΗΠΑ το τρίτο τρίμηνο του 2023 σημειώθηκε ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης 2,9% από 1,4% το προηγούμενο τρίμηνο και 1,7% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022. Σε εποχικά διορθωμένη βάση, το τρίτο τρίμηνο σημειώθηκε ισχυρή μεγέθυνση 4,9% σε ετησιοποιημένη βάση, λόγω αυξήσεων στην ιδιωτική κατανάλωση και σε επενδύσεις αποθεμάτων. Ο πληθωρισμός υποχώρησε σε 3,1% τον περασμένο Νοέμβριο από 3,2% τον προηγούμενο μήνα, διατηρώντας την πτωτική τάση των προηγούμενων μηνών. Προκειμένου να ελέγξει τις πληθωριστικές πιέσεις, η FED έχει προχωρήσει σε διαδοχικές αυξήσεις του βασικού της επιτοκίου ανεβάζοντάς το συνολικά κατά 525 μονάδες βάσεις από τον Μάρτιο του 2022 έως και τον Ιούλιο του 2023, στο 5,25%-5,50%. Στη συνεδρίαση του Δεκεμβρίου 2023 αποφάσισε να αφήσει αμετάβλητο το επιτόκιο, για τρίτη συνεχόμενη συνεδρίαση, ενώ κατέγραψε τη πρόθεσή της να προχωρήσει σε μειώσεις 75 μονάδων βάσης μέσα στο 2024. Στο σύνολο του 2023 η αμερικανική οικονομία εκτιμάται ότι αναπτύχθηκε με ρυθμό 2,4% από ανάπτυξη 1,9% το 2022, ενώ για το 2024 προβλέπεται ανάπτυξη 1,5%.

Η οικονομία της Ευρωζώνης εμφάνισε μηδενικό ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης το τρίτο τρίμηνο του 2023, από 0,6% το προηγούμενο τρίμηνο και έναντι ρυθμού 2,4% στο ίδιο τρίμηνο του 2022. Σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, η οικονομική δραστηριότητα υποχώρησε οριακά (-0,1%) σε εποχικά διορθωμένη βάση, λόγω κυρίως της αρνητικής επίδρασης της μεταβολής των αποθεμάτων. Οι πάγιες επενδύσεις έμειναν αμετάβλητες και η καθαρή εξωτερική ζήτηση παρουσίασε μηδενική συμβολή. Μεταξύ των μεγαλύτερων οικονομιών του μπλοκ, το ΑΕΠ αυξήθηκε σε ετήσια βάση στην Ισπανία (+1,8%), στη Γαλλία (+0,6%), στην Ιταλία (+0,1), ενώ υποχώρησε στην Ολλανδία (-0,6%) και στη Γερμανία (-0,4%). Ο πληθωρισμός υποχώρησε στο 2,9% τον περασμένο Δεκέμβριο στην Ευρωζώνη, ενώ και ο δομικός πληθωρισμός υποχώρησε στο 3,4%. Η ΕΚΤ έχει επίσης δεσμευτεί ότι θα διατηρήσει τα επιτόκια σε αρκετά περιοριστικά επίπεδα για όσο διάστημα χρειαστεί, με το βλέμμα στον επίμονο πληθωρισμό ο οποίος εκτιμάται στο 5,4% το 2023, ενώ για το 2024 και το 2025 προβλέπεται υποχώρηση σε 2,7% και 2,1%, αντίστοιχα. Στο σύνολο του 2023, η οικονομία της Ευρωζώνης εκτιμάται ότι αναπτύχθηκε με ρυθμό 0,6% (από 3,4% το 2022), ενώ για το 2024 προβλέπεται μεγέθυνση κατά 0,8%. Αναλυτικότερα οι προοπτικές και προκλήσεις για την Ευρωπαϊκή οικονομία παρουσιάζονται στην ενότητα 2.1Β.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το ΑΕΠ ενισχύθηκε ετησίως κατά 0,3% στο τρίτο τρίμηνο του 2023, όπως και το προηγούμενο τρίμηνο, από ανάπτυξη 2,1% πριν ένα έτος. Ο πληθωρισμός αυξήθηκε οριακά σε 4% τον περασμένο Δεκέμβριο από 3,9%, που αποτελούσε και ελάχιστον δύο ετών, με τον δομικό πληθωρισμό στο 5,1% όσο και ένα μήνα πριν. Η κεντρική τράπεζα της χώρας διατήρησε το βασικό της επιτόκιο στο 5,25%, στο υψηλότερο επίπεδο από το 2008. Συνολικά για το 2023 εκτιμάται οριακή ανάπτυξη 0,5% από 4,3% το 2022, ενώ για το τρέχον έτος προβλέπεται μεγέθυνση 0,7%.

Στην Ιαπωνία, το ΑΕΠ αυξήθηκε ετησίως κατά 1,6% στο τρίτο τρίμηνο του 2023, κατόπιν αύξησης 2,3% στο προηγούμενο τρίμηνο και αύξησης 1,5% ένα χρόνο πριν. Για το 2023 η ιαπωνική οικονομία εκτιμάται ότι αναπτύχθηκε με ρυθμό 1,7%, από 0,9% το 2022, ενώ για το 2024 προβλέπεται ανάπτυξη 1,0%.

Στη συνέχεια της τρέχουσας υποενότητας παρουσιάζονται οι πρόσφατες τάσεις και οι προκλήσεις οικονομικής πολιτικής σε τέσσερις αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες παράγουν συνολικά σχεδόν το 1/3 του παγκόσμιου ΑΕΠ.

Αναλυτικά, η οικονομία της Κίνας κατέγραψε επιτάχυνση του ετήσιου ρυθμού ανάπτυξής της στο τέταρτο τρίμηνο του 2023, στο 5,2%, από 4,9% το προηγούμενο τρίμηνο. Βάσει των στοιχείων Δεκεμβρίου, ο κλάδος της βιομηχανικής παραγωγής γνώρισε σημαντική ώθηση, φτάνοντας στο υψηλότερο επίπεδο ανάπτυξης εδώ και σχεδόν δύο χρόνια. Ωστόσο, ο κλάδος των λιανικών πωλήσεων παρουσίασε λιγότερο ισχυρές επιδόσεις, σημειώνοντας το χαμηλότερο ρυθμό ανάπτυξης των τελευταίων τριών μηνών. Επιπλέον, το ποσοστό ανεργίας του Δεκεμβρίου ανήλθε σε υψηλό τεσσάρων μηνών, σηματοδοτώντας πιθανές προκλήσεις στην αγορά εργασίας. Για το σύνολο του 2023, η οικονομία αναπτύχθηκε κατά 5,2%, υπερβαίνοντας τον επίσημο στόχο του περίπου 5,0% και ανακάμπτοντας από άνοδο 3,0% το 2022 εν μέσω διαφόρων μέτρων στήριξης από το Πεκίνο και μιας χαμηλής σύγκρισης βάσης από το προηγούμενο έτος. Εξαιρουμένων των ετών της πανδημίας έως το 2022, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ του 2023 είναι ο βραδύτερος από το 1990, υπογραμμίζοντας τον αντίκτυπο μιας παρατεταμένης κρίσης ακινήτων, της επίμονης αδύναμης κατανάλωσης και της παγκόσμιας αναταραχής. Για το 2024 προβλέπεται μικρή επιβράδυνση της ανάπτυξης στο 4,7%.

Η οικονομία της Ινδίας κατέγραψε επιτάχυνση του ετήσιου ρυθμού ανάπτυξης σε 7,6% στο τρίτο τρίμηνο του 2023, από ανάπτυξη 7,8% στο προηγούμενο τρίμηνο και ανάπτυξη 6,2% ένα χρόνο πριν. Οι ισχυρές επιδόσεις των δημόσιων δαπανών και των παγίων επενδύσεων ήταν οι κύριοι μοχλοί της αύξησης του ΑΕΠ, ενώ επιβράδυνση σημειώθηκε στην καταναλωτική ζήτηση. Συνολικά για το 2023 εκτιμάται ετήσια ανάπτυξη 6,3% από 7,2% το 2022, ενώ για το 2024 προβλέπεται μεγέθυνση 6,1%.

Η οικονομία της Τουρκίας κατέγραψε ρυθμό ανάπτυξης 5,9% σε ετήσια βάση το τρίτο τρίμηνο του 2023 από 3,9% το προηγούμενο τρίμηνο, έναντι ανάπτυξης 4,1% πριν ένα χρόνο. Η ανάπτυξη προήλθε κυρίως από τις πάγιες επενδύσεις (+14,7%), ακολουθούμενες από την καταναλωτική δαπάνη, η οποία αυξήθηκε κατά 15,6%. Ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού ενισχύθηκε σε 62,1% για τον Δεκέμβριο του 2023, ενώ η ισοτιμία της τουρκικής λίρας συνεχίζει να υποχωρεί. Η στροφή της νομισματικής πολιτικής σε πιο ορθολογική, οδήγησε σε ραγδαία αύξηση του βασικού επιτοκίου στο 42,5% τον Δεκέμβριο του 2023 από 8,5% το Μάιο του ίδιου έτους. Τον περασμένο Δεκέμβριο, η ετήσια άνοδος δολαρίου και ευρώ σε σχέση με την τουρκική λίρα έχει φτάσει σε 59,3% και 64,0%, αντίστοιχα. Για το 2023 η τουρκική οικονομία εκτιμάται ότι αναπτύχθηκε με ρυθμό 4,5% (από 5,5% το 2022), ενώ για το 2024 προβλέπεται ανάπτυξη 2,9%.

Από τις χώρες τις Λατινικής Αμερικής, η οικονομία της Βραζιλίας κατέγραψε μεγέθυνση 2,0% στο τρίτο τρίμηνο του 2023, από 3,5% το προηγούμενο τρίμηνο και 4,3% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022. Για το 2023 εκτιμάται αύξηση του ΑΕΠ κατά 3,0%, αμετάβλητη σε σχέση με το 2022, ενώ για το 2024 προβλέπεται ανάπτυξη 1,8%.

Ο δείκτης επιχειρηματικής εμπιστοσύνης του ΟΟΣΑ σταθεροποιείται σε επίπεδα οριακά χαμηλότερα από το μακροχρόνιο μέσο όρο του, ενώ υποχώρηση καταγράφει ο δείκτης

καταναλωτικής εμπιστοσύνης για τέταρτο μήνα σε σειρά, παραμένοντας χαμηλότερα από τον μακροχρόνιο μέσο όρο (Διάγραμμα 2.1).

Διάγραμμα 2.1

Δείκτες οικονομικού κλίματος για τις χώρες του ΟΟΣΑ (στοιχεία εποχικά διορθωμένα, 100 = μακροχρόνιος μέσος όρος)

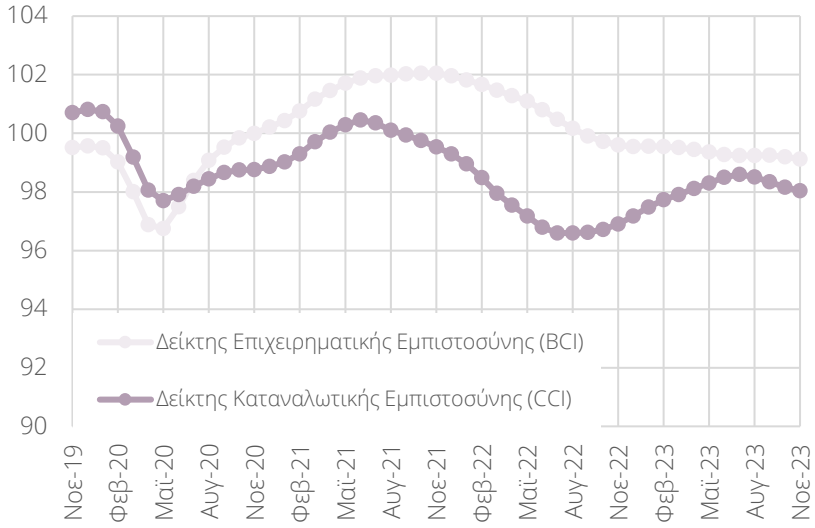

Υποχώρηση εμφανίζει ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης παγκοσμίως, ενώ σταθεροποιείται ο δείκτης επιχειρηματικής εμπιστοσύνης σε επίπεδα χαμηλότερα αλλά πλησίον του μέσου όρου.

Πηγή: ΟΟΣΑ

Β. Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

- Μηδενικός ετήσιος ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ στην ΕΕ και την Ευρωζώνη το τρίτο τρίμηνο του 2023.
- Πιο ισχυρή ανάπτυξη και χαμηλότερος πληθωρισμός το 2024 και το 2025 σύμφωνα με την έκθεση οικονομικών προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
    - Ευρωζώνη: 1,2% και 1,6% ανάπτυξη, 3,2% και 2,2% πληθωρισμός για 2024 και 2025
    - ΕΕ27: 1,3% και 1,7% ανάπτυξη, 3,5% και 2,4% πληθωρισμός για 2024 και 2025
- Διατήρηση της νομισματικής σύσφιξης από την ΕΚΤ με προσδοκία για σταδιακές μειώσεις επιτοκίων κατά τη διάρκεια του 2024.
- Συμφωνία σε επίπεδο Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τους νέους δημοσιονομικούς κανόνες, σε εκκρεμότητα επί μέρους παράμετροι, διαπραγματεύσεις για συμφωνία με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Η ευρωπαϊκή οικονομία έχει χάσει τη δυναμική της, μεταξύ άλλων λόγω του υψηλού κόστους ζωής, της αδύναμης εξωτερικής ζήτησης και της νομισματικής σύσφιξης. Παρ' ότι η οικονομία της ΕΕ ανέκαμψε μετά την πανδημία, η ανοδική τάση έχει αρχίσει να αναχαιτίζεται. Το πραγματικό ΑΕΠ μειώθηκε σε τριμηνιαία βάση οριακά στο τρίτο τρίμηνο του 2023, σε συνέχεια οριακής μόνο ανόδου στα πρώτα δύο τρίμηνα του 2023. Το υψηλό κόστος ζωής είχε βαρύτερο τίμημα από το αναμενόμενο και η επιβράδυνση στο παγκόσμιο εμπόριο ήταν επιβαρυντική. Η σφιχτή νομισματική πολιτική (με σκοπό τη συγκράτηση του πληθωρισμού) επίσης επιδρά αρνητικά στην οικονομική δραστηριότητα. Ως αποτέλεσμα, οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, έχουν

αναθεωρηθεί προς τα κάτω σε σχέση με το καλοκαίρι και την άνοιξη[1]. Αναμένεται, ωστόσο, μέτρια ανάκαμψη στο μέλλον λόγω της αύξησης της κατανάλωσης, της συνεχούς αύξησης των μισθών και της σταδιακής αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού. Παρά τη σφιχτή νομισματική πολιτική, οι επενδύσεις αναμένεται να συνεχίσουν να αυξάνονται. Ο πληθωρισμός έφτασε στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων δύο ετών στη Ευρωζώνη τον Νοέμβριο και αναμένεται να συνεχίσει να μειώνεται.

Εν μέσω αυξημένης γεωπολιτικής αβεβαιότητας, η μελλοντική εξέλιξη των τιμών της ενέργειας παραμένει αβέβαιη. Εξ αυτού, η ανταγωνιστικότητα κόστους της ΕΕ έχει επηρεαστεί, ιδίως για τα κράτη-μέλη που έχουν μεγάλο ενεργειακό τομέα. Οι μεγάλες διαφορές στα επίπεδα του πληθωρισμού, οι διαφορές στις αυξήσεις μισθών, και οι διαφορές των τιμών θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε μεγάλης διάρκειας διαφορές ανταγωνιστικότητας ορισμένων χωρών-μελών. Οι τιμές του πετρελαίου αυξήθηκαν απότομα μετά την ανάφλεξη της κρίσης στη Μέση Ανατολή τον Οκτώβριο, ωστόσο υποχώρησαν πάλι έκτοτε. Υπάρχει μεγάλη αβεβαιότητα ωστόσο όσον αφορά την πορεία τους το 2024. Η Επιτροπή έχει αναθεωρήσει τις προβλέψεις της για τις τιμές του πετρελαίου προς τα πάνω.

Οι γεωπολιτικές εντάσεις σε πολλές περιοχές του κόσμου (ειδικά στην Ουκρανία και στη Μέση Ανατολή) οδηγούν σε υψηλά επίπεδα αβεβαιότητας για το μέλλον. Ακόμη, η νομισματική σύσφιξη ίσως ζημιώσει την οικονομική δραστηριότητα περισσότερο από το αναμενόμενο. Μπορεί όμως και να μειώσει τον πληθωρισμό ταχύτερα από το αναμενόμενο.

Οικονομική δραστηριότητα το τρίτο τρίμηνο του 2023

Η οικονομική δραστηριότητα κατά το τρίτο τρίμηνο του 2023 στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και την Ευρωζώνη (ΕΖ) χαρακτηρίζεται από στασιμότητα. Σε ετήσια βάση, το ΑΕΠ παρέμεινε σταθερό τόσο στην ΕΖ όσο και στην ΕΕ, από +0,6% και 0,5% αντίστοιχα το προηγούμενο τρίμηνο. Σε όρους εποχικά διορθωμένης τριμηνιαίας μεταβολής, το ΑΕΠ παρέμεινε σταθερό στην ΕΕ και κατέγραψε οριακή μείωση κατά 0,1% στην ΕΖ, σε συνέχεια αύξησης κατά 0,1% τόσο στην ΕΖ όσο και στην ΕΕ το δεύτερο τρίμηνο του έτους.[2] Το πραγματικό ΑΕΠ αυξήθηκε στο τρίτο τρίμηνο στη Γαλλία, την Ισπανία, το Βέλγιο και τη Λετονία και παρέμεινε στάσιμο στην Ιταλία. Στη Γερμανία, το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 0,1%. και στην Ιρλανδία κατά 1,8%. Στο Παράρτημα (Διάγραμμα 1) παρουσιάζεται ο ρυθμός ανάπτυξης ανά χώρα της ΕΖ.

Η ιδιωτική κατανάλωση παρέμεινε στάσιμη σε τριμηνιαία βάση. Αυτό δείχνει ότι οι υψηλές τιμές καταναλωτή για τα περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες είχε βαρύτερο τίμημα από ό,τι αναμενόταν. Στο γ' τρίμηνο μειώθηκε κατά 0,2% σε ετήσια βάση τόσο στην ΕΖ όσο και στην ΕΕ. Η δημόσια κατανάλωση αυξήθηκε στην ΕΕ και στην Ευρωζώνη το τρίτο τρίμηνο του 2023 κατά 0,2% και 0,1%, αντίστοιχα, σε ετήσια βάση μετά από τη μηδενική αύξηση του δευτέρου τριμήνου για την ΕΕ και την οριακή αύξηση 0,1% για την ΕΖ. Μείωση σε ετήσια βάση καταγράφηκε το τρίτο τρίμηνο του έτους στις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών στην ΕΕ (-1,4%), και στην Ευρωζώνη (-1,5%), οριακής μείωσης κατά 0,% και -0,2% το προηγούμενο τρίμηνο και ισχυρής αύξησης στο τρίτο τρίμηνο του 2022 (4,4% και 4,0%). Οι εισαγωγές μειώθηκαν ετησίως ακόμα περισσότερο, κατά 2,2% στην ΕΕ και

[1] European Economic Forecasts Autumn 2023, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Νοέμβριος 2023

[2] Eurostat GDP release, 7 Δεκεμβρίου 2023

1,9% στην ΕΖ. Η μεταβολή στο δεύτερο τρίμηνο ήταν -0,3% και -0,1% αντίστοιχα. Προβλέπεται αύξηση κατά 2,3% το 2024 και για την ΕΕ και για την ΕΖ.

Ο συνολικός πληθωρισμός στην Ευρωζώνη συνέχισε να μειώνεται τον Οκτώβριο. Υποχώρησε από 5,3% σε ετήσια βάση τον Ιούλιο σε 2,9% τον Οκτώβριο και 2,4% το Νοέμβριο, το χαμηλότερο επίπεδο των δύο τελευταίων ετών. Η μείωση προήλθε κυρίως από την ενέργεια και τα τρόφιμα, αλλά είχε ευρεία βάση. Η διασπορά του πληθωρισμού εντός της ΕΕ παραμένει αυξημένη, αλλά πρόκειται να εξομαλυνθεί έως το 2025 (βλέπε Παράρτημα, Διάγραμμα 4).

Η αγορά εργασίας της ΕΕ συνέχισε να έχει ισχυρές επιδόσεις στο πρώτο εξάμηνο του 2023, παρά την επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης. Το δεύτερο τρίμηνο του 2023, το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο νέο χαμηλό ρεκόρ του 6% του εργατικού δυναμικού. Την ίδια περίοδο, το ποσοστό απασχόλησης έφθασε στο υψηλότερο επίπεδο από την αρχή της σειράς της Eurostat το 2009, 65,3% του πληθυσμού ηλικίας 15–74 ετών. Οι υψηλότερες αυξήσεις στην απασχόληση καταγράφηκαν στην Εσθονία, την Ιρλανδία και την Ισπανία σε σύγκριση με τα επίπεδα του τετάρτου τριμήνου του 2022. Μόνο τρία κράτη μέλη (Ρουμανία, Λιθουανία και Σλοβακία) παρουσίασαν μείωση της απασχόλησης. Στο Παράρτημα (Διάγραμμα 5 και 6) παρουσιάζεται το ποσοστό απασχόλησης και η μεταβολή απασχόλησης ανά χώρα της ΕΖ. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις στο γ' τρίμηνο καταγράφηκαν στη Μάλτα, την Ιρλανδία και την Ισπανία.

Στο γ' τρίμηνο το ποσοστό ανεργίας κυμάνθηκε από 2,3% στη Μάλτα έως 11,5% στην Ισπανία. Μεταξύ των μεγάλων-κρατών μελών, διαμορφώθηκε στο 2,9% στη Γερμανία, 3,0% στην Ολλανδία, 6,9% στη Γαλλία και 7,2% στην Ιταλία. Στο Παράρτημα (Διάγραμμα 7) παρουσιάζεται το ποσοστό ανεργίας ανά χώρα της ΕΖ.

Το μέσο έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης στις χώρες της ΕΕ εκτιμάται ότι μειώθηκε το 2023. Αφού έφτασε στο ιστορικά υψηλό επίπεδο του 6,7% του ΑΕΠ το 2020 μετά την πανδημία, το έλλειμμα της ΕΕ μειώθηκε στο 3,3% το 2022, παρά τα σημαντικά μέτρα για τον μετριασμό της οικονομικής και κοινωνικές επιπτώσεις των υψηλών τιμών της ενέργειας. Η πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εκτιμάει μείωση σε 2,5% τόσο για την ΕΖ όσο και για τη ΕΕ το 2023. Αφού έφτασε σε ένα ιστορικά υψηλό επίπεδο κοντά στο 92% στα τέλη του 2020, ο δείκτης του συνολικού χρέους της ΕΕ προς το ΑΕΠ μειώθηκε σημαντικά, φθάνοντας στο 85% στο τέλος του 2022. Ο δείκτης χρέους της ΕΕ προς το ΑΕΠ αναμένεται να συνεχίσει να μειώνεται και να φτάσει το 83% το 2023, βοηθούμενος από τον πληθωρισμό. Οι πιο μεγάλες πτώσεις έως το τέλος του 2025 αναμένονται στην Ελλάδα (25 π.μ.), την Κύπρο (19 π.μ.) και την Πορτογαλία. Στο Παράρτημα (Διάγραμμα 2 και 3) παρουσιάζεται το δημοσιονομικό ισοζύγιο και ο λόγος δημοσίου χρέους προς ΑΕΠ, ανά χώρα της ΕΖ.

Σύμφωνα με ανακοίνωση της στις 14 Δεκεμβρίου 2023, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αποφάσισε να μην αλλάξει τα τρία βασικά της επιτόκια, δεδομένων των αναθεωρημένων προσδοκιών για την εξέλιξη του πληθωρισμού με γνώμονα την διασφάλιση της έγκαιρης επαναφοράς του πληθωρισμού στον μεσοπρόθεσμο στόχο της ΕΚΤ του 2,0%. Βάσει των εκτιμήσεων της ΕΚΤ, ο πληθωρισμός αναμένεται να πλησιάσει τον στόχο του 2,0% το 2025. Η έκθεση της ΕΚΤ στο πλαίσιο του χαρτοφυλακίου του προγράμματος αγοράς στοιχείων ενεργητικού (asset purchase programme – APP) μειώνεται με σταθερό ρυθμό, καθώς το Ευρωσύστημα δεν επανεπενδύει πλέον τις πληρωμές κεφαλαίου από τίτλους που λήγουν.

Όσον αφορά το έκτακτο πρόγραμμα αγοράς στοιχείων ενεργητικού λόγω πανδημίας (PEPP), το Διοικητικό Συμβούλιο σκοπεύει να συνεχίσει να επανεπενδύει πλήρως τις κύριες πληρωμές από

τίτλους που λήγουν στο πλαίσιο του προγράμματος στη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2024. Το δεύτερο εξάμηνο του έτους, σκοπεύει να προχωρήσει σε μείωση του χαρτοφυλακίου κατά €7,5 δισεκ. μηνιαίως κατά μέσο όρο. Το Διοικητικό Συμβούλιο σκοπεύει να διακόψει τις επανεπενδύσεις στο πλαίσιο του PEPP στα τέλη του 2024. Τέλος, το μέσο για την προστασία της μετάδοσης (Transmission Protection Instrument – TPI) είναι διαθέσιμο για να αντισταθμιστούν ανεπιθύμητες, μη προβλέψιμες μεταβολές στην αγορά που μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά τη μετάδοση της νομισματικής πολιτικής στην ευρωζώνη, με στόχο την σταθερότητα των τιμών.

Συμβολή συνιστωσών ΑΕΠ

Βάσει αυτών των εξελίξεων στις συνιστώσες του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη (Διάγραμμα 2.2), η συμβολή των καθαρών εξαγωγών ήταν θετική (+0,4%), μεγαλύτερη από το προηγούμενο τρίμηνο (-0,1%). Η μεγαλύτερη συμβολή των καθαρών εξαγωγών στο τρίτο τρίμηνο φέτος προήλθε από τη μεγαλύτερη μείωση της συμβολής των εισαγωγών σε σχέση με τις εξαγωγές. Η συμβολή της εγχώριας ζήτησης ήταν της τάξης του -0,4% του ΑΕΠ, από θετική επίδραση 0,6 ποσοστιαίων μονάδων το προηγούμενο τρίμηνο. Η συμβολή της ιδιωτικής κατανάλωσης έγινε αρνητική στο τρίτο τρίμηνο του 2023 και έφτασε το -0,2% από +0,3% το προηγούμενο τρίμηνο.

Διάγραμμα 2.2

Ευρωζώνη – Συμβολή συνιστωσών ΑΕΠ στον πραγματικό ρυθμό μεταβολής του (σε ποσοστιαίες μονάδες)

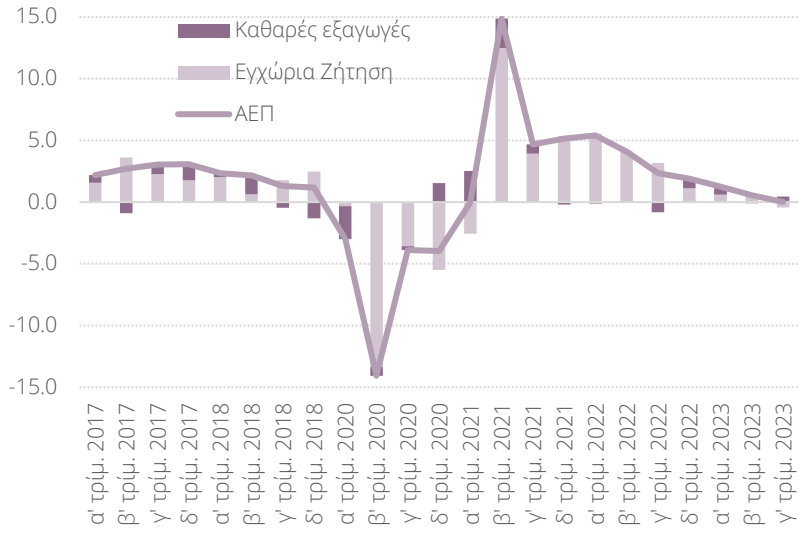

Αρνητική συμβολή εγχώριας ζήτησης αλλά θετική συμβολή καθαρών εξαγωγών στη μεταβολή του ΑΕΠ της Ευρωζώνης το γ' τρίμ. του 2023.

Πηγή: Eurostat

Δείκτης €-COIN και δείκτης οικονομικού κλίματος

Ο βασικός πρόδρομος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας σε Ευρωζώνη και Ευρωπαϊκή Ένωση επιδεινώθηκε ελαφρώς στο τέταρτο τρίμηνο του 2023. Ο δείκτης €-COIN μειώθηκε τον Δεκέμβριο στις -0,22 μονάδες από -0,18 τον Σεπτέμβριο (Διάγραμμα 2.3). Αυτή η μικρή μείωση προμηνύει πιθανή μείωση του ΑΕΠ στο επόμενο τρίμηνο.

Ο δείκτης Οικονομικού Κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη βελτιώθηκε το τέταρτο τρίμηνο. Η πορεία ήταν συνεχώς πτωτική από τον Ιανουάριο του 2023 μέχρι και τον Σεπτέμβριο τόσο για την ΕΕ όσο και για την Ευρωζώνη αλλά από τον Οκτώβρη ακολουθεί ανοδική πορεία. Ενδεικτικά, τον Δεκέμβριο του 2023 ο δείκτης Οικονομικού κλίματος διαμορφώθηκε στις 95,6 μονάδες στην ΕΕ-27 και στις 96,4 μονάδες στην Ευρωζώνη, σε επίπεδο υψηλότερο συγκριτικά με τον προηγούμενο μήνα και σε επίπεδα παρόμοια με πέρυσι, 0,3 μονάδες υψηλότερα στην ΕΕ και 0,3 μονάδες χαμηλότερα στην ΕΖ σε σχέση με πριν ένα χρόνο (Πίνακας 2.2).

Διάγραμμα 2.3

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN & ΑΕΠ Ευρωζώνης*

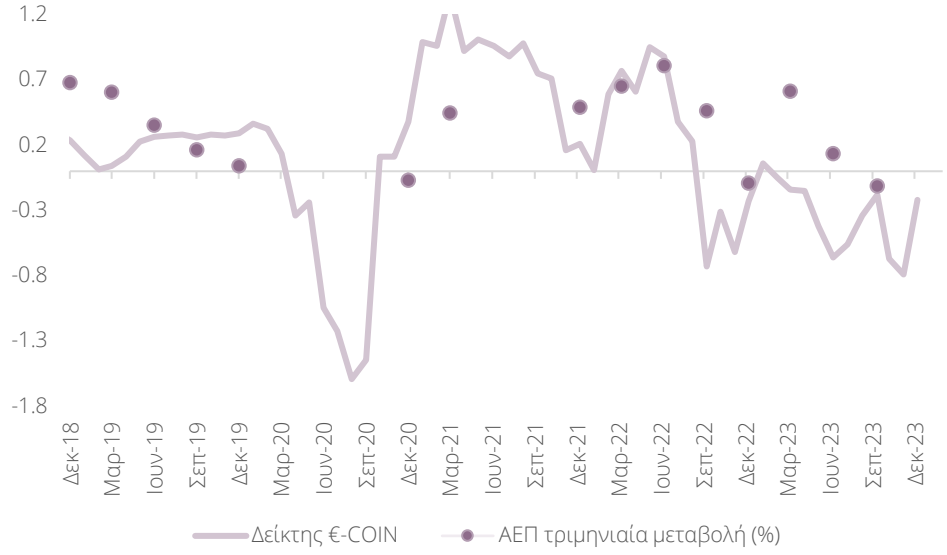

Άνοδος του δείκτη €-COIN το τέταρτο τρίμηνο ανακόπτοντας την πτωτική του πορεία από το δ΄ τρίμηνο του 2022.

*Το ερευνητικό κέντρο Centre of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της τριμηνιαίας ανάπτυξης του ΑΕΠ και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων. Πηγή: CEPR και Bank of Italy

Πίνακας 2.2

Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (μ.ό. 2000-2020=100**)**

Μήνας	Ιαν-21	Φεβ-22	Μαρ-22	Απρ-22	Μάι-22	Ιουν-22	Ιουλ-22	Αυγ-22	Σεπ-22	Οκτ-22	Νοε-22	Δεκ-22
ΕΕ-27 (2020)	112.4	113.6	105.5	103.7	103.8	102.3	98.2	97.5	94.2	92.9	94.1	95.3
Ευρω-ζώνη	112.8	114.1	105.8	103.9	104.3	103.4	99	98.3	94.8	94	95.2	96.7

Μήνας	Ιαν-23	Φεβ-23	Μαρ-23	Απρ-23	Μάι-23	Ιουν-23	Ιουλ-23	Αυγ-23	Σεπ-23	Οκτ-23	Νοε-23	Δεκ-23
ΕΕ-27 (2020)	97.4	97.4	97.0	96.9	95.3	94.2	93.8	93.5	93.1	93.4	93.8	95.6
Ευρω-ζώνη	99.3	99.1	98.7	98.8	96.4	95.3	94.7	93.8	93.6	93.7	94.0	96.4

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (DG ECFIN), Ιανουάριος 2023

Προκλήσεις

Η οικονομία της Ευρώπης, και ειδικότερα αυτή της Ευρωζώνης, αντιμετωπίζει μια σειρά από προκλήσεις. Επιγραμματικά, οι κυριότερες είναι:

- Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και οι οικονομικές επιπτώσεις υψηλής έντασης και διάρκειας.
- Ευρύτερες γεωπολιτικές εντάσεις, ειδικά στη Μέση Ανατολή (κυρίως στη Γάζα και στην Υεμένη).
- Οι νέες διαταραχές στον ενεργειακό εφοδιασμό θα μπορούσαν ενδεχομένως να έχουν σημαντικό αντίκτυπο στις τιμές της ενέργειας, την παγκόσμια παραγωγή και το επίπεδο τιμών γενικότερα.
- Η νομισματική σύσφιξη μπορεί να επιβαρύνει την οικονομική δραστηριότητα για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι προβλέπεται.
- Ανάγκη συντονισμού δημοσιονομικών και νομισματικών πολιτικών σε συλλογικό και εθνικό επίπεδο, προκειμένου να υπάρξει ισορροπία μεταξύ του στόχου συγκράτησης των πληθωριστικών προσδοκιών και αποφυγής οικονομικής ύφεσης.
- Σε εκκρεμότητα η οριστική συμφωνία για το νέο πλαίσιο δημοσιονομικών κανόνων στην ΕΕ, σε συνέχεια των προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τον Απρίλιο του 2023 και της πολιτικής συμφωνίας σε επίπεδο Ευρωπαϊκού Συμβουλίου το Δεκέμβριο. Οι διαπραγματεύσεις με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ξεκίνησαν αυτή την περίοδο.
- Στοίχημα αποτελούν η συμμετοχή στις επερχόμενες Ευρω-εκλογές τον Ιούνιο, καθώς και η δυναμική των ευρω-σκεπτικιστών.
- Αυξανόμενοι κίνδυνοι φυσικών καταστροφών που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή.

Προβλέψεις για την εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών (Νοε. 2023)

Στον πίνακα 2.3, παρουσιάζονται οι προβλέψεις για τις κύριες οικονομικές μεταβλητές της ΕΕ και της Ευρωζώνης σε ετήσια βάση. Βάσει των πλέον πρόσφατων προβλέψεων, η ανάπτυξη στην Ευρωζώνη εκτιμάται πως διαμορφώθηκε σε 0,6% το 2023 ενώ το 2024 προβλέπεται μεγαλύτερος ρυθμός ανάπτυξης 1,2%, ομοίως για την Ευρωπαϊκή Ένωση η ανάπτυξη το 2023 υπολογίζεται στο 0,6% και στο 1,3% για το τρέχον έτος. Για το 2025 προβλέπεται ακόμα μεγαλύτερη ανάπτυξη, της τάξης του 1,6% και του 1,7% για την ΕΖ και την ΕΕ αντίστοιχα. Για την ιδιωτική κατανάλωση προβλέπεται αύξηση 1,3% για το 2024 ενώ για το 2025, αύξηση 1,6% στην ΕΕ. Για την Ευρωζώνη, προβλέπεται αύξηση 1,2% το 2024 και 1,5% το 2025 (Πίνακας 2.3). Για τη δημόσια κατανάλωση, προβλέπεται αύξηση 1,2% στην ΕΕ και 1,0% στην ΕΖ το 2024 και προβλέπονται αυξήσεις 1,1% και 0,9%, αντίστοιχα για το 2025. Οι ακαθάριστες επενδύσεις προβλέπονται στο 1,2% και για την ΕΕ και για την ΕΖ το 2023. Για το 2024, προβλέπεται αύξηση κατά 1,5% και 1,3% στην ΕΕ και την ΕΖ αντίστοιχα. Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών προβλέπεται να αυξηθούν κατά 2,2% το 2024 και στην ΕΖ και στην ΕΕ. Οι εισαγωγές προβλέπεται να αυξηθούν κατά 2,3% και στην ΕΕ και στην ΕΖ το 2024. Για το 2024, προβλέπεται πληθωρισμός κατά 3,5% και 3,2% στην ΕΕ και την ΕΖ αντίστοιχα.

Πίνακας 2.3

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ-27, Ευρωζώνη (πραγματικές ετήσιες % μεταβολές, εκτός αν δηλώνεται διαφορετικά)

	ΕΕ			Ευρωζώνη		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025
ΑΕΠ	0,6	1,3	1,7	0,6	1,2	1,6
Ιδιωτική Κατανάλωση	0,4	1,3	1,6	0,6	1,2	1,5
Δημόσια Κατανάλωση	0,4	1,2	1,1	0,2	1,0	0,9
Ακαθάριστες επενδύσεις	1,2	1,5	2,3	1,2	1,3	2,0
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	0,4	2,2	3,2	0,2	2,2	3,1
Εισαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	-0,6	2,3	3,2	-0,3	2,3	3,0
Απασχόληση	1,0	0,4	0,4	1,1	0,5	0,5
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	6,0	6,0	5,9	6,6	6,6	6,4
Πληθωρισμός	6,5	3,5	2,4	5,6	3,2	2,2
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-3,2	-2,8	-2,7	-3,2	-2,8	-2,7
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	83,1	82,7	82,5	90,4	89,7	89,5
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6	2,7

Πηγή**:** European Economic Forecasts, Autumn 2023, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Νοέμβριος 2023

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

Α. Οικονομικό κλίμα

- Μικρή υποχώρηση του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα κατά το δ' τρίμηνο του 2023 σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (106,4 από 110,0 μον.). Αισθητή βελτίωση σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο (101,6 μον.).
- Οι επιχειρηματικές προσδοκίες εξασθένισαν ήπια στο τελευταίο τρίμηνο σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο στις Υπηρεσίες, υποχώρησαν εντονότερα στο Λιανικό εμπόριο και τη Βιομηχανία, ενώ ενισχύθηκαν σημαντικά στις Κατασκευές.
- Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης εξασθένισε σημαντικά την περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου έναντι του προηγούμενου τριμήνου του, στις -43,5 (από –36,3) μονάδες. Παράλληλα, κινείται έντονα υψηλότερα σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα (-52,6 μον.).

Οι έρευνες οικονομικής συγκυρίας του ΙΟΒΕ προσφέρουν σημαντική πληροφόρηση για τις εξελίξεις στην οικονομία, τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και από την πλευρά της τελικής ζήτησης, δηλαδή των καταναλωτών. Εξάλλου, βασικοί δείκτες που περιλαμβάνονται σε αυτές αποτελούν πρόδρομους δείκτες για διάφορα μεγέθη της οικονομίας και μπορούν να χρησιμοποιηθούν με επάρκεια για την πρόβλεψη των άμεσων εξελίξεων, ακόμα και για την πορεία του ΑΕΠ[3].

Στο τελευταίο τρίμηνο του 2023 ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος υποχώρησε σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, κατά 3,6 μονάδες. Η επιδείνωση προήλθε από την υποχώρηση των επιχειρηματικών προσδοκιών στο Λιανικό εμπόριο, τις Υπηρεσίες και τη Βιομηχανία, με τις προσδοκίες στις Κατασκευές, ωστόσο ,να ενισχύονται σημαντικά αλλά μην μπορούν να αντισταθμίσουν την μεταβολή. Παράλληλα, ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης διαμορφώθηκε αισθητά χαμηλότερα σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, στις -43,5 (από -36,3) μονάδες.

Οι πολιτικές εξελίξεις του 2023, τόσο σε εγχώριο όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, επίδρασαν αμφίδρομα στις προσδοκίες στον τομέα της Βιομηχανίας, αλλά και των Κατασκευών οι οποίες επλήγησαν συστηματικά ήδη από το 2022 από την άνοδο των τιμών στην ενέργεια και σε άλλες πρώτες ύλες εξαιτίας του πολέμου στην Ουκρανία, καθώς και από τις δυσχέρειες στη λειτουργία των διεθνών εφοδιαστικών αλυσίδων. Ειδικά για τον τομέα Κατασκευών οι προσδοκίες κινούνταν κατακόρυφα ανοδικά το πρώτο εξάμηνο του 2023, η ανοδική πορεία του ωστόσο το τρίτο τρίμηνο του 2023 περιορίστηκε σημαντικά, με τις προσδοκίες ωστόσο να επανέρχονται σε υψηλά επίπεδα το τελευταίο τρίμηνο του έτους. Η παρατεταμένη καλοκαιρία έχει μειώσει την επίπτωση του ενεργειακού κόστους όσον αφορά στη θέρμανση, ενώ η γενικότερη υποχώρηση των τιμών των ενεργειακών αγαθών έχει σε ένα βαθμό αμβλύνει τις πιέσεις σε μια σειρά κλάδων της οικονομίας.

[3] Επισημαίνεται ότι από τον Μάρτιο του 2018, οι σειρές που παρουσιάζονται στους επιμέρους δείκτες επιχειρηματικών προσδοκιών, δηλαδή οι δείκτες στη Βιομηχανία, το Λιανικό Εμπόριο, τις Υπηρεσίες και τις Κατασκευές έχουν αλλάξει ως προς την περίοδο βάσης τους. Συγκεκριμένα, ως νέα βάση ορίστηκε η περίοδος 2000-2010 (=100), διαφοροποιώντας έτσι τους δείκτες, οι οποίοι μέχρι και τον Φεβρουάριο 2018 διαμορφώνονταν με βάση την περίοδο 1996-2006. Οι σειρές όμως έχουν αναθεωρηθεί πλήρως προς τα πίσω, έτσι ώστε τα στοιχεία να είναι μεταξύ τους συγκρίσιμα. Ως αποτέλεσμα οι δείκτες με τη νέα περίοδο βάσης είναι συνολικά υψηλότεροι συγκριτικά με εκείνους με την παλαιότερη περίοδο βάσης. Η αλλαγή περιόδου βάσης από το ΙΟΒΕ δεν επηρεάζει το συνολικό δείκτη οικονομικού κλίματος για την Ελλάδα ή οποιαδήποτε άλλη χώρα.

Στην πλευρά των νοικοκυριών, διαφαίνεται από τις αρχές του τρέχοντος έτους ότι δύο αντίρροπες δυνάμεις επιδρούν στην εξέλιξη της καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Από τη μία πλευρά οι επιπτώσεις από το αυξανόμενο κόστος ζωής προβληματίζουν τα νοικοκυριά για την οικονομική τους κατάσταση προσεχώς, ωστόσο πολιτικές εξελίξεις στα μέσα του 2023 βελτίωσαν σημαντικά τις προσδοκίες και ήταν καθοριστικές για την πορεία του δείκτη. Συνολικά πάντως για το 2023 ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην Ελλάδα κινήθηκε κατά μέσο όρο στις 108,0 μονάδες έναντι 105,5 μονάδες το 2022, επίδοση που είναι - σε ετήσια βάση - η υψηλότερη των τελευταίων 15 ετών. Αντίθετα οι σχετικοί δείκτες σε ΕΕ-27 και Ευρωζώνη σημείωσαν σημαντική επιδείνωση.

Αναλυτικά, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα το τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου του 2023 ήταν ήπια εξασθενημένος σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο (Διάγραμμα 2.4), στις 106,4 από 110,0 μονάδες, ενώ κυμάνθηκε σε αισθητά υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με το μέσο αντίστοιχο περσινό (101,6 μον.).

Στην Ευρώπη, ο αντίστοιχος μέσος δείκτης διαμορφώθηκε ήπια υψηλότερα κατά την εξεταζόμενη περίοδο σε σύγκριση με την προηγούμενη, τόσο στην ΕΕ, όσο και στην Ευρωζώνη. Συγκεκριμένα, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος διαμορφώθηκε στις 94,3 (από 93,5) μονάδες το τελευταίο τρίμηνο του 2023 στην ΕΕ, και στις 94,7 (από 94,0) μονάδες στην Ευρωζώνη.

Διάγραμμα 2.4

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος: ΕΕ-27, Ευρωζώνη και Ελλάδα (2000-2020=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

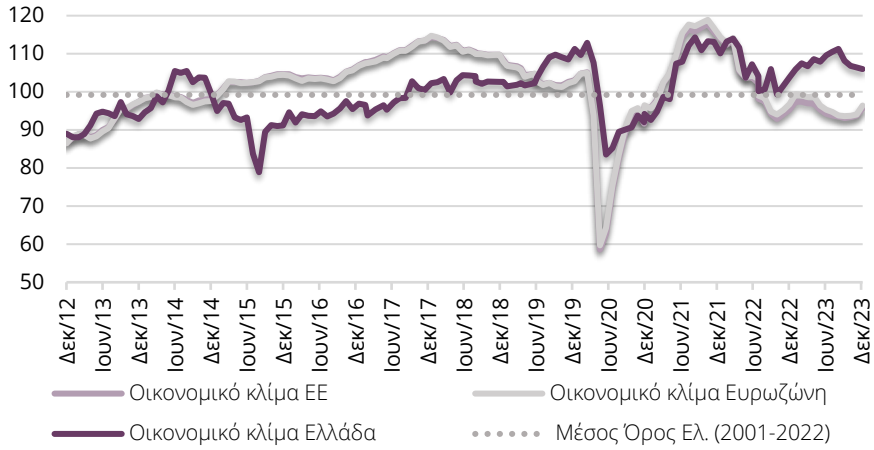

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος το δ' τρίμηνο του 2023 εξασθένισε σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο κατά 3,6 μονάδες.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Σε επίπεδο τομέων, οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα εξασθένισαν έντονα στη Βιομηχανία και στο Λιανικό εμπόριο, ηπιότερα στις Υπηρεσίες, ενώ βελτιώθηκαν σημαντικά στις Κατασκευές. Στην πλευρά των καταναλωτών, ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης εξασθένισε αισθητά έναντι του προηγούμενου τριμήνου. Σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο, οι μέσοι δείκτες ενισχύθηκαν σημαντικά στις Κατασκευές, ηπιότερα στο Λιανικό εμπόριο και τις Υπηρεσίες, ενώ εξασθένισαν οριακά στη Βιομηχανία. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης στην Ελλάδα το τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου του προηγούμενου έτους διαμορφώθηκε οριακά υψηλότερα κατά μέσο όρο από το γ' τρίμηνο του

προηγούμενου έτους, στις -43,5 από -36,3 μονάδες, σε επίπεδο έντονα υψηλότερο του περσινού (-52,6 μον.). Ο αντίστοιχος μέσος δείκτης υποχώρησε οριακά στην ΕΕ, στις -17,4 (από -17,3) μονάδες, και στην Ευρωζώνη (-16,6 από -16,3 μονάδες). Αυτά τα επίπεδα είναι πολύ υψηλότερα σε σχέση με τα αντίστοιχα ένα χρόνο πριν (-25,8 και -24,3 μον. αντίστοιχα).

Οι τάσεις στα επιμέρους βασικά ισοζύγια απαντήσεων που απαρτίζουν το συνολικό δείκτη ήταν πτωτικές στο τελευταίο τρίμηνο του 2023 σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Έτσι, οι δυσοίωνες προβλέψεις των καταναλωτών στην Ελλάδα για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους το επόμενο 12μηνο ενισχύθηκαν έντονα, ενώ εκείνες για την οικονομική κατάσταση της χώρας ενισχύθηκαν ήπια. Παράλληλα οι εκτιμήσεις των νοικοκυριών για την τρέχουσα κατάστασή τους περιορίστηκαν ήπια, ενώ και η πρόθεση για μείζονες αγορές το προσεχές χρονικό διάστημα εξασθένισε ελαφρά.

Αναλυτικότερα, το ποσοστό εκείνων οι οποίοι είναι απαισιόδοξοι για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους το επόμενο 12μηνο ενισχύθηκε έντονα, στο 56% (από 48% το προηγούμενο τρίμηνο), ενώ εξασθένισε στο 7% (από 12%) το ποσοστό όσων δηλώνουν το αντίθετο. Παράλληλα, ενισχύθηκε στο 59% (από 52%) το ποσοστό των καταναλωτών στην Ελλάδα οι οποίοι διατυπώνουν δυσοίωνες προβλέψεις σχετικά με την οικονομική κατάσταση της χώρας, με το 13% (από 19%) να αναμένει βελτίωση. Ως προς την πρόθεση για αποταμίευση, το ποσοστό των νοικοκυριών που δεν αξιολογούν ως πιθανή την αποταμίευση το επόμενο 12μηνο ενισχύθηκε στο 83% (από 81%), ενώ εξασθένισε ήπια στο 15% το ποσοστό εκείνων που τη θεωρούν πιθανή. Στις προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας, ενισχύθηκε στο 37% (από 34%) το ποσοστό όσων εκτιμούν ότι η κατάσταση θα επιδεινωθεί, με το 21% κατά μέσο όρο να διατυπώνει αντίθετη άποψη. Το ποσοστό των καταναλωτών που αναφέρει ότι είναι «χρεωμένο» το δ' τρίμηνο του 2023 διατηρήθηκε στο 8%, στο ίδιο σχεδόν επίπεδο με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022 (7%). Επίσης, εξασθένισε ήπια στο 18% (από 21%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που δηλώνουν ότι αποταμιεύουν λίγο (17% στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2022). Τέλος, το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ότι «μόλις τα βγάζουν πέρα» ενισχύθηκε ελαφρά στο 60% και το ποσοστό των νοικοκυριών που αναφέρουν ότι «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους» διαμορφώθηκε στο 13% (από 12%), με το αντίστοιχο ποσοστό για το 2022 να κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα (Διάγραμμα 2.5).

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στη Βιομηχανία το τελευταίο τρίμηνο του 2023 διαμορφώθηκε στις 95,3 (από 103,8 το γ' τρίμηνο του 2023) μονάδες, ήπια χαμηλότερα σε σύγκριση με την αντίστοιχη επίδοση το 2022 (97,3 μονάδες). Στα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, ο δείκτης στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής από τις +13,1 μονάδες στο γ' τρίμηνο του 2023 εξασθένισε αισθητά το εξεταζόμενο τρίμηνο και διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο στις +5,0 μονάδες. Παράλληλα, ενισχύθηκαν οι ήπια αρνητικές εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης (στις -18,9 από -9,1 μονάδες ο σχετικός δείκτης). Οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα έτοιμων προϊόντων υποδηλώνουν ήπια κλιμάκωση (στις +9,6 από +2,8 μον. ο σχετικός δείκτης), ενώ οι τάσεις στις εξαγωγικές μεταβλητές είναι αποκλειστικά πτωτικές: οι προβλέψεις για την εξαγωγική δυναμική του επόμενου τριμήνου υποχώρησαν ήπια (+2,3 από +9,3 μον.) με τις εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και τη ζήτηση εξωτερικού να εξασθενούν ελαφρά (-29,7 από τις -21,6 μον.). Στις προβλέψεις για την απασχόληση, το σχετικό μέσο τριμηνιαίο ισοζύγιο κινήθηκε οριακά πτωτικά, στις -3,2 (από -2,5) μονάδες κατά μέσο όρο. Το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού κυμάνθηκε

αισθητά χαμηλότερα, στο 65,1% (από 76,8%), ενώ αντίθετα οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής των επιχειρήσεων ενισχύθηκαν ελαφρά, στους 5,2 (από 4,7) μήνες κατά μέσο όρο.

Διάγραμμα 2.5

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2023)

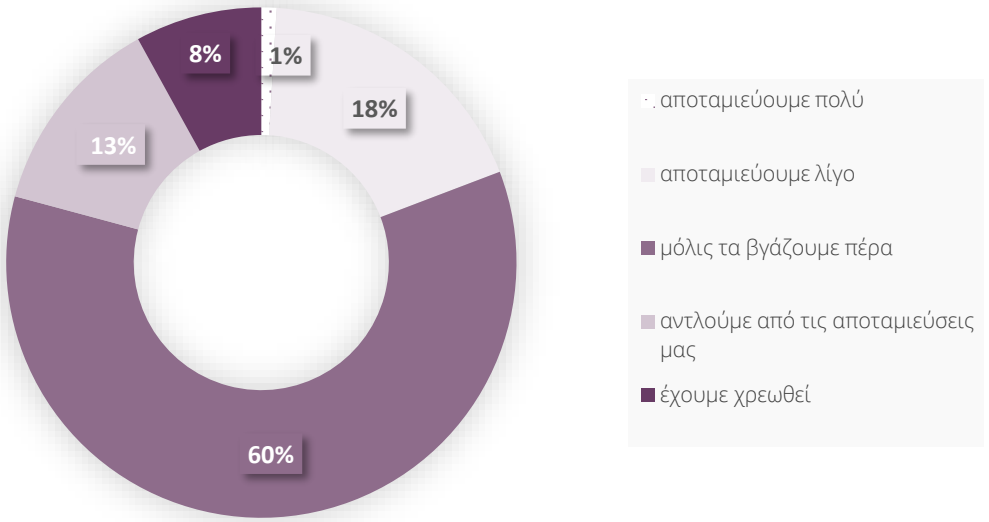

Πηγή: ΙΟΒΕ

Ενίσχυση σε σχέση με το γ' τρίμηνο του 2023 του ποσοστού που δηλώνει ότι μόλις τα βγάζει πέρα (60%). Διατήρηση του ποσοστού όσων αναφέρουν πως έχουν χρεωθεί.

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο το υπό εξέταση τρίμηνο ήταν ήπια χαμηλότερος σε σχέση με το προηγούμενο, στις 113,3 μονάδες (από τις 120,7), επίδοση ελαφρά υψηλότερη συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι (104,8 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές του δείκτη, το μέσο ισοζύγιο για τις εκτιμήσεις των τρεχουσών πωλήσεων υποχώρησε ελαφρά στις +43 (από +54) μονάδες. Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, το 13% (από 9%) κρίνει ότι οι πωλήσεις του μειώθηκαν, με το 56% να εκτιμά το αντίθετο. Ως προς τις προβλεπόμενες πωλήσεις, ο δείκτης των +34 μονάδων ενισχύθηκε οριακά και διαμορφώθηκε στις +40 μονάδες, με τα αποθέματα να κλιμακώνονται έντονα (στις +21 μον. ο δείκτης). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, στις +17 μονάδες διαμορφώθηκε το ισοζύγιο των προβλέψεων για τις παραγγελίες προς προμηθευτές από τις +22 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ αντίθετα, ως προς την απασχόληση του τομέα, το μέσο ισοζύγιο προβλέψεων κινήθηκε ήπια ανοδικά, στις +33 (από +28) μονάδες. Τέλος, σε όρους τιμών, το αντίστοιχο ισοζύγιο, αν και υποχώρησε, διατηρήθηκε σε έντονα πληθωριστικά επίπεδα (+22 από +31 μονάδες), με μόλις το 8% των επιχειρήσεων να εκφράζει προσδοκίες αποκλιμάκωσης των τιμών και το 30% (από 36%) να προβλέπει το αντίθετο. Επιδείνωση των επιχειρηματικών προσδοκιών καταγράφηκε το τελευταίο τρίμηνο του 2023 στους περισσότερους από τους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους του

Λιανικού εμπορίου πλην του κλάδου Ειδών Οικιακού Εξοπλισμού και των Πολυκαταστημάτων, όπου σημειώθηκε οριακή βελτίωση.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις Κατασκευές ενισχύθηκαν κατακόρυφα το τέταρτο τρίμηνο του 2023, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις 153,2 μονάδες κατά μέσο όρο, από 125,0 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο, μεταβολή που ήταν η μεγαλύτερη μεταξύ των βασικών τομέων δραστηριότητας. Αυτή η επίδοση βρίσκεται σε αισθητά υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με εκείνη στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2022 (126,2 μον.). Στις βασικές μεταβλητές, οι προβλέψεις για την απασχόληση του τομέα ενισχύθηκαν ήπια, με το σχετικό ισοζύγιο από τις +31 μονάδες να διαμορφώνεται στις +36 μονάδες, με το 41% (από 36%) των επιχειρήσεων να αναμένουν περισσότερες θέσεις εργασίας, όταν το 5% αναμένει μείωσή τους. Οι αρνητικές προβλέψεις των επιχειρήσεων για τις προγραμματισμένες εργασίες αμβλύνθηκαν (στις -20 από -55 μον. ο δείκτης), ενώ παράλληλα οι εκτιμήσεις για το τρέχον επίπεδο του προγράμματος εργασιών ενισχύθηκαν σημαντικά (στις +21 από +7 μον. το σχετικό ισοζύγιο).

Οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας των επιχειρήσεων του τομέα υποχώρησαν αισθητά, στους 5,0, ενώ παράλληλα το ισοζύγιο στις προβλέψεις των τιμών κινήθηκε αισθητά ανοδικά στις +40 (από +26) μονάδες, με το 4% των επιχειρήσεων να αναμένει μείωσή τους βραχυπρόθεσμα και το 45% (από 28%) αύξηση. Τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του εξασθένισε στο 12%, ενώ από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, το 33% (από 28%) κρίνει ως σημαντικότερο εμπόδιο την έλλειψη εργατικού δυναμικού, το 10% (από 22%) τη χαμηλή ζήτηση και την ανεπάρκεια μηχανολογικού εξοπλισμού, και ένα 12% παράγοντες όπως η γενική οικονομική κατάσταση της χώρας, οι υψηλές τιμές των πρώτων υλών, η έλλειψη έργων, η καθυστέρηση πληρωμών από το κράτος, κ.ά. ως τα μεγαλύτερα προσκόμματα στη λειτουργία του. Σε κλαδικό επίπεδο, οι επιχειρηματικές προσδοκίες κινήθηκαν έντονα ανοδικά στον κλάδο των Ιδιωτικών Κατασκευών, σε αντίθεση με τον κλάδο των Δημόσιων Κατασκευών που κινήθηκαν ήπια ανοδικά.

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις Υπηρεσίες το υπό εξέταση τρίμηνο ήταν οριακά χαμηλότερος σε σχέση με το προηγούμενο, στις 113,8 μονάδες (από τις 114,5), επίδοση αισθητά υψηλότερη συγκριτικά και με εκείνη στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2022 (101,2 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές, οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση βελτιώθηκαν ελαφρά, με το σχετικό δείκτη να ενισχύεται κατά 4 μονάδες κατά μέσο όρο και να διαμορφώνεται στις +37 μονάδες. Αντίθετα πτωτικά κινήθηκαν και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης (+31 από +33 μον. το μέσο ισοζύγιο), με το ισοζύγιο στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη ζήτηση των επιχειρήσεων του τομέα να εξασθενεί ήπια (+30 από +35 μονάδες). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, οριακή βελτίωση παρουσίασε το ισοζύγιο προβλέψεων των ερωτηθέντων σχετικά με την απασχόληση, το οποίο ενισχύθηκε κατά 1 μονάδα, στις +16 μονάδες, ενώ στις τιμές ο μέσος δείκτης προσδοκιών των επιχειρήσεων υποχώρησε οριακά και διαμορφώθηκε στις +15 (από +16) μονάδες. Τέλος, ενισχύθηκε σημαντικά στο 77% κατά μέσο όρο το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναφέρουν απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, με το μόλις 7% να δηλώνει την ανεπάρκεια ζήτησης και το 3% την ανεπάρκεια εργατικού δυναμικού, ως βασικότερα εμπόδια στη λειτουργία τους, και το 9% λοιπούς παράγοντες, οι οποίοι συνδέονται με τη γενική οικονομική κατάσταση, τις τιμές στην ενέργεια, τον πόλεμο στην Ουκρανία κ.ά. Από τους εξεταζόμενους κλάδους των Υπηρεσιών, οι επιμέρους δείκτες εξασθένισαν ελαφρά στο τελευταίο τρίμηνο του 2023 στην Πληροφορική, εντονότερα στις Χερσαίες μεταφορές και στον κλάδο Ξενοδοχείων-Εστιατορίων-Τουριστικών πρακτορείων, ενώ ενισχύθηκαν ήπια στις Διάφορες

επιχειρηματικές δραστηριότητες και διατηρήθηκαν αμετάβλητες στον κλάδο Ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών.

Πίνακας 2.4

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος

Χρονική περίοδος	Δείκτης Οικονομικού Κλίματος			Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης (Ελλάδα)
	ΕΕ-27	Ευρωζώνη	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιανικό Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2010	98,6	98,3	85,5	79,9	52,2	61,3	68,1	-57,9
2011	98,3	98,4	83,9	81,1	37,7	60,9	66,1	-69,8
2012	89,0	89,0	83,6	81,4	47,5	59,1	58,8	-73,8
2013	91,9	91,8	93,6	92,6	71,5	72,6	75,3	-69,7
2014	98,6	98,3	101,7	99,7	88,4	92,3	93,3	-53,0
2015	102,9	102,8	91,6	86,3	62,0	83,9	78,2	-51,6
2016	104,4	104,1	95,0	96,1	61,3	101,4	79,3	-61,3
2017	110,7	110,5	98,5	98,1	55,4	94,6	92,7	-58,0
2018	111,1	110,9	103,3	102,8	58,1	104,5	97,0	-44,1
α' τρίμ. 2019	106,9	106,5	102,1	101,8	56,7	105,8	85,7	-32,8
β' τρίμ. 2019	104,3	104,3	103,8	103,8	54,8	97,8	92,6	-30,9
γ' τρίμ. 2019	102,0	101,9	108,7	104,8	52,7	115,5	108,2	-10,6
δ' τρίμ. 2019	102,3	101,7	109,1	104,1	68,1	119,1	104,4	-4,2
α' τρίμ. 2020	102,0	101,5	109,9	108,6	84,9	115,1	106,5	-14,4
β' τρίμ. 2020	65,9	67,5	89,1	87,6	28,1	80,3	58,6	-38,3
γ' τρίμ. 2020	88,5	89,8	90,0	86,7	67,0	73,5	68,8	-37,0
δ' τριμ 2020	93,9	94,5	93,1	92,6	70,7	83,0	70,0	-40,2
α' τρίμ. 2021	99,2	99,1	96,5	98,2	106,2	90,2	70,9	-40,7
β' τρίμ. 2021	109,5	110,6	105,5	105,0	121,9	97,9	99,3	-28,3
γ' τρίμ. 2021	115,8	117,4	111,6	111,3	144,7	102,0	123,4	-33,6
δ' τρίμ. 2021	115,1	115,9	112,8	110,7	137,2	110,7	125,4	-38,8
α' τριμ 2022	110,7	111,2	113,4	116,9	137,2	98,8	115,7	-43,6
β' τριμ. 2022	103,1	103,9	105,2	108,0	119,6	87,9	97,9	-53,0
γ' τριμ. 2022	96,3	96,9	102,3	99,6	95,2	88,3	112,3	-53,6
δ' τριμ. 2022	94,2	95,3	101,6	97,3	106,2	104,8	101,2	-52,6
α' τριμ 2023	97,3	99,0	106,7	109,4	145,2	111,6	96,6	-43,3
β' τρίμ. 2023	95,5	96,8	108,7	107,5	145,8	117,2	113,8	-36,7
γ' τριμ. 2023	93,5	94,0	110,0	103,8	125,0	120,7	114,5	-36,3
δ' τριμ. 2023	94,3	94,7	106,4	95,3	153,2	113,3	113,8	-43,5

Πηγές: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 2.6

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών

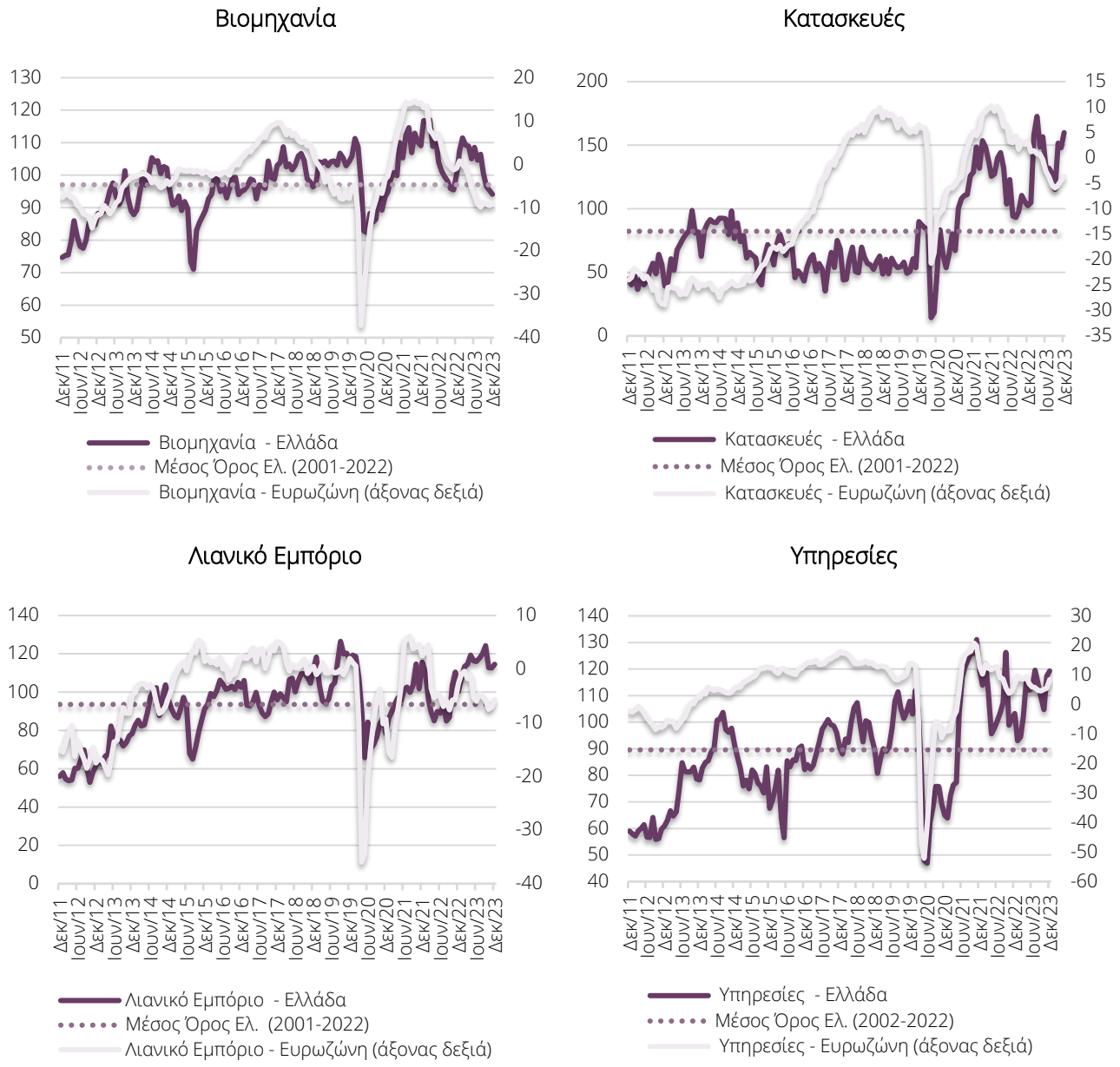

Πηγή: ΙΟΒΕ

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες εξασθένισαν ήπια το δ' τρίμηνο του 2023 σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο στις Υπηρεσίες, εντονότερα στη Βιομηχανία και στο Λιανικό Εμπόριο, ενώ βελτιώθηκαν σημαντικά στις Κατασκευές.

Β. Δημοσιονομικές εξελίξεις

- Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού, Ιανουάριος-Νοέμβριος 2023: ταμειακό έλλειμμα €1.032 εκατ. δηλαδή υπερ-απόδοση έναντι στόχου για έλλειμμα €3.001 εκατ. και ελλείμματος €5.648 εκατ. το αντίστοιχο διάστημα του 2022.
- Πρωτογενές αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού, Ιαν.-Νοέμβριος 2023: ταμειακό πλεόνασμα ύψους €5.826 εκατ., έναντι στόχου για πρωτογενές πλεόνασμα €3.771 εκατ. και πρωτογενούς ελλείμματος €1.091 εκατ. την ίδια περίοδο πέρυσι.
- Η βελτίωση προήλθε κυρίως από την αύξηση των καθαρών εσόδων (+10,7% ή +€5,73 δισεκ.) σε σχέση με πέρυσι.
- Στοιχεία Γενικής Κυβέρνησης 2022 (β' κοινοποίηση): έλλειμμα 2,4% του ΑΕΠ και χρέος 172,6%, από 2,3% και 171,3% του ΑΕΠ στην α' κοινοποίηση. Μικρή επιδείνωση λόγω της προς τα κάτω αναθεώρησης του ΑΕΠ.
- Εκτιμήσεις για ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης το 2023 (Προϋπολογισμός 2024): έλλειμμα 2,1% του ΑΕΠ και χρέος 160,3% του ΑΕΠ.
- Κρατικός Προϋπολογισμός 2024: Προβλέπεται βελτίωση του ισοζυγίου του Κρατικού Προϋπολογισμού σε σχέση με το 2023. Αναμένεται έλλειμμα €6.253 εκατ. ή 2,7% του ΑΕΠ από €8.338 εκατ. πέρυσι. Πρωτογενές πλεόνασμα €2.547 εκατ. ή 1,1% του ΑΕΠ από εκτίμηση €851 εκατ. ή 0,4% του ΑΕΠ το 2023.
- Η συνετή δημοσιονομική διαχείριση είναι κρίσιμη για τα επόμενα έτη.

Μεγέθη Γενικής Κυβέρνησης (εθνικολογιστική βάση)

Τελικό αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης 2022

Σύμφωνα με τα πρόσφατα[4] δημοσιονομικά στοιχεία, τα οποία καταρτίζονται με τη μεθοδολογία των εθνικών λογαριασμών (ESA 2010), το 2022 η Γενική Κυβέρνηση (ΓΚ) σημείωσε έλλειμμα ύψους €4.892 εκατ. ή 2,4% του ΑΕΠ. Επίσης, το πρωτογενές πλεόνασμα της ΓΚ για το ίδιο έτος έφθασε τα €261 εκατ. ή 0,1% του ΑΕΠ (Πίνακας 2.5), έναντι στόχου πρωτογενούς ελλείμματος στον προϋπολογισμό του συγκεκριμένου έτους, ύψους €2.680 εκατ. ή 1,4% του ΑΕΠ.

Η υπερ-εκτέλεση οφείλεται κυρίως στο αποτέλεσμα της Κεντρικής Κυβέρνησης, το οποίο ήταν ελλειμματικό κατά €7.310 εκατ., έναντι αρχικής πρόβλεψης για έλλειμμα €8.436 εκατ. Οι Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ) επίσης είχαν καλύτερο αποτέλεσμα από το αναμενόμενο, πετυχαίνοντας πλεόνασμα €2.743 εκατ. αντί στόχου €960 εκατ. ενώ οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) είχαν έλλειμμα €325 εκατ., έναντι στόχου για πλεόνασμα €60 εκατ. Υπό-απόδοση είχαν και τα νοσοκομεία τα οποία έφτασαν σε έλλειμμα €424 εκατ. έναντι στόχου για έλλειμμα €220 εκατ.

[4] Δελτίο Τύπου της ΕΛΣΤΑΤ της 23ης Οκτωβρίου 2023

Πίνακας 2.5

Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης σε εθνικολογιστική βάση (ESA 2010) (% ΑΕΠ)

	2019	2020	2021	2022	2023[1]		2024
					Αρχικό	Εκτίμηση	
Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης	0,9	-9,7	-7,0	-2,4	-2,0	-2,1	-1,1
Πρωτογενές αποτέλεσμα ΓΚ	3,9	-6,7	-4,5	0,1	0,7	1,1	2,1
ΑΕΠ (εκατ. €)	183.347	165.016	181.500	206.620	224.134	222.766	233.775

Πηγές: Δελτίο Τύπου ΕΛ.ΣΤΑΤ., 23 Οκτωβρίου 2023 και Εισηγητικές Εκθέσεις Προϋπολογισμών 2023 και 2024, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2022 και 2023

1.Προσωρινά στοιχεία και εκτιμήσεις 2.Μεθοδολογία Ενισχυμένης Εποπτείας

Εκτιμήσεις για το αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης του 2023

Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2024, το αποτέλεσμα του 2023 αναμένεται να είναι ελλειμματικό, υπό την επίδραση της ενεργειακής κρίσης, κατά €4.784 εκατ. ή 2,1% του ΑΕΠ, έναντι αρχικής πρόβλεψης για έλλειμμα €4.461 εκατ. ή 2,0% του ΑΕΠ (Πίνακας 2.5). Η μικρή επιδείνωση εκτιμάται ότι σημειώθηκε στους ΟΚΑ και στους ΟΤΑ, καθώς τα ισοζύγιά τους θα είναι επιδεινωμένα σε σχέση με τους αρχικούς στόχους κατά €153 εκατ. και €214 εκατ. αντίστοιχα. Το ίδιο ισχύει και για τα νοσοκομεία τα οποία υπολείπονται κατά €119 εκατ. έναντι του στόχου. Αντιθέτως, το αποτέλεσμα της κρατικής κυβέρνησης προβλέπεται να υπερβεί τον στόχο κατά €132 εκατ.

Δημόσιο χρέος

Το ύψος και η εξέλιξη του χρέους της ΓΚ ενσωματώνουν και αντανακλούν πληρέστερα από οποιοδήποτε άλλη μεταβλητή τις δημοσιονομικές επιδόσεις. Αυτό συμβαίνει επειδή ορισμένες δοσοληψίες δημόσιων φορέων, εντός ή εκτός ΓΚ, δεν καταγράφονται για διάφορους λόγους στο ετήσιο αποτέλεσμα αλλά καταχωρούνται απευθείας στο δημόσιο χρέος (προσαρμογές ελλείμματος-χρέους). Για αυτόν το λόγο η παρακολούθηση της εξέλιξης του χρέους της ΓΚ είναι απαραίτητη προκειμένου να υπάρχει μία ολοκληρωμένη εικόνα της πορείας των δημοσίων οικονομικών. Εξάλλου το ύψος και οι μεταβολές του χρέους μιας χώρας παρακολουθούνται προσεκτικά από την επενδυτική κοινότητα και τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης. Τυχόν αρνητικές εξελίξεις συνήθως επηρεάζουν δυσμενώς την αξιολόγηση της χώρας και προκαλούν άνοδο των επιτοκίων δανεισμού της.

Πίνακας 2.6

Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης (εκατ. €)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Χρέος	317.481	334.721	331.093	341.153	353.434	355.000
% ΑΕΠ	*186,4*	*180,6*	*207,0*	*195,0*	*172,6*	*160,3*

*Εκτίμηση

Πηγές: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, γνωστοποίηση στοιχείων στο πλαίσιο της ΔΥΕ, Οκτώβριος 2023 και Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2024, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2023

Το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης αυξήθηκε το 2022 ως απόλυτο μέγεθος αλλά μειώθηκε ως ποσοστό του ΑΕΠ (Πίνακας 2.6). Η επέκταση του δημόσιου χρέους προήλθε κυρίως από το έλλειμμα στο ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης, με έλλειμμα €4.892 εκατ. παρά την επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος ύψους €261 εκατ., όπως προαναφέρθηκε. Η μείωση του ως ποσοστού του ΑΕΠ, προήλθε από τη σημαντική αύξηση του ΑΕΠ. Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας

ως ποσοστό του ΑΕΠ (172,6%), ήταν το 2022 το υψηλότερο στην ΕΕ, με τις Ιταλία (141,7%), Πορτογαλία (112,4%) και Γαλλία (111,8%) να έπονται.

Η τελική εκτίμηση για το 2023 δείχνει σημαντική βελτίωση του δημοσίου χρέους. Παρά την μικρή αύξηση σε απόλυτους όρους, η ισχυρή ανάπτυξη φέρνει το χρέος σε χαμηλότερα επίπεδα ως ποσοστό του ΑΕΠ. Η δημοσιονομική εικόνα ήταν καλύτερη το 2023 σε σχέση με το 2022 εξαιτίας της υποχώρησης της κρίσης πανδημίας και της συνακόλουθης αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας, της υποχώρησης της επίδρασης της ενεργειακής κρίσης αλλά και λόγω του περιορισμού των μέτρων στήριξης που πήρε η κυβέρνηση τα προηγούμενα έτη.

Για το 2024, η εικόνα αναμένεται ακόμα καλύτερη. Προβλέπεται υψηλός ονομαστικός ρυθμός μεγέθυνσης και μικρή μείωση του χρέους σε απόλυτα μεγέθη, δηλαδή, σημαντική μείωση του χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ. Σε αυτό το αποτέλεσμα συνεισφέρει και η έξοδος της Ελλάδας από την ενισχυμένη εποπτεία, αφού υλοποιήθηκαν οι κύριες δεσμεύσεις της χώρας και εφαρμόστηκαν οι συμφωνημένες μεταρρυθμίσεις. Η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας επίσης οδηγεί σε μείωση του κόστους χρηματοδότησης. Τον Ιανουάριο του 2024 πραγματοποιήθηκε έκδοση νέου 10-ετούς κρατικού ομολόγου, με το επιτόκιο να διαμορφώνεται στο 3,3%.

Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού 2023 (Ιανουάριος – Νοέμβριος)

Η δημοσιονομική εικόνα το 2023 είναι σαφώς βελτιωμένη σε σχέση με το 2022. Η οικονομία ανακάμπτει από τις κρίσεις πανδημίας και τον πόλεμο στην Ουκρανία και υπήρχε μικρότερη ανάγκη για τη λήψη μέτρων στήριξης. Ο υψηλός πληθωρισμός και η αυξημένη οικονομική δραστηριότητα ενίσχυσαν περαιτέρω την καλή δημοσιονομική πορεία της χώρας.

Οι δημοσιονομικές παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν από τις αρχές του 2023 ενίσχυσαν την ανθεκτικότητα και την αναπτυξιακή πορεία της χώρας. Οι παρεμβάσεις αυτές εστίασαν στην αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος και των μισθών, στην εξομάλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, καθώς και στην αντιμετώπιση των οικονομικών συνεπειών που προέκυψαν από την ενεργειακή κρίση και τις φυσικές καταστροφές λόγω της κλιματικής κρίσης.

Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια του 2023, πραγματοποιήθηκαν παρεμβάσεις για την ενίσχυση του εισοδήματος, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η αναμόρφωση του ειδικού μισθολογίου των ιατρών του Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ), η κατάργηση εισφοράς αλληλεγγύης για τους δημόσιους υπαλλήλους, και η διευθέτηση μισθολογικών αιτημάτων των Ενόπλων Δυνάμεων, μεταξύ άλλων.

Επίσης, για την αντιμετώπιση των οικονομικών συνεπειών της ενεργειακής κρίσης, συνεχίστηκε η υποστήριξη νοικοκυριών, επιχειρήσεων και αγροτών έναντι των υψηλών τιμών του ηλεκτρικού ρεύματος. Αν και η στήριξη αυτή ήταν μικρότερη σε σχέση με το 2022, λόγω της αποκλιμάκωσης των τιμών, ειδικά στο δεύτερο εξάμηνο του έτους, υπήρξε συνεχής προσπάθεια παροχής υποστήριξης.

Τέλος, υιοθετήθηκαν νέα εργαλεία, όπως το "market pass", για την αντιμετώπιση του υψηλού κόστους στην αγορά τροφίμων από τον Φεβρουάριο έως τον Οκτώβριο του 2023. Το εργαλείο αυτό επεκτάθηκε μέχρι το Δεκέμβριο του 2023 για τις περιοχές που επλήγησαν από πλημμύρες και τον Έβρο. Επιπλέον, ψηφίστηκε συμπληρωματικός προϋπολογισμός ύψους €600 εκατ. τον

Σεπτέμβριο του 2023 για την αντιμετώπιση των οικονομικών συνεπειών των φυσικών καταστροφών.

Ισοζύγιο και πρωτογενές Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού

Σύμφωνα με τα στοιχεία εκτέλεσης του κρατικού προϋπολογισμού, σε τροποποιημένη ταμειακή βάση, για την περίοδο του Ιανουαρίου – Νοεμβρίου 2023, παρουσιάζεται έλλειμμα στο ισοζύγιο του κρατικού προϋπολογισμού ύψους €1.032 εκατ. έναντι στόχου για έλλειμμα €3.001 εκατ. που έχει περιληφθεί για το αντίστοιχο διάστημα του 2023 στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2024 και ελλείμματος €5.648 εκατ. το αντίστοιχο διάστημα του 2022. Το πρωτογενές αποτέλεσμα διαμορφώθηκε σε πλεόνασμα ύψους €5.826 εκατ., έναντι στόχου για πρωτογενές πλεόνασμα €3.771 και πρωτογενούς ελλείμματος €1.091 εκατ. για την ίδια περίοδο το 2022. Η βελτίωση του ισοζυγίου του ΚΠ σε σχέση με πέρυσι, οφείλεται κυρίως στην αύξηση των καθαρών εσόδων (+10,7% ή +€5,73 δισεκ., Πίνακας 2.7). Το σημαντικότερο μέρος της διαφοράς με τον στόχο οφείλεται στον ετεροχρονισμό πληρωμών των δαπανών, που εμφανίζονται μειωμένες κατά €1.774 εκατ. έναντι του στόχου.

Πίνακας 2.7

Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού: Ιανουάριος-Νοέμβριος 2023* (εκατ. €)

	Ιαν. – Νοέμβριος		% Μεταβ. 23/22	2022*	2023* Προϋπ.	2023 Εκτιμ.	% Μεταβ. 23Ε/22
	2022*	2023*					
Ι. ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΚΠ (1+2)	53.430	59.162	10,7	59.623	63.885	65.195	9,3
1. Καθαρά έσοδα ΤΠ	48.844	54.490	11,6	54.324	56.000	59.714	9,9
Έσοδα προ επιστροφών φόρων	*54.395*	*60.757*	11,7	60.477	62.110	66.391	9,8
Μείον επιστροφές φόρων	5.551	6.267	12,9	6.153	6.110	*6.677*	8,5
2.Έσοδα ΠΔΕ[5]	4.586	4.672	1,9	5.299	7.885	5.481	3,4
ΙΙ. ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΠ (3+4)	*59.078*	*60.194*	1,9	71.279	71.871	73.533	3,2
3. Δαπάνες ΤΠ	50.255	51.607	2,7	60.254	59.909	62.711	4,1
Πρωτογενείς δαπάνες ΤΠ	45.662	44.724	-2,1	55.215	54.058	55.208	0,0
Τόκοι	4.593	6.883	49,9	5.039	5.851	7.503	48,9
4. Δαπάνες ΠΔΕ[6]	8.823	8.587	-2,7	11.025	11.962	10.822	-1,8
ΙΙΙ. Έλλειμμα (-) / Πλεόνασμα (+) ΚΠ	*-5.648*	*-1.032*		-11.656	-7.985	-8.338	
% στο ΑΕΠ	*-2,7*	*-0,5*		-5,5	-3,6	-3,7	
IV. Πρωτογενές Πλεόνασμα ΚΠ	-1.091	5.826		-6.652	-2.134	851	
% στο ΑΕΠ	-0,5	2,6		-3,2	-1,0	-0,4	
ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές)	210.170	224.134	6,6	210.170	224.134	222.766	6,0

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Νοεμβρίου 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Δεκέμβριος 2023 και Εισηγητικές Εκθέσεις Προϋπολογισμών 2023 και 2024, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2022 και Νοέμβριος 2023.

*Σε τροποποιημένη ταμειακή βάση. Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη εσόδων που ισχύει από 01/01/2019

[5] Η κατηγορία «έσοδα ΠΔΕ» πλέον περιλαμβάνει και τις εισροές του Ταμείου Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης

[6] Η κατηγορία «δαπάνες ΠΔΕ» πλέον περιλαμβάνει και τις πληρωμές από το Ταμείο Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης

Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού

Το ύψος των καθαρών εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού ανήλθε σε €59.162 εκατ., παρουσιάζοντας αύξηση κατά €195 εκατ. ή 0,5% έναντι της εκτίμησης για το αντίστοιχο διάστημα που έχει περιληφθεί στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2023 και κατά €5,73 δισεκ. ή 10,7% σε σχέση με πέρυσι. Τα συνολικά έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού ανήλθαν σε €65.430 εκατ., αυξημένα κατά €328 εκατ. ή 0,5% έναντι του στόχου.

Πίνακας 2.8

Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού: Ιανουάριος-Νοέμβριος 2023* (εκατ. €)

	Ιαν. – Νοέμβριος		%	2022*	2023*	2023	%
	2022*	2023*	Μεταβ. 23/22		Προϋπ.	Εκτιμ.	Μεταβ. 23Ε/22
Καθαρά Έσοδα ΚΠ	53.430	59.162	10,7	59.623	63.885	65.195	9,3
Καθαρά Έσοδα ΤΠ	48.844	54.490	11,6	54.324	56.000	59.714	9,9
Έσοδα ΤΠ	*54.395*	*60.757*	11,7	60.477	62.110	66.391	9,8
Επιστροφές φόρων	5.551	6.267	12,9	6.153	6.110	*6.677*	8,5
Φορολογία Εισοδήματος	15.436	18.900	22,4	17.012	18.476	20.566	20,9
Εκ των οποίων:							
--Φυσικών Προσώπ.	10.186	11.447	12,4	11.047	11.460	*12.288*	11,2
--Νομικών Προσώπ.	*4.057*	*5.948*	46,6	4.629	5.662	*6.709*	44,9
Φορ. Ακίνητης Περιουσίας	2.545	2.364	-7,1	2.692	2.380	2.539	-5,7
Φορ. Κληρ., Δωρεών, κλπ.	200	219	9,5	226	226	239	5,8
Δασμοί και φόροι Εισαγ.	403	325	-19,4	431	424	369	-14,4
Φόροι επί αγαθών και υπ.	28.986	31.292	8,0	31.584	32.517	33.707	6,7
Εκ των οποίων:							
--ΦΠΑ	*19.828*	*21.663*	9,3	21.422	22.217	*23.231*	8,4
--Ειδικοί Φόροι Κατ/σης	*6.344*	*6.390*	0,7	6.984	7.115	*7.038*	0,8
Λοιποί φόροι παραγωγής	1.058	1.059	0,1	1.165	1.029	1.245	6,9
Λοιποί τρεχ. φόροι	1.550	1.882	21,4	2.108	2.369	2.353	11,6
Κοινωνικές Εισφορές	51	53	3,9	56	55	56	0,0
Μεταβιβάσεις	5.278	5.423	2,7	6.357	7.953	6.230	-2,0
Πωλήσεις αγαθών & υπηρ.	774	794	2,6	833	2.418	968	16,2
Εκ των οποίων:							
Λοιπά τρέχοντα έσοδα	*2.687*	*3.114*	15,9	3.301	2.124	*3.592*	8,8
Πωλήσεις παγίων	12	5	-58,3	12	24	7	-41,7
Έσοδα ΠΔΕ[7]	4.586	4.672	1,9	5.299	7.885	5.481	3,4

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Νοεμβρίου 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Δεκέμβριος 2023.

*Σε τροποποιημένη ταμειακή βάση. Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη εσόδων που ισχύει από 01/01/2019

Οι περισσότερες κατηγορίες παρουσίασαν αύξηση σε σχέση με πέρυσι. Τα έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού αυξήθηκαν κατά 11,7%, ενώ τα καθαρά έσοδα του ΤΠ αυξήθηκαν κατά 11,6%, με αύξηση των επιστροφών φόρων κατά 12,9%. Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος ενισχύθηκαν κατά 22,4% σε σχέση με πέρυσι, τόσο από την αύξηση των εσόδων από τη φορολογία νομικών προσώπων (+46,6%), όσο και από την αύξηση των εσόδων από τη φορολογία στα φυσικά πρόσωπα (+12,4%).

[7] Η κατηγορία «έσοδα ΠΔΕ» πλέον περιλαμβάνει και τις εισροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

Τα έσοδα από φόρους επί αγαθών και υπηρεσιών διευρύνθηκαν από πέρυσι κατά 8,0%, πρωτίστως από την αύξηση κατά 9,3% των εσόδων από ΦΠΑ. Σημαντικές αυξήσεις σημειώθηκαν στους λοιπούς τρέχοντες φόρους (+21,4%) και στα λοιπά τρέχοντα έσοδα (+15,9%). Αντίθετα, μείωση κατά 19,4% παρουσίασαν οι δασμοί που είχαν αυξηθεί πολύ πέρυσι και οι φόροι ακίνητης περιουσίας (-7,1%, Πίνακας 2.8).

Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού

Οι δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού για την περίοδο του Ιανουαρίου – Νοεμβρίου 2023 ανήλθαν σε €60.194 εκατ. και παρουσιάζονται μειωμένες κατά €1.774 εκατ. έναντι του στόχου (€61.969 εκατ.) που έχει περιληφθεί στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2023 αλλά αυξημένες κατά €1.116 εκατ. ή 1,9% σε σχέση με πέρυσι κυρίως λόγω των αυξημένων δαπανών τόκων κατά €2.291 εκατ., λαμβάνοντας υπόψη και αντίρροπες μεταβολές σε λοιπές κατηγορίες δαπανών. Στο σκέλος του Τακτικού Προϋπολογισμού οι πληρωμές παρουσιάζονται μειωμένες τόσο έναντι του στόχου (κατά €1.270 εκατ.) αλλά αυξημένες σε σχέση με πέρυσι (+2,7%). Η υπερ-απόδοση σε σχέση με τον στόχο οφείλεται κυρίως στον ετεροχρονισμό των ταμειακών πληρωμών των εξοπλιστικών προγραμμάτων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας κατά €568 εκατ., καθώς και τον ετεροχρονισμό της ανάλωσης των πιστώσεων υπό κατανομή. Η πτώση στις πρωτογενείς δαπάνες σε σχέση με πέρυσι έφτασε το 2,1% ενώ οι τόκοι αυξήθηκαν από €4.593 εκατ. σε €6.883 εκατ. (+49,9%). Αύξηση καταγράφηκε και στις κοινωνικές παροχές (+13,8%). Μεγάλη μείωση καταγράφηκε στις επιδοτήσεις (-51,9%) αλλά στις αγορές παγίων (-30,8%, Πίνακας 2.9).

Πίνακας 2.9

Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού: Ιανουάριος-Νοέμβριος 2023* (εκατ. €)

	Ιανουάριος-Νοέμβριος		% Μεταβ. 23/22	2022*	2023* Προϋπ.	2023 Εκτιμ.	% Μεταβ. 23Ε/22
	2022*	2023*					
Δαπάνες ΚΠ (1+2+3)	*59.078*	*60.194*	1,9	71.279	71.871	73.533	3,2
Δαπάνες ΤΠ (1+2)	50.255	51.607	2,7	60.254	59.909	62.711	4,1
1.Πρωτογενεις δαπ. ΤΠ	45.662	44.724	-2,1	55.215	54.058	55.208	0,0
Παροχές σε εργαζόμενους	12.418	12.816	3,2	13.640	13.796	14.150	3,7
Κοινωνικές παροχές	189	215	13,8	391	397	414	5,9
Μεταβιβάσεις	28.943	28.410	-1,8	35.086	32.476	33.870	-3,5
(εκ των οποίων σε ΟΚΑ)	*18.172*	*17.748*	-2,3	21.420	21.182	*21.164*	-1,2
Αγορές αγαθών & υπηρεσιών	1.575	1.562	-0,8	2.145	1.541	2.364	10,2
Επιδοτήσεις	243	117	-51,9	400	80	180	-55,0
Λοιπές δαπάνες	43	48	11,6	55	81	96	74,5
Πιστώσεις υπό κατανομή	0	0	-	0	3.156	1.777	-
Αγορές παγίων	2.251	1.557	-30,8	3.496	2.531	2.358	-32.6
2. Τόκοι (ακαθάριστη βάση)	4.593	6.883	49,9	5.039	5.851	7.503	48,9
3. Δαπάνες ΠΔΕ[8]	8.823	8.587	-2,7	11.025	11.962	10.822	-1,8

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Νοεμβρίου 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Δεκέμβριος 2023.
*Σε τροποποιημένη ταμειακή βάση. Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη εσόδων που ισχύει από 01/01/2019

Ως αξιοσημείωτες πληρωμές μπορούν να αναφερθούν: η επιχορήγηση προς την Κοινωνία της Πληροφορίας Μ.Α.Ε. ύψους €786 εκατ., προς εξυπηρέτηση των αναγκών του Market Pass και της επέκτασης αυτού, η απόδοση προς το Ταμείο Ενεργειακής Μετάβασης ύψους €367 εκατ. των

[8] Η κατηγορία «δαπάνες ΠΔΕ» περιλαμβάνει πλέον και τις πληρωμές από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

υπερκερδών παραγωγών ενέργειας, για την περίοδο από την 1η Οκτωβρίου 2021 έως και την 30ή Ιουνίου 2022, καθώς και οι πληρωμές επιδότησης Diesel θέρμανσης ύψους €100 εκατ. Όλες οι προαναφερθείσες πληρωμές καλύφθηκαν με ανακατανομή πιστώσεων από το αποθεματικό για προώθηση δράσεων για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης (πιστώσεις υπό κατανομή).

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)

Τα έσοδα του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) και τα έσοδα του ΤΑΑ (μετρώνται μαζί βάσει της νέας κατηγοριοποίησης) ανήλθαν σε €4.672 εκατ. παρουσιάζοντας αύξηση 1,9% σε σχέση με πέρυσι. Ωστόσο, χωρίς να ληφθεί υπόψιν η εκταμίευση της δόσης του ΤΑΑ, τα έσοδα του ΠΔΕ διαμορφώθηκαν σε €2.954 εκατ., μειωμένα κατά €340 εκατ. από τον στόχο (€3.294 εκατ.). αλλά αυξημένα κατά 86 εκατ. ή 2,9% σε σχέση με πέρυσι.

Οι πληρωμές στο σκέλος των επενδυτικών δαπανών ανήλθαν στα €8.586 εκατ., παρουσιάζοντας μείωση ύψους €504 εκατ. σε σχέση με τον στόχο και μείωση €236 εκατ. σε σχέση με πέρυσι. Οι δαπάνες του ΠΔΕ περιλαμβάνουν ποσό ύψους €124 εκατ. προς εξυπηρέτηση μέτρων COVID-19, με σημαντικότερα εξ αυτών, την ενίσχυση των φορέων υγείας με επικουρικό προσωπικό για την ανταπόκριση στις ανάγκες λόγω της πανδημίας COVID-19 στις Περιφέρειες, τη στήριξη των νεοφυών επιχειρήσεων στο πλαίσιο του Elevate Greece, τη δημιουργία δικτύου νοσηλευτών για τη λήψη δειγμάτων βιολογικού υλικού και τη νοσηλευτική βοήθεια στα ύποπτα κρούσματα κορωνοϊού κατ' οίκον και την επιχορήγηση υφιστάμενων μικρομεσαίων επιχειρήσεων του κλάδου του λιανεμπορίου, που διατηρούν φυσικό κατάστημα, για την ανάπτυξη, αναβάθμιση και διαχείριση ηλεκτρονικού καταστήματος.

Ο Προϋπολογισμός του 2024

Η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται σε σταδιακή ανάκαμψη μετά τις προκλήσεις που προέκυψαν από την πανδημία και τον πόλεμο στην Ουκρανία, και το συνακόλουθο αυξημένο κόστος διαβίωσης. Παρά τις ταραχές στις αγορές ενέργειας και τροφίμων λόγω του πολέμου στην Ουκρανία, καθώς και των αυστηρών νομισματικών πολιτικών με στόχο τη μείωση του πληθωρισμού, η παγκόσμια οικονομία εμφανίζει σημαντική ανθεκτικότητα. Ωστόσο, η οικονομική δραστηριότητα ακολουθεί μια πορεία χαμηλότερη από αυτήν πριν την πανδημία. Η Ευρωπαϊκή οικονομία, ειδικότερα, παρουσιάζει ενδείξεις ύφεσης και στασιμότητας. Παράγοντες όπως το υψηλό κόστος διαβίωσης, η αδύναμη υποστήριξη του παγκόσμιου εμπορίου, η περιοριστική νομισματική πολιτική και η σημαντική μείωση της δημοσιονομικής στήριξης έχουν επηρεάσει την πορεία της οικονομίας. Αναμένεται ότι ο ρυθμός ανάπτυξης θα καταγράψει ελαφρά ανάκαμψη, με την κατανάλωση να αναμένεται να βελτιωθεί λόγω αυξημένων πραγματικών μισθών, της στήριξης της επενδυτικής δραστηριότητας και της αύξησης της εξωτερικής ζήτησης. Πέραν αυτού, οι επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης και των γεωπολιτικών εξελίξεων ασκούν επιπλέον επιρροή στην ανάκαμψη και στη λειτουργία της παγκόσμιας οικονομίας.

Σε ό,τι αφορά τη δημοσιονομική πολιτική και μετά τη μείωση των τιμών της ενέργειας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε τον Μάρτιο του 2023 την απενεργοποίηση της ρήτρας γενικής διαφυγής του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης από το 2024. Οι παρεμβάσεις πλέον εστιάζονται σε στοχευμένα μέτρα για τη στήριξη των πιο ευάλωτων ομάδων. Επίσης,

προγραμματίζεται η ολοκλήρωση της αναθεώρησης των δημοσιονομικών κανόνων μέσα στο 2024 για την άμεση εφαρμογή τους.

Στον τομέα της δημοσιονομικής διαχείρισης, παρά τις έκτακτες δαπάνες για φυσικές καταστροφές και δημοσιονομικές παρεμβάσεις, εκτιμάται ότι το 2023 θα επιτευχθεί πρωτογενές πλεόνασμα 1,1%. Αυτό το επίτευγμα ενισχύει την αξιοπιστία της χώρας, με την πορεία της αποπληρωμής του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης να παρουσιάζει μείωση από 172,6% του ΑΕΠ το 2022 σε 160,3% το 2023. Η αναβάθμιση του αξιόχρεου της Ελλάδας στην επενδυτική βαθμίδα από τρεις εκ των τεσσάρων διεθνών οίκων αξιολόγησης που αναγνωρίζει η ΕΚΤ και η διπλή αναβάθμιση σε ένα σκαλί από την επενδυτική βαθμίδα από τον τέταρτο οίκο, αποτελούν σημαντικές επιβεβαιώσεις της βελτίωσης του κύρους της χώρας, παρά τις εξωγενείς κρίσεις που παρατηρούνται.

Ισοζύγιο και πρωτογενές ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού, 2024

Το 2024 προβλέπεται βελτίωση του ισοζυγίου του Κρατικού Προϋπολογισμού σε σχέση με το 2023 κυρίως λόγω της προβλεπόμενης μεγέθυνσης της οικονομίας. Θα προέλθει από αύξηση των καθαρών εσόδων του ΚΠ κατά 4,9% ενώ προβλέπεται αύξηση των δαπανών κατά 1,5% (Πίνακας 2.10). Ακολούθως, το έλλειμμα του ΚΠ αναμένεται διαμορφωθεί σε €6.253 εκατ. ή 2,7% του ΑΕΠ από €8.338 εκατ. πέρυσι. Το πρωτογενές πλεόνασμα αναμένεται να διαμορφωθεί σε €2.547 εκατ. ή 1,1% του ΑΕΠ από €851 εκατ. ή 0,4% του ΑΕΠ το 2023. Η βελτίωση προβλέπεται να προέλθει τόσο από την αύξηση του πλεονάσματος στον τακτικό προϋπολογισμό όσο και τη μείωση του ελλείμματος του ΠΔΕ.

Τα καθαρά έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού προβλέπεται να διαμορφωθούν στα €68.379 εκατ., αυξημένα κατά €3,18 δισεκ. ή 4,9%, έναντι του προηγούμενου έτους. Οι συνολικές δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2024 προβλέπεται ότι θα διαμορφωθούν σε €74.632 εκατ., αυξημένες κατά €1,5% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Οι πρωτογενείς δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού προβλέπεται ότι θα διαμορφωθούν στα €53.395 εκατ., λιγότερες κατά €3,3% σε σχέση με το 2023.

Πίνακας 2.10

Έσοδα, Δαπάνες και Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2024 (σε € εκατ.)

	2023* Εκτιμήσεις	2024** Προϋπολ.	% Μεταβολή 24Π/23
I. ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΚΠ (1+2)	65.195	68.379	4,9
1. Καθαρά έσοδα ΤΠ	59.714	60.567	1,4
Μείον επιστροφές φόρων	6.677	*6.588*	-1,3
Έσοδα ΤΠ	66.391	67.155	1,2
2. Έσοδα ΠΔΕ+ΤΑΑ[9]	5.481	7.812	42,5
II. ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΠ (3+4)	73.533	74.632	1,5
3. Δαπάνες ΤΠ	62.711	62.195	-0,8
Πρωτογενείς δαπάνες ΤΠ	55.208	53.395	-3,3
Τόκοι	7.503	8.800	17,3
4. Δαπάνες ΠΔΕ+ΤΑΑ[10]	10.822	12.167	12,4
III. Έλλειμμα(-)/Πλεόνασμα (+) ΚΠ	-8.338	-6.253	
% στο ΑΕΠ	-3,7	*-2,7*	
IV. Πρωτογενές Πλεόνασμα ΚΠ	851	2.547	
% στο ΑΕΠ	-0,4	*1,1*	
ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές)	222.766	233.775	4,9

Πηγές: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Νοεμβρίου 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Δεκέμβριος 202 και Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2024, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2023, Πίνακας 3.2,

*Σε τροποποιημένη ταμειακή βάση. Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη εσόδων που ισχύει από 01/01/2019

**Σε εθνικολογιστική βάση (ESA 2010)

Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού, 2024

Προβλέπεται αύξηση στις περισσότερες υποκατηγορίες εσόδων το 2024 και συνολική αύξηση κατά 4,9%. Η αύξηση αυτή οφείλεται στους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, λόγω της επαναφοράς της στην κανονικότητα μετά τις επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 και των μέτρων στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων, στη σημαντική αύξηση των τουριστικών εισπράξεων, οι οποίες κατά το οκτάμηνο του 2023 ξεπέρασαν τα επίπεδα της αντίστοιχης περιόδου του 2019 κατά 11% περίπου, στην αύξηση των μισθών και των συντάξεων, γεγονός που επηρεάζει κυρίως τα έσοδα από τους άμεσους φόρους (φόροι εισοδήματος), στην εκτεταμένη χρήση καρτών πληρωμών και στην εν γένει αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών και στις πληθωριστικές πιέσεις, ως αποτέλεσμα της παγκόσμιας ενεργειακής κρίσης. Το ειδικό πλαίσιο στην ενότητα 2.2.Γ αποτυπώνει τη δυναμική εξέλιξη της χρήσης καρτών πληρωμών στην Ελλάδα έως και το 2022.

[9] Η κατηγορία ΠΔΕ περιλαμβάνει πλέον και τις ροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για το 2021 και το 2022.
[10] Όπως παραπάνω.

Τα καθαρά έσοδα του ΤΠ αναμένεται να αυξηθούν κατά 1,4% το 2024 σε σχέση με το 2023, σε €60.567 εκατ. (Πίνακας 2.11). Τα έσοδα του ΤΠ προβλέπεται να αυξηθούν κατά 1,2% αλλά προβλέπεται μείωση στις επιστροφές φόρων κατά 1,3%. Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος αναμένεται να αυξηθούν κατά 5,3%, λόγω της αύξησης των εσόδων των φυσικών προσώπων (+8,5%) γεγονός που οφείλεται κυρίως στην αναμενόμενη αύξηση των αμοιβών καθώς και στον νέο τρόπο φορολόγησης των ελεύθερων επαγγελματιών. Σημαντική αύξηση αναμένεται στις πωλήσεις παγίων (+228,6%), στα λοιπά τρέχοντα έσοδα (+15,2%) και στις μεταβιβάσεις (+10,8%).

Πίνακας 2.11

Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού 2024 (σε εκατ. €)

	2023* Εκτιμ.	**2024** Προϋπ.**	**% Μεταβ. 24Π/23**
Καθαρά Έσοδα ΚΠ	65.195	68.379	4,9
Καθαρά Έσοδα ΤΠ	59.714	60.567	1,4
Επιστροφές φόρων	6.677	*6.588*	-1,3
Έσοδα ΤΠ	66.391	67.155	1,2
Φορολογία Εισοδήματος *Εκ των οποίων:*	20.566	21.652	5,3
--Φυσικών Προσώπων	*12.288*	13.337	8,5
--Νομικών Προσώπων	*6.709*	*6.696*	-0,2
Φορ. Ακίνητης Περιουσίας	2.539	2.487	-2,0
Φορ. Κληρ., Δωρεών, κλπ.	239	239	0,0
Δασμοί και φόροι Εισαγ.	369	392	6,2
Φόροι επί αγαθών και υπ. *Εκ των οποίων:*	33.707	35.169	4,3
--ΦΠΑ	*23.231*	*24.379*	4,9
--Ειδικοί Φόροι Κατ/σης	*7.038*	7.067	0,4
Λοιποί φόροι παραγωγής	1.245	593	-52,4
Λοιποί τρεχ. φόροι	2.353	2.428	3,2
Κοινωνικές Εισφορές	56	56	0,0
Μεταβιβάσεις	6.230	*6.902*	10,8
Πωλήσεις αγαθών & υπηρ. *Εκ των οποίων:*	968	889	-8,2
Λοιπά τρέχοντα έσοδα	*3.592*	4.138	15,2
Πωλήσεις παγίων	7	23	228,6
Έσοδα ΠΔΕ+ΤΑΑ[11]	5.481	7.812	42,5

Πηγές: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Νοεμβρίου 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Δεκέμβριος 202 και Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2024, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2023, Πίνακας 3.2,

*Σε τροποποιημένη ταμειακή βάση. Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη εσόδων που ισχύει από 01/01/2019

**Σε εθνικολογιστική βάση (ESA 2010)

Η αύξηση στις μεταβιβάσεις προβλέπεται να προέλθει κυρίως λόγω των αυξημένων, προσαρμοσμένων κατά ESA, εσόδων του ΤΑΑ κατά €1.239 εκατ. και του συγχρηματοδοτούμενου σκέλους του ΠΔΕ κατά €274 εκατ. Μεγάλη μείωση αναμένεται στους λοιπούς φόρους παραγωγής (-52,4%), κυρίως λόγω της ενσωμάτωσης πρόβλεψης περί μη απόδοσης ποσού στο Δημόσιο από

[11]Η κατηγορία ΠΔΕ περιλαμβάνει και τις ροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για το 2021 και το 2022.

την ΤτΕ καθώς και της μείωσης του τέλους επιτηδεύματος στους ελεύθερους επαγγελματίες κατά 106 εκατ. ευρώ. Μείωση, επίσης, αναμένεται στις πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών (-8,2%) και στους τακτικούς φόρους ακίνητης περιουσίας (-2,0%) κυρίως λόγω της μείωσης του ΕΝΦΙΑ κατά 10% στους ιδιοκτήτες που θα ασφαλίσουν τις κατοικίες τους για φυσικές καταστροφές (Πίνακας 2.11).

Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού, 2024

Οι συνολικές δαπάνες του κρατικού προϋπολογισμού για το έτος 2024 προβλέπεται ότι θα διαμορφωθούν σε €74.632 εκατ., αυξημένες κατά €1.762 εκατ. ή 2,4% σε σχέση με την αντίστοιχη εκτίμηση του έτους 2023, κυρίως λόγω της επιτάχυνσης των έργων που χρηματοδοτούνται από το ΤΑΑ, του οποίου οι δαπάνες παρουσιάζουν αύξηση κατά €1.545 εκατ. σε σχέση με το 2023, καθώς και των αυξημένων φυσικών παραλαβών των οπλικών συστημάτων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

Πίνακας 2.12

Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού 2024 (σε εκατ. €)

	2023* Εκτιμ.	2024** Προϋπ.	% Μεταβ. 24Π/23
Δαπάνες ΚΠ (1+2+3)	73.533	74.632	1,5
Δαπάνες ΤΠ (1+2)	62.711	62.195	-0,8
1.Πρωτογενείς δαπ. ΤΠ	55.208	53.395	-3,3
Παροχές σε εργαζόμενους	14.150	14.833	4,8
Κοινωνικές παροχές	414	411	-0,7
Μεταβιβάσεις	33.870	32.282	-4,7
(εκ των οποίων σε ΟΚΑ)	*21.164*	*20.942*	-1,0
Αγορές αγαθών & υπηρεσιών	2.364	1.626	-31,2
Επιδοτήσεις	180	81	-55,0
Λοιπές δαπάνες	96	111	15,6
Πιστώσεις υπό κατανομή[12]	12.882	15.210	18,1
Αγορές παγίων	696	1.277	83,5
2. Τόκοι (ακαθάριστη βάση)	7.503	8.800	17,3
3. Δαπάνες ΠΔΕ+ΤΑΑ[13]	10.822	12.167	12,4

Πηγές: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Νοεμβρίου 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Δεκέμβριος 202 και Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2024, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2023, Πίνακας 3.2,

*Σε τροποποιημένη ταμειακή βάση. Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη εσόδων που ισχύει από 01/01/2019

**Σε εθνικολογιστική βάση (ESA 2010)

Προβλέπεται μείωση σε αρκετές από τις υποκατηγορίες δαπανών το 2024. Οι δαπάνες του ΤΠ προβλέπεται να μειωθούν κατά 0,8%, με αύξηση των πρωτογενών δαπανών κατά 3,3%. Οι παροχές σε εργαζομένους προβλέπεται να αυξηθούν κατά 4,8% κυρίως λόγω της αναμόρφωσης του μισθολογίου του δημόσιου τομέα, σύμφωνα με την οποία προσαυξάνονται σταθερά και οριζόντια οι βασικοί μισθοί όλων των δημοσίων υπαλλήλων, η οικογενειακή παροχή καθώς και

[12] Περιλαμβάνουν τις δαπάνες ΠΔΕ+ΤΑΑ.

[13] Η κατηγορία ΠΔΕ περιλαμβάνει και τις ροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για το 2021 και το 2022.

το επίδομα θέσης ευθύνης. Οι δαπάνες για τις μεταβιβάσεις σε φορείς εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης προβλέπεται ότι θα διαμορφωθούν στα €32.282 εκατ., μειωμένες κατά €1.222 εκατ. έναντι της εκτίμησης του 2023, εξαιτίας του περιορισμού των μέτρων αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης. Οι αγορές αγαθών και υπηρεσιών προβλέπεται να μειωθούν κατά 31,2% κυρίως λόγω της μείωσης των δαπανών για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης. Οι επιδοτήσεις προβλέπεται να ανέλθουν στα €81 εκατ., μειωμένες κατά €99 εκατ. ή 55% σε σχέση με το 2023, κυρίως λόγω των αυξημένων δαπανών που πραγματοποιήθηκαν το 2023 εξαιτίας της επιδότησης της τιμής του πετρελαίου θέρμανσης στην αντλία.

Οι αγορές αγαθών και υπηρεσιών προβλέπεται να μειωθούν κατά 37,7% και οι επιδοτήσεις κατά 80,9% κυρίως λόγω των αυξημένων επιδοτήσεων που διατέθηκαν για πετρέλαιο κίνησης και θέρμανσης εντός του 2022. Μεγάλη μείωση αναμένεται και στις αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων (-85.9%) λόγω της χρονικής διαφοροποίησης μεταξύ των ετών 2022 και 2023 των φυσικών παραλαβών των εξοπλιστικών προγραμμάτων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Είχε γίνει μεγάλη αύξηση την προηγούμενη χρονιά λόγω της αύξησης των φυσικών παραλαβών των εξοπλιστικών προγραμμάτων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Αύξηση προβλέπεται στις κοινωνικές παροχές (+7.9%), λόγω της αύξησης του επιδόματος θέρμανσης, στις πιστώσεις υπό κατανομή (+14,2%) και στους τόκους (+16,7%, Πίνακας 2.12). Μεγάλη αύξηση (83,5%) προβλέπεται στις αγορές παγίων, κυρίως λόγω των αυξημένων φυσικών παραλαβών οπλικών συστημάτων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

Το ειδικό πλαίσιο της ενότητας 2.2.Β παρουσιάζει την κατανομή των ελληνικών δημοσίων δαπανών ανά βασικές κατηγορίες πριν και μετά την κρίση χρέους, καθώς και σε σύγκριση με τον μέσο όρο στην Ευρώπη.

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, 2024

Αναμένεται αύξηση των εσόδων του ΠΔΕ+ΤΑΑ το 2024 κατά 42,5% σε σχέση με πέρυσι. Οι δαπάνες του ΠΔΕ+ΤΑΑ αναμένεται ότι θα ανέλθουν σε €8.750 εκατ. (+12,4% σε σχέση με πέρυσι), εκ των οποίων ποσό €6.800 εκατ. αφορά σε έργα που συγχρηματοδοτούνται από την ΕΕ και ποσό €1.950 εκατ. αφορά σε έργα που χρηματοδοτούνται αμιγώς από εθνικούς πόρους. Στις αυξημένες δαπάνες του εθνικού σκέλους συμπεριλαμβάνεται η χρηματοδότηση μέτρων, όπως αποζημιώσεις, οικονομικές ενισχύσεις και επιδοτήσεις, για την ανακούφιση των πληγέντων (επιχειρήσεων, φυσικών ή νομικών προσώπων) από τις φυσικές καταστροφές και την αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν από τις εν λόγω καταστροφές.

Ειδικό Πλαίσιο ενότητας 2.2.Β

Εξέλιξη των δημοσίων δαπανών στην Ελλάδα ανά βασικές κατηγορίες πριν και μετά την κρίση, σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη

Τόσο στην Ελλάδα όσο και στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι δημόσιες δαπάνες αποτελούν μεγάλο ποσοστό του ΑΕΠ. Μάλιστα, η τάση αυτή βαίνει αυξανόμενη διαχρονικά εφόσον το ποσοστό, τόσο για την Ελλάδα όσο και για την ΕΕ-27 (οι 27 χώρες-μέλη της ΕΕ από το 2020), ήταν υψηλότερο το 2021 (η χρονιά με τα πλέον διαθέσιμα δεδομένα) από ό,τι το 2008 (η χρονιά που η Ελλάδα εισήλθε στην Ευρωζώνη). Πιο συγκεκριμένα, οι συνολικές δημόσιες δαπάνες της γενικής κυβέρνησης αποτελούσαν το 46,7% του ΑΕΠ της ΕΕ-27 το 2008 ενώ έφτασαν το 51,1% το 2021. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την Ελλάδα ήταν 50,8% και 57,4%. Η Ελλάδα τόσο πριν την οικονομική κρίση όσο και μετά διατηρεί πιο μεγάλο δημόσιο τομέα σε σχέση με την μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Διάγραμμα Π2.2Β.1. Δαπάνη γενικής κυβέρνησης ανά κατηγορία το 2008 (ως % του ΑΕΠ)

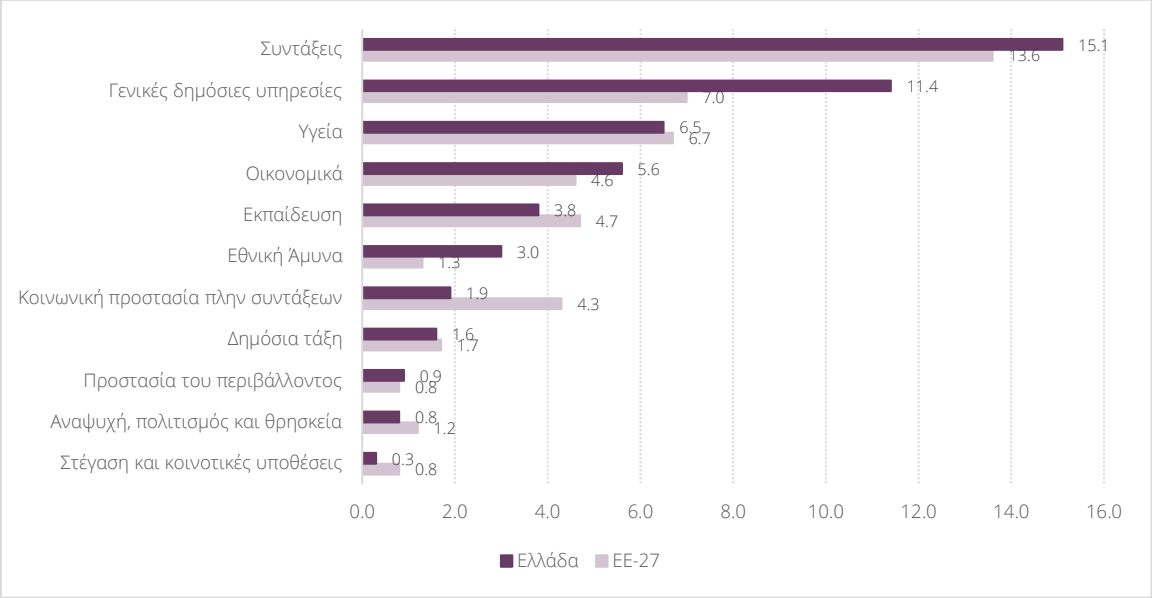

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία δεδομένων: ΙΟΒΕ.

Στο διάγραμμα Π.2.2Β.1 γίνεται ανάλυση των δημοσίων δαπανών ανά κατηγορία για το έτος 2008. Παρατηρούμε ότι οι δαπάνες κινούνταν σε παρεμφερή επίπεδα σε αρκετές κατηγορίες. Διαφορές σημειώνονται σε κρίσιμους, ωστόσο, τομείς όπως η εκπαίδευση και η κοινωνική προστασία πλην των συντάξεων, με την Ελλάδα να υπολείπεται και στις δύο κατηγορίες. Αντιθέτως, η Ελλάδα δαπανούσε υψηλότερο ποσοστό του ΑΕΠ σε Συντάξεις, στην Εθνική Άμυνα (περισσότερο από το διπλάσιο), στις Γενικές Δημόσιες Υπηρεσίες και στα Οικονομικά. Οι αυξημένες δαπάνες στις συντάξεις οφείλονται στο μεγάλο μερίδιο του διανεμητικού πυλώνα στο συνταξιοδοτικό σύστημα σε συνδυασμό με τις δυσμενείς δημογραφικές τάσεις, στην άμυνα σχετίζονται με την αυξημένη γεωπολιτική αστάθεια στην περιοχή, ενώ οι γενικές δημόσιες υπηρεσίες περιλαμβάνουν αμοιβές δημοσίων υπαλλήλων και το κόστος εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους.

Διάγραμμα Π2.2Β.2. Δαπάνη γενικής κυβέρνησης ανά κατηγορία το 2021 (ως % του ΑΕΠ)

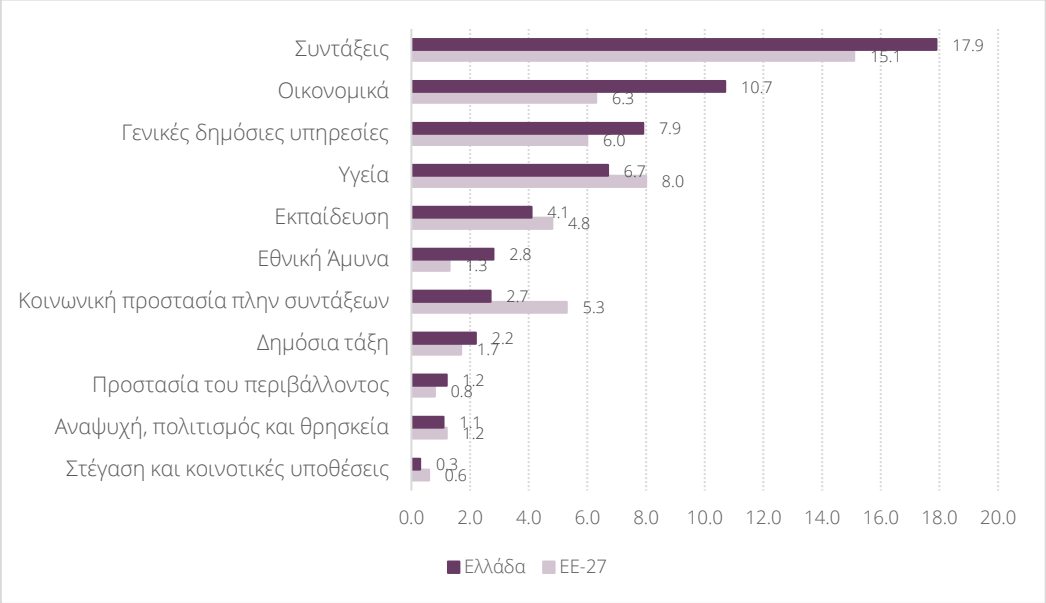

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία δεδομένων: ΙΟΒΕ

Στο διάγραμμα Π.2.2Β.2 γίνεται ανάλυση αντίστοιχη με αυτή του διαγράμματος Π.2.2Β.1 αλλά για το έτος 2021. Στον τομέα της κοινωνικής προστασίας πλην συντάξεων (ανεργία, οικογενειακές πολιτικές, κ.α.) παρατηρείται αύξηση σε σχέση με το 2008, τόσο για την Ελλάδα όσο και για την ΕΕ, και τάση σύγκλισης της Ελλάδας με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, αν και παραμένει μεγάλη απόσταση. Μικρή σύγκλιση παρατηρείται και στον τομέα εκπαίδευσης, αν και οι δαπάνες στην Ελλάδα παραμένουν αναλογικά χαμηλότερες. Στον τομέα της υγείας η απόκλιση είναι αυξημένη, παρά την αύξηση ως ποσοστό και για τους δύο. Οι δαπάνες για εθνική άμυνα κινούνται σε παρόμοια επίπεδα με το 2008. Οι πληρωμές σε γενικές δημόσιες υπηρεσίες είναι μειωμένες, σε μεγάλο βαθμό λόγω της «ρύθμισης» του ελληνικού δημόσιου χρέους στο πλαίσιο των προγραμμάτων προσαρμογής, αλλά εξακολουθεί να υπάρχει απόκλιση με την ΕΕ. Οι δαπάνες για συντάξεις είναι αυξημένες, τόσο στην ΕΕ-27 όσο και στην Ελλάδα σε σχέση με το 2008. Αυξημένη όμως είναι και η απόκλιση της Ελλάδας από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο. Αύξηση στην Ελλάδα καταγράφεται επίσης στις δαπάνες για δημόσια τάξη, προστασία του περιβάλλοντος, οικονομικά (που περιλαμβάνουν ενέργεια, καύσιμα, γεωργία, δασοκομία, εργασιακές σχέσεις κ.α.) και αναψυχή, πολιτισμό και θρησκεία. Οι δαπάνες στα οικονομικά αυξήθηκαν και στην ΕΕ.

Ο δημοσιονομικός χώρος για την Ελλάδα προδιαγράφεται περιορισμένος και πολύτιμος μεσο-μακροχρόνια λόγω του υψηλού δημόσιου χρέους και της ανάγκης για συστηματικά πρωτογενή πλεονάσματα. Η γενική δημοσιονομική πορεία της χώρας έχει βελτιωθεί, αφού το δημόσιο χρέος σταδιακά μειώνεται ως % του ΑΕΠ και επιτυγχάνονται πρωτογενή πλεονάσματα. Περαιτέρω βελτίωση, ωστόσο, τόσο στην ποιότητα των δημόσιων υπηρεσιών όσο και στη δημοσιονομική πορεία, μπορεί να επέλθει από τον εξορθολογισμό ορισμένων υπηρεσιών και την μεγαλύτερη σύγκλιση με τους Ευρωπαϊκούς μέσους όρους, ειδικά στην κατηγορία των γενικών δημόσιων υπηρεσιών. Μια σύγκλιση με τον μέσο όρο στην ΕΕ27 στους τομείς δαπανών για οικονομικά και γενικές δημόσιες υπηρεσίες θα

μπορούσε σταδιακά να απελευθερώσει δημοσιονομικούς πόρους άνω των 6 π.μ. του ΑΕΠ ετησίως, με ευεργετικές προοπτικές για τους τομείς δημόσιας υγείας, εκπαίδευσης και κοινωνικής προστασίας πλην συντάξεων, όπου παρατηρείται διαχρονικά υστέρηση.

Γ. Χρηματοπιστωτικό σύστημα

- Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα διατήρησε αμετάβλητα τα βασικά επιτόκια στο τέταρτο τρίμηνο, έπειτα από 10 διαδοχικές αυξήσεις από τα μέσα του 2022, με προσδοκία για σταδιακή μείωσή τους στα επόμενα τρίμηνα.
- Στο τέταρτο τρίμηνο του 2023, ανακτήθηκε η «επενδυτική βαθμίδα» για το ελληνικό δημόσιο από δύο επιπλέον διεθνείς οίκους αξιολόγησης, την S&P και την Fitch, που ακολούθησαν τις R&I, Scope και DBRS.
- Το κόστος νέου δανεισμού του δημοσίου καταγράφει ηπιότερη αύξηση από την αντίστοιχη άλλων Ευρωπαϊκών χωρών.
- Το κόστος νέου δανεισμού στον ιδιωτικό τομέα κατέγραψε περαιτέρω άνοδο στο τέταρτο τρίμηνο του 2023.
- Η διαφορά του μέσου επιτοκίου δανείων και καταθέσεων (περιθώριο επιτοκίου) έχει αυξηθεί σε διαχρονικά υψηλό επίπεδο (τουλάχιστον 20-ετίας).
- Η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις κατέγραψε σημαντική επιβράδυνση το 2023, ενώ η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά συνεχίστηκε.
- Τα Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια (ΜΕΔ) στους ισολογισμούς των τραπεζών κατέγραψαν μικρή περαιτέρω βελτίωση στο τρίτο τρίμηνο του 2023, στο 7,9% των συνολικών δανείων.

Η Ελληνική Δημοκρατία ανέκτησε το δεύτερο εξάμηνο του 2023, έπειτα από 13 έτη, την επενδυτική βαθμίδα από τρεις εκ των τεσσάρων διεθνών οίκων αξιολόγησης που αναγνωρίζει η ΕΚΤ (DBRS, S&P, Fitch) ενώ ο τέταρτος την κατατάσσει ένα μόλις σκαλί παρακάτω (Moody's). Η συστηματική βελτίωση της εμπιστοσύνης της διεθνούς επενδυτικής κοινότητας προς την ελληνική οικονομία αποτυπώθηκε και από την μείωση της απόκλισης στο κόστος νέου δανεισμού του ελληνικού δημοσίου σε σχέση με άλλες χώρες. Παράλληλα, ωστόσο, οι προκλήσεις στο διεθνές περιβάλλον εντείνονται, μεταξύ άλλων λόγω της διαφαινόμενης διατήρησης και φέτος των υψηλών επιτοκίων, της πολιτικής αβεβαιότητας λόγω των επικείμενων εκλογικών αναμετρήσεων σε ΗΠΑ και ΕΕ, καθώς και των κινδύνων οικονομικής αστάθειας που απορρέουν από τις συνεχιζόμενες πολεμικές συγκρούσεις σε Ουκρανία, Μέση Ανατολή και Υεμένη.

Στο σύνολο του 2023, οι τιμές των μετοχών στην εγχώρια κεφαλαιαγορά κατέγραψαν από τις υψηλότερες θετικές επιδόσεις παγκοσμίως. Ο γενικός δείκτης κατέγραψε άνοδο κατά 39% στο σύνολο του έτους, ενώ ο τραπεζικός δείκτης αυξήθηκε κατά 65,7% την ίδια περίοδο.

Παρά την αποκλιμάκωση του ρυθμού πληθωρισμού διεθνώς, παραμένει σε υψηλότερα από τα επιθυμητά επίπεδα, με αποτέλεσμα την προσδοκία της αγοράς ότι το κόστος χρήματος θα παραμείνει υψηλό για περίοδο μεγαλύτερη της αρχικά αναμενόμενης. Έπειτα από δέκα διαδοχικές αυξήσεις των βασικών επιτοκίων από τα μέσα του 2022, σωρευτικά κατά 450 μονάδες βάσης, η ΕΚΤ διατήρησε τα επιτόκια σταθερά στο τέταρτο τρίμηνο του 2023. Οι αγορές προεξοφλούν σταθεροποίηση των βασικών επιτοκίων, με σταδιακή υποχώρηση προς τα τέλη του

2024, σωρευτικά έως και κατά 150 μονάδες βάσης, παραμένοντας ωστόσο σε επίπεδα υψηλότερα από πριν την έναρξη της ανοδικής πορείας. Ενδεικτικά, στις αγορές παραγώγων επιτοκίων, το Euribor 3 μηνών εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 2,6% στα τέλη του 2024, από κοντά στο 4% στα τέλη του 2023 και -0,5% στις αρχές του 2022. Αναφορικά με τα εργαλεία ποσοτικής χαλάρωσης, η ΕΚΤ έχει διακόψει από τα μέσα του 2023 τις επανεπενδύσεις των ομολόγων που λήγουν στο πλαίσιο του προγράμματος APP, ενώ συνεχίζει τις επανεπενδύσεις των ομολόγων που λήγουν στο πλαίσιο των προγραμμάτων PEPP, με προοπτική έως τα τέλη του 2024, χωρίς καθαρές νέες αγορές.

Μεταξύ των αρνητικών τάσεων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, οι ιδιωτικές καταθέσεις εμφάνισαν πτωτική τάση στα τέλη του 2023, η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις κατέγραψε σημαντική επιβράδυνση στο σύνολο του έτους, ενώ αμείωτη εμφανίζεται η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά. Μεταξύ των προκλήσεων από το παρελθόν, ξεχωρίζει το υψηλό ποσοστό των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ), τόσο εντός όσο και εκτός τραπεζικών ισολογισμών. Μετά και τη λήξη εφαρμογής του προγράμματος τιτλοποιήσεων με κρατικές εγγυήσεις «Ηρακλής», το ποσοστό ΜΕΔ στους ισολογισμούς των τραπεζών κατέγραψε μόνο μικρή βελτίωση στο εννεάμηνο του 2023. Επιπλέον, παραμένει υψηλό το μερίδιο αναβαλλόμενης φορολογίας στα ίδια κεφάλαια, ενώ αυξάνεται η έκθεση των τραπεζών σε κρατικά ομόλογα.

Μεταξύ των θετικών τάσεων στα θεμελιώδη μεγέθη των τραπεζών, μειώθηκε η ψαλίδα στο κόστος δανεισμού του ιδιωτικού τομέα σε σχέση με άλλες χώρες, ενώ οι δείκτες οργανικής κερδοφορίας βελτιώθηκαν σημαντικά. Η πρόσφατη συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την επέκταση του δανειακού σκέλους του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας αποτελεί ευκαιρία για περαιτέρω τόνωση των πιστώσεων προς παραγωγικές επενδύσεις, ενώ στοίχημα αποτελεί η έγκαιρη εφαρμογή του.

Στις νέες προκλήσεις για τις τράπεζες, ξεχωρίζουν η επιδείνωση της δυνατότητας αποπληρωμής δανειοληπτών με κυμαινόμενο επιτόκιο και η αύξηση στο κόστος χρηματοδότησης των τραπεζών από το Ευρωσύστημα και τις αγορές κεφαλαίων. Η διαφαινόμενη διάρκεια εφαρμογής σφιχτότερης νομισματικής πολιτικής επιβραδύνει τους ρυθμούς ανάπτυξης, επηρεάζοντας τις προοπτικές του χρηματοπιστωτικού τομέα, μεταξύ άλλων σε επίπεδο ποιότητας ενεργητικού και προοπτικών κερδοφορίας.

Στο σκέλος του παθητικού των τραπεζών, οι ιδιωτικές καταθέσεις μειώθηκαν την περίοδο Σεπτεμβρίου-Νοεμβρίου κατά €0,8 δισεκ., εκ των οποίων εκροές €1,2 δισεκ. προήλθαν από επιχειρήσεις και εισροές €0,4 δισεκ. από νοικοκυριά (Διάγραμμα 2.7). Σε ετήσια βάση, οι ιδιωτικές καταθέσεις μειώθηκαν την περίοδο Σεπτεμβρίου-Νοεμβρίου κατά €1,9 δισεκ. Ο δωδεκάμηνος ρυθμός μεταβολής διαμορφώθηκε στο 2,4% τον Νοέμβριο, μειωμένος σε σχέση με μέσο ρυθμό 4,8% το 2022.

Διάγραμμα 2.7

Μηνιαία καθαρή ροή ιδιωτικών καταθέσεων στις Ελληνικές τράπεζες

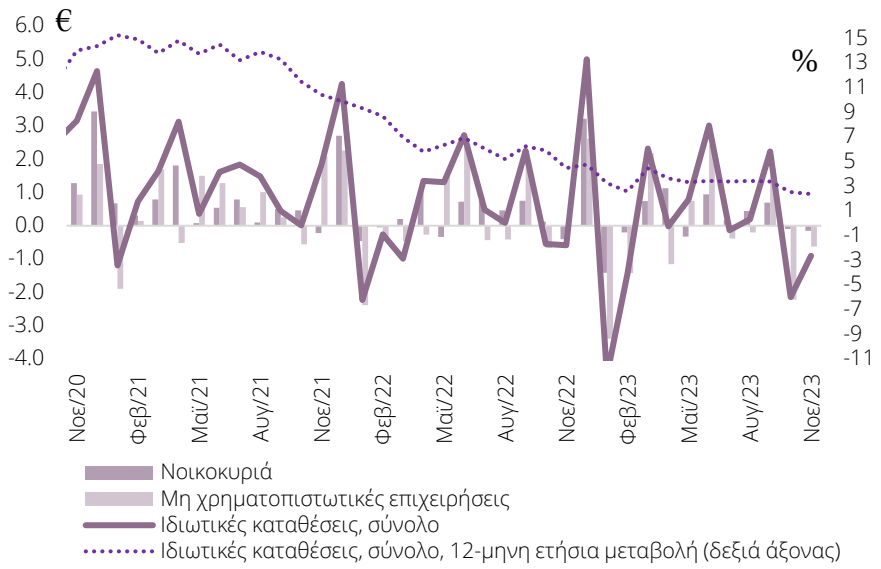

Οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα μειώθηκαν κατά €0,8 δισεκ. την περίοδο Σεπτεμβρίου-Νοεμβρίου 2023, έναντι αύξησης κατά €1,1 δισεκ. την ίδια περίοδο του 2022.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Για το 2024 αναμένεται συνέχιση της κόπωσης στις ιδιωτικές καταθέσεις, με συνολικά ήπια ανοδική τάση. Καθώς η δυναμική της ιδιωτικής κατανάλωσης και των εσόδων από τουρισμό επιβραδύνονται, ενώ ο πληθωρισμός παραμένει σε υψηλότερα επίπεδα από πριν την κρίση του 2022, αναμένεται να συνεχιστεί η πίεση στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα και την αποταμίευση νοικοκυριών και επιχειρήσεων.

Το δεύτερο σκέλος του παθητικού των τραπεζών αφορά στη χρηματοδότηση από το Ευρωσύστημα. Η σταδιακή αύξηση του κόστους παροχής ρευστότητας από την ΕΚΤ έχει μειώσει σημαντικά τη χρήση μακροπρόθεσμων εργαλείων χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα, όπως τα LTROs, κατά €32,4 δισεκ. σε ετήσια βάση τον Νοέμβριο του 2023 (Διάγραμμα 2.8). Ταυτόχρονα, τα περιουσιακά στοιχεία του εγχώριου τραπεζικού συστήματος που είναι αποδεκτά από το Ευρωσύστημα ως εξασφάλιση για πράξεις νομισματικής πολιτικής, όπως αποτυπώνονται στις οικονομικές καταστάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, μειώθηκαν την ίδια περίοδο, αγγίζοντας τα €30,6 δισεκ. τον Νοέμβριο του 2023, από σχεδόν €69 δισεκ. στα μέσα του 2022.

Στο τρίτο σκέλος του παθητικού των τραπεζών που αφορά στη χρηματοδότηση από τις αγορές κεφαλαίων, αφενός η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας για το κρατικό αλλά και σταδιακά για τα ιδιωτικά αξιόγραφα δημιουργεί θετικές προοπτικές, οι οποίες ωστόσο αντισταθμίζονται μερικώς από την διεθνή αύξηση στο κόστος χρήματος.

Διάγραμμα 2.8

Μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση των Ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα (δισεκ. €)

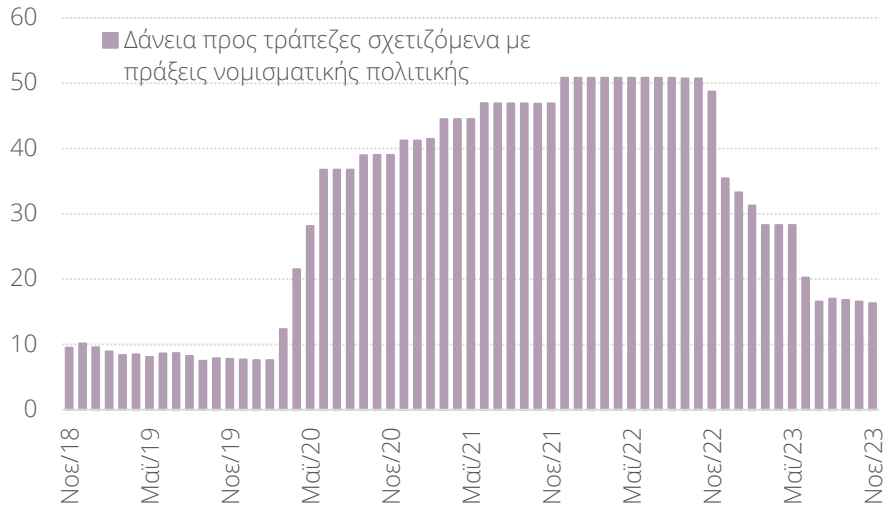

Η χρήση εργαλείων παροχής ρευστότητας από το Ευρωσύστημα προς τις ελληνικές τράπεζες, μειώθηκε περαιτέρω στα τέλη του 2023, στα €16,3 δισεκ. τον Νοέμβριο.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Στην πλευρά του ενεργητικού των τραπεζών, ο 12-μηνος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα παρέμεινε χαμηλός, σε 1,5% τον Νοέμβριο του 2023 (Πίνακας 2.10). Ο αντίστοιχος ρυθμός προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (ΜΧΕ) καταγράφηκε σε 4,3% τον ίδιο μήνα (Διάγραμμα 2.9), ενώ οι νέες καθαρές ροές προς επιχειρήσεις ήταν μεν θετικές, αλλά σημαντικά μειωμένες στο 11-μηνο του 2023, στα €1,2 δισεκ.. Παράλληλα, συνεχίζεται η αρνητική μεταβολή πιστώσεων προς ελεύθερους επαγγελματίες και ατομικές επιχειρήσεις, καθώς και προς τα νοικοκυριά.

Πίνακας 2.13

Εγχώρια τραπεζική χρηματοδότηση και μέσα επιτόκια ανά χαρτοφυλάκιο

Τρίμηνο/Έτος	4/22	1/23	2/23	3/23	Οκτ.23	Νοέ.23
Ετήσια % μεταβολή 12-μηνων ροών*						
Σύνολο ιδιωτικού τομέα	5,5	5,2	3,3	1,4	2,1	1,5
Νοικοκυριά & ΜΚΙ	-2,3	-2,5	-2,7	-2,4	-2,2	-2,2
Καταναλωτική πίστη	1,0	1,8	1,5	2,1	2,9	2,7
Στεγαστική πίστη	-3,2	-3,6	-3,9	-3,7	-3,6	-3,6
Ελεύθεροι Επαγγελματίες	0,0	-1,6	-2,4	-3,3	-3,0	-4,3
Μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	10,9	10,3	7,1	3,4	5,0	4,3
Επιτόκια νέων χορηγήσεων (μέσος όρος περιόδου, %)						
Καταναλωτική πίστη	10,7	10,9	11,4	11,6	11,3	11,6
Στεγαστική πίστη	3,60	3,76	3,96	4,24	4,49	4,44
Δάνεια προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	4,43	5,32	5,79	6,23	6,05	6,15

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

* Οι ροές προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων διορθωμένες για τις διαγραφές δανείων, απομειώσεις αξίας χρεογράφων, τις συναλλαγματικές διαφορές και τις αναταξινομήσεις/μεταβιβάσεις δανείων

Διάγραμμα 2.9

Τραπεζική χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα (ετήσια % μεταβολή 12-μηνων ροών*)

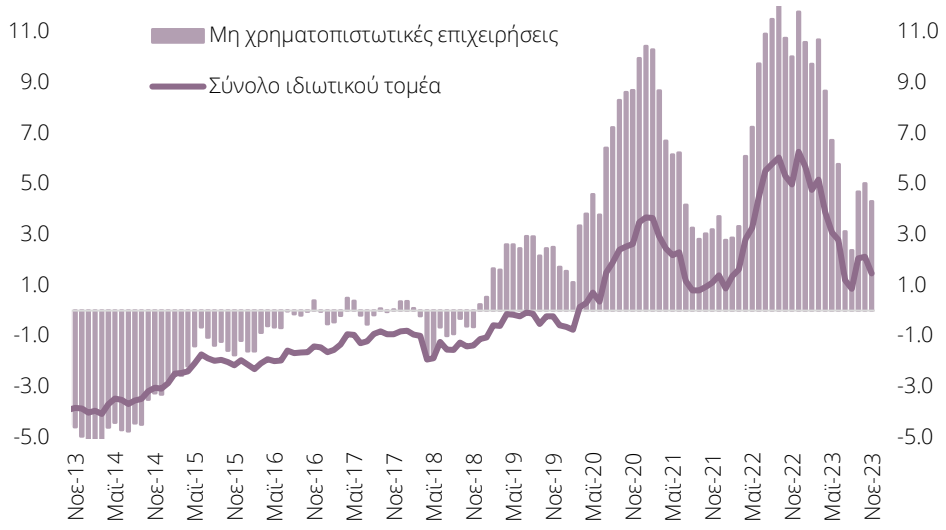

Οι νέες καθαρές ροές προς τις επιχειρήσεις ήταν θετικές την περίοδο Σεπτεμβρίου-Νοεμβρίου 2023, κατά 2,1 δισεκ. με το ρυθμό 12-μηνης πιστωτικής επέκτασης να σταθεροποιείται στο 1,5%.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* Οι ροές προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων διορθωμένες για τις διαγραφές δανείων, απομειώσεις αξίας χρεογράφων, τις συναλλαγματικές διαφορές και τις αναταξινομήσεις/μεταβιβάσεις δανείων.

Η χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα επηρεάζεται από μεταβολές στην προσφορά και τη ζήτηση δανείων, υπό την επίδραση των υψηλότερων επιτοκίων. Στην πλευρά της προσφοράς, καθυστερήσεις στην εφαρμογή του δανειακού σκέλους του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0» επιδρούν αρνητικά στην παροχή επιχειρηματικών πιστώσεων.

Από την σκοπιά της ζήτησης δανείων, η αύξηση του κόστους χρήματος και οι διεθνείς εστίες γεωπολιτικής αστάθειας, δρουν αποτρεπτικά προς νέα επενδυτικά σχέδια, ωστόσο αυτό μερικώς αντισταθμίζεται από την εξάλειψη του εγχώριου πολιτικού κινδύνου βραχυπρόθεσμα. Η έρευνα της Τράπεζας της Ελλάδος για τις τραπεζικές χορηγήσεις το τρίτο τρίμηνο του 2023 κατέγραψε προσδοκίες για μικρή ενίσχυση της ζήτησης νέων δανείων στην επιχειρηματική πίστη, σε συνέχεια της κάμψης το πρώτο εξάμηνο. Η προσδοκία ενίσχυσης της ζήτησης εντοπίζεται στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, τα μακροπρόθεσμα δάνεια και την καταναλωτική πίστη, ενώ σχετικά στάσιμη αναμένεται η ζήτηση για στεγαστική πίστη. Τα πιστωτικά κριτήρια παρέμειναν για ακόμα ένα τρίμηνο σταθερά, χωρίς επίσης να αναμένεται να μεταβληθούν βραχυπρόθεσμα.

Στην πλευρά του ενεργητικού, η έκθεση των τραπεζών σε κρατικά χρεόγραφα αυξήθηκε, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί σε €30,4 δισεκ. τον Νοέμβριο του 2023 ή 9,7% του συνολικού ενεργητικού τους. Έτσι, το μερίδιο του συνολικού ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών που έχει τοποθετηθεί σε κρατικά ομόλογα διεύρυνε την απόκλιση από το αντίστοιχο μερίδιο των υπόλοιπων χωρών του «νότου» της Ευρωζώνης, σημαντικά υψηλότερα από το αντίστοιχο μερίδιο για τον μέσο όρο των χωρών της Ευρωζώνης (Διάγραμμα 2.10).

Διάγραμμα 2.10

Μερίδιο ενεργητικού τραπεζών σε κρατικά ομόλογα (ως % του συνολικού ενεργητικού)

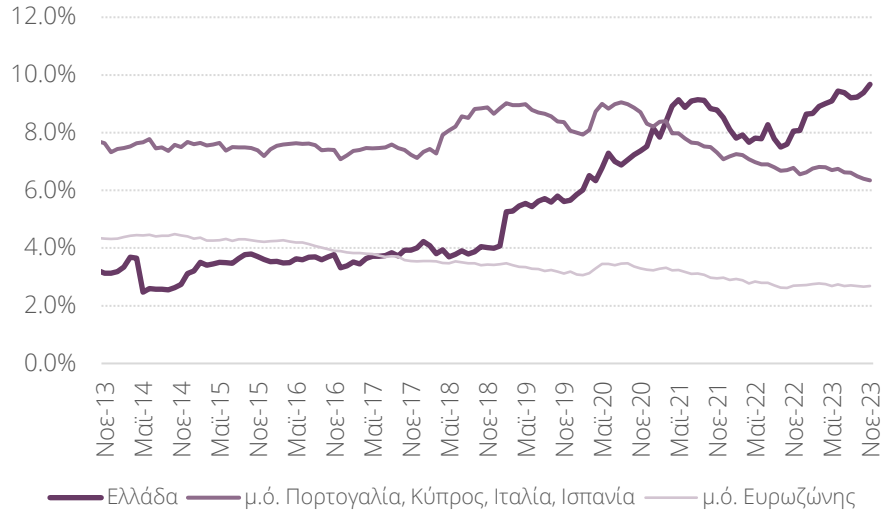

Η σχετική έκθεση των ελληνικών τραπεζών σε κρατικά ομόλογα διευρύνθηκε στα τέλη του 2023 και αποκλίνει σημαντικά από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης.

Πηγή: ΕΚΤ

Τα Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια (ΜΕΔ) στους ισολογισμούς των τραπεζών κατέγραψαν περαιτέρω μικρή βελτίωση το τρίτο τρίμηνο του 2023, στο 7,9% των συνολικών δανείων των τραπεζών, στα €11,7 δισεκ., από 8,4% και €12,5 δισεκ. το προηγούμενο τρίμηνο. Ο ρυθμός μείωσης των ΜΕΔ έχει μειωθεί αισθητά το 2023, μετά τη λήξη του προγράμματος τιτλοποιήσεων με κρατικές εγγυήσεις, «Ηρακλής», στα τέλη του 2022. Το συνολικό επίπεδο των ΜΕΔ παραμένει υψηλότερο από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, όπου κινείται σε χαμηλά μονοψήφια ποσοστά. Στην επιχειρηματική πίστη, το ποσοστό των ΜΕΔ μειώθηκε από 7,3% σε 7,0% των σχετικών δανείων, στα καταναλωτικά δάνεια μειώθηκε από 16,0% σε 14,1%, και στα στεγαστικά δάνεια, από 10,6% σε 9,8%.

Διάγραμμα 2.11

Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια, % του συνόλου των δανείων των τραπεζών, ανά κατηγορία*

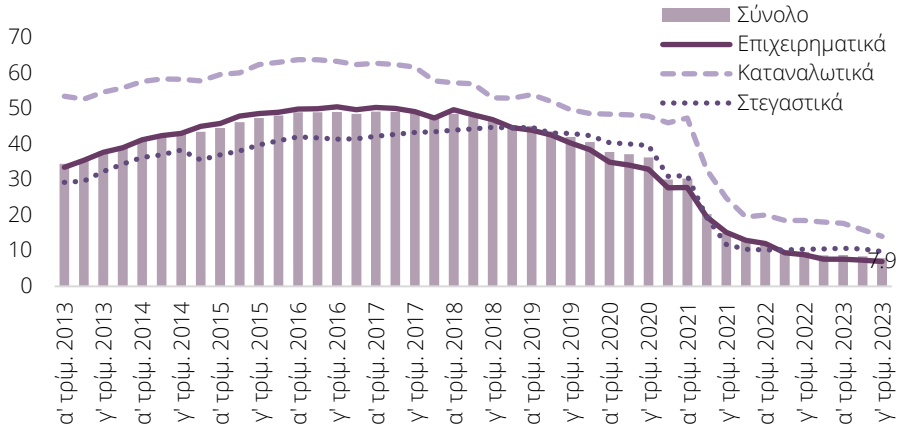

Το γ' τρίμηνο του 2023, τα ΜΕΔ κατέγραψαν μικρή μείωση, στο 7,9% του συνολικού δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* Δάνεια εντός ισολογισμού (προ προβλέψεων) σε ατομική βάση

Πέρα από τα ΜΕΔ στους ισολογισμούς των τραπεζών, ένας πολύ σημαντικός όγκος δανείων, πρώην τραπεζικών ΜΕΔ, καταγράφεται υπό διαχείριση από τις Εταιρίες Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις (ΕΔΑΔΠ). Ενδεικτικά, το τρίτο τρίμηνο του 2023 η συνολική ονομαστική αξία των δανείων υπό τις ΕΔΑΔΠ άγγιζε τα €71,2 δισεκ.. Έτσι, το απόθεμα μη εξυπηρετούμενου ιδιωτικού χρέους, τόσο εντός, όσο και εκτός ισολογισμών του τραπεζικού συστήματος, παραμένει πολύ υψηλό, με αρνητικές επιδράσεις στην αποτελεσματική κατανομή των οικονομικών πόρων και τις προοπτικές οικονομικής ανάκαμψης. Για τον λόγο αυτό, κρίνεται υψηλής σημασίας η εύρυθμη λειτουργία της δευτερογενούς αγοράς απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις, καθώς και εργαλείων όπως ο εξωδικαστικός μηχανισμός ρύθμισης οφειλών.

Μεσοπρόθεσμα, η κόπωση στη μείωση των ΜΕΔ αναμένεται να συνεχιστεί, λόγω και της χαμηλότερης πλέον βάσης. Θετικά πιθανά να δράσει ένας ενδεχόμενος νέος γύρος του προγράμματος τιτλοποιήσεων «Ηρακλής» που βρίσκεται υπό συζήτηση. Ορατός ωστόσο παράλληλα είναι ο κίνδυνος εμφάνισης νέων ΜΕΔ σε επιμέρους χαρτοφυλάκια με κυμαινόμενο επιτόκιο όπως το στεγαστικό, ως αποτέλεσμα των υψηλότερων επιτοκίων για μεγάλη διάρκεια. Σύμφωνα με την ενδιάμεση έκθεση νομισματικής πολιτικής της Τράπεζας της Ελλάδος (Δεκέμβριος 2023) καταγράφηκαν νέες ροές ΜΕΔ κατά τη διάρκεια του 2023.

Ως προς τις νέες πιστώσεις στα τέλη του 2023 και το σύνολο του 2024, αφενός αναμένεται να συνεχιστεί η πιστωτική συρρίκνωση στα νοικοκυριά. Αφετέρου, αναμένεται σημαντική ανάκαμψη της πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις, με την επιτάχυνση στην υλοποίηση του δανειακού σκέλους του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, για το οποίο η περίμετρος συνολικού ύψους €12,7 δισεκ. που είχε συμφωνηθεί για την Ελλάδα έως το 2026, επεκτάθηκε κατά επιπλέον €5,0 δισεκ. Επιπλέον, επετεύχθη συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε σχέση με την αναθεώρηση του Σχεδίου «Ελλάδα 2,0», αλλά και με την πρόταση αναφορικά με την αξιοποίηση των πόρων του REPowerEU.

Τα επιτόκια νέων καταθέσεων σημείωσαν μικρή άνοδο την περίοδο Σεπτεμβρίου-Νοεμβρίου 2023, στο 0,70% και 0,39% για τις Μη Χρηματοπιστωτικές Επιχειρήσεις (ΜΧΕ) και τα νοικοκυριά αντίστοιχα. Στην ίδια περίοδο, το μέσο επιτόκιο νέων χορηγήσεων αυξήθηκε στο 6,2%, διαμορφωμένο σε περίπου 6,3% για ιδιώτες και 6,1% για τις ΜΧΕ. Η διαφορά του μέσου επιτοκίου δανείων και καταθέσεων (περιθώριο επιτοκίου) παρέμεινε σε πολύ υψηλά επίπεδα την ίδια περίοδο, στο 5,7%, που αποτελεί υψηλό επίπεδο 20-ετίας (περίοδο για την οποία υπάρχουν στοιχεία), σε σχέση με 4,2% στο σύνολο του 2022.

Το μέσο κόστος νέας τραπεζικής χρηματοδότησης των ΜΧΕ του ιδιωτικού τομέα μειώθηκε στο 6,1% τον Νοέμβριο (Διάγραμμα 2.12). Ωστόσο, το κόστος χρηματοδότησης των ελληνικών επιχειρήσεων είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης. Ενδεικτικά, σύμφωνα με το σταθμισμένο δείκτη κόστους τραπεζικού δανεισμού της ΕΚΤ, το κόστος για τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις τον Νοέμβριο του 2023 διαμορφώθηκε σε 5,2% στην Ευρωζώνη, και 5,6% στις χώρες του «νότου» της Ευρωζώνης (Πορτογαλία, Ιταλία, Κύπρος, Ισπανία). Ακολούθως, το spread του κόστους δανεισμού για τις ελληνικές επιχειρήσεις σε σχέση με το μ.ό. της Ευρωζώνης και το μ.ό. του «νότου», καταγράφεται στις 93 μ.β. και 56 μ.β. αντίστοιχα. Συγκρίνοντάς το με το επίπεδο προ της δημοσιονομικής κρίσης του 2010, το spread του κόστους δανεισμού για τις ελληνικές επιχειρήσεις σε σχέση με το μέσο όρο των άλλων χωρών του «νότου» της Ευρωζώνης, παραμένει αισθητά υψηλότερο.

Διάγραμμα 2.12

Σταθμισμένο μέσο κόστος τραπεζικού δανεισμού προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (%)

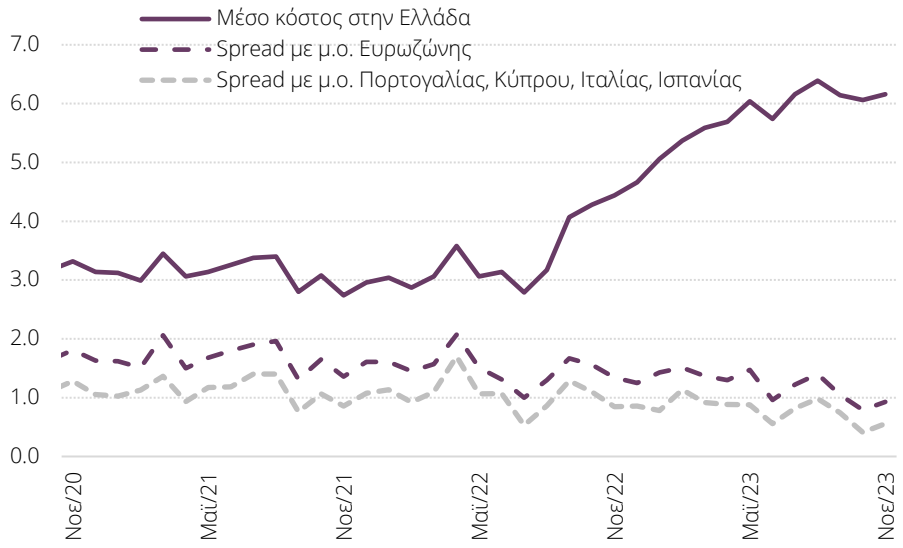

Τα επιτόκια νέου δανεισμού του ιδιωτικού τομέα μειώθηκαν στο 6,2% τον Νοέμβριο, με την απόσταση από το μέσο κόστος δανεισμού στις χώρες του «νότου» της Ευρωζώνης να κυμαίνεται στις 56 μ.β.

Πηγή: ΕΚΤ

Εν μέσω ανόδου των αποδόσεων κρατικών ομολόγων διεθνώς στα μέσα του 2023, οι αποδόσεις των ελληνικών κρατικών ομολόγων επέδειξαν σχετική σταθερότητα, ενώ στα τέλη του 2023 υποχώρησαν σε επίπεδα γύρω από το 3,3%, με μείωση της διαφοράς τους από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Σε αυτό συνέβαλε η ενίσχυση της εμπιστοσύνης από την σταδιακή ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας και την μείωση του εγχώριου πολιτικού κινδύνου. Έτσι, για το 10-ετές αξιόγραφο η μέση απόδοση καταγράφηκε σε 4,0% στο σύνολο του 2023 και 3,3% τον Δεκέμβριο (Διάγραμμα 2.13). Η επιπλέον επιβάρυνση στο νέο κόστος 10-ετούς δανεισμού του ελληνικού Δημοσίου σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης μειώθηκε περαιτέρω στα τέλη του 2023. Έτσι, διαμορφώθηκε τον Δεκέμβριο του 2023 στις 118 μ.β. και 2 μ.β. σε σχέση με το γερμανικό ομόλογο και το μέσο όρο των χωρών του «νότου» της Ευρωζώνης αντίστοιχα, από 214 μ.β. και 56 μ.β. στα τέλη του 2022. Παρά την πρόοδο, το spread έναντι του Γερμανικού ομολόγου παραμένει αισθητά υψηλότερα από τις μέσες τιμές τους την πρώτη δεκαετία της ένταξης της χώρας στην Ευρωζώνη (54 μ.β.).

Στο πλαίσιο της χρηματοδοτικής στρατηγικής του ελληνικού δημοσίου, κατά τη διάρκεια του 2023 ο ΟΔΔΗΧ άντλησε πάνω από €9,5 δισεκ. από τις αγορές μακροπρόθεσμων ομολόγων. Στα μέσα Ιανουαρίου 2023 ολοκληρώθηκε η έκδοση ενός νέου 10-ετούς ομολόγου στην οποία το ελληνικό δημόσιο άντλησε €3,5 δισεκ. με επιτόκιο 4,27%, εκ των οποίων το 78% απορροφήθηκε από διεθνείς επενδυτές. Στα τέλη Μαρτίου 2023 ολοκληρώθηκε η έκδοση ενός νέου 5-ετούς ομολόγου στην οποία το ελληνικό δημόσιο άντλησε €2,5 δισεκ. με επιτόκιο 3,92%. Τον Μάιο και Ιούνιο του 2023 πραγματοποιήθηκαν επανεκδόσεις τριών ελληνικών ομολόγων (10-ετούς, 15-ετούς και 25-ετούς διάρκειας) από την οποία το ελληνικό δημόσιο άντλησε €0,25 δισεκ., €0,15 δισεκ. και €0,20 δισεκ., με επιτόκιο 3,97%, 4,14%, και 3,99% αντίστοιχα. Τον Ιούλιο του 2023 πραγματοποιήθηκε η έκδοση ενός νέου 15-ετούς ομολόγου στην οποία το ελληνικό δημόσιο άντλησε €3,5 δισεκ. με επιτόκιο 4,45%. Το τέταρτο τρίμηνο ο ΟΔΔΗΧ προχώρησε με επιτυχία σε μικρότερες επανεκδόσεις μακροπρόθεσμες ομολόγων. Επίσης, προχώρησε σε πρόωρη αποπληρωμή €5,3 δισεκ. δανείων GLF, στις 15 Δεκεμβρίου, για περαιτέρω μείωση του βραχυπρόθεσμου όρους εξυπηρέτησης του χρέους.

Το ελληνικό αξιόγραφο ανέκτησε στο δεύτερο εξάμηνο του 2023, έπειτα από 13 έτη, την επιδιωκόμενη «επενδυτική βαθμίδα» από πέντε διεθνείς οίκους αξιολόγησης, τους R&I, DBRS, Scope, S&P και Fitch. Ένας ακόμα οίκος (Moody's) αξιολογεί το ελληνικό δημόσιο ένα μόλις σκαλί παρακάτω. Το ύψος του ελληνικού δημόσιου χρέους παραμένει από τα μεγαλύτερα διεθνώς ως ποσοστό του ΑΕΠ (166,5% στο β' τρίμηνο του 2023, όπως παρουσιάζεται στο Παράρτημα). Αντισταθμιστικά σε αυτό το ποσοτικό χαρακτηριστικό του, δρουν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του, όπως η μακρά μέση διάρκεια αποπληρωμής, και το μεγάλο μερίδιο σε σταθερό και χαμηλό επιτόκιο.

Για το 2024, η «Στρατηγική Χρηματοδότησης» που δημοσιοποίησε ο ΟΔΔΗΧ τον Δεκέμβριο αναφέρεται σε συνολικές δανειακές ανάγκες του Ελληνικού Δημοσίου της τάξης των €18,9 δισεκ, εάν επιτευχθεί ο στόχος για πρωτογενές πλεόνασμα περί τα €6,9 δισεκ.. Από τις δανειακές ανάγκες, τα €10 δισεκ. θα καλυφθούν με εκδόσεις ομολόγων, τα €4,1 δισεκ. θα προέλθουν από άλλες πηγές όπως η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και το NGEU, το €1,6 δισεκ. θα προέλθει από την πώληση μετοχών και άλλων περιουσιακών στοιχείων και τα υπόλοιπα από τα ρευστά διαθέσιμα που διαθέτει το Δημόσιο.

Διάγραμμα 2.13

Απόδοση και spread 10-ετούς ομολόγου Ελληνικού Δημοσίου (%)

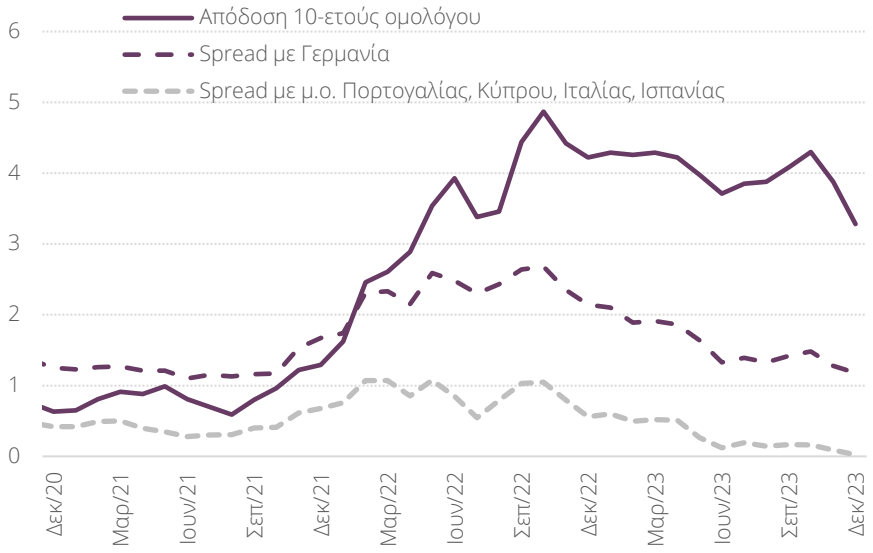

Η μέση απόδοση του κρατικού 10-ετούς ομολόγου μειώθηκε στο 3,3% τον Δεκέμβριο του 2023, ενώ το μέσο spread υποχώρησε στις 1318μ.β. έναντι του αντίστοιχου Γερμανικού ομολόγου.

Πηγή: ΕΚΤ

Ειδικό Πλαίσιο ενότητας 2.2.Γ

Εξέλιξη των ηλεκτρονικών πληρωμών με κάρτες στην Ελλάδα το 2022

Σε συνέχεια της δυναμικής εξάπλωσης που ξεκίνησε μετά το 2015, το 2022 σημειώθηκε περαιτέρω εντυπωσιακή αύξηση στην αξία των συναλλαγών που πραγματοποιήθηκαν με τη χρήση καρτών, ανερχόμενη σε συνολικά €58,4 δισεκατομμύρια (συναλλαγές με εγχώριες κάρτες προς εγχώριους παρόχους). Αυτό αντιπροσωπεύει μια αύξηση της τάξης του 36,5% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ αντιστοιχεί στο 42,2% της συνολικής κατανάλωσης των ελληνικών νοικοκυριών το ίδιο έτος. Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2015-2022, παρατηρείται μια εντυπωσιακή μέση ετήσια αύξηση της τάξης του 33,5%, που αποτελεί την ταχύτερη διείσδυση της χρήσης καρτών που καταγράφηκε σε χώρα της ΕΕ την αντίστοιχη περίοδο.

Διάγραμμα Π2.2Γ.1. Συνολική αξία συναλλαγών με κάρτες πληρωμών, Ελλάδα 2000-2022 (€ δισεκ.)

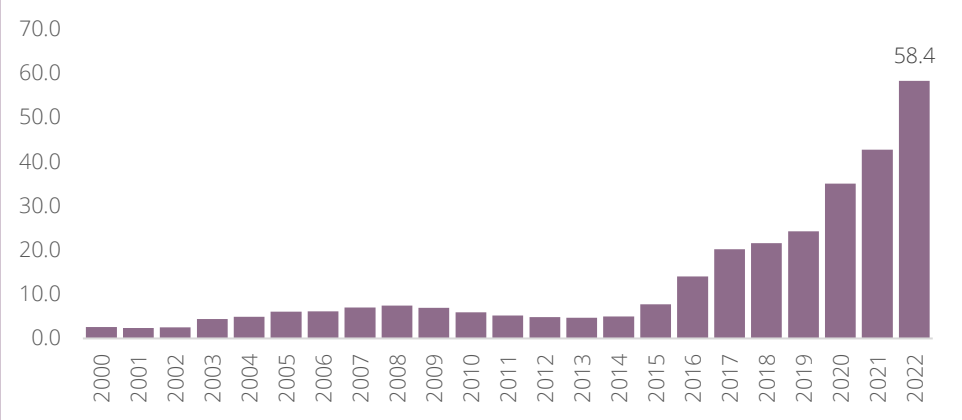

Πηγή: ΕΚΤ. Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ. Σημείωση : Τα στοιχεία φορούν εγχώριες κάρτες και συναλλαγές προς εγχώριους παρόχους.

Διάγραμμα Π2.2Γ.2. Αξία συναλλαγών με κάρτες ανά κανάλι πληρωμών, Ελλάδα 2014-2022 (€ δισεκ.)

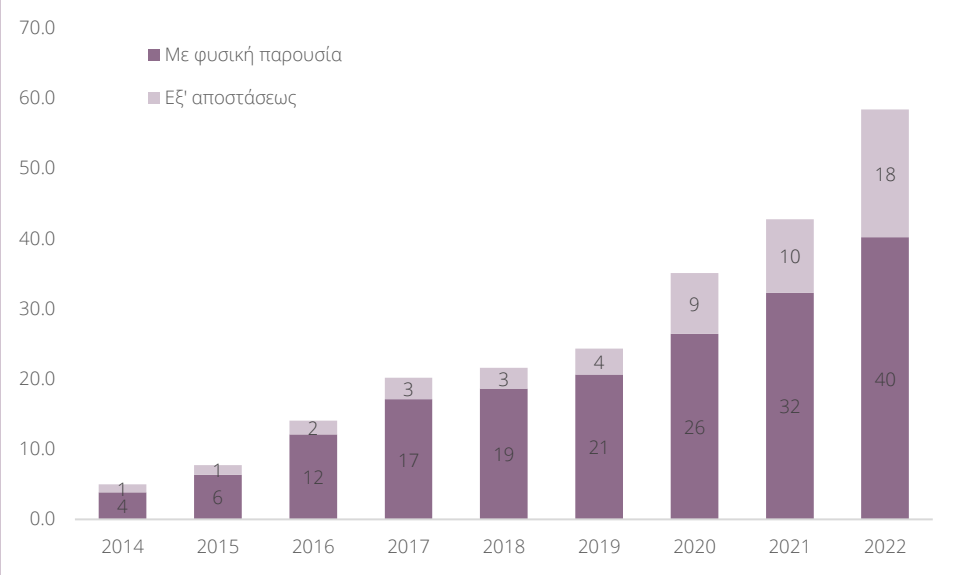

Πηγή: ΕΚΤ. Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ.. Σημείωση : Τα στοιχεία φορούν εγχώριες κάρτες και συναλλαγές προς εγχώριους παρόχους.

Σημαντική ήταν η επίδραση της πανδημίας στις συνήθειες πληρωμών, με σημαντικά θετική ενίσχυση των ηλεκτρονικών συναλλαγών χωρίς φυσική παρουσία. Το κανάλι των εξ αποστάσεως συναλλαγών έχει ενισχυθεί κατά τη διάρκεια και μετά την πανδημία, σε σύγκριση με τις συναλλαγές που απαιτούν φυσική παρουσία, αντιπροσωπεύοντας πλέον σχεδόν 1 στις 3 συναλλαγές το 2022 από περίπου 1 στις 6 συναλλαγές το 2015. Αυτή η άνοδος μεταξύ άλλων αποτυπώνει την επίδραση εφαρμογών της τεχνολογίας fintech και τις αλλαγές στις συναλλακτικές συνήθειες, καθώς οι καταναλωτές και οι επιχειρήσεις επιλέγουν όλο και περισσότερο το διαδίκτυο και απομακρυσμένες μεθόδους για τις συναλλαγές τους.

Πρόσφατες μελέτες φορέων όπως το ΙΟΒΕ και η Τράπεζα της Ελλάδος έχουν αναδείξει τη θετική συσχέτιση μεταξύ ηλεκτρονικών πληρωμών και φορολογικής συμμόρφωσης. Καθώς η δυναμική της εξάπλωσης των ηλεκτρονικών πληρωμών θα φθίνει τα επόμενα χρόνια λόγω υψηλότερης πλέον βάσης, είναι κρίσιμο να ενισχυθούν μέτρα πολιτικής που θα περιλαμβάνουν θετικά κίνητρα για τη στοχευμένη χρήση ηλεκτρονικών πληρωμών σε συναλλαγές που παραμένουν στην ανεπίσημη οικονομία. Κάτι τέτοιο θα έχει ευεργετικές δημοσιονομικές επιδράσεις, αλλά και κοινωνικές, ενισχύοντας το αίσθημα της φορολογικής δικαιοσύνης, σε ένα πλαίσιο όπου ο δημοσιονομικός «χώρος» θα παραμένει συστηματικά πολύτιμος λόγω της ανάγκης επίτευξης πρωτογενών πλεονασμάτων μεσο-μακροχρόνια.

3 ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Συνιστώσες του ΑΕΠ

Α. Πρόσφατες εξελίξεις

- Μικρή επιβράδυνση της ετήσιας ανάκαμψης στο +2,1% (y-o-y) στο γ΄ τρίμηνο του 2023 και στασιμότητα, +0,02% (q-o-q), σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο.
- Σημαντική στην εγχώρια ανάπτυξη στο γ΄ τρίμηνο του 2023 ήταν η συμβολή των επενδύσεων, οι οποίες αυξήθηκαν ετησίως κατά +8,9%, λόγω της ετήσιας ενίσχυσης των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (+4,9%) και των αποθεμάτων (+29,9%).
- Την ανοδική της πορεία, με επιβραδυνόμενο ωστόσο ρυθμό, συνέχισε κατά το ίδιο τρίμηνο, η κατανάλωση των νοικοκυριών, η οποία αυξήθηκε ετησίως κατά +0,9%, ενώ η δημόσια κατανάλωση υποχώρησε ετησίως κατά -0,7%.
- Αρνητικά στο ρυθμό μεγέθυνσης του εγχώριου ΑΕΠ στο γ΄ τρίμηνο του 2023, συνέβαλλε η ετήσια μεγέθυνση των συνολικών εισαγωγών (+2,9%), λόγω της ετήσιας ενίσχυσης των εισαγωγών αγαθών (+3,4%) και των εισαγωγών υπηρεσιών (+0,8%).
- Ηπιότερη, έναντι των εισαγωγών, μεγέθυνση σημείωσε ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης των εξαγωγών (+1,0%), με αποτέλεσμα, το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου σε εθνικολογιστικούς όρους, να αυξηθεί σε σχέση με ένα χρόνο πριν, κατά περίπου €426 εκατ.

Πρόσφατες μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα

Η ετήσια ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας επιβραδύνθηκε κατά 0,5 π.μ. στο τρίτο τρίμηνο του 2023 σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο, παραμένοντας ωστόσο σημαντικά υψηλότερη από το μ.ό. της ΕΖ. Συγκεκριμένα, ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης του εγχώριου ΑΕΠ διαμορφώθηκε στο +2,1% (+0,5% στην ΕΖ), ενώ σε τριμηνιαία βάση παρουσίασε στασιμότητα (+0,02%). Στην επιβράδυνση της εγχώριας ανάπτυξης συντέλεσε ο ηπιότερος ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης της κατανάλωσης των νοικοκυριών και η υψηλότερη ετήσια ενίσχυση των εισαγωγών έναντι των εξαγωγών. Από την άλλη πλευρά, σημαντική στο ρυθμό μεγέθυνσης του εγχώριου ΑΕΠ ήταν η συμβολή των επενδύσεων, λόγω της ετήσιας αύξησης των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου και των αποθεμάτων (Διάγραμμα 3.1).

Διάγραμμα 3.1

Εξέλιξη ΑΕΠ και συνεισφορά συνιστωσών τους

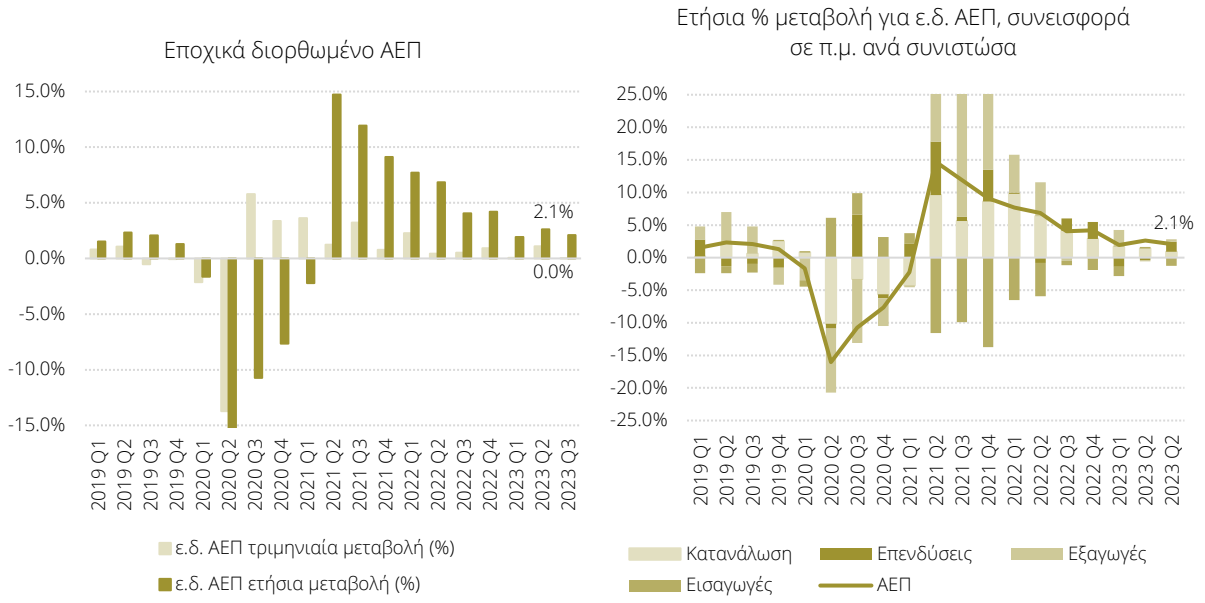

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Οι επενδύσεις ο βασικός μοχλός ανάκαμψης το γ' τρίμ. 2023.

Ως προς τις ακριβείς εξελίξεις των συνιστωσών του ΑΕΠ κατά το τρίτο τρίμηνο του 2023, η συνολική κατανάλωση μεγεθύνθηκε ετησίως κατά +1,0%, επιβραδυνόμενη έναντι του προηγούμενου τριμήνου (+1,5%). Μετά την αναμενόμενη εξασθένιση της εκρηκτικής μεταπανδημικής ζήτησης, ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης της ιδιωτικής κατανάλωσης σχεδόν υποδιπλασιάστηκε, καταγράφοντας άνοδο κατά +0,9%, από +1,7% ένα τρίμηνο νωρίτερα. Από την άλλη πλευρά, η δημόσια κατανάλωση συρρικνώθηκε ετησίως κατά -0,7%, ενώ ένα τρίμηνο νωρίτερα αυξανόταν κατά +1,2%.

Ευνοούμενες από τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου κατόρθωσαν να διατηρήσουν την ανοδική τους πορεία, μεγεθυνόμενες ετησίως, με ηπιότερο ωστόσο ρυθμό, κατά +4,9%, από +9,2% ένα τρίμηνο νωρίτερα. Αύξηση παρουσίασε και ο ρυθμός μεγέθυνσης των αποθεμάτων (+29,9% από -96,0% ένα τρίμηνο νωρίτερα), με

αποτέλεσμα την ανάκαμψη του ρυθμού μεγέθυνσης των συνολικών επενδύσεων (+8,9% από -2,6% ένα τρίμηνο νωρίτερα), καθιστώντας τις τελευταίες τη συνιστώσα με τη μεγαλύτερη συμβολή στην ανάκαμψη του γ' τριμήνου του 2023 (Διάγραμμα 3.2).

Διάγραμμα 3.2

Εξέλιξη επενδύσεων και συνεισφορά συνιστωσών τους

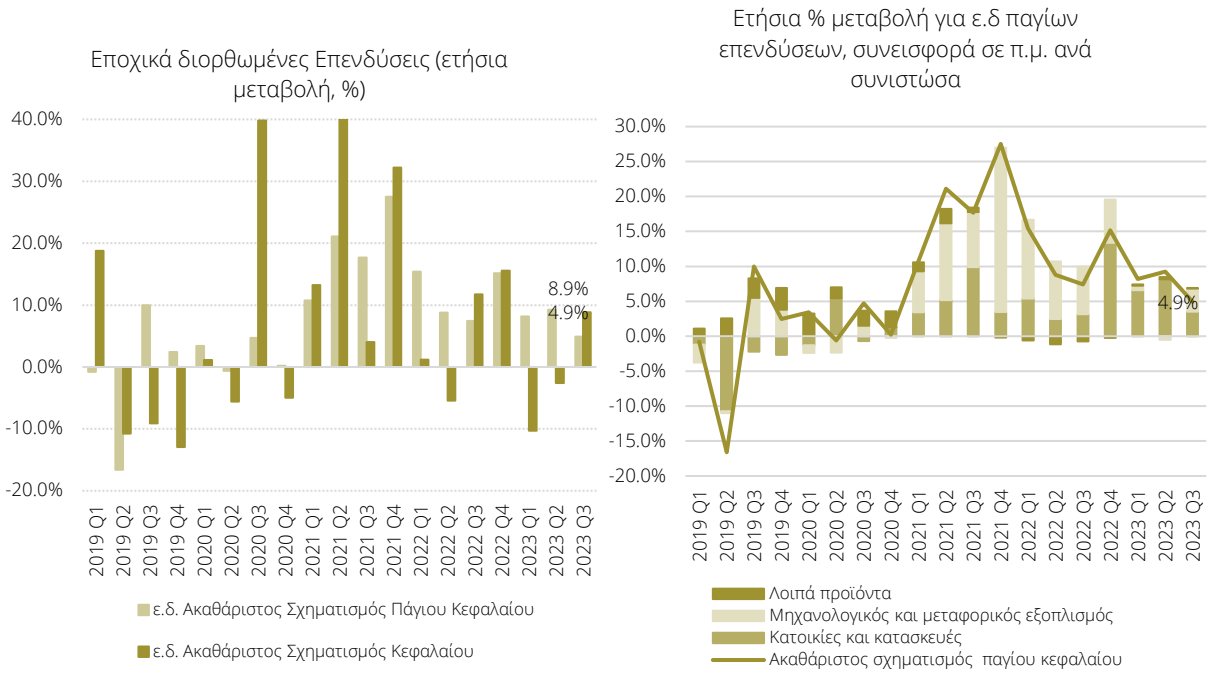

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Ενίσχυση των συνολικών επενδύσεων λόγω της συνεχιζόμενης ετήσιας ανόδου των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου, με μεγαλύτερη αυτή του τομέα των Κατοικιών, ενώ αύξηση σημείωσαν και τα αποθέματα.

Ειδικότερα, στην αύξηση των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου συνέβαλλε πρωτίστως ο τομέας των Κατοικιών και των Κατασκευών (+9,5%), με τους τομείς του Μηχανολογικού και μεταφορικού εξοπλισμού (+6,6%) και των Λοιπών προϊόντων (+0,7%) να έπονται (Διάγραμμα 3.2). Αναλυτικότερα, στις επιμέρους κατηγορίες των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου, θετικός ήταν ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των επενδύσεων σε πέντε εκ των επτά τομέων. Συγκεκριμένα, τη μεγαλύτερες ετήσιες αυξήσεις παρουσίασαν για ένα ακόμα τρίμηνο οι επενδύσεις σε Κατοικίες (+28,2% από +46,2% ένα τρίμηνο νωρίτερα) και Μηχανολογικό εξοπλισμό και οπλικά συστήματα (+16,4% από +0,9% ένα τρίμηνο νωρίτερα). Την ανοδική τους πορεία διατήρησαν και οι επενδύσεις σε Μεταφορικό εξοπλισμό (+11,6% (y-o-y) έναντι +17,2% στο προηγούμενο τρίμηνο), ενώ οριακή ήταν η ενίσχυση των επενδύσεων σε Άλλα προϊόντα (+0,8% (y-o-y) έναντι +2,2% στο προηγούμενο τρίμηνο) και σε Λοιπές κατασκευές (+0,6% (y-o-y) έναντι +10,8% στο προηγούμενο τρίμηνο). Από την άλλη πλευρά, την καθοδική τους πορεία συνέχισαν οι επενδύσεις σε Εξοπλισμό Τεχνολογίας, Πληροφορικής και Επικοινωνίας (-17,5% (y-o-y) έναντι -15,5% στο προηγούμενο τρίμηνο), και σε Αγροτικά προϊόντα (-7,6% (y-o-y) έναντι -3,2% στο προηγούμενο τρίμηνο).

Ως προς τις εξελίξεις στο εξωτερικό ισοζύγιο της οικονομίας, οι εξαγωγές αγαθών συνέχισαν να συρρικνώνονται (-1,1% (y-o-y) έναντι -0,7% στο προηγούμενο τρίμηνο), ενώ οι εξαγωγές

υπηρεσιών ανέκαμψαν (+2,9% (y-o-y) έναντι -0,2% στο προηγούμενο τρίμηνο). Στο σύνολο τους, οι εξαγωγές ενισχύθηκαν ετησίως κατά 1,0% (από -0,5% ένα τρίμηνο νωρίτερα).

Από την άλλη πλευρά, ο υψηλότερος ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης των εισαγωγών (+2,9% από -0,6% στο προηγούμενο τρίμηνο), επιδείνωσε το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου σε εθνικολογιστικούς όρους, σε σχέση με ένα χρόνο πριν, κατά περίπου €426 εκατ. ή -0,8 π.μ. του τριμηνιαίου ΑΕΠ. Ως προς τις συνιστώσες των εισαγωγών, σημαντική ήταν η ανάκαμψη των εισαγωγών αγαθών, οι οποίες μεγεθύνθηκαν ετησίως κατά +3,4% (από -2,6% ένα τρίμηνο νωρίτερα), ενώ οι εισαγωγές υπηρεσιών ενισχύθηκαν ετησίως οριακά κατά +0,8% (από +5,5% έναντι του προηγούμενου τριμήνου). Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί πως η εγχώρια οικονομία διατήρησε τον υψηλό βαθμό εξωστρέφειας, με τον ετήσιο μ.ό. του λόγου του αθροίσματος των εισαγωγών-εξαγωγών προς το ΑΕΠ να παραμένει κοντά στο 82%.

Προσεγγίζοντας το ΑΕΠ από την πλευρά της παραγωγής, στάσιμη παρέμεινε η εγχώρια ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) το τρίτο τρίμηνο του 2023, ενισχυμένη ετησίως μόλις κατά +0,1% (έναντι +1,2% στο προηγούμενο τρίμηνο). Ο σχεδόν μηδενικός ρυθμός μεγέθυνσης της ΑΠΑ οφείλεται στη μερική άρση των ενεργειακών μέτρων στήριξης, με τους φόρους και τις επιδοτήσεις επί των προϊόντων να μειώνονται ετησίως κατά -4,4% (από -5,1% στο προηγούμενο τρίμηνο) και -61,7% (από -58,7% στο προηγούμενο τρίμηνο) αντιστοίχως.

Σε κλαδικό επίπεδο, τη μεγαλύτερη συμβολή στο ρυθμό μεγέθυνσης της ΑΠΑ είχαν για ένα ακόμα τρίμηνο οι Λοιπές υπηρεσίες, με τον τομέα των Κατασκευών και της Βιομηχανίας να έπονται, ενώ συρρίκνωση των δραστηριοτήτων τους παρουσίασαν ο ευρύτερος τομέας των υπηρεσιών σε Τουρισμό-Μεταφορές-Εμπόριο (χονδρικό και λιανικό) και ο Πρωτογενής τομέας (Διάγραμμα 3.3). Αναλυτικότερα στους επιμέρους τομείς της παραγωγής, οι τέσσερις από τους έξι τομείς των Λοιπών υπηρεσιών, εξαιρουμένων δηλαδή των υπηρεσιών σε Τουρισμό-Μεταφορές-Εμπόριο, παρουσίασαν ετήσια διεύρυνση της δραστηριότητάς τους, με ηπιότερο ωστόσο ρυθμό έναντι του προηγούμενου τριμήνου. Την υψηλότερη ετήσια άνοδο κατέγραψε, όπως και ένα τρίμηνο νωρίτερα, ο τομέας των Επαγγελματικών-Επιστημονικών-Τεχνικών-Διοικητικών δραστηριοτήτων (+6,6% από +10,0% στο προηγούμενο τρίμηνο), με τους τομείς των Τεχνών-Διασκέδασης-Ψυχαγωγίας (+5,7% από +6,3% στο προηγούμενο τρίμηνο), της Ενημέρωσης-Επικοινωνίας (+2,0% από +9,1% στο προηγούμενο τρίμηνο) και των Χρηματοπιστωτικών-Ασφαλιστικών δραστηριοτήτων (+2,0% από +4,7% στο προηγούμενο τρίμηνο) να ακολουθούν. Αντίθετα στάσιμη παρέμεινε η δραστηριότητα στον τομέα της Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας (+0,4% (y-o-y)), ενώ μειώθηκε η δραστηριότητα στον τομέα της Δημόσιας διοίκησης-άμυνας-υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης (-1,0% από +2,1% στο προηγούμενο τρίμηνο). Στους υπόλοιπους τομείς, ετήσια αύξηση των δραστηριοτήτων τους κατέγραψαν οι τομείς των Κατασκευών (+8,5% από +25,8% στο προηγούμενο τρίμηνο) και της Βιομηχανίας (+0,9% από -3,3% στο προηγούμενο τρίμηνο), ενώ ο ευρύτερος τομέας του Τουρισμού-Μεταφορών-Εμπορίου (-1,7% (y-o-y) από -1,8% στο προηγούμενο τρίμηνο), καθώς και ο πρωτογενής τομέας (-4,5% (y-o-y) από -2,2% στο προηγούμενο τρίμηνο) συνέχισαν να συρρικνώνονται.

Διάγραμμα 3.3

Εξέλιξη ΑΠΑ και συνεισφορά συνιστωσών τους

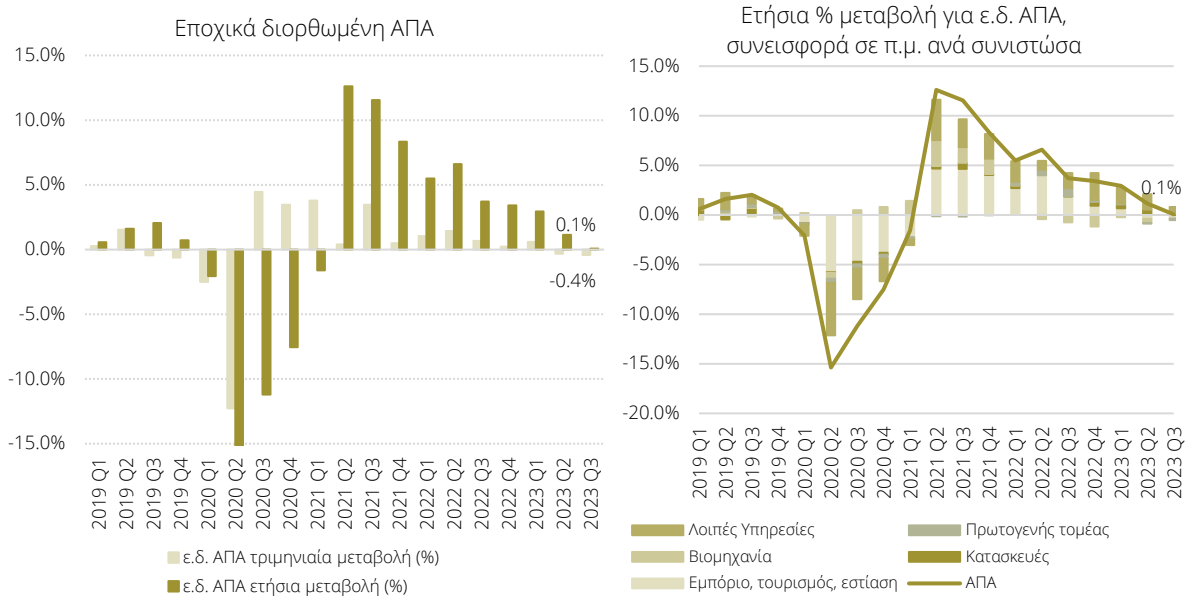

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Στασιμότητα της ΑΠΑ μετά την επιβράδυνση των περισσοτέρων συνιστωσών της στο γ' τρίμηνο του 2023. Οι Λοιπές Υπηρεσίες είχαν για τέταρτο συνεχές τρίμηνο τη μεγαλύτερη συμβολή στην αύξηση της ΑΠΑ, ακολουθούμενες από τις Κατασκευές.

Ανακεφαλαιώνοντας, η διάρθρωση της ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας μεταβλήθηκε κατά το τρίτο τρίμηνο του 2023 σε σχέση με το προηγούμενο, με τις επενδύσεις να έχουν τη μεγαλύτερη συμβολή σε αυτή, μετά τη επιβράδυνση της συνολικής κατανάλωσης. Η θετική συμβολή των εξαγωγών στην ανάπτυξη αντισταθμίστηκε πλήρως από την ενίσχυση των εισαγωγών.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών–Εθνικοί Λογαριασμοί (εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σταθερές τιμές 2015) προσωρινά στοιχεία

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2012	**180476**	**-7,2%**	**163346**	**-7,0%**	**20220**	**-21,0%**	**48968**	**2,0%**	**52765**	**-5,7%**
2013	**175917**	**-2,5%**	**156843**	**-4,0%**	**19580**	**-3,2%**	**49843**	**1,8%**	**50683**	**-3,9%**
2014	**176881**	**0,5%**	**156666**	**-0,1%**	**20430**	**4,3%**	**53954**	**8,2%**	**54108**	**6,8%**
2015	**176456**	**-0,2%**	**156620**	**0,0%**	**21369**	**4,6%**	**56661**	**5,0%**	**58360**	**7,9%**
2016	**175605**	**-0,5%**	**156032**	**-0,4%**	**22767**	**6,5%**	**56426**	**-0,4%**	**59868**	**2,6%**
2017	**177454**	**1,1%**	**158873**	**1,8%**	**21626**	**-5,0%**	**61229**	**8,5%**	**64370**	**7,5%**
α' 2018	44942	1,9%	40274	2,3%	5314	-10,5%	16246	9,4%	16680	4,7%
β' 2018	45056	1,7%	39726	0,1%	6238	16,4%	16500	7,8%	17218	8,4%
γ' 2018	44945	0,5%	39868	0,2%	5322	-1,3%	16614	7,1%	17628	8,9%
δ' 2018	45267	2,2%	39835	-0,5%	6414	29,9%	17451	12,2%	17685	8,0%
2018	**180210**	**1,6%**	**159703**	**0,5%**	**23288**	**7,7%**	**66812**	**9,1%**	**69211**	**7,5%**
α' 2019	45625	1,5%	40353	0,2%	6312	18,8%	17110	5,3%	17713	6,2%
β' 2019	46110	2,3%	40745	2,6%	5566	-10,8%	18457	11,9%	17713	2,9%
γ' 2019	45876	2,1%	40144	0,7%	4838	-9,1%	18347	10,4%	18222	3,4%
δ' 2019	45848	1,3%	40952	2,8%	5585	-12,9%	16163	-7,4%	17574	-0,6%
2019	**183458**	**1,8%**	**162193**	**1,6%**	**22301**	**-4,2%**	**70076**	**4,9%**	**71223**	**2,9%**
α' 2020	44876	-1,6%	40703	0,9%	6385	1,1%	15382	-10,1%	18150	2,5%
β' 2020	38716	-16,0%	36346	-10,8%	5254	-5,6%	13101	-29,0%	14904	-15,9%
γ' 2020	40956	-10,7%	38748	-3,5%	6765	39,8%	12408	-32,4%	16740	-8,1%
δ' 2020	42338	-7,7%	38422	-6,2%	5307	-5,0%	14105	-12,7%	16125	-8,2%
2020	**166886**	**-9,0%**	**154219**	**-4,9%**	**23711**	**6,3%**	**54996**	**-21,5%**	**65919**	**-7,4%**
α' 2021	43876	-2,2%	38738	-4,8%	7228	13,2%	15248	-0,9%	17439	-3,9%
β΄2021	44413	14,7%	40201	10,6%	7727	47,1%	16403	25,2%	18944	27,1%
γ' 2021	45842	11,9%	41179	6,3%	7038	4,0%	18388	48,2%	20449	22,2%
δ' 2021	46203	9,1%	42052	9,4%	7018	32,2%	18254	29,4%	20992	30,2%
2021	**180334**	**8,1%**	**162170**	**5,2%**	**29012**	**22,4%**	**68293**	**24,2%**	**77824**	**18,1%**
α' 2022	47258	7,7%	42925	10,8%	7315	1,2%	17623	15,6%	20109	15,3%
β΄2022	47457	6,9%	43029	7,0%	7307	-5,4%	18577	13,3%	21109	11,4%
γ΄2022	47703	4,1%	43040	4,5%	7865	11,8%	18168	-1,2%	20782	1,6%
δ' 2022	48140	4,2%	43382	3,2%	8109	15,5%	18192	-0,3%	21819	3,9%
2022	**190557**	**5,7%**	**172377**	**6,3%**	**30596**	**5,5%**	**72560**	**6,2%**	**83818**	**7,7%**
α' 2023	48164	1,9%	43693	1,8%	6562	-10,3%	18805	6,7%	20766	3,3%
β' 2023	48695	2,6%	43695	1,5%	7116	-2,6%	18482	-0,5%	20975	-0,6%
γ' 2023	48702	2,1%	43469	1,0%	8561	8,9%	18347	1,0%	21387	2,9%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, ΕΛ.ΣΤΑΤ., Δεκέμβριος 2023

Ειδικό Πλαίσιο ενότητας 3.1
Εξέλιξη του μείγματος των επενδύσεων στην Ελλάδα μετά την κρίση

Η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση του 2007-2008 και, στη συνέχεια, η εγχώρια δημοσιονομική κρίση του 2010, επέφεραν τη «ξαφνική παύση» των ροών ελληνικών και ξένων κεφαλαίων στην ελληνική οικονομία (Διάγραμμα Π.3.1.1).[14] Ωστόσο, η σταδιακή ανάκαμψη της εγχώριας οικονομίας από το 2017, και ιδιαίτερα ο υψηλός ρυθμός μεγέθυνσής της μετά το τέλος της πανδημίας, επέτρεψαν τη σημαντική ενίσχυση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου τα τελευταία χρόνια (19,1% και 11,6% το 2021 και 2022 αντιστοίχως, ενώ θετικός είναι ο ρυθμός μεγέθυνσης των πάγιων επενδύσεων στα τρία πρώτα τρίμηνα του 2023). Τον δυναμικό ρυθμό μεγέθυνσης των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου στηρίζουν οι ευρωπαϊκοί πόροι (αναθεώρηση του Σχεδίου "Ελλάδα 2.0" εντός του 2023, επέκταση δανειακού σκέλους ΤΑΑ, έγκριση του Σχεδίου REPowerEU), ενώ η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας από περισσότερους διεθνείς οίκους αξιολόγησης ενισχύει την εμπιστοσύνη προς την ελληνική οικονομία, δημιουργώντας προοπτικές για περαιτέρω διεύρυνση της επενδυτικής βάσης και μείωσης του υψηλού επενδυτικού κενού, το οποίο στο τέλος του 2022 υπολογίζεται σε περίπου 17 δισεκ. € σε σχέση με το 2009.

Διάγραμμα Π.3.1.1. Εξέλιξη επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (ε.δ., αλυσωτοί δείκτες όγκου 2015)

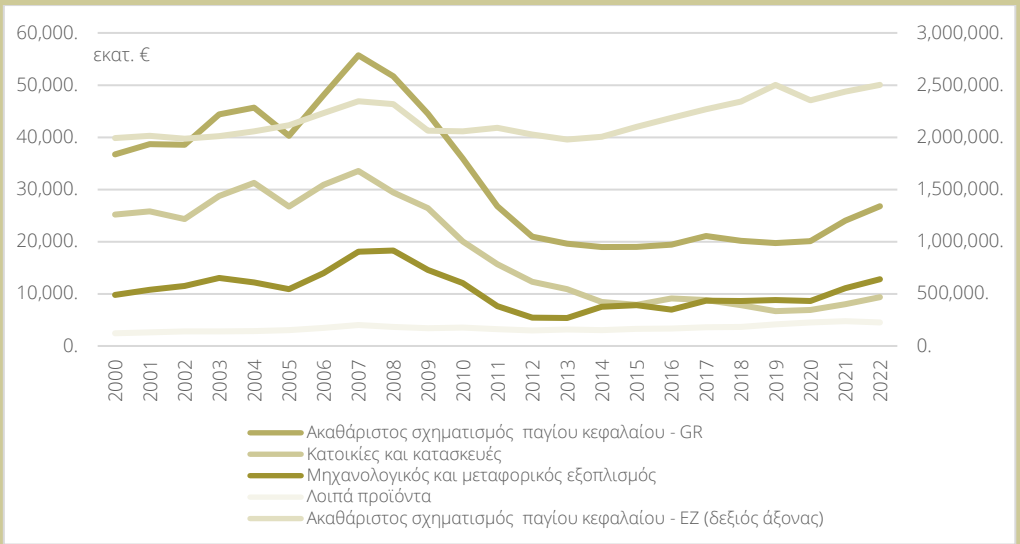

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία δεδομένων: ΙΟΒΕ

Στις συνιστώσες των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (Διάγραμμα Π.3.1.2), τη μεγαλύτερη συμβολή στην αύξηση των πάγιων επενδύσεων πριν το 2007 είχαν οι Κατοικίες και κατασκευές, ένας τομέας στον οποίο κατευθύνονται πρωτίστως οι αποταμιεύσεις των ελληνικών νοικοκυριών, με τις πάγιες επενδύσεις αυτού του τομέα να είναι σε απόλυτο μέγεθος σημαντικά υψηλότερες έναντι των αντίστοιχων επενδύσεων σε Μηχανολογικό και μεταφορικό εξοπλισμό. Αντίθετα, μετά το 2017, οπότε και άρχισε σταδιακά η εγχώρια ανάκαμψη, και ύστερα από την κατάρρευση των πάγιων επενδύσεων σε Κατοικίες και κατασκευές, οι πάγιες επενδύσεις σε Μηχανολογικό και μεταφορικό εξοπλισμό άρχισαν να έχουν μεγαλύτερο μερίδιο στην αύξηση των συνολικών επενδύσεων, υπερβαίνοντας

[14] Στον τομέα Κατοικίες και κατασκευές περιλαμβάνονται οι τομείς των Κατοικιών και των Άλλων κατασκευών, στον τομέα του Μηχανολογικού και μεταφορικού εξοπλισμού περιλαμβάνονται οι τομείς του Μεταφορικού εξοπλισμού, του Εξοπλισμού Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνίας και του Μηχανολογικού εξοπλισμού και οπλικά συστήματα, ενώ στον τομέα των Λοιπών προϊόντων περιλαμβάνονται οι τομείς των Αγροτικών και των Άλλων προϊόντων.

ακόμα και σε μέγεθος τις αντίστοιχες επενδύσεις σε Κατοικίες και κατασκευές. Η τάση αυτή φαίνεται ωστόσο να αντιστρέφεται και πάλι το 2023, πιέζοντας σημαντικά τις τιμές σε αυτόν τον τομέα. Αξίζει επίσης να σημειωθεί πως τα προηγούμενα δύο χρόνια παρατηρήθηκε μια απότομη άνοδος των ξένων άμεσων επενδύσεων σε ακίνητα, η οποία το 2022 άγγιξε το ιστορικό υψηλό του +68% σε σχέση με το 2021, ενώ οι συνολικές άμεσες ξένες επενδύσεις της ίδιας χρονιάς αντιπροσώπευαν περισσότερο του 20% των συνολικών ιδιωτικών επενδύσεων.

Διάγραμμα Π.3.1.2. Εξέλιξη επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (ε.δ., αλυσωτοί δείκτες όγκου 2015)

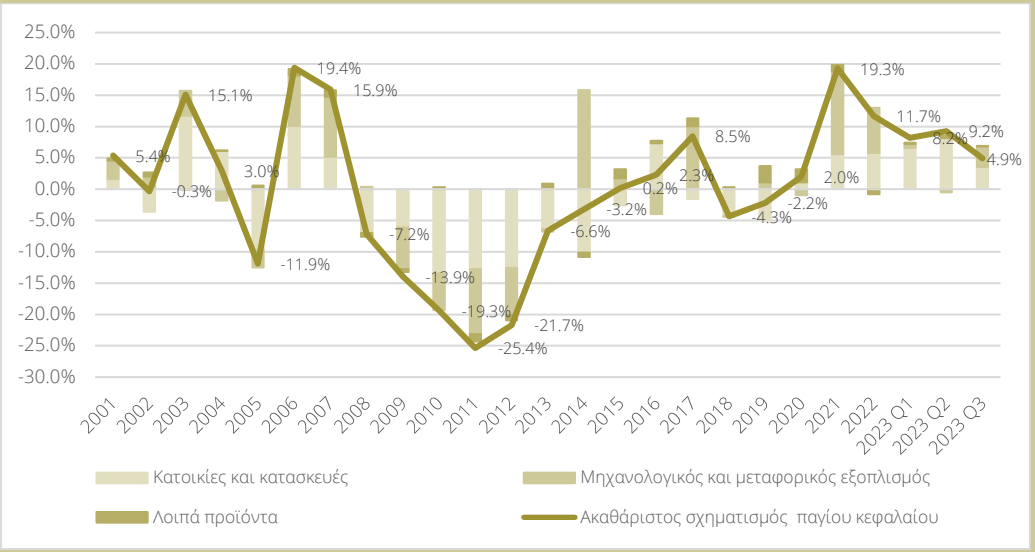

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία δεδομένων: ΙΟΒΕ

Ενώ η διατήρηση ενός θετικού και υψηλού ρυθμού μεγέθυνσης των συνολικών πάγιων επενδύσεων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την εγχώρια ανάπτυξη, κρίσιμη επίσης θεωρείται η διεύρυνση της συμμετοχής των βασικών παραγωγικών τομέων της ελληνικής οικονομίας στις συνολικές επενδύσεις, ώστε να ενισχυθεί η διαφοροποίηση της εγχώριας παραγωγικής βάσης και η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας. Στο Διάγραμμα Π.3.1.3 απεικονίζεται, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία για το 2022, η συμβολή των βασικών εγχώριων παραγωγικών τομέων της εγχώριας οικονομίας στη σταδιακή αύξηση των πάγιων επενδύσεων στους τομείς των Κατοικιών και κατασκευών και του Μηχανολογικού και μεταφορικού εξοπλισμού, οι οποίοι συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μέγεθος των πάγιων επενδύσεων, μετά το 2017.[15] Όπως θα ήταν αναμενόμενο, ο τομέας «Λοιπές υπηρεσίες», που περιλαμβάνει το σύνολο των υπηρεσιών πλην του Τουρισμού και του Εμπορίου, έχει τη μεγαλύτερη συμβολή στη διαμόρφωση των πάγιων επενδύσεων σε Κατοικίες και κατασκευές, ενώ ακολουθεί ο τομέας του Τουρισμού και Εμπορίου. Αντίθετα, μεγαλύτερη διαφοροποίηση παρουσιάζουν οι πηγές των πάγιων επενδύσεων σε Μηχανολογικό και μεταφορικό εξοπλισμό, ενώ ιδιαίτερα ενθαρρυντική για την αναπτυξιακή δυναμική των τελευταίων είναι η

[15] Στο Διάγραμμα Π3.1.3 δεν περιλαμβάνεται ο παραγωγικός τομέας Κατασκευών λόγω του μικρού μεγέθους των πάγιων επενδύσεων του συγκεκριμένου τομέα σε σχέση με τους υπόλοιπους τομείς. Επίσης, στον Τριτογενή τομέα περιλαμβάνονται οι τομείς: Ενημέρωση και επικοινωνία, Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες, Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες, Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα και Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία, επισκευές ειδών νοικοκυριού και άλλες υπηρεσίες.

συμβολή των πάγιων επενδύσεων της Βιομηχανίας, ενός τομέα που επλήγη ιδιαίτερα από την κρίση της προηγούμενης δωδεκαετίας.

Διάγραμμα Π.3.1.3. Ετήσια % μεταβολή για ε.δ παγίων επενδύσεων, συνεισφορά σε π.μ. ανά παραγωγικό τομέα

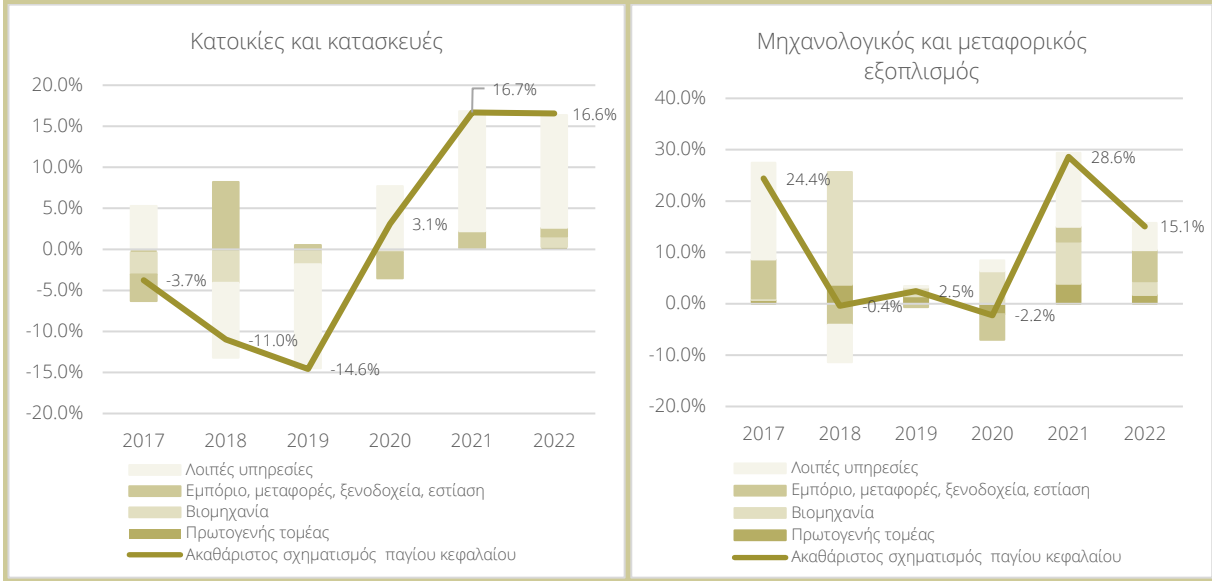

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία δεδομένων: ΙΟΒΕ

Συνοψίζοντας, οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου φαίνεται να διατηρούν την ανοδική τους πορεία από τα μέσα του 2020, στηριζόμενες από τους πόρους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, σε συνδυασμό με τη σταθεροποίηση του πολιτικού και ευρύτερου πλαισίου της εγχώριας οικονομίας καθώς και τη σταδιακή ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας. Το μείγμα των πρόσφατων παγίων επενδύσεων επικεντρώνεται σε κατοικίες και κατασκευές, με τον μηχανολογικό και μεταφορικό εξοπλισμό να ακολουθεί. Η ανάκαμψη των παγίων επενδύσεων την περίοδο 2017-2022 στηρίχθηκε κατά σειρά από επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα, ακολουθούμενες από τη βιομηχανία και λιγότερο από τον πρωτογενή τομέα.

Για να μπορέσει ωστόσο η εγχώρια οικονομία να καρπωθεί τα οφέλη των επενδυτικών ροών θα πρέπει αυτές να κατευθυνθούν σε εγχώριους τομείς με υψηλή προστιθέμενη αξία και εξωστρέφεια, όπως και σε τομείς του δημόσιου τομέα με υψηλό βαθμό θετικών εξωτερικοτήτων. Τέλος για να μπορέσει η χώρα μας να αποφύγει μεσοπρόθεσμες διαταράξεις στη χρηματοδότηση των πάγιων επενδύσεων, εν μέσω υψηλών επιτοκίων που αναμένεται να διατηρηθούν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, κρίνεται αναγκαία η ενίσχυση των εθνικών αποταμιεύσεων, ώστε να μειωθεί ο βαθμός συσχέτισης του ρυθμού μεγέθυνσης των επενδύσεων και του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών.

Β. Παραδοχές και προβλέψεις

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

- Η επιβράδυνση της οικονομίας στην Ευρωζώνη, η σταδιακή αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και των επιτοκίων, η γεωπολιτική αστάθεια, τα δημοσιονομικά μεγέθη και η εκτέλεση του αναθεωρημένου Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, πλέον καθοριστικοί παράγοντες της εξέλιξης του ΑΕΠ το 2024.
- Εκτίμηση για ανάπτυξη της τάξης του 2,2%, σε σταθερές τιμές το 2023 (οριακά χαμηλότερη εκτίμηση σε σχέση με την προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση), στηριζόμενη κυρίως από την ιδιωτική κατανάλωση (+1,3%) και τις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου (+7,3%). Μικρή βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου, λόγω υψηλότερης ετήσιας ενίσχυσης των εξαγωγών (+2,3%) έναντι των εισαγωγών (+1,1%).
- Εκτίμηση για οριακά υψηλότερη σε μέγεθος ανάπτυξη κατά 2,4% το 2024, με αβεβαιότητα σχετικά με το μέγεθος των κινδύνων που απορρέουν από το διεθνές περιβάλλον.
- Σημαντική ενίσχυση των πάγιων επενδύσεων (+11,0%) και διατήρηση της δυναμικής της ιδιωτικής κατανάλωσης (+1,3%) το 2024.
- Μικρή βελτίωση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, με τις εξαγωγές και τις εισαγωγές να αυξάνονται ετησίως το 2024, κατά +2,6% και +2,2% αντιστοίχως.
- Εκτίμηση για τον πληθωρισμό στο 2,8% και το ποσοστό ανεργίας στο 10,5% για το 2024.

Εν μέσω κινδύνων που απορρέουν από τη γεωπολιτική και οικονομική αστάθεια σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, τον επίμονο πληθωρισμό, την αύξηση του κόστους δανεισμού, το υψηλό δημόσιο χρέος και το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου, η ελληνική οικονομία αναμένεται να διατηρήσει την αναπτυξιακή δυναμική και την εξωστρέφειά της το 2024, στηριζόμενη από τους ευρωπαϊκούς πόρους, τη δημοσιονομική πειθαρχία και την ενίσχυση της παραγωγικότητας μέσω μεταρρυθμίσεων.

Σταθερά χαμηλότερα επίπεδα ενεργειακών τιμών - υψηλός δομικός πληθωρισμός

Μεγαλύτερη επιβράδυνση σε σχέση με την Ευρωζώνη (ΕΖ), σημείωσε το 2023 ο εγχώριος Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ), καταγράφοντας άνοδο, κατά 4,2% (από ενίσχυση 9,3% το 2022), ενώ ο αντίστοιχος δείκτης στην ΕΖ διαμορφώθηκε στο 5,5% (από ενίσχυση 8,4% το 2022). Στις συνιστώσες του ΕνΔΤΚ, η άνοδος του εγχώριου δείκτη το 2023, οφείλεται στη θετική επίδραση της εγχώριας ζήτησης, καθώς η ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη με σταθερούς φόρους και χωρίς τα ενεργειακά αγαθά ήταν 6,7% (από άνοδο 6,1% ένα έτος πριν), ενώ η έμμεση φορολογία ουσιαστικά δεν άσκησε επίδραση στις τιμές. Ανησυχητικό για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της εγχώριας οικονομίας είναι το γεγονός πως ο δομικός πληθωρισμός στο ίδιο διάστημα ανήλθε στο 6,2% το 2023 από 5,7% ένα έτος νωρίτερα (μια πληρέστερη ανάλυση σχετικά με τον πληθωρισμό, των βασικών παραγόντων καθορισμού του υπάρχει στην ενότητα 3.5).

Σε ό,τι αφορά τις τιμές των ενεργειακών προϊόντων διεθνώς, η μέση διεθνής τιμή του πετρελαίου σε ευρώ, το οποίο αποτελεί βασική συνιστώσα του ενεργειακού κόστους, την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου του 2023 σημείωσε εξασθένιση, ενισχυμένη από την άνοδο της μέσης ισοτιμίας του

ευρώ έναντι του δολαρίου την ίδια περίοδο, κατά -21,2% χαμηλότερα από ότι την αντίστοιχη περίοδο του 2022. Για το 2024, η τιμή του πετρελαίου Brent αναμένεται να παραμείνει σχεδόν αμετάβλητη.

Για το 2024, η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού αναμένεται να ενισχυθεί περαιτέρω εξαιτίας της αναμενόμενης διακύμανσης των τιμών των ενεργειακών προϊόντων σε παρεμφερή επίπεδα με πέρυσι, καθώς οι πρόσφατες αναταραχές στην περιοχή του Ισραήλ δεν φαίνεται να επιδρούν ενισχυτικά στις τιμές των ενεργειακών αγαθών, ενώ και τα κράτη μέλη της ΕΕ δεν έχουν επιβάλλει νέα δέσμη κυρώσεων στη Ρωσία. Θετικά στην αποκλιμάκωση του πληθωρισμού λειτουργεί και η αναμενόμενη περαιτέρω εξασθένιση της εκρηκτικής μεταπανδημικής ζήτησης, παρά τις όποιες δημοσιονομικές πολιτικές που αφορούν μισθολογικές αυξήσεις και μέτρα στήριξης των «ευάλωτων» κοινωνικών ομάδων, καθώς και η ενίσχυση του ανταγωνισμού στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών μέσω μεταρρυθμίσεων. Από την άλλη πλευρά, οι γεωπολιτικές εντάσεις με παρενέργειες στο διεθνές εμπόριο (π.χ. Ερυθρά θάλασσα), καθώς και πιθανές νέες διαταραχές από την πλευρά της προσφοράς, σε ορισμένες κατηγορίες αγαθών, όπως γαλακτοκομικά και τυροκομικά προϊόντα, όσπρια και κρεατικά, λόγω και των φυσικών καταστροφών στη Θεσσαλία τον Σεπτέμβριο του προηγούμενου έτους, δύνανται να επιφέρουν αυξητικές επιδράσεις στον πληθωρισμό το 2024.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το Νοέμβριο του 2023, ο πληθωρισμός στην ΕΖ το 2024 θα διαμορφωθεί στο 3,2%, ενώ για την Ελλάδα προβλέπεται χαμηλότερος πληθωρισμός της τάξης του 2,8%. Σχετικά, με τον πληθωρισμό στην ΕΖ, η ΕΚΤ εκτιμά έναν αρκετά χαμηλότερο πληθωρισμό, οριακά χαμηλότερα από τον πληθωρισμό στην Ελλάδα, της τάξης του 2,7%.

Επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως

Η ευρωπαϊκή και παγκόσμια οικονομία συνέχισαν να μεγεθύνονται το τρίτο τρίμηνο του 2023, με σταθερό, αλλά χαμηλό ρυθμό, ως συνέπεια του υψηλού πληθωρισμού και της νομισματικής σύσφιξης. Συγκεκριμένα, αμετάβλητους, έναντι του προηγούμενου τριμήνου, ετήσιους ρυθμούς μεγέθυνσης κατέγραψαν οι οικονομίες των χωρών του ΟΟΣΑ (1,6% y-o-y), όπως και οι πλέον αναπτυγμένες οικονομίες (G7) (1,7% y-o-y). Από την άλλη πλευρά, υψηλότερη ετήσια ανάπτυξη της τάξης του 2,9% (από 1,4% το προηγούμενο τρίμηνο) κατέγραψε η οικονομία των ΗΠΑ, λόγω αυξήσεων στην ιδιωτική κατανάλωση και σε επενδύσεις αποθεμάτων.

Στην ίδια χρονική περίοδο, η οικονομική δραστηριότητα στην ΕΖ, η οποία αποτελεί τον βασικό εμπορικό εταίρο της Ελλάδας, παρέμεινε στάσιμη, λόγω της αδύναμης εσωτερικής, όπως και εξωτερικής ζήτησης, καθώς το ευρωπαϊκό εμπόριο πιέζεται από τις γεωπολιτικές εξελίξεις, ενώ το υψηλό κόστος χρήματος και η αβεβαιότητα επηρεάζουν τις επενδύσεις και το κέντρο βάρους της οικονομίας μετακινείται εκτός Ευρώπης (περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις μεταβολές των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών των χωρών της ΕΕ και παγκοσμίως υπάρχουν στις ενότητες 2.1Α και 2.1Β).

Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη έκθεση του ΟΟΣΑ το Νοέμβριο του 2023, ο ρυθμός μεταβολής του παγκόσμιου ΑΕΠ εκτιμάται ότι διαμορφώθηκε σε 2,9% το 2023, ενώ για το επόμενο έτος προβλέπεται ανάπτυξη 2,7%. Πολύ μικρότερος εκτιμάται ο ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομίας της Ευρωζώνης της τάξης του 0,6% και 0,9% για το 2023 και 2024 αντιστοίχως. Από την άλλη

πλευρά, υψηλό ρυθμό μεγέθυνσης αναμένεται να καταγράψουν οι οικονομίες της Κίνας (5,2% και 4,7% για τον 2023 και 2024 αντιστοίχως) και της Ινδίας (6,3% και 6,1% για τον 2023 και 2024 αντιστοίχως).

Παραμένει υψηλό το έλλειμμα στο Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών

Το ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ) είναι ένα σημαντικό μακροοικονομικό μέγεθος που μετρά τις εμπορικές, χρηματοοικονομικές και κεφαλαιακές ροές μιας χώρας σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο, αντανακλώντας τις παραγωγικές δυνατότητες και την ανταγωνιστικότητα της εγχώριας οικονομίας. Το διαχρονικά υψηλό έλλειμμα του ΙΤΣ της ελληνικής οικονομίας, μιας μικρής ανοιχτής οικονομίας που είναι μέρος μίας νομισματικής ένωσης και επομένως η συναλλαγματική ισοτιμία δε μπορεί να αμβλύνει τυχόν μακροοικονομικές ανισορροπίες, ιδιαίτερα μετά την περίοδο της πανδημίας, οπότε και συνοδεύτηκε με την ενίσχυση της εγχωρίας ανάπτυξης, καταδεικνύει πως ένα σημαντικό μέρος της ανάκαμψης δεν προήλθε από αύξηση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας της εγχώριας οικονομίας, αλλά από την τόνωση της εγχώριας ζήτησης.

Συγκεκριμένα, στο 11μηνο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου του 2023, το ΙΤΣ εμφάνισε ένα υψηλό έλλειμμα της τάξης των €11,9 δισεκ., μειωμένο ωστόσο κατά €6,6 δισεκ. σε σύγκριση με το 2022 (το έλλειμμα του ΙΤΣ ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2022 ήταν -9,7%, το υψηλότερο μεταξύ των χωρών της ΕΖ). Η διόρθωση προήλθε από τη σημαντική μείωση του ελλείμματος στο ισοζύγιο αγαθών, η οποία οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στην κατηγορία των καυσίμων, και την αύξηση του πλεονάσματος στο ισοζύγιο υπηρεσιών, καθώς οι εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες στο 11μηνο του 2023 διαμορφώθηκαν σε υψηλότερο επίπεδο ακόμα και σε σύγκριση με τα ετήσια στοιχεία του 2019. Στα ισοζύγια των εισοδημάτων, βελτίωση κατέγραψαν τα δευτερογενή εισοδήματα, ενώ έλλειμμα δημιουργήθηκε στο ισοζύγιο πρωτογενών εισοδημάτων, λόγω της επέκτασης των πληρωμών για επενδύσεις (κέρδη, μερίσματα, τόκοι). Αξίζει εδώ να σημειωθεί πως η βασική ανισορροπία του εξωτερικού τομέα της εγχώριας οικονομίας διαχρονικά, που φαίνεται να καθορίζει το εμπορικό ισοζύγιο και κατ' επέκταση το ΙΤΣ, είναι το έλλειμμα στο ισοζύγιο αγαθών, λόγω της «προκυκλικότητας» των εισαγωγών (το «εισαγωγικό περιεχόμενο» της εγχώριας κατανάλωσης, όπως και των επενδύσεων και των εξαγωγών είναι υψηλό) και της μικρής μόνο ενίσχυσης των εξαγωγικών επιδόσεων της ελληνικής οικονομίας (οι τάσεις στο εξωτερικό ισοζύγιο περιγράφονται αναλυτικά στην ενότητα 3.3).

Κατά το τρέχον έτος, η αναμενόμενη στασιμότητα της εγχώριας ζήτησης και των τιμών ενέργειας, καθώς και η σταδιακή βελτίωση του εξωτερικού περιβάλλοντος, σε συνδυασμό με τη διατήρηση των θετικών επιδόσεων του εισερχόμενου τουρισμού σε πραγματικούς όρους, αναμένεται να βελτιώσουν οριακά μόνο το υψηλό έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου της ελληνικής οικονομίας, με διατήρηση της εξωστρέφειας, αύξηση του μεριδίου υπηρεσιών στις εξαγωγές και του μεριδίου αγαθών στις εισαγωγές. Από την άλλη πλευρά, η αναμενομένη ενίσχυση των επενδύσεων το 2024 αν δε συνδυαστεί με ένα θετικό ρυθμό αποταμίευσης των εγχώριων νοικοκυριών, δύναται να επιβαρύνει το ΙΤΣ (η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην τελευταία έκθεσή της το Νοέμβριο του 2023 εκτιμά έναν αρνητικό αριθμό αποταμίευσης των νοικοκυριών της τάξης του -1,6% το 2023 και -1,7% το 2024).

Υψηλά επιτόκια για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα λόγω επίμονου πληθωρισμού

Με τη σταδιακή αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, λόγω κυρίως της σταθερότητας των ενεργειακών τιμών, οι περισσότερες Κεντρικές Τράπεζες ανέκοψαν στο τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, την ανοδική αναθεώρηση των επιτοκίων τους, η οποία ξεκίνησε από τα μέσα του 2022. Ωστόσο, καθώς ο πληθωρισμός παραμένει υψηλότερος του μεσοπρόθεσμου στόχου του 2%, κυρίως λόγω της δυναμικής που επιδεικνύει η αγορά εργασίας, και αντίστοιχα το μισθολογικό κόστος, οι κεντρικοί τραπεζίτες διαμηνύουν ότι αναμένεται να διατηρήσουν τα βασικά επιτόκια σε υψηλά επίπεδα για αρκετά μεγάλο χρονικά διάστημα, με στόχο την έγκαιρη μείωση του πληθωρισμού, μέσω του περιορισμού της ζήτησης και της «αγκίστρωσης» των μακροπρόθεσμων προσδοκιών.

Συγκεκριμένα, η ΕΚΤ στην τελευταία συνεδρίασή της το Δεκέμβριο του 2023, αναθεωρώντας προς τα κάτω τις εκτιμήσεις για ανάπτυξη στην ΕΖ (οριακά, εκτιμώντας ανάπτυξη 0,6% το 2023 (από 0,7% πριν τρεις μήνες) και 0,8% το 2024 (από 1,0%)), και για πληθωρισμό της τάξης 2,7% το 2024 (από 3,2%), αποφάσισε να διατηρήσει αμετάβλητα τα τρία βασικά της επιτόκια, κρίνοντας πως οι προηγούμενες αυξήσεις επιτοκίων συνεχίζουν να μεταδίδονται δυναμικά στην οικονομία. Σχετικά με το έκτακτο πρόγραμμα αγοράς περιουσιακών στοιχείων που εφαρμόστηκε λόγω της πανδημίας (Pandemic Emergency Purchase Programme (PEPP)), το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ σκοπεύει να συνεχίσει να επανεπενδύει πλήρως τις κύριες πληρωμές κεφαλαίου από τίτλους που λήγουν κατά το πρώτο εξάμηνο του 2024, μειώνοντας ωστόσο το χαρτοφυλάκιο στο δεύτερο μισό του έτους, με στόχο της τη λήξη των επανεπενδύσεων στο τέλος του τρέχοντος έτους. Οι αγορές προεξοφλούν σταδιακές μειώσεις των βασικών επιτοκίων από την ΕΚΤ κατά τη διάρκεια του 2024, σωρευτικά έως και 150 μονάδες βάσης, παραμένοντας ωστόσο σε επίπεδα σημαντικά υψηλότερα από τις αρχές του 2022.

Η έντονη αύξηση των κεντρικών επιτοκίων, ακόμη κι αν κορυφώθηκε στα τέλη του 2023, καθώς και η ανακοπή της άφθονης ρευστότητας, με σχεδόν μηδενικό κόστος, σε Ευρώπη και ΗΠΑ μετά τις κρίσεις χρέους, αναπόφευκτα θα έχουν σοβαρές επιπτώσεις στις οικονομίες. Ως άμεση συνέπεια, το υψηλότερο κόστος του χρήματος συρρικνώνει την πιστωτική επέκταση και προκαλεί δυσκολίες στην εξυπηρέτηση του υφιστάμενου χρέους από επιχειρήσεις και καταναλωτές, καθώς και από χώρες με υψηλές δανειακές ανάγκες, με αποτέλεσμα τη μείωση της ζήτησης και κατ' επέκταση της ανάπτυξης. Ωστόσο, τουλάχιστον στην ΕΖ, η ΕΚΤ εκτιμά ότι η οικονομία αναμένεται να ανακάμψει σύντομα λόγω κυρίως της αύξησης των πραγματικών εισοδημάτων, καθώς οι καταναλωτές επωφελούνται από την πτώση του πληθωρισμού και την αύξηση των μισθών, και τη βελτίωση της εξωτερικής ζήτησης.

Επιτυχής εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού

Παρά την επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης των περισσότερων οικονομιών της ΕΖ, οι κυβερνήσεις καλούνται να εφαρμόσουν ένα σφιχτότερο δημοσιονομικό πλαίσιο, το οποίο θα επιτρέψει την τήρηση των κανόνων του αναθεωρημένου Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το οποίο διατηρεί τους στόχους του 3% και του 60% σχετικά με τα δημοσιονομικά ελλείμματα και το δημόσιο χρέος, αν και με αυξημένους βαθμούς ευελιξίας, συμβάλλοντας στη σταδιακή αποκλιμάκωση του λόγου χρέους ως προς το ΑΕΠ, καθώς και του πληθωρισμού.

Η ελληνική κυβέρνηση, στην εισηγητική έκθεση του κρατικού προϋπολογισμού του 2024 που κατέθεσε στη Βουλή το Νοέμβριο του προηγούμενου έτους, λαμβάνοντας υπόψη τη γενική ρήτρα διαφυγής και παρά τις έκτακτες δαπάνες για φυσικές καταστροφές και δημοσιονομικές παρεμβάσεις, προσβλέπει σε ένα πρωτογενές πλεόνασμα της τάξης του 1,1% το 2023 και στο 2,1% το 2024.

Σύμφωνα με τα στοιχεία εκτέλεσης του κρατικού προϋπολογισμού, το ισοζύγιο, καθώς και το πρωτογενές αποτέλεσμα του ΚΠ, συνεχίζουν να υπερβαίνουν τους αντίστοιχους ταμειακούς στόχους την περίοδο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου 2023. Η υπεραπόδοση του δημοσιονομικού ισοζυγίου, οφείλεται στα μεγαλύτερα των αναμενόμενων έσοδα λόγω τεσσάρων θετικών παραγόντων: οικονομική ανάπτυξη, έστω και με φθίνοντα ρυθμό, διασπορά ηλεκτρονικών πληρωμών (σχετική ανάλυση παρουσιάζεται στο Ειδικό Πλαίσιο της ενότητας 2.2.Γ), υψηλότερα έσοδα από έμμεσους φόρους λόγω πληθωρισμού και ανθεκτικής εγχώριας ζήτησης, και, τέλος, υψηλότερα έσοδα από φόρους εισοδήματος, λόγω της προοδευτικής κλίμακας (περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εκτέλεση του ΚΠ παρουσιάζονται στην ενότητα 2.2Β).

Το 2024 εκτιμάται περαιτέρω βελτίωση του ισοζυγίου του Κρατικού Προϋπολογισμού σε σχέση με το 2023, λόγω της μεγαλύτερης ενίσχυσης των κρατικών εσόδων, στηριζόμενα από την προβλεπόμενη μεγέθυνση της οικονομίας, έναντι των δαπανών. Σημαντική, ωστόσο, για την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων είναι η έγκαιρη και αποτελεσματική αξιοποίηση των υφιστάμενων χρηματοδοτικών εργαλείων (Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, REPowerEU), σε συνδυασμό με την προώθηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως το αναθεωρημένο Σύμφωνα Σταθερότητας και Ανάπτυξης προβλέπει την εξαίρεση των αμυντικών επενδύσεων στον υπολογισμό του ελλείμματος, μια δαπάνη που επιβάρυνε σημαντικά τον εγχώριο ΚΠ διαχρονικά.

Πτωτική τάση δημοσίου χρέους και ανοδική τάση του ιδιωτικού χρέους ως ποσοστά του ΑΕΠ

Το υψηλό χρέος των περισσοτέρων οικονομίων παγκοσμίως σε μία περίοδο υψηλών επιτοκίων, καλεί τις κυβερνήσεις να εφαρμόσουν αυστηρότητες δημοσιονομικές πολιτικές, οι οποίες λόγω των κρίσεων των προηγούμενων δεκαετιών είχαν αναβληθεί, ώστε να περιοριστούν οι πιθανοί δημοσιονομικοί κίνδυνοι, και ταυτόχρονα να ενισχυθούν οι προσπάθειες των Κεντρικών Τραπεζών για μείωση του πληθωρισμού.

Εγχωρίως, παρά τη διεύρυνση του απόλυτου επιπέδου του δημοσίου χρέους κατά το προηγούμενο έτος, λόγω του δανεισμού της κυβέρνησης μέσω ομολόγων και της εκταμίευσης των δόσεων του δανειακού σκέλους του Ταμείου Ανάκαμψης, η ισχυρή ονομαστική επίδοση της ελληνικής οικονομίας, σε συνδυασμό με τον υψηλό πληθωρισμό, ο οποίος ευνοεί τη δημιουργία δημοσιονομικών πλεονασμάτων, μείωσαν σημαντικά το λόγο του χρέους ως προς το εγχώριο ΑΕΠ (το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης αναμένεται να μειωθεί από 172,6% ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2022, σε 161% το 2023 και σε 152% το 2024).

Συγκεκριμένα, το 2023, μέσα σε ένα περιβάλλον αυξανόμενων αποδόσεων των κρατικών ομολόγων παγκοσμίως και περιοριστικής νομισματικής πολιτικής, η ελληνική κυβέρνηση κατόρθωσε, να καλύψει τις χρηματοδοτικές της ανάγκες με ευνοϊκούς όρους, επωφελούμενη και από την ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας από την εγχώρια οικονομία, η οποία επέτρεψε την

ηπιότερη αύξηση του κόστος νέου δανεισμού του δημοσίου από την αντίστοιχη άλλων Ευρωπαϊκών χωρών, όπως και να προβεί σε πρόωρες αποπληρωμές μέρους του χρέους. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Οργανισμού Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (ΟΔΔΗΧ), το μεγαλύτερο ποσοστό του νέου μεικτού ετήσιου δανεισμού την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου έγινε μέσω έντοκων γραμματειών (48%), ενώ ακολουθούν τα ομόλογα (44%) και τα δάνεια του Ταμείου Ανάκαμψης (8%). Αντίστοιχα, η μέση διάρκεια του νέου δανεισμού διαμορφώθηκε περίπου στα 5 έτη, ενώ το μέσο σταθμικό κόστος στο 3,7%. Αξίζει επίσης να σημειωθεί πως η δομή του ελληνικού χρέους μειώνει σημαντικά την αβεβαιότητα αναχρηματοδότησής του, καθώς πάνω από το 70% του δημοσίου χρέους διακρατείται από τους θεσμικούς εταίρους, έχει μέση διάρκεια τα 20 χρόνια και φέρει σταθερά και χαμηλά επιτόκια. Από την άλλη πλευρά, οι χρηματοδοτικές ανάγκες της εγχώριας οικονομίας κατά τα προσεχή έτη ενισχύονται και από την αποπληρωμή των δόσεων των δάνειων που έλαβε η Ελλάδα από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ (δάνεια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF), SURE, κτλ).

Για τη διατήρηση της αναπτυξιακής δυναμικής της ελληνικής οικονομίας είναι κρίσιμη η διασφάλιση της βιωσιμότητας του εξωτερικού χρέους, ιδιαίτερα λόγω του υψηλού ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και της αναμενόμενης επιβράδυνσης της ανάκαμψης εγχωρίως, καθώς και του κλίματος αβεβαιότητας και επιβράδυνσης των οικονομιών παγκοσμίως, παράγοντες που πλήττουν της χώρας μας σε βασικούς τομείς όπως οι επενδύσεις και οι εξαγωγές. Καθοριστικός παράγοντας για την ομαλή χρηματοδότηση του δημόσιου χρέους το επόμενο χρονικό διάστημα, με κόστος που δεν θα υπερβαίνει σημαντικά αυτό των άλλων οικονομιών της Ευρωζώνης είναι η δημοσιονομική πειθαρχία που θα επιτρέψει την επίτευξη αυξημένων δημοσιονομικών πλεονασμάτων.

Όσο αφορά το ιδιωτικό χρέος, το ποσοστό των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ), εντός και εκτός τραπεζικών ισολογισμών, παραμένει υψηλό επιβαρύνοντας την οικονομία και την κατανομή των πόρων. Σύμφωνα με την ενδιάμεση έκθεση νομισματικής πολιτικής της Τράπεζας της Ελλάδος (Δεκέμβριος 2023) καταγράφηκαν νέες ροές ΜΕΔ κατά τη διάρκεια του 2023. Ιδιαίτερα σημαντική και αρνητική αναμένεται να είναι και η επίδραση της αύξησης των επιτοκίων, όπως και του κόστους διαβίωσης στις προαναφερθείσες οφειλές.

Ισχυρές επενδύσεις παγίου κεφαλαίου

Από το τρίτο τρίμηνο του 2020, οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου διατηρούν την ανοδική τους πορεία, στηριζόμενες από τους πόρους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ), σε συνδυασμό με τη μείωση της ανεργίας και τη σταθεροποίηση του πολιτικού και ευρύτερου πλαισίου της εγχώριας οικονομίας. Για το 2024 αναμένουμε αύξηση των παγίων επενδύσεων σημαντικά μεγαλύτερη από αυτή του 2023 σε απόλυτο πραγματικό μέγεθος, λόγω των εισερχόμενων ευρωπαϊκών πόρων (αναθεώρηση του Σχεδίου "Ελλάδα 2.0" εντός του 2023, επέκταση δανειακού σκέλους ΤΑΑ, έγκριση του Σχεδίου REPowerEU), ενώ και η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης ενισχύει την εμπιστοσύνη προς την ελληνική οικονομία, δημιουργώντας προοπτικές για περαιτέρω διεύρυνση της επενδυτικής βάσης.

Όπως καταγράφηκε στο Ειδικό Πλαίσιο της ενότητας 3.1, τη μεγαλύτερη συμβολή στο ρυθμό μεγέθυνσης των επενδύσεων τη διετία 2021-2022, μετά το τέλος της πανδημίας, είχαν οι πάγιες

επενδύσεις σε Μηχανολογικό και μεταφορικό εξοπλισμό, οι οποίες υπερέβησαν ακόμα και σε απόλυτο μέγεθος τις αντίστοιχες επενδύσεις σε Κατοικίες και Κατασκευές. Ωστόσο, στα τρία πρώτα τρίμηνα του 2023, η τάση αυτή αντιστράφηκε, πιέζοντας σημαντικά ανοδικά τις τιμές στις κατοικίες. Σημαντική, επίσης, για την αναπτυξιακή δυναμική της ελληνικής οικονομίας, είναι η συμβολή του τομέα της Βιομηχανίας, ενός τομέα που επλήγη ιδιαίτερα από την κρίση της προηγούμενης δωδεκαετίας, στις πάγιες επενδύσεις Μηχανολογικού και μεταφορικού εξοπλισμό.

Για να μπορέσει ωστόσο η εγχώρια οικονομία να καρπωθεί τα οφέλη των ενισχυμένων επενδυτικών ροών θα πρέπει αυτές να κατευθυνθούν σε εγχώριους τομείς με υψηλή προστιθέμενη αξία και εξωστρέφεια. Ιδιαίτερο κρίσιμο, τέλος, είναι να αυξηθεί συστηματικά το μέρος των επενδύσεων που χρηματοδοτούνται από τις εθνικές αποταμιεύσεις, ώστε να αποφευχθεί η ταυτόχρονη επιδείνωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών και όποιοι κίνδυνοι απορρέουν από τη διάθεση των επενδυτών για δανεισμό σε υπερχρεωμένες χώρες μέσα σε ένα περιβάλλον υψηλών επιτοκίων.

Προκλήσεις στον τραπεζικό τομέα

Η συνεχής άνοδος του κόστους δανεισμού στον ιδιωτικό τομέα, η οποία πιέζει την πιστωτική επέκταση και επιδεινώνει την δυνατότητα εξυπηρέτησης του υφιστάμενου δανεισμού, η κόπωση των ιδιωτικών καταθέσεων, η αργή περαιτέρω βελτίωση των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ), καθώς και η αβεβαιότητα για πιθανή επιβράδυνση της πραγματικής οικονομίας, σε συνδυασμό με την πολιτική αβεβαιότητα λόγω των επικείμενων εκλογικών αναμετρήσεων σε ΗΠΑ και ΕΕ, δημιουργούν νέες προκλήσεις στο εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα, σχετικά με τις συνθήκες χρηματοδότησης των τραπεζών και την ποιότητα του ενεργητικού τους.

Από την άλλη πλευρά, την κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών ενισχύει η αύξηση της διαφοράς του μέσου επιτοκίου δανείων και καταθέσεων (περιθώριο επιτοκίου) σε διαχρονικά υψηλό επίπεδο (τουλάχιστον 20-ετίας), με το κόστος χρηματοδότησης των ελληνικών επιχειρήσεων να είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης. Πέραν από τις δυνάμεις της αγοράς, ζήτησης και προσφοράς, τη διατήρηση ενός μεγάλου επιτοκιακού περιθωρίου στην Ελλάδα φαίνεται να ευνοεί και η υπερσυγκέντρωση του τραπεζικού κλάδου στη χώρα μας, ως αποτέλεσμα της σταθεροποίησης του τραπεζικού συστήματος με άξονα τις τέσσερις συστημικές τράπεζες μετά την κρίση του 2010-2015. Για να μπορέσουν ωστόσο οι εγχώριες τράπεζες να εκμεταλλευτούν αυτό το περιθώριο κέρδους, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ενίσχυση της πιστωτικής επέκτασης, η οποία προς τις επιχειρήσεις κατέγραψε σημαντική επιβράδυνση το 2023, ενώ η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά συνεχίστηκε.

Εστιάζοντας στον ισολογισμό των ελληνικών τραπεζών, στο σκέλος του παθητικού, οι καταθέσεις και ο δανεισμός μέσω του Ευρωσυστήματος και των αγορών κεφαλαίου, αποτελούν τις κύριες πηγές χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών. Η επιβράδυνση των ιδιωτικών καταθέσεων, οι οποίες το Νοέμβριο του 2023 κατέγραψαν ένα δωδεκάμηνο ρυθμό μεταβολή της τάξης του 2,4%, σαφώς μειωμένος σε σχέση με μέσο ρυθμό 4,8% το 2022, αφήνει το εγχώριο τραπεζικό σύστημα περισσότερο εκτεθειμένο στο περιβάλλον των υψηλών επιτοκίων. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί πως η αναβάθμιση της πιστοληπτικής αξιολόγησης του Ελληνικού Δημοσίου θα οδηγήσει σε αντίστοιχη αναβάθμιση των τραπεζών και μείωση του κόστους δανεισμού τους από τις αγορές. Για το σύνολο του 2024 αναμένεται να συνεχιστεί η κόπωση στις ιδιωτικές καταθέσεις, με συνολικά ήπια ανοδική τάση. Αυτό, καθώς ο δομικός πληθωρισμός αποκλιμακώνεται αργά, ενώ

τα οικονομικά μέτρα στήριξης περιορίζονται, οπότε και το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα και η αποταμίευση νοικοκυριών και επιχειρήσεων αναμένεται να υποστούν πίεση (η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην τελευταία έκθεσή της το Νοέμβριο του 2023 εκτιμά αρνητικό αριθμό αποταμίευσης των νοικοκυριών και μείωση των συνολικών αποταμιεύσεων του ιδιωτικού τομέα για το 2024).

Στο σκέλος του ενεργητικού, επιβράδυνση κατέγραψε η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις, ενώ αμείωτη ήταν η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά στο σύνολο του 2023. Αντίθετα, αύξηση κατέγραψε η έκθεση των τραπεζών σε κρατικά χρεόγραφα, με αποτέλεσμα το μερίδιο του συνολικού ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών που έχει τοποθετηθεί σε κρατικά ομόλογα να διευρύνει την απόκλιση από το αντίστοιχο μερίδιο των υπόλοιπων χωρών του «νότου» της Ευρωζώνης, σημαντικά υψηλότερα από το αντίστοιχο μερίδιο για τον μέσο όρο των χωρών της Ευρωζώνης. Τέλος, ο ρυθμός μείωσης των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ) έχει μειωθεί αισθητά το 2023, μετά τη λήξη του προγράμματος τιτλοποιήσεων με κρατικές εγγυήσεις, «Ηρακλής», στα τέλη του 2022, με το συνολικό επίπεδο των ΜΕΔ να παραμένει ωστόσο υψηλότερο από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, όπου κινείται σε χαμηλά μονοψήφια ποσοστά, ενώ ο κίνδυνος για νέα έξαρση ληξιπρόθεσμων οφειλών και ΜΕΔ, λόγω ανόδου επιτοκίων και κόστους διαβίωσης, είναι ορατός, σύμφωνα και με πρώτες ενδείξεις που κατέγραψε η Ενδιάμεση Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής της ΤτΕ τον Δεκέμβριο. Για το 2024, η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις αναμένεται να ενισχυθεί σημαντικά, με την επιτάχυνση στην υλοποίηση του δανειακού σκέλους του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας αλλά και τα προγράμματα ενίσχυσης πιστώσεων της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ανάλυση σχετικά με τις εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα παρουσιάζεται στην ενότητα 2.2Γ).

Σημάδια κόπωσης στην αγορά εργασίας

Με τη σταδιακή επιβράδυνση της ελληνικής οικονομίας το 2023, σε σχέση με το προηγούμενο έτος, κόπωση παρουσίασε και ο ρυθμός μείωσης της ανεργίας. Σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, στο γ' τρίμηνο του 2023 το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα περιορίστηκε κατά 0,4 ποσοστιαίες μονάδες, στο 10,8% (στο β' τρίμηνο του προηγούμενου έτους το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα περιορίστηκε κατά 1,2, ενώ στο α' τρίμηνο του 2023 το ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες), διατηρώντας την Ελλάδα στη 2η θέση με το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας στην Ευρωζώνη, με σημαντική διαφορά από τις υπόλοιπες χώρες (βλέπε Παράρτημα, Διάγραμμα 7). Η μείωση του ποσοστού ανεργίας ήταν κυρίως αποτέλεσμα της μείωσης του αριθμού των ανέργων και λιγότερο της ενίσχυσης της απασχόλησης (ανάλυση των τάσεων στην εγχώρια αγορά εργασίας παρουσιάζεται στην ενότητα 3.4).

Ως προς την τάση της απασχόλησης σε επίπεδο βασικών τομέων της ελληνικής οικονομίας, άνοδος της απασχόλησης σημειώθηκε στον Πρωτογενή και τον Δευτερογενή τομέα, ενώ στον Τριτογενή η απασχόληση παρέμεινε σε παρόμοια περίπου επίπεδα με το γ' τρίμηνο του 2022. Σε απόλυτους αριθμούς η μεγαλύτερη άνοδος της απασχόλησης το γ' τρίμηνο 2023 σημειώθηκε στις Κατασκευές (+25,0 χιλ. απασχολούμενοι), Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (+19,3 χιλ.), Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία (+19,0 χιλ.), Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας (+18,6 χιλ.), ενώ η ισχυρότερη πτώση της απασχόλησης σημειώθηκε στον τομέα του Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου (-22,5 χιλ. απασχολούμενοι) και στην Εκπαίδευση (-16,1 χιλ.).

Στη διαχρονική μείωση της ανεργίας κατά τα τελευταία έτη συντέλεσε η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας από τα μέσα του 2021, καθώς και τα εκτεταμένα δημοσιονομικά μέτρα στήριξης των επιχειρήσεων, που απέτρεψαν την μείωση της ζήτησης εργασίας. Κατά το τρέχον έτος, στους παράγοντες που θα ευνοήσουν τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας είναι η ισχυρή τουριστική ζήτηση, η ήπια αυξητική τάση της εγχώριας κατανάλωσης και των εξαγωγών, καθώς και η σημαντική ενίσχυση των επενδύσεων σε εξαγωγικούς κλάδους της βιομηχανίας και στις κατασκευές, σε συνδυασμό με τη σταδιακή ωρίμανση μεγάλων έργων υποδομής και το υψηλό ανεκτέλεστο υπόλοιπο κατασκευαστικών έργων.

Επομένως, η συνεισφορά του παραγωγικού συντελεστή της εργασίας στον πραγματικό ρυθμό μεγέθυνσης του εγχώριου ΑΕΠ αναμένεται να παραμείνει θετική τα επόμενα χρόνια, λόγω της περαιτέρω αύξησης του ποσοστού συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό (υπολείπεται σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης) και της μείωσης του ποσοστού ανεργίας (πολύ υψηλότερος του μέσου όρου της Ευρωζώνης). Ωστόσο, καθώς ο ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης καθορίζεται, έστω και μακροχρόνια από τις δημογραφικές τάσεις, οι οποίες στη χώρα μας είναι ιδιαίτερα αρνητικές, προκύπτει πως η άνοδος του δυνητικού ρυθμού μεγέθυνσης της εγχώριας οικονομίας, και κατ' επέκταση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών, της θα εξαρτηθεί από την ενίσχυση της παραγωγικότητας των εργαζομένων και την ενσωμάτωση καινοτόμων τεχνολογιών στην παραγωγή.

Από την άλλη πλευρά, ανασταλτικά στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας λειτουργεί η διεύρυνση του κόστους παραγωγής λόγω της αύξησης των ονομαστικών μισθών, με την τάση του εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας, να παρουσιάζει αύξηση το γ' τρίμηνο του 2023 κατά 5,4% συγκριτικά με το ίδιο τρίμηνο του 2022. Η συγκεκριμένη αύξηση σε συνδυασμό με το σχετικά υψηλό δομικό πληθωρισμό της ελληνικής οικονομίας, είναι πιθανό να ασκήσει ισχυρές πιέσεις στις επιχειρήσεις, που ενδεχομένως να τις οδηγήσει στην προτίμηση ευέλικτων μορφών απασχόλησης, καθώς και να δημιουργήσει μια «σπείρα» μεταξύ αυξήσεων μισθών και τιμών. Αξίζει εδώ να σημειωθεί πως η άνοδος του μισθολογικού κόστους, και οι πληθωριστικοί κίνδυνοι που απορρέουν από αυτή, ήταν ένα από τα βασικά επιχειρήματα της ΕΚΤ για τη διατήρηση των υψηλών επιτοκίων της. Σημαντική πρόκληση για την ελληνική οικονομία είναι επομένως η παράλληλη μείωση του φυσικού ποσοστού ανεργίας, μέσω των κατάλληλων μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας, που θα επιτρέψει την αποφυγή περαιτέρω πληθωριστικών πιέσεων εγχωρίως.

Ανοδικές τάσεις στους τομείς της εγχώριας παραγωγής πλην του εμπορίου

Ως προς τις εξελίξεις στον τομέα της προσφοράς, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία για το 2023, ανοδικές ήταν οι τάσεις στον τομέα της βιομηχανικής παραγωγής και των Κατασκευών, ενώ μείωση κατέγραψε ο όγκος του Λιανικού Εμπορίου.

Συγκεκριμένα, υπεραποδόση έναντι των αντίστοιχων δεικτών της ΕΖ, κατέγραψαν οι δείκτες παραγωγής στη Βιομηχανία (ενίσχυση του δείκτη κατά 2,0% στο ενδεκάμηνο του 2023, από 2,7% την αντίστοιχη του 2022) και στις Κατασκευές (ενίσχυση του δείκτη κατά 13,9% στο εννεάμηνο του 2023, από 20,7% την αντίστοιχη του 2022). Χαρακτηριστική για την δυναμική των Κατασκευών είναι η ενίσχυση της παραγωγής οικοδομικών και οικοδομικών αδειών, ενώ οι επιχειρηματικές προσδοκίες βρίσκονται σε ιστορικό υψηλό επίπεδο.

Από την άλλη πλευρά, ενώ οι προσδοκίες στον τομέα του Λιανικού εμπορίου στο σύνολο του 2023 ανακάμπτουν σημαντικά σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022, ο δείκτης όγκου μειώθηκε κατά -3,7% στο δεκάμηνο του 2023 (αντί αύξησης 4,0% το 2022), ενώ μείωση κατέγραψε και ο δείκτης όγκου στο Χονδρικό εμπόριο στο τρίτο τρίμηνο του προηγούμενου έτους (-0,3%, σε συνέχεια μείωσης κατά -2,6%, ένα έτος νωρίτερα). Τέλος, στο πρώτο εννεάμηνο του 2023, ο κύκλος εργασιών στις υπηρεσίες ενισχύθηκε σε έντεκα από τους δεκατρείς κλάδους σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022, με τη μεγαλύτερη αύξηση να σημειώνεται στις υπηρεσίες Επαγγελματικών και Επιστημονικών δραστηριοτήτων (περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τους βασικούς τομείς της παραγωγής παρουσιάζονται στην ενότητα 3.2).

Μικρή εξασθένιση του εγχώριου οικονομικού κλίματος

Κατά το προηγούμενο έτος, οι επιφυλακτικές προσδοκίες στην Ευρωζώνη λόγω της επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας, του επίμονου πληθωρισμού και του υψηλού κόστους δανεισμού, αντικατοπτρίστηκαν στη σημαντική υποχώρηση του δείκτη οικονομικού κλίματος, ο οποίος επέδειξε ωστόσο κάποια σημάδια ανάκαμψης κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2023.

Αντίθετα, εγχωρίως, η δυναμική που επέδειξε η ελληνική οικονομία κατά το προηγούμενο έτος, ενίσχυσε σταδιακά το Δείκτη Οικονομικού Κλίματος, ο οποίος συνολικά για το 2023 κινήθηκε κατά μέσο όρο στις 108,0 μονάδες έναντι 105,5 μονάδες το 2022, επίδοση που είναι - σε ετήσια βάση - η υψηλότερη των τελευταίων 15 ετών. Αξίζει, ωστόσο να σημειωθεί, καθώς ο δείκτης συχνά χρησιμοποιείται για την πρόβλεψη των άμεσων εξελίξεων, πως στο τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, ο δείκτης οικονομικού κλίματος κατέγραψε μία μικρή επιδείνωση, η οποία οφείλεται στην υποχώρηση των επιχειρηματικών προσδοκιών στο Λιανικό εμπόριο, τις Υπηρεσίες και τη Βιομηχανία, ενώ οι προσδοκίες στις Κατασκευές, τον παραγωγικό τομέα που κατέγραψε τους υψηλότερους ρυθμούς μεγέθυνσης στα τρία πρώτα τρίμηνα του 2023, ενισχύθηκαν σημαντικά. Στο ίδιο τρίμηνο, αισθητή υποχώρηση κατέγραψε και το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού, ένα μέτρο του βαθμού εκμετάλλευσης του παραγωγικού συντελεστή του φυσικού κεφαλαίου (π.χ. μηχανολογικός και μεταφορικός εξοπλισμός), το οποίο κυμάνθηκε στο 65,1% (από 76,8%).

Τέλος, στην πλευρά των νοικοκυριών, ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης στο δ' τρίμηνο του 2023 διαμορφώθηκε αισθητά χαμηλότερα σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, στις -43,5 (από -36,3) μονάδες, καθώς οι επιπτώσεις από το αυξανόμενο κόστος ζωής προβληματίζουν τα νοικοκυριά (περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη διαμόρφωση του οικονομικού κλίματος παρουσιάζονται στην ενότητα 2.2Α).

Μεσοπρόθεσμες προβλέψεις

Στηριζόμενοι στην ανωτέρω ανάλυση του διεθνούς και εγχωρίου οικονομικού κλίματος και των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών, καθώς σε κάποιες βασικές υποθέσεις, διαμορφώνουμε τις εκτιμήσεις σχετικά με τις συνιστώσες του εγχωρίου ΑΕΠ για το 2023 και τις βραχυχρόνιες προβλέψεις για το 2024.

Πλαίσιο 3.1

Παράγοντες των οποίων οι μεταβολές επηρεάζουν τις μακροοικονομικές προβλέψεις

Κίνδυνοι

- Περαιτέρω γεωπολιτική και οικονομική αστάθεια σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο (πόλεμος στην Ουκρανία, Μέση Ανατολή, εκλογές στις ΗΠΑ, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο).
- Επιφυλακτικότητα για μεγαλύτερη διάρκεια της περιόδου υψηλότερων επιτοκίων.
- Υψηλό έλλειμμα στο εξωτερικό ισοζύγιο, με διαρθρωτικά χαρακτηριστικά.
- Σταδιακά σφιχτότεροι δημοσιονομικοί στόχοι. Παραμένει στενή η φορολογική βάση στην Ελλάδα.
- Απώλεια ανταγωνιστικότητας λόγω υψηλότερου του μ.ό. της Ευρωζώνης δομικού πληθωρισμού (πλην ενέργειας και τροφίμων) μετά τα μέσα του 2022. Επίμονος πληθωρισμός σε αγαθά πρώτης ανάγκης, όπως τρόφιμα, αν και χαμηλότερος από τον μ.ό. της ΕΖ.
- Υψηλό επιτοκιακό spread δανείων-καταθέσεων και συστηματικά αρνητικός ρυθμός αποταμίευσης των νοικοκυριών.
- Κίνδυνος για νέα έξαρση ληξιπρόθεσμων οφειλών και ΜΕΔ, λόγω ανόδου επιτοκίων και κόστους διαβίωσης. Εμπόδιο στην ανακατανομή των πόρων τα κόκκινα δάνεια εντός και εκτός τραπεζικών ισολογισμών.
- Μείγμα επενδύσεων: Επενδύσεις σε Κατοικίες/Κατασκευές και μεταφορικό εξοπλισμό, μείωση στους άλλους τομείς.

Θετικές προοπτικές

- Η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης ενισχύει την εμπιστοσύνη προς την ελληνική οικονομία και δημιουργεί προοπτικές για διεύρυνση της επενδυτικής βάσης.
- Η επιτάχυνση στην υλοποίηση του αναθεωρημένου Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας σε συνδυασμό με την επέκταση του δανειακού του σκέλους και το Repower EU, δύνανται να «ξεκλειδώσουν» διεθνή κεφάλαια για παραγωγικές και περισσότερο μακροχρόνιες επενδύσεις.
- Στοίχημα η ενισχυμένη εξωστρέφεια της οικονομίας, με σταδιακή βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου.
- Μεταρρυθμίσεις με μεσοπρόθεσμο ορίζοντα 2024-2027 δύνανται να αυξήσουν την παραγωγικότητα η οποία αποκλίνει από τον μέσο όρο στην Ευρώπη.
- Η μείωση των ΜΕΔ σε επίπεδο συνόλου οικονομίας θα απελευθερώσει παραγωγικούς πόρους προς αποδοτικότερη κατανομή τους.
- Σημαντικό ύψος ανεκτέλεστου υπολοίπου κατασκευαστικών έργων.

Σχετικά με την κατανάλωση, η ιδιωτική κατανάλωση εκτιμάται πως θα διατηρήσει το 2024 τη δυναμική του προηγούμενου έτους, στηριζόμενη από την τόνωση της απασχόλησης, τα δημοσιονομικά μέτρα αύξησης των εισοδημάτων, καθώς και από τη σταδιακή αποκλιμάκωση του πληθωρισμού. Από την άλλη πλευρά, ανασταλτικά στην ενίσχυση της κατανάλωσης λειτουργεί η άρση των δημοσιονομικών μέτρων στήριξης των νοικοκυριών από το β' εξάμηνο του προηγούμενου έτους, το υψηλό κόστος δανεισμού και η πιστωτική συρρίκνωση προς τα

νοικοκυριά, καθώς και το αρνητικό ποσοστό αποταμίευσης τους των δύο τελευταίων ετών. Σχετικά με τη δημόσια κατανάλωση, αναμένεται να συρρικνωθεί το 2024, με στόχο την επίτευξη δημοσιονομικών πλεονασμάτων.

Για το 2023, η ετήσια μεταβολή της ιδιωτικής και της δημόσιας κατανάλωσης εκτιμάται στο +1,3% και +0,9% αντιστοίχως, με τη συνολική κατανάλωση να διαμορφώνεται στο +1,4%. Επιβράδυνση της κατανάλωσης στο +0,7% το 2024, λόγω της συρρίκνωσης της δημόσιας κατανάλωσης κατά -0,8%, ενώ η ιδιωτική κατανάλωση προβλέπεται να διατηρήσει τον ετήσιο ρυθμό μεγέθυνσης της τάξης του +1,3%.

Πλαίσιο 3.2

Υποθέσεις βασικού σεναρίου

- Η οικονομία της Ευρωζώνης ακολουθεί το βασικό σενάριο της ΕΚΤ (Δεκέμβριος 2023) για ανάπτυξη 0,6% το 2023 (από 0,7% πριν τρεις μήνες) και 0,8% το 2024 (από 1,0%) και πληθωρισμό 2,7% το 2024 (από 3,2%).
- Τα επιτόκια ακολουθούν την τάση των σημερινών προθεσμιακών συμβολαίων, δηλαδή το Euribor σταδιακά υποχωρεί από κοντά στο 3,9% στην αρχή του έτους προς την περιοχή του 2,6% στα τέλη του 2024.
- Ο πόλεμος στην Ουκρανία συνεχίζεται σε παρεμφερή ένταση με αυτή του 2023. Παρά τη γεωπολιτική αστάθεια στη Μέση Ανατολή, οι διεθνείς τιμές των ενεργειακών αγαθών αναμένεται να παραμείνουν σχετικά σταθερές το 2024, ακολουθώντας το βασικό σενάριο της ΕΙΑ.
- Έγκαιρη εφαρμογή του αναθεωρημένου Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας το 2024 χωρίς περαιτέρω καθυστερήσεις.
- Ο πληθωρισμός στην Ελλάδα θα κυμανθεί ελαφρά υψηλότερα από τον μ.ό. στην ΕΖ το 2024.
- Ο εισερχόμενος τουρισμός το 2023 κατέγραψε ετήσια άνοδο σε σχέση με το 2019. Για το 2024, αναμένεται διατήρηση των θετικών επιδόσεων σε πραγματικούς όρους.

Την ανοδική τους πορεία, με αυξανόμενο ρυθμό, αναμένεται να διατηρήσουν οι επενδύσεις το 2024, ενισχυμένες από την επιτάχυνση στην υλοποίηση του αναθεωρημένου Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και το Repower EU. Οι ευρωπαϊκοί πόροι σε συνδυασμό με την ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης, η οποία ενισχύει την εμπιστοσύνη προς την ελληνική οικονομία, δύνανται να διευρύνει την επενδυτική βάση, «ξεκλειδώνοντας» διεθνή κεφάλαια για παραγωγικές και περισσότερο μακροχρόνιες επενδύσεις. Από την άλλη πλευρά, η στασιμότητα της πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις σε συνδυασμό με το υψηλό κόστος δανεισμού στον ιδιωτικό τομέα, είναι οι κύριοι παράγοντες που δύναται να περιορίσουν τη δυναμική των επενδύσεων κατά το τρέχον έτος.

Στο σύνολο του 2023 εκτιμούμε αύξηση των παγίων επενδύσεων μικρότερη από αυτή του 2022 σε απόλυτο πραγματικό μέγεθος, που μεταφράζεται σε ελαφρά μικρότερη ετήσια μεταβολή, ενώ στο σύνολο του 2024 αναμένουμε αύξηση των παγίων επενδύσεων σημαντικά μεγαλύτερη από αυτή του 2023 σε απόλυτο πραγματικό μέγεθος, που μεταφράζεται σε υψηλότερη ετήσια μεταβολή. Συγκεκριμένα, η ετήσια μεταβολή των παγίων επενδύσεων εκτιμάται στο +7,3% (συνολικές επενδύσεις +3,2%) για το 2023, ενώ το 2024 αναμένουμε αύξηση των παγίων

επενδύσεων της τάξης του +11,0% (συνολικές επενδύσεις +10,8%). Η μεταβολή των αποθεμάτων το 2024 αναμένεται παρόμοια με το 2023 σε απόλυτο πραγματικό μέγεθος.

Στο εξωτερικό ισοζύγιο, αναμένουμε οριακή βελτίωση το 2023 και το 2024, με διατήρηση της εξωστρέφειας και αύξηση το 2024 του μεριδίου αγαθών στις εξαγωγές και στις εισαγωγές. Η σταδιακή ενίσχυση του ρυθμού ανάκαμψης των βασικών εμπορικών εταίρων της Ελλάδας αναμένεται να στηρίξει τις εξαγωγές, ενώ από την άλλη πλευρά η ανθεκτική εγχωρία ζήτηση και η αύξηση των επενδύσεων αναμένεται να στηρίξουν τις εισαγωγές το 2024. Λαμβάνοντας υπόψιν τις παραδοχές για το ρυθμό ανάπτυξης της Ευρωζώνης, τη διατήρηση των θετικών επιδόσεων του τουρισμού σε πραγματικούς όρους και το 2024, και τη σταθερότητα των ενεργειακών τιμών, εκτιμούμε πως ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των εξαγωγών θα διαμορφωθεί στο +2,3% και +2,6% το 2023 και 2024 αντιστοίχως, ενώ ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των εισαγωγών θα διαμορφωθεί στο +1,1% και +2,2% το 2023 και 2024 αντιστοίχως, βελτιώνοντας ήπια και τις δύο χρόνιες το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Ως συνέπεια όλων των ανωτέρω, αναθεωρούμε οριακά προς τα κάτω την προηγούμενη εκτίμηση για ανάκαμψη της εγχώριας οικονομίας κατά 2,2% το 2023, ενώ διατηρούμε την πρόβλεψη για ανάκαμψη της εγχώριας οικονομίας κατά 2,4% για το 2024, με αρνητική ωστόσο προοπτική, λόγω των προαναφερθέντων κινδύνων, με κυριότερους την επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας και τη διατήρηση του πληθωρισμού και της αβεβαιότητας.

Πίνακας 3.2

Σύγκριση προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2023 και 2024 (σε σταθερές αγοραίες τιμές, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ		ΕΕ		ΙΟΒΕ		ΔΝΤ		ΟΟΣΑ	
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024
ΑΕΠ	2,4%	2,9%	2,4%	2.3%	2,2%	2,4%	2,5%**	2,0%**	2,4%	2,0%
Κατανάλωση	:		:	:	1,4%	0,7%	:		:	
Ιδιωτική Κατανάλωση	2,9%	1,3%	2,8%	1,9%	1,3%	1,3%	1,1%		3,1%	1,4%
Δημόσια Κατανάλωση	-0,4%	-1,6%	4,1%	-2,3%	0,9%	-0,8%	-3,1%		0,5%	0,0%
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	7,1%	15,1%	6,9%	7,5%	7,3%	11,0%	10,5%		6,4%	5,2%
Εξαγωγές	2,7%	5,6%	5,7%	5,0%	2,3%	2,6%	5,7%		3,1%	0,9%
Εισαγωγές	2,2%	4,6%	3,0%	3,8%	1,1%	2,2%	2,5%		0,7%	2,0%
ΕνΔΤΚ (%)	4,1%	2,6%	4,3%	2,8%	4,2%	2,8%	4,1%*	2,8%*	4,3%	2,8%
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	11,2%	10,6%	11,4%	10,7%	11,2%	10,5%	10,8%*	9,3%*	10,9 %	10,0%
Πρωτογενές Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	1,1%	2,1%	1,1%	2,5%	:	:	1,1%**	2,1%**	1,1%	1,6%
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	:	:	-7,0%	-6,1%	:	:	-6,9%*	-6,0%*	-6,6%	-6,7%

Πηγές: Εισηγητική Έκθεση Κρατικού Προϋπολογισμού 2024, Νοέμβριος 2023 - European Economic Forecast, Autumn 2023, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Νοέμβριος 2023 - Η Ελληνική Οικονομία 04/23. ΙΟΒΕ, Ιανουάριος 2024 - IMF Country Report No. 22/173, ΔΝΤ, Ιούνιος 2022, *World Economic Outlook, ΔΝΤ, Οκτώβριος 2023, **Article IV Consultation Mission, ΔΝΤ, Νοέμβριος 2023 - Economic Outlook 114, ΟΟΣΑ, Νοέμβριος 2023

3.2 Τάσεις σε βασικούς τομείς

- Ενίσχυση βιομηχανικής παραγωγής κατά 2,0% στο ενδεκάμηνο του 2023 – αύξηση αντίστοιχη του 2022 – 2,7%).
- Συνεχίζεται η ισχυρή δυναμική στις Κατασκευές, με την παραγωγή να ενισχύεται κατά 13,9% στο εννεάμηνο του 2023, σε συνέχεια αύξησης κατά 20,7% την ίδια περίοδο του 2022. Σε ιστορικό υψηλό επίπεδο οι επιχειρηματικές προσδοκίες.
- Μείωση 3,7% στον όγκο του Λιανικού Εμπορίου στο δεκάμηνο του 2023 αντί αύξησης κατά 4,0% το 2022.
- Αύξηση στον κύκλο εργασιών στους περισσότερους υποκλάδους των Υπηρεσιών κατά στο εννέαμηνο του 2023.

Βιομηχανία

Στο ενδεκάμηνο του 2023, ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής αυξήθηκε κατά 2,0%, όταν την ίδια περίοδο του 2022 αυξανόταν κατά 2,7%. Το δίμηνο Οκτωβρίου-Νοεμβρίου του 2023 η παραγωγή αυξήθηκε κατά 6,6%, όταν την ίδια περίοδο του 2022 ο σχετικός δείκτης περιοριζόταν κατά 1,9%. Σε επίπεδο Ευρωζώνης, στο δεκάμηνο του 2023, η βιομηχανική παραγωγή στην Ευρωζώνη μειώθηκε κατά 2,4%, αντί αύξησης κατά 2,6% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022. Η επιβράδυνση της παραγωγής εντείνεται και τον Οκτώβριο διαμορφώθηκε στο -5,7%.

Την ίδια περίοδο στην Ελλάδα, ο γενικός δείκτης τιμών παραγωγού στη βιομηχανία υποχώρησε κατά 7,1%, αντί αύξησης 37,0% στο αντίστοιχο ενδεκάμηνο του 2022, υπό την πίεση των διεθνών τιμών ενέργειας. Η μείωση των τιμών στο γενικό δείκτη προήλθε αποκλειστικά από την εγχώρια αγορά (-6,4% αντί +35,5% το 2022) καθώς οι τιμές των εξαγωγών ενισχύθηκαν κατά 41,8% αντί σαφώς ηπιότερης αύξησης κατά 19,4% το 2022. Από την άλλη μεριά, ο δείκτης κύκλου εργασιών της βιομηχανίας την περίοδο Ιανουάριο – Οκτώβριο 2023 (περίοδος με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία) υποχώρησε κατά 4,0%, αντί αύξησης κατά 36,8% το 2022.

Αναλυτικότερα στους βασικούς τομείς της ελληνικής βιομηχανίας, η παραγωγή αυξήθηκε στα Ορυχεία – Λατομεία (7,5% αντί μείωσης 7,7% πέρσι) και στη Μεταποίηση (4,0% σε συνέχεια αντίστοιχης αύξησης του 2022). Στον αντίποδα, η παραγωγή μειώθηκε στην παροχή Ηλεκτρικού ρεύματος (-6,1% αντί -1,7%) και στην παροχή Νερού (-0,1% αντί -2,1%).

Στη Μεταποίηση, άνοδος της παραγωγής σημειώθηκε σε 12 από τους 26 κλάδους. Μεταξύ των κλάδων με τη μεγαλύτερη σημασία για την ελληνική οικονομία, η παραγωγή Φαρμάκων ενισχύθηκε 22,0% από επίσης άνοδο 10,7% ένα έτος πριν. Η παραγωγή στα Βασικά Μέταλλα μειώθηκε κατά 1,5% (αντί +4,8% την αντίστοιχη περίοδο του 2022), ενώ στα Τρόφιμα η παραγωγή βελτιώθηκε ωστόσο με ρυθμό ηπιότερο σε σχέση με ένα έτος πριν (4,0% αντί 4,5%).

Ανάμεσα στους υπόλοιπους κλάδους της Μεταποίησης, έντονα ανοδικά κινήθηκε η παραγωγή προϊόντων Καπνού (18,9% αντί -1,4%), η παραγωγή Δερμάτινων Ειδών (17,0% αντί 9,3% το 2022), και η κατασκευή Μηχανοκίνητων Οχημάτων (+13,8% αντί σημαντικά ισχυρότερης αύξησης κατά 34,9%, ένα έτος πριν). Αντίθετα, στους κλάδους με τη μεγαλύτερη μείωση στην παραγωγή συγκαταλέγονται η κατασκευή Ειδών Ένδυσης (-10,8% αντί αύξησης 10,6% το 2022), η κατασκευή εξοπλισμού Μεταφορών (-7,1% αντί 0,7%), οι Εκτυπώσεις (-5,3% αντί αύξησης 20,8%) και η παραγωγή Ηλεκτρολογικού Εξοπλισμού (-5,3% αντί αύξησης κατά 21,9%).

Στις κύριες ομάδες βιομηχανικών κλάδων, η παραγωγή περιορίσθηκε στην Ενέργεια (-2,2% αντί -1,7% το 2022) και στα Ενδιάμεσα Αγαθά (-0,3% αντί +2,2%). Αντίθετα, αύξηση καταγράφεται στα Διαρκή Αγαθά (7,4% αντί 21,9%), στα Μη Διαρκή Καταναλωτικά αγαθά (6,9% αντί +6,3%), και στα Κεφαλαιουχικά αγαθά (4,6% αντί 5,5% το 2022).

Διάγραμμα 3.4

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη, Π.Μ. (%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους

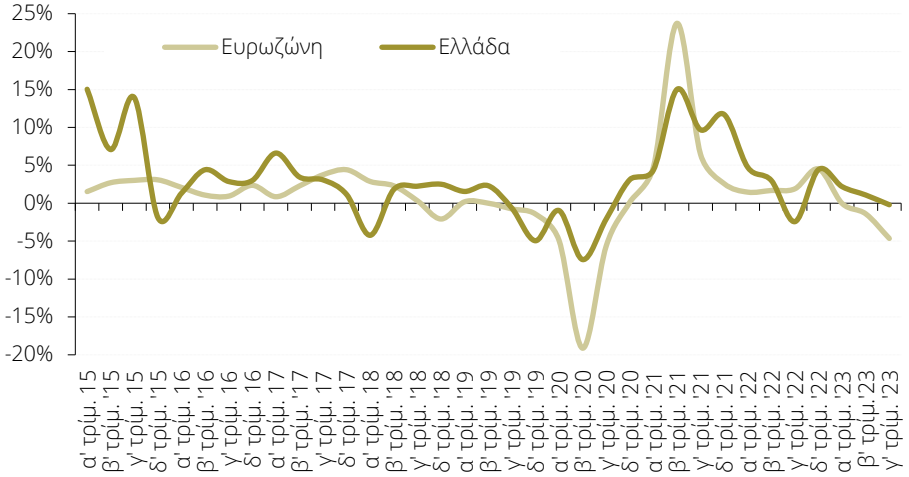

Αύξηση του γενικού δείκτη κατά 2,0% στο ενδεκάμηνο αντί 2,7% την αντίστοιχη περίοδο του 2022.

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat

Κατασκευές

Στο εννεάμηνο του 2023, ο δείκτης παραγωγής στον τομέα Κατασκευών ενισχύθηκε κατά 13,9% σε συνέχεια αύξησης κατά 20,7% την αντίστοιχη περίοδο του 2022. Στο γ' τρίμηνο του προηγούμενου έτους, ο δείκτης εξακολούθησε να ενισχύεται σε σχέση με ένα έτος πριν, αλλά με σημαντικά μικρότερο ρυθμό (8,7% αντί 18,9%).

Κατά το τρίτο τρίμηνο του 2023 στην Ευρωζώνη (20 Κράτη μέλη), ο δείκτης παραγωγής στις Κατασκευές αυξάνεται ήπια σε σχέση το τρίτο τρίμηνο του 2022 (0,7%). Στο σύνολο του εννεαμήνου του 2023, ο τομέας των κατασκευών φαίνεται να αυξάνεται οριακά (0,4%), σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022 (3,1%).

Την ίδια περίοδο στην Ελλάδα, στις επιμέρους κατασκευαστικές δραστηριότητες, η παραγωγή Οικοδομικών έργων ενισχύθηκε κατά 17,2% σε συνέχεια αύξησης 13,4% την ίδια περίοδο του 2022. Επιπλέον, ο δείκτης έργων Πολιτικού Μηχανικού ενισχύθηκε κατά 11,8%, ρυθμός μειωμένος σε σχέση με αυτόν του 2022 (+26,0%). Επιπλέον, στα στοιχεία κατασκευαστικής δραστηριότητας, οι οικοδομικές άδειες αυξήθηκαν κατά 9,1% (αντί 2,4% στο εννεάμηνο του 2022), ενώ οι νέες οικοδομές είναι μεγαλύτερες τόσο σε επιφάνεια (13,9% αντί 15,9% το 2022) όσο και σε όγκο (15,9% αντί -1,5%).

Σημειώνεται παράλληλα, πως οι επιχειρηματικές προσδοκίες του τομέα στο σύνολο του 2023 διαμορφώθηκαν σε ιστορικά υψηλά έχοντας ενισχυθεί κατά 62 μονάδες σε σχέση με το 2022.

Διάγραμμα 3.5

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών

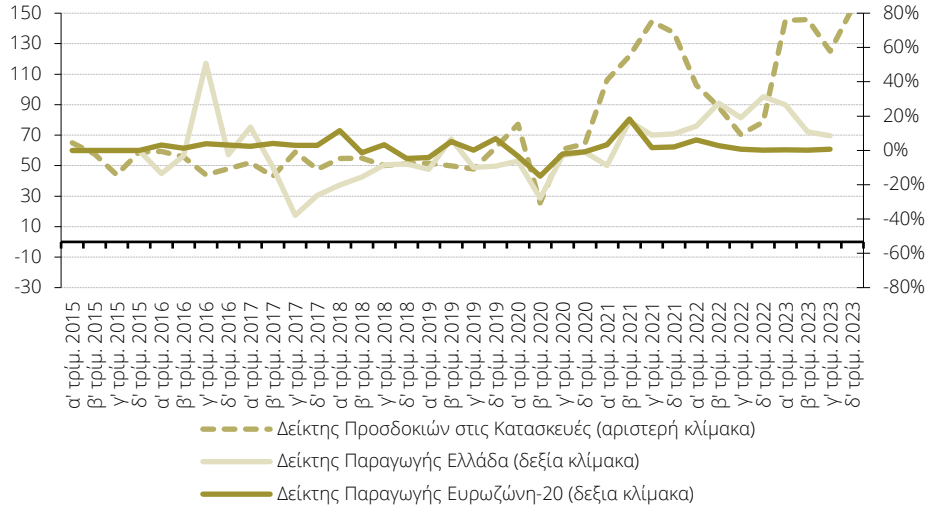

Ενίσχυση του δείκτη παραγωγής στο εννεάμηνο (13,9%) – αύξηση και στην οικοδομική δραστηριότητα (9,1%) με μεγαλύτερες κατασκευές. Ιστορικά υψηλά επίπεδα των προσδοκιών το 2023

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΙΟΒΕ

Λιανικό Εμπόριο

Ο δείκτης όγκου στο Λιανικό εμπόριο στο δεκάμηνο του 2023 μειώθηκε κατά 3,7%, αντί αύξησης 4,0% το 2022. Ο όγκος εργασιών ενισχύθηκε σε 4 από τους 8 υποκλάδους. Η μεγαλύτερη άνοδος σημειώθηκε στα Πολυκαταστήματα (6,1% σε συνέχεια 3,3% πέρσι), ενώ ακολούθησαν τα Έπιπλα και Ηλεκτρικά Είδη (2,0% αντί αύξησης 11,8% ένα έτος πριν) και τα Τρόφιμα (0,7% αντί 1,5%). Ο σχετικός δείκτης παρέμεινε αμετάβλητος στα Βιβλία και Λοιπά Χαρτικά (0,0% αντί +14,0% το 2022). Αντίθετα, μείωση του όγκου πωλήσεων καταγράφεται στα Φάρμακα (-4,7% αντί +9,6%), στα Μεγάλα Καταστήματα Τροφίμων (-4,1% αντί -2,0%) και στα Καύσιμα (-1,2% αντί ενίσχυσης κατά 3,3%).

Οι προσδοκίες στον τομέα του Λιανικού εμπορίου στο σύνολο του 2023 ανακάμπτουν σημαντικά σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022. Ο σχετικός σωρευτικός δείκτης ενισχύθηκε κατά 20,0 μονάδες αντί μείωσης κατά 5,1 μονάδες το 2022.

Σε επίπεδο δραστηριοτήτων, οι προσδοκίες βελτιώθηκαν σε όλους τους υποκλάδους του Λιανικού Εμπορίου. Αναλυτικότερα, η μεγαλύτερη αύξηση καταγράφηκε στα Πολυκαταστήματα (41,3 μονάδες, αντί καμίας μεταβολής το 2022) και στα Τρόφιμα-Ποτά (36,6 μονάδες αντί μείωσης κατά 2,0 μονάδες το 2022). Έπονται τα Είδη Οικιακού Εξοπλισμού (βελτίωση 17,0 μονάδες, αντί -0,2 το 2022), τα Είδη Ένδυσης/Υπόδησης (+17,0 αντί μείωσης κατά 0,2 μονάδες), ενώ ηπιότερη βελτίωση του δείκτη σημειώθηκε στα Οχήματα – Ανταλλακτικά (12,1 μονάδες αντί -10,5 μονάδες το 2022).

Διάγραμμα 3.6

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2010=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών Λιανικού Εμπορίου (1996-2006=100)

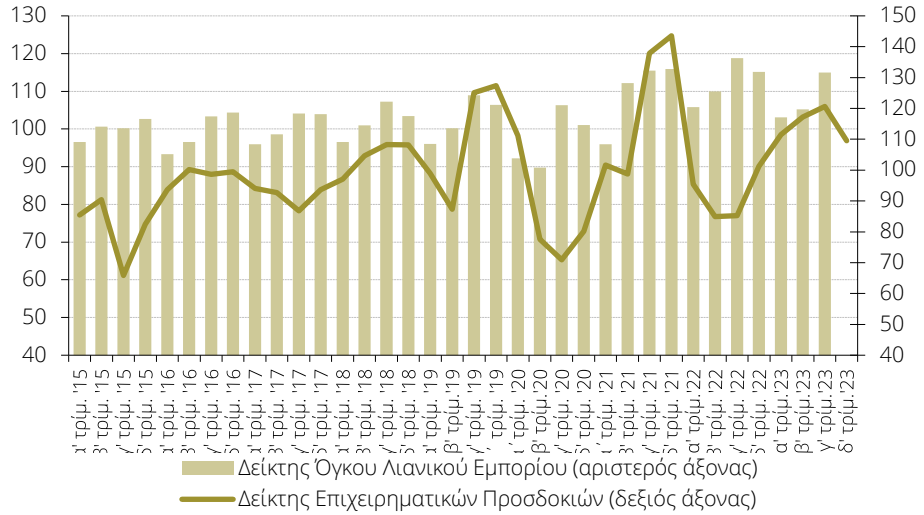

Μείωση στον όγκου του λιανεμπορίου στο δεκάμηνο του 2023 (-3,7% αντί +4,0% το 2022). Ανακάμπτουν οι προσδοκίες καθ΄ όλη τη διάρκεια του 2022

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, ΙΟΒΕ

Πίνακας 3.3

Μεταβολές του Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2010=100)				
	Ιαν.-Οκτ.. 2021	Ιαν.-Οκτ.. 2022	Ιαν.-Οκτ.. 2023	Μεταβολή 2022/2021	Μεταβολή 2023/2022
Γενικός Δείκτης	107.5	111.8	107.6	10.2%	-3.7%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	112.0	114.8	111.8	10.5%	-2.6%
Επιμέρους Κατηγορίες Καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	114.3	112.1	107.5	-2.0%	-4.1%
Πολυκαταστήματα	88.0	90.9	96.4	3.3%	6.1%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	82.9	85.6	84.6	3.3%	-1.2%
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	88.2	86.8	88.0	-1.5%	1.4%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	140.1	153.5	146.4	9.6%	-4.7%
Ένδυση-Υπόδηση	109.7	111.4	112.1	1.5%	0.7%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	133.8	149.7	152.7	11.8%	2.0%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	135.8	154.9	154.8	14.0%	0.0%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Ειδικότερα, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών για τα Αυτοκίνητα – Οχήματα ενισχύθηκε στις 124 μονάδες στο σύνολο του 2023, έναντι 110,9 μονάδων το 2022, αναπληρώνοντας τις απώλειες που είχαν σημειωθεί το 2022 κατά 9,3%. Ο δείκτης αυξήθηκε παρά τη μείωση στο τελευταίο τρίμηνο του 2023 λόγω διόγκωσης των αποθεμάτων. Για το σύνολο του 2023 το ισοζύγιο των τρεχουσών πωλήσεων βελτιώθηκε σημαντικά, στις 29 μονάδες έναντι -24 μονάδων το 2022, με σημαντική τόνωση του ποσοστού όσων εκτιμούσαν αυξημένες πωλήσεις, και πτώση των επιχειρήσεων που δήλωναν μειωμένες πωλήσεις. Το 65% των επιχειρήσεων δηλώνουν ότι τα

αποθέματα είναι σε κανονικά επίπεδα, με αύξηση του ποσοστού των επιχειρήσεων που εκτιμούν ότι τα αποθέματα είναι αυξημένα. Το ισοζύγιο των παραγγελιών επανήλθε σε θετικό πρόσημο και διαμορφώνεται στις 9 μονάδες, έναντι -10 το 2022, με πτώση όσων αναμένουν μείωση των παραγγελιών το επόμενο διάστημα. Το ισοζύγιο για τις προσδοκίες πωλήσεων γίνεται επίσης θετικό, στις 24 μονάδες το 2023, έναντι οριακά αρνητικού ισοζυγίου το 2022, με υποχώρηση των αρνητικών προσδοκιών. Στο σκέλος της απασχόλησης εδραιώνονται οι ισχυρές ενδείξεις σταθεροποίησης, ενώ στις τιμές, αποκλιμακώνονται οι πληθωριστικές προσδοκίες των επιχειρήσεων, διατηρώντας όμως το ισοζύγιο θετικό.

Πίνακας 3.4

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	2021	2022	2023	Μεταβ. 2022/2021	Μεταβ. 2023/2022
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	74,6	72,6	109,2	-2,0	36,6
Υφάσματα-Ένδυση-Υπόδηση	97,2	100,5	116,9	3,3	16,4
Είδη Οικιακού Εξοπλισμού	94,4	94,2	111,2	-0,2	17,0
Οχήματα-Ανταλλακτικά	112,8	102,3	114,4	-10,5	12,1
Πολυκαταστήματα	72,2	72,2	113,5	0,0	41,3
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	**96,8**	**91,7**	**111,7**	**-5,1**	**20,0**

Πηγή: ΙΟΒΕ

Χονδρικό εμπόριο

Στο τρίτο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, ο δείκτης όγκου στο Χονδρικό εμπόριο μειώθηκε σε ετήσια βάση κατά 0,3%, σε συνέχεια μείωσης κατά 2,6%, ένα έτος νωρίτερα. Ο δείκτης κύκλου εργασιών, ο οποίος ενσωματώνει και την επίδραση των τιμών, μειώθηκε την ίδια περίοδο κατά 7,6%, όταν την αντίστοιχη περίοδο του 2022 ενισχυόταν 27,7%.

Διάγραμμα 3.7

Εξέλιξη του Δείκτη Όγκου στο Χονδρικό Εμπόριο

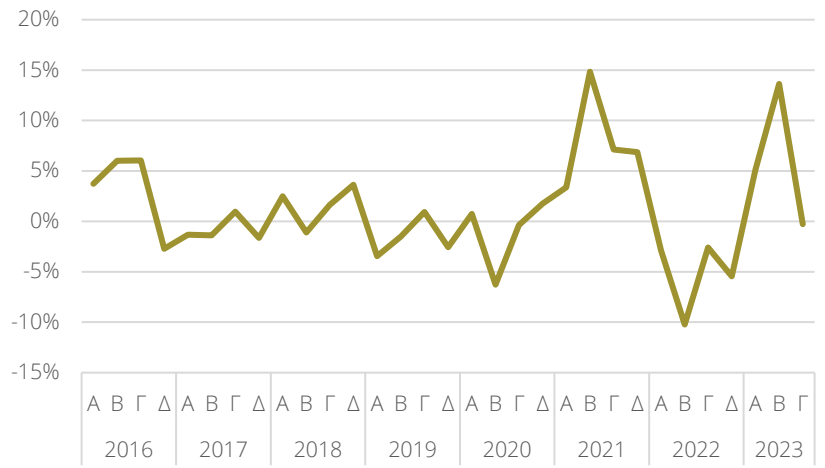

Ετήσια μείωση του όγκου πωλήσεων στο Χονδρικό Εμπόριο κατά 0,3% στο γ' τρίμηνο.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Υπηρεσίες

Στο πρώτο εννεάμηνο του 2023, ο κύκλος εργασιών στις υπηρεσίες ενισχύθηκε σε έντεκα από τους δεκατρείς κλάδους σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022.

Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στις υπηρεσίες άλλων Επαγγελματικών και Επιστημονικών δραστηριοτήτων (34,8% αντί -5,3% το 2022), στις υπηρεσίες Πληροφορικής (16,5% αντί 5,2% το 2022), στις υπηρεσίες Προστασίας και Έρευνας (15,3% αντί 1,9%) και στις υπηρεσίες Μηχανικών (14,5% αντί 1,2%). Έπονται σε απόσταση οι υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών (7,1% σε σχέση με 1,4%), οι Εκδοτικές δραστηριότητες (6,2% αντί -6,3%) και οι υπηρεσίες Νομικών δραστηριοτήτων/υπηρεσίες Νομικών συμβουλών (6,0% αντί 17,8%). Αντίθετα, μείωση στον κύκλο εργασιών σημειώνουν οι υπηρεσίες Ταχυδρομικών και Ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων (-5,9% αντί -9,5%) καθώς και οι υπηρεσίες σχετικές με την Απασχόληση (-2,8% αντί +2,1%).

Σύμφωνα με τις πρόσφατες τάσεις στους πρόδρομους δείκτες από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του ΙΟΒΕ, των οποίων οι τιμές αφορούν στο σύνολο του 2023, οι προσδοκίες ενισχύθηκαν στους τρεις από τους τέσσερις εξεταζόμενους κλάδους των Υπηρεσιών, ενώ ο γενικός δείκτης του τομέα βελτιώθηκε κατά 2,9 μονάδες αντί αύξησης κατά 2,0 μονάδων το 2022.

Αναλυτικότερα, η μεγαλύτερη ενίσχυση των προσδοκιών καταγράφηκε στους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (+40,5 μονάδες αντί μείωσης κατά 42,1 το 2022), ενώ ακολούθησαν σε απόσταση τα Ξενοδοχεία – Εστιατόρια – Τουριστικά γραφεία (+6,5 μονάδες αντί 19,9 πέρσι) και οι υπηρεσίες Πληροφορικής (+4,1 μονάδες αντί 7,6 μονάδες το 2022). Αντιθέτως, μείωση στον δείκτη, αν και περιορισμένη, σημειώθηκε στις διάφορες υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις (-0,2 αντί +4,5 το 2022).

Πίνακας 3.5

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (2000-2010=100)

	2021	2022	2023	Μεταβ. 2022/2021	Μεταβ. 2023/2022
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια - Τουριστικά Γραφεία	102,9	122,8	129,3	19,9	6,5
Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	122,4	80,3	120,8	-42,1	40,5
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	108,4	112,9	112,7	4,5	-0,2
Πληροφορική	92,7	100,3	104,4	7,6	4,1
Σύνολο Υπηρεσιών	104,8	106,8	109,7	2,0	2,9

Διάγραμμα 3.8

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Υπηρεσιών Τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61)

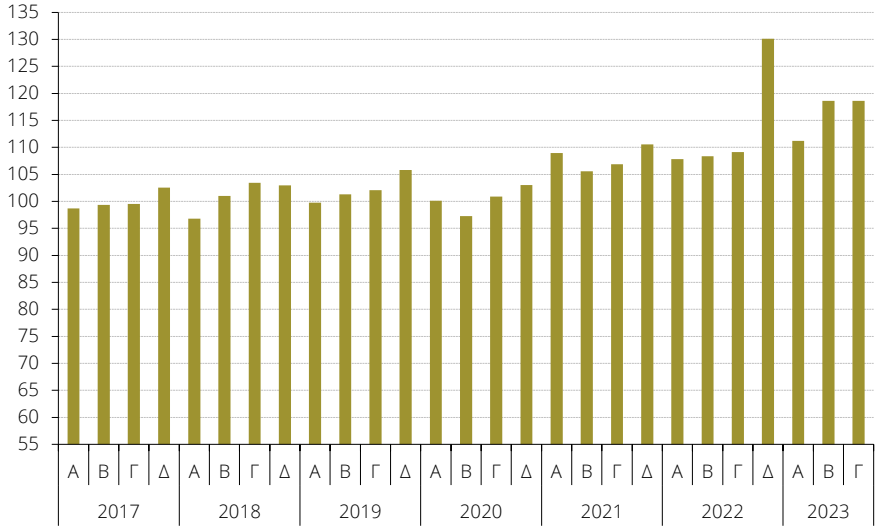

Ετήσια αύξηση 7,1% στο εννεάμηνο αντί ηπιότερης βελτίωσης 1,2% το 2022

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.9

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Κλάδο Υπηρεσιών Πληροφορικής (κλάδος 62)

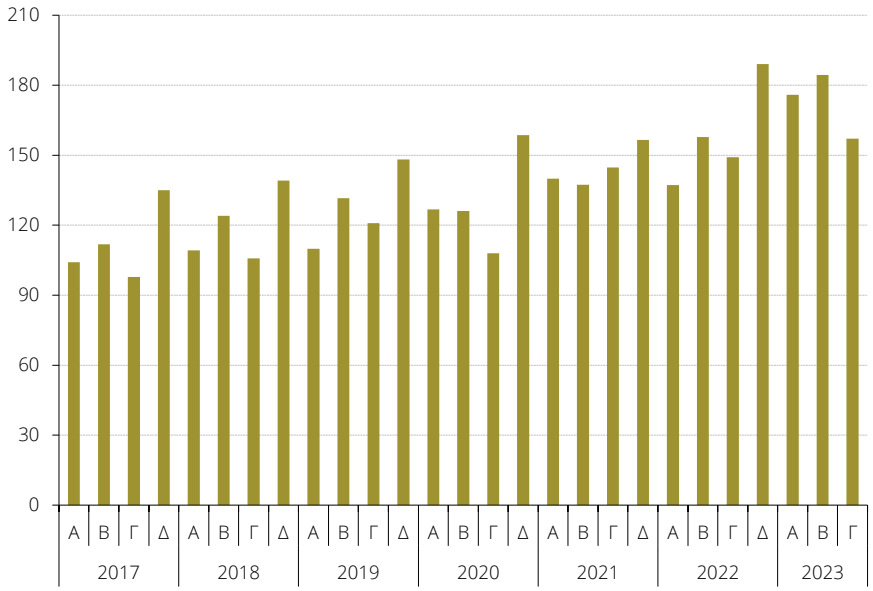

Ετήσια αύξηση 16,5% στο εννεάμηνο του 2023 – σημαντική αύξηση σε σχέση με το 2022 (5,2%).

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

3.3 Εξωτερικό ισοζύγιο

Α. Ανάλυση εξαγωγών και εισαγωγών από εθνικούς λογαριασμούς

- Υποχώρηση εξαγωγών προϊόντων σε ονομαστικούς όρους στο δεκάμηνο του 2023, με ρυθμό 7,2%, οριακή πτώση των εξαγωγών εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών (-0,04%).
- Υποχώρηση των εισαγωγών το διάστημα Ιανουάριος-Οκτώβριος 2023, κατά 12,8% σε τρέχουσες τιμές, καθώς διαμορφώθηκαν σε €67,0 δισεκ., από €76,0 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα.
- Μείωση ελλείμματος εμπορικού ισοζυγίου σε σχέση με το 2022 κατά 21,1%, σε €24,6 δισεκ. Υποχώρηση σε όλες στις κατηγορίες προϊόντων, και άνοδος μόνο για τα Αγροτικά προϊόντα.
- Μείωση της αξίας των εξαγωγών προς τις χώρες της Ευρωζώνης (-1,3% ή -€241,6 εκατ.), τις χώρες της Μ.Ανατολής & Β.Αφρικής (-15,2% ή €893,8 εκατ.) και της Ασίας (-17,1% ή €382,0 εκατ.).

Οι εξαγωγές αγαθών διαμορφώθηκαν την περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου 2023 στα €42,4 δισεκ., έναντι €45,7 δισεκ. πριν ένα χρόνο, σημειώνοντας υποχώρηση 7,2%, σε τρέχουσες τιμές. Εξαιρουμένων των εξαγωγών πετρελαιοειδών-πλοίων, οι υπόλοιπες εξαγωγές υποχώρησαν κατά 0,04%, στα €28,88 δισεκ., από €28,89 δισεκ. το 2022. Οι εισαγωγές αγαθών κατέγραψαν υποχώρηση το δεκάμηνο του 2023, κατά 12,8% σε τρέχουσες τιμές, και διαμορφώθηκαν σε €67,0 δισεκ., από €76,0 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Εξαιρουμένων των εισαγωγών πετρελαιοειδών-πλοίων, οι υπόλοιπες εισαγωγές μειώθηκαν ετησίως κατά 2,7%, στα €49,6 δισεκ., από €51,0 δισεκ. το 2022. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω τάσεων στις βασικές συνιστώσες του εξωτερικού ισοζυγίου προϊόντων, το εμπορικό έλλειμμα στο 10-μηνο διαμορφώθηκε €6,6 δισεκ. χαμηλότερα από ότι το 2022 (-21,1%), στα €24,6 δισεκ., από €31,1 δισεκ. Ακολούθως, η αξία των εξαγωγών προϊόντων της ελληνικής οικονομίας το δεκάμηνο του 2023 αντιστοιχούσε στο 63,3% των εισαγωγών της, ενώ ένα έτος νωρίτερα έφθανε το 59,5%.

Αναλυτικά, οι εξαγωγές στα Αγροτικά Προϊόντα ενισχύθηκαν κατά 22,8% σε τρέχουσες τιμές την περίοδο Ιανουαρίου – Οκτωβρίου 2023, στα €8,5 δισεκ., από €7,2 δισεκ. το 2022. Στις εξαγωγές Καυσίμων σημειώθηκε ονομαστική μείωση, κατά 21,4%, με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν στα €13,9 δισεκ., από €17,7 δισεκ. το 2022. Οι εξαγωγές των δύο συγκεκριμένων κατηγοριών αντιστοιχούν στο εξεταζόμενο χρονικό διάστημα στο 52,8% της αξίας των εγχώριων εξαγωγών προϊόντων, από 54,6% ένα έτος νωρίτερα. Οι εξαγωγές Βιομηχανικών Προϊόντων υποχώρησαν το δεκάμηνο του 2023 (-2,6%), με την αξία τους να αγγίζει τα €18,2 δισεκ., από €18,7 δισεκ. το 2022. Αυτή η εξέλιξη προήλθε κυρίως από την μείωση που σημειώθηκε στις εξαγωγές για Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη, κατά 10,3%, με αποτέλεσμα από €6,1 δισεκ. να φτάσουν τα €6,8 δισεκ. Επίσης, οριακή υποχώρηση εξαγωγών παρουσίασαν τα Διάφορα Βιομηχανικά Είδη (-0,7%, στα €2,9 δισεκ.). Αντίθετα, άνοδος της διεθνούς ζήτησης σημειώθηκε για τα Χημικά προϊόντα και συναφή, κατά 0,2%, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €5,0 δισεκ. ενώ παράλληλα, αυξήθηκαν και οι εξαγωγές στα Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών κατά 5,9% , με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €4,1 δισεκ. από €3,9 δισεκ. την ίδια περίοδο το 2022.

Διάγραμμα 3.10

Συνολικές εξαγωγές-εισαγωγές προϊόντων και εξαγωγές-εισαγωγές προϊόντων χωρίς καύσιμα-πλοία (τρέχουσες τιμές)

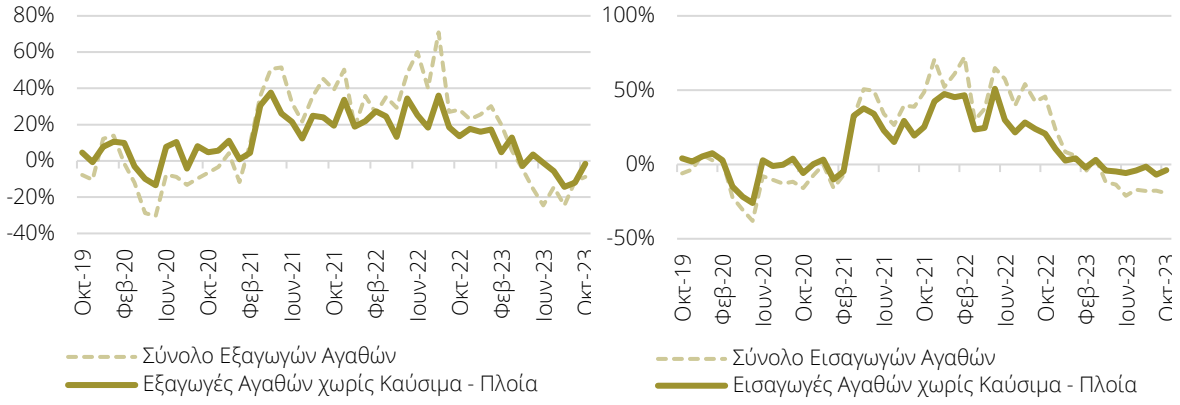

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία: ΙΟΒΕ

Οι εξαγωγές εκτός πετρελαιοειδών – πλοίων διαμορφώθηκαν την περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου 2023 στα €28,9 δισεκ., 0,04% χαμηλότερα από το 2022. Οι εισαγωγές εκτός πετρελαιοειδών – πλοίων διαμορφώθηκαν την ίδια περίοδο στα €49,6 δισεκ., 2,7% χαμηλότερα από το 2022.

Σε ότι αφορά τις τάσεις των εξαγωγών προϊόντων ανά γεωγραφική περιοχή, υποχώρησαν στο δεκάμηνο του 2023 προς τις χώρες της Ευρωζώνης, κατά 1,3%, προσεγγίζοντας τα €17,7 δισεκ., από €17,9 δισεκ. το ίδιο χρονικό διάστημα του 2022. Προς την ΕΕ συνολικά σημειώθηκε ετήσια μείωση 3,4% ή €860,0 εκατ., με τις εξαγωγές προς αυτή την περιφέρεια να φθάνουν τα €24,3 δισεκ., από €25,2 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης που απορροφούν το μεγαλύτερο τμήμα των ελληνικών εξαγωγών, σημειώθηκε διεύρυνσή τους προς την Γαλλία κατά 10,7%, από €1,4 δισεκ. σε €1,5 δισεκ., και προς την Ισπανία, κατά 2,1%, από τα €1,67 δισεκ. σε €1,71 δισεκ. Μείωση παρουσίασαν οι εξαγωγές αγαθών προς το σημαντικότερο προορισμό, την Ιταλία, κατά 1,5%, με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν σε €5,09 δισεκ. το 2023 από €5,17 δισεκ. το 2022.

Μεταξύ των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς τις οποίες οι συνολικές εξαγωγές μειώθηκαν κατά 8,5% ή €618,5 εκατ., φθάνοντας τα €6,6 δισεκ., η Βουλγαρία εξακολούθησε να αποτελεί τον κυριότερο εξαγωγικό προορισμό, με υποχώρηση των εκροών προϊόντων προς αυτή σε σχέση με το 2022 κατά 14,0% ή €483,6 εκατ. Μικρές μεταβολές σημειώθηκαν προς δύο άλλες χώρες οι οποίες απορροφούν σημαντικό μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών, τη Ρουμανία (+0,2% ή €2,8 εκατ. στα €1,5 δισεκ.) και την Πολωνία -0,5% ή €4,0 εκατ., στα €777,1 εκατ. αντίστοιχα.

Πίνακας 3.6

Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία σε τρέχουσες τιμές, Ιανουάριος – Οκτώβριος (εκατ. €)*

ΠΡΟΪΟΝ	ΑΞΙΑ		%ΜΕΤΑΒΟΛΗ	% ΣΥΝΘΕΣΗ	
	2023	2022	23/22	2023	2022
ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	8.513,8	7.232,2	17,7%	20,1%	15,8%
Τρόφιμα και Ζώα Ζωντανά	6.148,6	5.652,5	8,8%	14,5%	12,4%
Ποτά και Καπνός	1.073,1	904,9	18,6%	2,5%	2,0%
Λάδια και Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης	1.292,0	674,8	91,5%	3,0%	1,5%
ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ	1.281,5	1.466,0	-12,6%	3,0%	3,2%
Πρώτες Ύλες μη Εδώδιμες εκτός από Καύσιμα	1.281,5	1.466,0	-12,6%	3,0%	3,2%
ΚΑΥΣΙΜΑ	13.909,6	17.706,4	-21,4%	32,8%	38,7%
Ορυκτά. Καύσιμα. Λιπαντικά κ.λπ.	13.909,6	17.706,4	-21,4%	32,8%	38,7%
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	18.220,3	18.707,3	-2,6%	42,9%	40,9%
Χημικά Προϊόντα και Συναφή (μ.α.κ.)	5.016,3	5.005,8	0,2%	11,8%	11,0%
Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη	6.131,5	6.838,9	-10,3%	14,4%	15,0%
Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών	4.133,4	3.902,5	5,9%	9,7%	8,5%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	2.939,1	2.960,1	-0,7%	6,9%	6,5%
ΛΟΙΠΑ	507,8	592,3	-14,3%	1,2%	1,3%
Είδη & Συναλλαγές μη Ταξινομημένα σε Κατηγορίες	507,8	592,3	-14,3%	1,2%	1,3%
ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	42.433,0	45.704,3	-7,2%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΠΣΕ-ΚΕΕΜ

Υποχώρηση των ελληνικών εξαγωγών σημειώθηκε προς τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, κατά 8,4%, από €8,5 δισεκ. το 2022 σε €7,7 δισεκ. ένα χρόνο μετά. Αυτή εκδηλώθηκε πρωτίστως από την Τουρκία, προς την οποία οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 16,3%, από €1,9 δισεκ. σε €1,6 δισεκ., και δευτερευόντως από το Ην.Βασίλειο, με μείωση κατά 12,3%, από τα €1,8 δισεκ. το 2022 στα €1,6 δισεκ. ένα χρόνο μετά.

Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Βόρειας Αμερικής κινήθηκαν καθοδικά, κατά 7,1%, από €2,2 δισεκ. το δεκάμηνο του 2022 σε €2,1 δισεκ. το 2023, κυρίως λόγω της υποχώρησης των εξαγωγών προς τις ΗΠΑ κατά 10,0%, από €1,9 δισεκ. το 2022 σε €1,7 δισεκ. το 2023. Αντιθέτως, αύξηση παρουσίασαν οι εξαγωγές προς τον Καναδά, κατά 1,6% ή 3,6 εκατ. στα €231,1 εκατ. και αύξηση προς το Μεξικό (+23,4%).

Αύξηση κατά 0,6% εμφάνισαν την περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου 2023 οι εξαγωγές προς τις αγορές των χωρών της Κεντρικής-Λατινικής Αμερικής, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €366,0 εκατ. από €363,7 εκατ. το 2022. Η άνοδος των εξαγωγών προς τις χώρες της συγκεκριμένης περιοχής οφείλεται κυρίως στην αύξηση της ζήτησης ελληνικών προϊόντων από την Αργεντινή, κατά 482,2%, που διαμόρφωσε την αξία τους στα €81,5 εκατ. από €14,0 εκατ. ένα χρόνο νωρίτερα. Υποχώρηση για τις εξαγωγές προς τον Παναμά (-21,3% ή -€38,1 εκατ.) στα €140,6 εκατ.

Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής επίσης παρουσίασαν μείωση, κατά 15,2%, στα €5,0 δισεκ. από €5,9 δισεκ., κυρίως λόγω της κατακόρυφης μείωσης των εξαγωγών προς την Τυνησία (-70,8%), όπου οι εξαγωγές διαμορφώθηκαν το δεκάμηνο Ιανουαρίου – Οκτωβρίου 2023 στα €130,2 εκατ., έναντι €445,3 εκατ. ένα χρόνο νωρίτερα, αλλά και προς την Λιβύη (-14,7%), όπου υποχώρησαν κατά €240,2 εκατ. το 2023 σε σχέση με το 2022 και άγγιξαν τα €1,4 δισεκ. Προς δύο επίσης σημαντικούς εξαγωγικούς προορισμούς στη Μέση Ανατολή, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 16,8%, στα €338,5 εκατ., ενώ αντίθετα

προς τη Σαουδική Αραβία οι εξαγωγές υποχώρησαν κατά 35,7%, στα €320,5 εκατ. Με αφορμή την πρόσφατη πολεμική αναταραχή στο Ισραήλ, αξίζει να σημειωθεί ότι η συνολική αξία των εξαγωγών αγαθών προς το Ισραήλ και τον Λίβανο στο δεκάμηνο του 2023 άγγιξε τα €1,7 δισεκ., εκ των οποίων τα €547,4 εκατ. προς το Ισραήλ.

Ομοίως, κάθοδος της ζήτησης των ελληνικών αγαθών σημειώθηκε προς τις χώρες της Ασίας, προς τις οποίες οι εξαγωγές μειώθηκαν το δεκάμηνο του 2023 κατά 17,1%, στα €1,9 δισεκ. από €2,2 δισεκ. το 2022. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται κυρίως στην μείωση των εξαγωγών κατά 61,7% προς τη Σιγκαπούρη, από €258,2 εκατ. το 2022 στα €98,8 εκατ. το 2023. Αντιθέτως, σημειώθηκε άνοδος της ζήτησης από την Ιαπωνία (+29,8%, στα €280,3 εκατ. από €216,0 εκατ. το 2022).

Μειωμένη, κατά 24,0%, ήταν η ροή των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων προς την Ωκεανία, με την αξία τους στο δεκάμηνο του 2023 να διαμορφώνεται στα €169,9 εκατ. από €223,7 εκατ. ένα χρόνο νωρίτερα. Η μείωση προήλθε από την παρόμοια σε κατεύθυνση τάση προς την Αυστραλία, προς την οποία οι εξαγωγές μειωθήκαν με ρυθμό 20,7% και διαμορφώθηκαν στα €155,8 εκατ. από €196,5 εκατ. το προηγούμενο έτος. Ομοίως, μείωση σημειώθηκε και προς την Νέα Ζηλανδία (-48,1%).

Ανακεφαλαιώνοντας, η υποχώρηση των εξαγωγών προϊόντων της Ελλάδας την περίοδο Ιανουάριος-Οκτώβριος 2023 κατά 7,2% σε τρέχουσες τιμές, προήλθε από την μείωση των πετρελαιοειδών (-21,4%), των πρώτων υλών (-12,6%), των βιομηχανικών προϊόντων (-2,6%) και των ειδών και συναλλαγών μη ταξινομημένων κατά κατηγορίες (-16,7%). Η μείωση της αξίας των ελληνικών εξαγωγών σχετίζεται σε ένα βαθμό με την επιδείνωση του διεθνούς οικονομικού κλίματος και την πολεμική σύρραξη στο Ισραήλ. Οι πέντε πρώτες χώρες με την μεγαλύτερη ζήτηση των ελληνικών προϊόντων είναι η Ιταλία, η Βουλγαρία, η Γερμανία, η Κύπρος και η Ισπανία. Από την άλλη πλευρά, οι εισαγωγές υποχώρησαν μειώνοντας το έλλειμα στο εμπορικό ισοζύγιο στα €24,6 δισεκ. (-21,1%). Οι πέντε χώρες με τον μεγαλύτερο μερίδιο εισαγωγών προϊόντων για το δεκάμηνο του 2023 είναι η Γερμανία, η Κίνα, η Ιταλία, το Ιράκ και η Ολλανδία. Οι ελληνικές εξαγωγές αλλά και εισαγωγές αναμένεται να επηρεαστούν το επόμενο διάστημα από τις γεωπολιτικές εντάσεις στην ευρύτερη περιοχή, με επίκεντρο την Μέση Ανατολή και τον πόλεμο Ισραήλ – Χαμάς, τη σύγκρουση Ρωσίας - Ουκρανίας, αλλά και την ένταση στην Υεμένη οι οποίες δημιουργούν αβεβαιότητα.

Πίνακας 3.7

Εξαγωγές ανά προορισμό, Ιανουάριος- Οκτώβριος 2023 (εκατ. €)*

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ		% ΜΕΤΑΒΟΛΗ
	2023	2022	23/22
Ε.Ε. (27)	24.293,6	25.153,6	-3,4%
Ευρωζώνη	17.657,9	17.899,4	-1,3%
G7	13.350,9	13.694,7	-2,5%
Βόρεια Αμερική	2.072,0	2.230,8	-7,1%
Χώρες BRICS	629,9	843,4	-25,3%
Μ.Ανατολή & Β.Αφρική	4.991,2	5.885,0	-15,2%
Ωκεανία	169,9	223,7	-24,0%
Κεντρική-Λατινική Αμερική	366,0	363,7	0,6%
Ασία	1.851,5	2.233,5	-17,1%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΠΣΕ-ΚΕΕΜ

Διάγραμμα 3.11

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο στις ελληνικές εξαγωγές-εισαγωγές προϊόντων, Ιανουάριος – Οκτώβριος 2023 (εκατ. €, τρέχουσες τιμές)

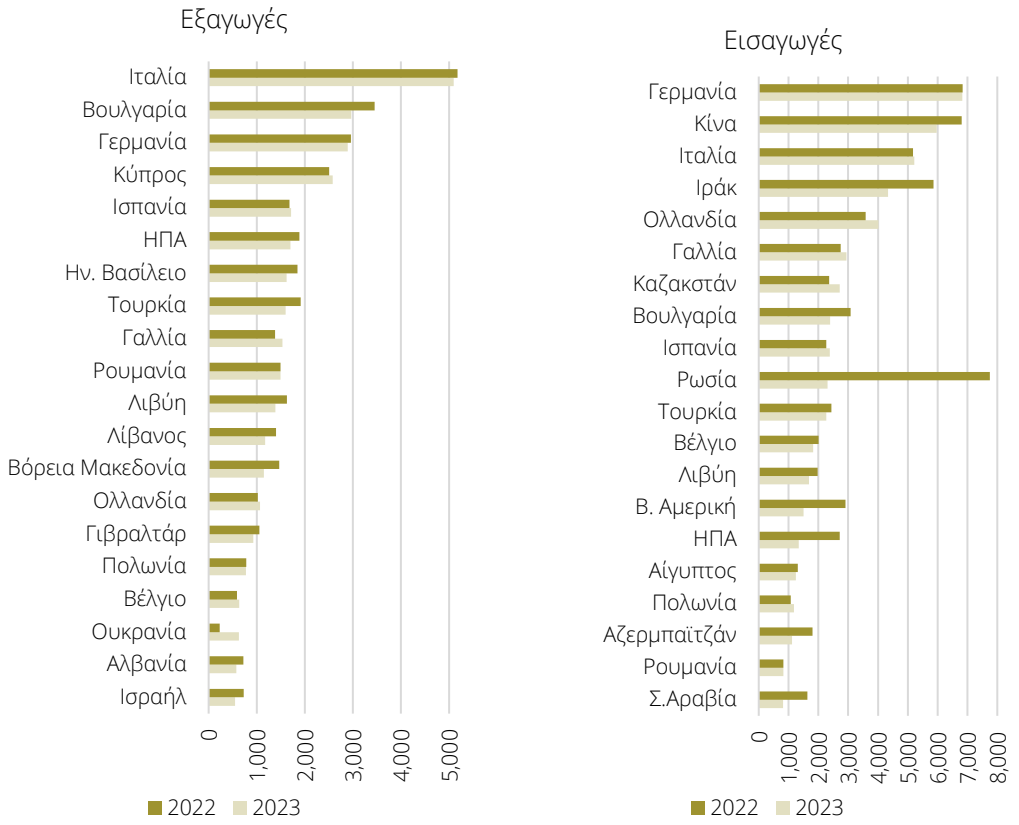

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΠΣΕ-ΚΕΕΜ. Επεξεργασία: ΙΟΒΕ

Μεγαλύτερη αύξηση εξαγωγών προϊόντων το δεκάμηνο του 2023 σε απόλυτους όρους προς την Ουκρανία (+€398,4 εκατ.). Μεγαλύτερη πτώση προς την Βουλγαρία (-€483,6 εκατ.). Το μερίδιο της Ιταλίας στις εξαγωγές παραμένει το υψηλότερο. Μεγαλύτερη αύξηση εισαγωγών το ίδιο διάστημα του 2023 σε απόλυτους όρους από το Τουρκμενιστάν (+€712,6 εκατ.), μεγαλύτερη μείωση από την Ρωσία (-€5,4 δισεκ.).

Β. Ισοζύγιο πληρωμών

- Στο 11μηνο του 2023, το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ) εμφάνισε μειωμένο έλλειμμα σε σύγκριση με το 2022, στα €11,9 δισεκ., έναντι €18,5 δισεκ.
- Σημαντική διόρθωση του ελλείμματος στο ισοζύγιο αγαθών (κατά 90% λόγω καυσίμων, υπό την επίδραση της μείωσης των ενεργειακών τιμών) και αύξηση στο πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών (με ιστορικά υψηλές ταξιδιωτικές εισπράξεις άνω των 20 δισεκ.) και δευτερογενών εισοδημάτων, με επιδείνωση στα πρωτογενή εισοδήματα.
- Παρά την ετήσια βελτίωση, το έλλειμμα στο ΙΤΣ παραμένει υψηλό, εκτιμάται περί το 7,5% του ΑΕΠ το 2023, από 11,1% το 2022.

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Ιανουάριος – Νοέμβριος 2023

Στο 11μηνο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου του 2023, το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ) εμφάνισε έλλειμμα €11,9 δισεκ., μειωμένο κατά €6,6 δισεκ. σε σύγκριση με το 2022 (€18,5 δισεκ.). Η διόρθωση προήλθε από τη σημαντική μείωση του ελλείμματος στο ισοζύγιο αγαθών, την αύξηση του πλεονάσματος στο ισοζύγιο υπηρεσιών και τη βελτίωση των δευτερογενών εισοδημάτων, ενώ έλλειμμα δημιουργήθηκε στο ισοζύγιο πρωτογενών εισοδημάτων.

Αναλυτικά, το έλλειμμα του Ισοζυγίου Αγαθών διαμορφώθηκε στα €29,7 δισεκ. στο διάστημα Ιανουαρίου-Νοεμβρίου 2023, μειωμένο κατά €6,9 δισεκ. σε σύγκριση με το 2022. Το 90% σχεδόν της διόρθωσης του ελλείμματος προήλθε από την κατηγορία καυσίμων, με μείωση κατά €6,1 δισεκ., υπό την επίδραση της μείωσης των ενεργειακών τιμών το 2023. Οι εξαγωγές μειώθηκαν στα €45,8 δισεκ., (-€3,4 εκατ.)[16], με την κατηγορία των λοιπών αγαθών να καταγράφει πτώση κατά €509 εκατ. και των καυσίμων κατά -€3,0 δισεκ. Οι εισαγωγές αγαθών περιορίστηκαν στα €75,5 δισεκ. (-€10,3 δισεκ.), έπειτα από το ιστορικά υψηλό επίπεδο του 2022 (€85,5 δισεκ.). Ισχυρή αποκλιμάκωση εισαγωγών καταγράφηκε στα καύσιμα, με πτώση κατά €9,1 δισεκ., λόγω αποσυμπίεσης των τιμών, ενώ στα λοιπά αγαθά η μείωση ήταν σχετικά περιορισμένη (-€1,1 δισεκ.).

Το πλεόνασμα στο Ισοζύγιο Υπηρεσιών ενισχύθηκε στο 11μηνο του 2023 στα €21,3 δισεκ., έναντι €19,0 δισεκ. το 2022. Οι συνολικές εισπράξεις από Υπηρεσίες διαμορφώθηκαν στα €46,1 δισεκ., αυξημένες κατά €1,2 δισεκ. σε σύγκριση με το 2022, ενώ οι πληρωμές ανήλθαν στα €24,8 δισεκ., με μείωση κατά €1,0 δισεκ. Οι εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες ενισχύθηκαν σημαντικά στο 11μηνο κατά €2,7 δισεκ. και διαμορφώθηκαν στα €20,1 δισεκ., στο υψηλότερο καταγεγραμμένο επίπεδο ακόμα και σε σύγκριση με τα ετήσια στοιχεία του 2019. Οι μεταφορικές υπηρεσίες διαμορφώθηκαν στα €19,3 δισεκ., με πτώση κατά €2,3 δισεκ., ενώ οι εισπράξεις από λοιπές υπηρεσίες έφτασαν τα €6,8 δισεκ., (+€792 εκατ.). Οι πληρωμές για ταξιδιωτικές υπηρεσίες αυξήθηκαν στα €2,2 δισεκ. (+€468 εκατ.), οι πληρωμές για μεταφορικές υπηρεσίες μειώθηκαν στα €16,2 δισεκ. (-€1,7 δισεκ.), ενώ τέλος οι πληρωμές λοιπών υπηρεσιών έφτασαν τα €6,4 δισεκ., με αύξηση κατά €220 εκατ.

[16] Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν την απόλυτη μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του προηγούμενου έτους, σε τρέχουσες τιμές, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

Το έλλειμμα στο Ισοζύγιο Πρωτογενών Εισοδημάτων επιδεινώθηκε το 2023 στα €4,2 δισεκ. στο 11μηνο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου, έναντι €675 εκατ. το 2022. Οι εισπράξεις ενισχύθηκαν στα €8,9 δισεκ., με αύξηση κατά 29%, και οι πληρωμές αυξήθηκαν στα €13,1 δισεκ., έναντι €7,6 δισεκ. το 2022. Βασική αιτία για την αύξηση των πληρωμών είναι η επέκταση των πληρωμών για επενδύσεις (κέρδη, μερίσματα, τόκοι) κατά €5,8 δισεκ.

Το Ισοζύγιο Δευτερογενών Εισοδημάτων βελτιώθηκε σημαντικά το 2023, στα €650 εκατ. έναντι ελλείμματος €308 εκατ. το 2022, με αύξηση των εισπράξεων στα €4,5 δισεκ. (€468 εκατ.), και μείωση των πληρωμών στα €3,8 δισεκ. (-€490 εκατ.).

Ισοζύγιο Κεφαλαίων

Το πλεόνασμα του Ισοζυγίου Κεφαλαίων[17] συρρικνώθηκε στα €1,8 δισεκ. στο 11μηνο του 2023, έναντι €2,9 δισεκ. το 2022, κυρίως λόγω της μείωσης των εισπράξεων στα €2,4 δισεκ., (-€1,0 δισεκ.), ενώ οι πληρωμές ενισχύθηκαν κατά €70 εκατ. Τέλος, το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαίων, που αντανακλά τη σχέση δανειστή ή δανειζόμενου μιας οικονομίας με το εξωτερικό, ήταν ελλειμματικό, στα €10,1 δισεκ., έναντι €15,6 δισεκ. το 2022.

Διάγραμμα 3.12

Εισαγωγές-Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών (Ιανουάριος – Νοέμβριος), 2002-2023

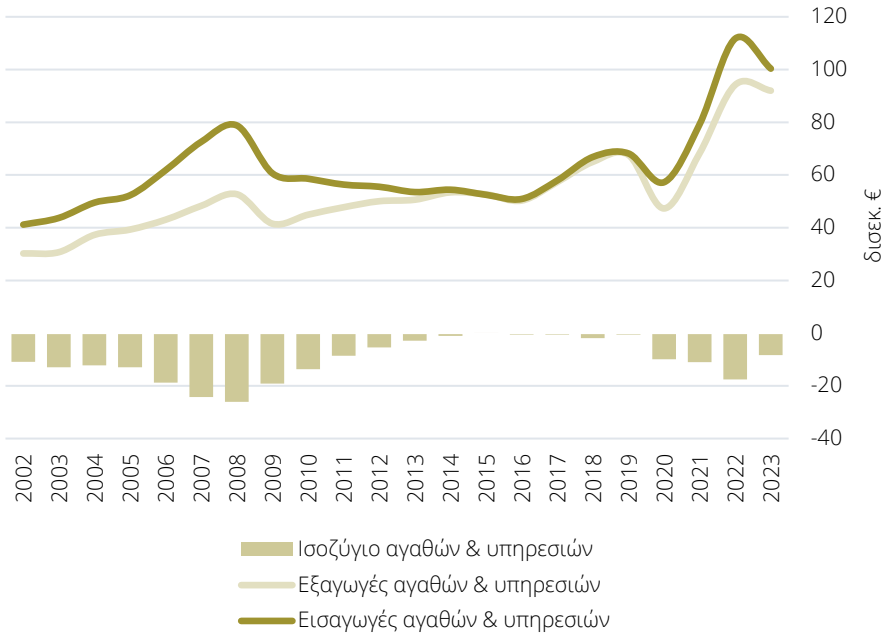

Περιορισμός του ελλείμματος Ισοζυγίου Αγαθών και Υπηρεσιών στο 11μηνο του 2023 στα €8,4 δισεκ., έναντι €17,5 δισεκ. το 2022

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ

[17] Το ισοζύγιο κεφαλαίων απεικονίζει τις μεταβιβάσεις κεφαλαίου, δηλαδή τις μονομερείς εισπράξεις και πληρωμές μεταξύ κατοίκων και μη κατοίκων που συνδέονται με επενδύσεις παγίου κεφαλαίου. Οι μεταβιβάσεις κεφαλαίου περιλαμβάνουν κυρίως ένα μέρος των μεταβιβάσεων (εισπράξεων) από τον κοινοτικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Γενική Κυβέρνηση (απολήψεις από τα διαρθρωτικά ταμεία – πλην του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου – και το Ταμείο Συνοχής βάσει των ΚΠΣ).

Διάγραμμα 3.13

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Ιανουάριος – Νοέμβριος), 2002-2023

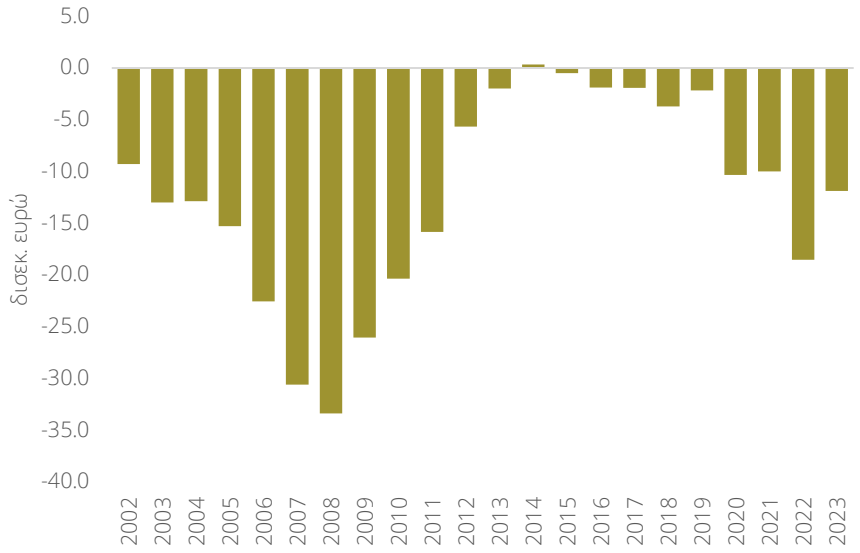

Στα €11,9 δισεκ. το έλλειμμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών στο 11μηνο του 2023, έναντι €18,5 δισεκ. το 2022

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.14

Εισαγωγές-Εξαγωγές αγαθών & υπηρεσιών χωρίς καύσιμα και πλοία (Ιανουάριος – Νοέμβριος), 2002-2023

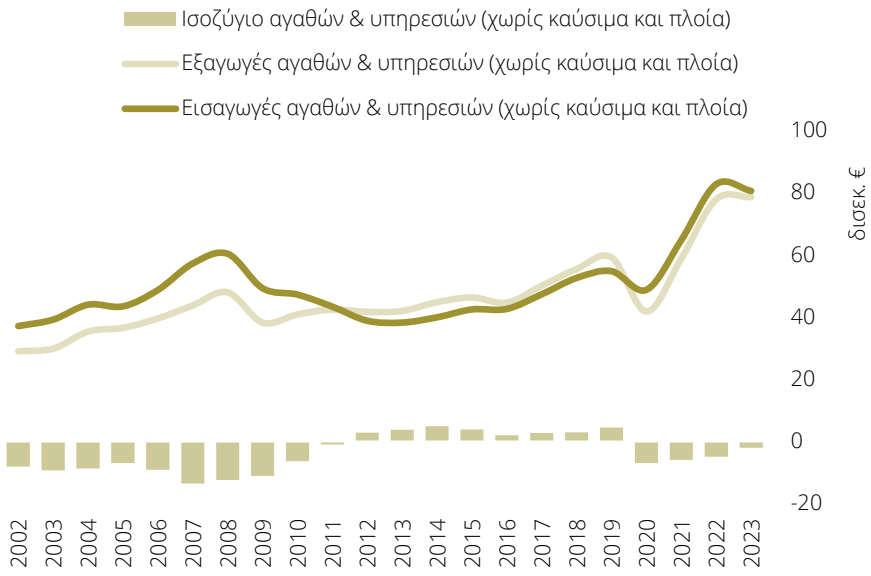

Συρρίκνωση του ελλείμματος στο ισοζύγιο Αγαθών και Υπηρεσιών χωρίς καύσιμα και πλοία στα €2,0 δισεκ., από €4,9 δισεκ. το 2022

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών διαμορφώθηκε σε έλλειμμα €7,1 δισεκ. στο 11μηνο του 2023, έναντι ελλείμματος €13,4 δισεκ. στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022.

Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι καθαρές απαιτήσεις των κατοίκων από άμεσες επενδύσεις από το εξωτερικό αυξήθηκαν κατά €3,5 δισεκ., ενώ οι καθαρές υποχρεώσεις σε μη κατοίκους (επενδύσεις μη κατοίκων στη χώρα) ενισχύθηκαν κατά €4,6 δισεκ.

Στην κατηγορία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, οι απαιτήσεις των κατοίκων έναντι του εξωτερικού αυξήθηκαν κατά €3,0 δισεκ, και οι υποχρεώσεις σε μη κατοίκους ενισχύθηκαν κατά €5,6 δισεκ., κυρίως λόγω της ανόδου των τοποθετήσεων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια και στις δύο κατηγορίες.

Στην κατηγορία των λοιπών επενδύσεων, οι απαιτήσεις από κατοίκους έναντι του εξωτερικού μειώθηκαν κατά €1,7 δισεκ., κυρίως λόγω της μείωσης κατά €7,2 δισεκ. των επενδύσεων σε καταθέσεις και repos, κινήσεις οι οποίες αντισταθμίστηκαν εν μέρει από τη στατιστική προσαρμογή από την έκδοση τραπεζογραμματίων, ενώ οι υποχρεώσεις μειώθηκαν κατά €2,0 δισεκ. Τέλος, τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Νοεμβρίου του 2023 στα €12,3 δισεκ., έναντι €11,1 δισεκ. το 2022.

Πίνακας 3.8

Ισοζύγιο Πληρωμών (εκατ. €)

		Ιανουάριος – Νοέμβριος			Νοέμβριος		
		2021	2022	2023	2021	2022	2023
I	**ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (I.A + I.B + I.Γ + I.Δ)**	**-9.994,6**	**-18.517,8**	**-11.883,4**	**-2.740,7**	**-3.908,9**	**-3.304,2**
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.A + I.B)	**-10.979,8**	**-17.534,6**	**-8.356,8**	**-2.422,7**	**-3.393,3**	**-2.454,2**
I.A	**ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ (I.A.1 – I.A.2)**	**-23.414,4**	**-36.565,8**	**-29.654,9**	**-2.907,6**	**-3.753,2**	**-2.866,9**
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-5.012,8	-12.405,4	-6.320,4	-972,1	-1.706,2	-529,5
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα	-18.401,6	-24.160,5	-23.334,5	-1.935,5	-2.047,0	-2.337,4
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-22,2	-268,6	-46,4	7,8	-10,8	13,9
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς πλοία	-23.392,2	-36.297,3	-29.608,5	-2.915,5	-3.742,4	-2.880,9
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα και πλοία	-18.379,4	-23.891,9	-23.288,1	-1.943,4	-2.036,2	-2.351,4
I.A.1	**Εξαγωγές αγαθών**	**35.812,2**	**49.274,1**	**45.837,8**	**3.977,1**	**4.715,3**	**4.179,2**
	Καύσιμα	9.252,7	16.158,2	13.128,2	1.106,9	1.503,7	1.239,9
	Πλοία (πωλήσεις)	113,0	100,1	203,2	26,1	9,4	26,0
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	26.446,5	33.015,9	32.506,4	2.844,1	3.202,3	2.913,4
I.A.2	**Εισαγωγές αγαθών**	**59.226,6**	**85.840,0**	**75.492,8**	**6.884,7**	**8.468,5**	**7.046,2**
	Καύσιμα	14.265,5	28.563,6	19.448,6	2.079,0	3.209,9	1.769,4
	Πλοία (αγορές)	135,2	368,6	249,6	18,3	20,1	12,0
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	44.825,9	56.907,8	55.794,5	4.787,4	5.238,5	5.264,8
I.B	**ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 – I.B.2)**	**12.434,6**	**19.031,2**	**21.298,1**	**484,9**	**359,9**	**412,7**
I.B.1	**Εισπράξεις**	**32.446,8**	**44.921,3**	**46.139,9**	**2.519,5**	**3.020,7**	**2.796,2**
	Ταξιδιωτικό	10.316,6	17.433,0	20.115,4	271,0	337,3	401,1
	Μεταφορές	16.944,4	21.530,6	19.274,7	1.762,0	2.042,0	1.795,1
	Λοιπές υπηρεσίες	5.185,8	5.957,7	6.749,7	486,5	641,4	600,0
I.B.2	**Πληρωμές**	**20.012,2**	**25.890,1**	**24.841,7**	**2.034,5**	**2.660,8**	**2.383,4**
	Ταξιδιωτικό	999,9	1.748,3	2.215,9	116,2	138,8	194,8
	Μεταφορές	13.598,7	17.965,8	16.229,6	1.436,6	1.880,6	1.532,7
	Λοιπές υπηρεσίες	5.413,6	6.176,0	6.396,2	481,7	641,4	655,9
I.Γ	**ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 – I.Γ.2)**	**347,1**	**-675,0**	**-4.176,2**	**-151,1**	**-327,3**	**-641,8**
I.Γ.1	**Εισπράξεις**	**6.071,7**	**6.908,9**	**8.884,0**	**429,4**	**539,4**	**658,3**
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	192,0	204,0	191,4	18,9	19,0	18,1
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερίσματα, κέρδη)	2.761,3	3.757,0	5.591,5	304,2	382,5	580,0
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	3.118,4	2.947,8	3.101,1	106,3	137,9	60,2
I.Γ.2	**Πληρωμές**	**5.724,7**	**7.583,9**	**13.060,2**	**580,5**	**866,7**	**1.300,0**
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	1.186,5	1.373,8	1.217,2	116,7	122,7	110,2
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερίσματα, κέρδη)	4.071,1	5.588,6	11.365,2	430,9	705,7	1.147,8
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	467,2	621,5	477,8	33,0	38,3	42,1
I.Δ	**ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Δ.1 – I.Δ.2)**	**638,1**	**-308,2**	**649,6**	**-166,9**	**-188,2**	**-208,2**
I.Δ.1	**Εισπράξεις**	**4.104,8**	**4.012,5**	**4.480,6**	**136,7**	**178,0**	**172,5**
	Γενική κυβέρνηση	2.833,8	2.467,6	2.415,7	35,4	46,0	20,1
	Λοιποί τομείς	1.271,0	1.544,9	2.064,9	101,3	132,0	152,5
I.Δ.2	**Πληρωμές**	**3.466,8**	**4.320,7**	**3.831,0**	**303,6**	**366,2**	**380,8**
	Γενική κυβέρνηση	2.131,0	2.837,2	2.165,8	186,8	217,0	238,7
	Λοιποί τομείς	1.335,8	1.483,5	1.665,1	116,9	149,3	142,1
II	**ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (II.1 – II.2)**	**3.569,4**	**2.926,1**	**1.823,6**	**464,0**	**272,5**	**-148,6**
II.1	**Εισπράξεις**	**4.438,7**	**3.453,4**	**2.421,1**	**493,5**	**294,4**	**4,2**
	Γενική κυβέρνηση	3.594,9	2.288,1	1.896,5	158,2	193,2	0,1
	Λοιποί τομείς	843,8	1.165,3	524,6	335,3	101,2	4,0
II.2	**Πληρωμές**	**869,3**	**527,3**	**597,5**	**29,6**	**21,9**	**152,7**
	Γενική κυβέρνηση	4,5	6,6	6,4	0,6	0,6	0,6
	Λοιποί τομείς	864,8	520,8	591,1	29,0	21,4	152,2
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (I + II)	***-6.425,2***	***-15.591,8***	***-10.059,8***	***-2.276,8***	***-3.636,4***	***-3.452,8***
III	**ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (III.A+III.B+III.Γ+III.Δ)**	**-5.384,6**	**-13.434,8**	**-7.064,8**	**-1.897,1**	**-3.767,9**	**-3.108,7**
III.A	**ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ***	**-4.140,2**	**-5.365,4**	**-1.152,2**	**-672,3**	**-148,6**	**177,1**
	Απαιτήσεις	847,7	2.107,8	3.457,3	-141,8	420,1	680,1
	Υποχρεώσεις	4.987,9	7.473,2	4.609,5	530,6	568,7	503,1
III.B	**ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ ***	**18.550,5**	**9.339,5**	**-2.611,9**	**4.018,2**	**-386,8**	**-3.379,0**
	Απαιτήσεις	22.862,4	10.587,3	2.977,8	4.298,8	799,3	-1.780,0
	Υποχρεώσεις	4.311,9	1.247,8	5.589,8	280,6	1.186,0	1.599,0
III.Γ	**ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ***	**-22.177,2**	**-15.300,8**	**-3.709,9**	**-5.204,0**	**-3.235,1**	**-8,6**
	Απαιτήσεις	4.672,9	-2.436,5	-1.745,3	357,9	157,1	170,0
	Υποχρεώσεις	26.850,1	12.864,3	1.964,6	5.561,9	3.392,2	178,6
	(Δάνεια γενικής κυβέρνησης)	-387,4	-1.991,7	-68,1	-8,8	-11,4	130,3
III.Δ	**ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ * ***	**2.382,3**	**-2.108,1**	**409,2**	**-39,0**	**2,6**	**101,7**
IV	**ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (I + II – III + IV=0)**	**1.040,7**	**2.157,0**	**2.994,9**	**379,7**	**-131,5**	**344,1**
	ΥΨΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ * * *				**12.480**	**11.118**	**12.276**

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) αύξηση (-) μείωση – Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών BPM6, η αύξηση των απαιτήσεων παρουσιάζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των απαιτήσεων με αρνητικό πρόσημο. Αντίστοιχα, η αύξηση των υποχρεώσεων εμφανίζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των υποχρεώσεων με αρνητικό πρόσημο.

** (+) αύξηση (-) μείωση – Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών BPM6, η αύξηση των συναλλαγματικών διαθεσίμων παρουσιάζεται πλέον με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των συναλλαγματικών διαθεσίμων με αρνητικό πρόσημο.

* * * Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

3.4 Αγορά εργασίας

- Μείωση του ποσοστού ανεργίας το γ' τρίμ. του 2023 στο 10,8% από 11,6% το γ' τρίμ. του 2022.
- Η μείωση του ποσοστού ανεργίας ήταν τόσο αποτέλεσμα της ενίσχυσης της απασχόλησης (+49,2 χιλ.) όσο και της μείωσης του αριθμού των ανέργων (-41 χιλ.).
- Το ισοζύγιο προσλήψεων-αποχωρήσεων στον ιδιωτικό τομέα για το δωδεκάμηνο του 2023 ήταν θετικό κατά 116,7 χιλ. θέσεις εργασίας έναντι θετικού ισοζυγίου κατά 72,9 χιλ. θέσεις εργασίας το δωδεκάμηνο του 2022.
- Μεγαλύτερη άνοδος της απασχόλησης το γ' τρίμ. 2023 στις Κατασκευές (+25,0 χιλ. απασχολούμενοι), Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (+19,3 χιλ.), Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία (+19,0 χιλ.), Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας (+18,6 χιλ.).
- Ισχυρότερη πτώση της απασχόλησης σε Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο (-22,5 χιλ. απασχολούμενοι) και στην Εκπαίδευση (-16,1 χιλ.).
- Αύξηση του εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους το γ' τρίμ. του 2023 κατά 5,8% συγκριτικά με το ίδιο τρίμηνο του 2022.

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα δεδομένα της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, το ποσοστό ανεργίας γ' τρίμ. του 2023 περιορίστηκε κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες, στο 10,8% από το 11,6% το ίδιο τρίμηνο του 2022. Την ίδια περίοδο ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε στους 514,6 χιλ., παρουσιάζοντας μείωση κατά 41 χιλ. άτομα ή κατά 7,4%, ενώ ο αριθμός των απασχολουμένων αυξήθηκε κατά 1% ή κατά 40,2 χιλ. στους 4.256,2 χιλ. Επομένως η μείωση του ποσοστού ανεργίας οφείλεται τόσο στην ενίσχυση της απασχόλησης (+40,2 χιλ.) όσο και στη μείωση του αριθμού των ανέργων (-41 χιλ.). Σημειώνεται ότι το εποχικά μη προσαρμοσμένο ποσοστό ανεργίας τον Νοέμβριο του προηγούμενου έτους μειώθηκε στο 9,1% από 11,7% τον Νοέμβριο του 2022 (-2,5 ποσοστιαίες μονάδες). Τέλος, σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία του πληροφοριακού συστήματος ΕΡΓΑΝΗ για τις ροές μισθωτής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα (στοιχεία Δεκεμβρίου), το ισοζύγιο προσλήψεων-αποχωρήσεων για το σύνολο του 2023 ήταν θετικό κατά 116,7 χιλ. θέσεις εργασίας (3.214,2 χιλ. προσλήψεις και 3.097,6 χιλ. αποχωρήσεις) έναντι θετικού ισοζυγίου κατά 72,9 χιλ. θέσεις εργασίας (2.911,3 χιλ., προσλήψεις και 2.838,5 χιλ. αποχωρήσεις) για το σύνολο του 2022.

Σε ότι αφορά στην εξέλιξη της ανεργίας στην Ευρωζώνη το γ' τρίμ. του 2023, σε 12 χώρες παρουσιάζεται μείωση του ποσοστού ανεργίας και στις υπόλοιπες οκτώ άνοδος. Διαχρονικά το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας παρουσιάζει η Ισπανία στην οποία το γ' τρίμ. του 2023 κατήλθε στο 11,8% από το 12,7% ένα έτος πριν (-0,9 ποσοστιαίες μονάδες). Μετά την Ισπανία και την Ελλάδα τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας εντοπίζονται στις Γαλλία, Ιταλία και Εσθονία. Στην πρώτη το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε σε 7,5% από 7,7% (+0,2 ποσοστιαίες μονάδες), ενώ στις άλλες δύο διαμορφώθηκε στο 7,3% (από 7,7% και 5,6% αντίστοιχα). Σχετικά υψηλά ποσοστά καταγράφονται και στη Φινλανδία (6,9%) αλλά και στις άλλες δύο χώρες της Βαλτικής (Λετονία με 6,5% και Λιθουανία με 6,2%). Από την άλλη πλευρά το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας το γ' τρίμ. του 2023 παρουσιάστηκε στη Μάλτα όπου κατήλθε στο 2,5% από το 2,9% ένα έτος πριν (-0,4 ποσοστιαίες μονάδες) και έπεται η Γερμανία όπου μειώθηκε οριακά στο 3,0% από το 3,2% (-0,2 ποσοστιαίες μονάδες). Σημειώνεται η ισχυρότερη άνοδος του ποσοστού ανεργίας εντοπίζεται στην Εσθονία (+1,7 ποσοστιαίες μονάδες, από 5,6% σε 7,3%), ενώ η ισχυρότερη μείωση παρουσιάστηκε στην Κροατία όπου διαμορφώθηκε στις -1,2 ποσοστιαίες μονάδες (από 6,7% σε

5,5%). Στη Ευρωζώνη, το ποσοστό ανεργίας την υπό εξέταση περίοδο άγγιξε το 6,5% (Παράρτημα, Διάγραμμα 7).

Σχετικά με την εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας με βάση το φύλο στην Ελλάδα, παραμένει υψηλότερο στις γυναίκες αλλά η πτώση του σε αυτές ήταν ισχυρότερη. Πιο αναλυτικά, το ποσοστό ανεργίας των γυναικών κατήλθε στο 14,4% το γ' τριμ. του 2023 από το 15,4% το γ' τρίμ. του 2022 παρουσιάζοντας πτώση 1,0 ποσοστιαίας μονάδας, ενώ στους άνδρες περιορίστηκε στο 6,0% από το 6,2% (-0,2 ποσοστιαίες μονάδες). Σημειώνεται ότι την ίδια περίοδο στην Ευρωζώνη το ποσοστό ανεργίας των γυναικών περιορίστηκε στο 6,9% από το 7,2% (-0,2 ποσοστιαίες μονάδες) και στους άνδρες στο 6,0% από το 6,2% (-0,2 ποσοστιαίες μονάδες).

Αναφορικά με την εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας με βάση την ηλικία, μειώνεται όσο η ηλικία αυξάνεται. Το γ' τρίμ. του 2023 το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε σε όλες στις ηλικιακές ομάδες πλην της ομάδας 25-29 ετών. Στις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες, η ισχυρότερη μείωση κατά 5,8 ποσοστιαίες μονάδες παρουσιάστηκε στα άτομα ηλικίας 20-24 ετών όπου περιορίστηκε στο 21,8% από το 27,6%. Ακολουθούν τα άτομα ηλικίας 30-44 ετών όπου το ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε κατά 1,3 ποσοστιαίες μονάδες στο 10,6% από το 11,9% ενώ η ηπιότερη μείωση του ποσοστού ανεργίας (-0,3 και -0,5 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα) παρουσιάστηκε στα άτομα ηλικίας 15-19 και 65+ ετών. Στα πρώτα μειώθηκε από 40,2% σε 39,9% και στα δεύτερα από 7,2% σε 6,7%. Τέλος, τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας παρουσιάστηκαν το γ' τρίμ. του προηγούμενου έτους στις ηλικιακές κατηγορίες 45-64 και άνω των 65 ετών. Και στις δύο αυτές κατηγορίες η μείωση του ποσοστού ανεργίας ήταν παρόμοια (-0,6 και -0,5 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα). Στην πρώτη περιορίστηκε στο 8,1% από το 7,5% και στη δεύτερη από το 7,2% μειώθηκε στο 6,7%.

Σε σχέση με τη διάρκεια της ανεργίας, τόσο το ποσοστό όσο και ο αριθμός των μακροχρόνια ανέργων παρουσίασαν μείωση. Το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας περιορίστηκε το γ' τρίμ. του 2023 στο 60,3% (ως ποσοστό των ανέργων) από το 62,9% το γ' τρίμ. του 2022 (-2,6 ποσοστιαίες μονάδες) ενώ ο αριθμός των μακροχρόνια ανέργων κατήλθε στους 310,3 χιλ. από τους 349,5 χιλ. (-39,2 χιλ. ή -11,2%).

Σχετικά με την εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης, αυτό μειώνεται καθώς το επίπεδο εκπαίδευσης βελτιώνεται. Το γ' τρίμ. του 2023 σε όλες τις κατηγορίες εκπαίδευσης το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε, πλην της κατηγορίας με απολυτήριο δημοτικού. Η ισχυρότερη μείωση και το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας παρουσιάστηκε στα άτομα που ολοκλήρωσαν μερικές τάξεις του Δημοτικού ή δεν πήγαν καθόλου σχολείο όπου μειώθηκε στο 14,3% το γ' τρίμ. του 2023 από το 28,7% το γ' τρίμ. του 2022 (-14,4 ποσοστιαίες μονάδες). Η δεύτερη μεγαλύτερη μείωση, κατά 2,0 ποσοστιαίες μονάδες, παρουσιάστηκε στα άτομα που τελείωσαν το Γυμνάσιο όπου το ποσοστό ανεργίας κατήλθε στο 11,1% από το 13,1% το γ' τρίμ. του 2022, ενώ το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας παρουσιάζουν τα άτομα με διδακτορικό ή μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών. Στην κατηγορία αυτή το ποσοστό ανεργίας κατήλθε στο 5,9% από το 7,2%. Τέλος, η μοναδική αύξηση εντοπίζεται στα άτομα με απολυτήριο Δημοτικού όπου το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε στο 11,8% από το 11,3% (-0,5 ποσοστιαίες μονάδες).

Αναφορικά με τις τάσεις στην περιφερειακή διάσταση της ανεργίας, σε πέντε περιφέρειες το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε και στις υπόλοιπες οκτώ μειώθηκε. Το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας καταγράφηκε στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας όπου ανήλθε το γ' τρίμ. του 2023 στο 17,3% από 19,1% το γ' τρίμ. του 2022 (-1,8 ποσοστιαίες μονάδες), ενώ η μεγαλύτερη αύξηση

παρουσιάστηκε στην περιφέρεια Ιονίων Νήσων από 7.3% το γ' τριμ. του 2022 σε 9,8% το γ' τριμ. του 2023. Στην περιφέρεια Ηπείρου καταγράφηκε το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό ανεργίας (15,4%) αυξημένο κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το γ' τριμ. του 2022. Η ισχυρότερη μείωση παρουσιάστηκε στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας όπου το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε κατά 4,2 ποσοστιαίες μονάδες, στο 8,7% από το 12,9%. Το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας την ίδια περίοδο εντοπίζεται στο Νότιο Αιγαίο όπου διαμορφώθηκε σε 3,0% από 5,1% (-2,1 ποσοστιαίες μονάδες) και έπονται οι περιφέρειες Βορείου Αιγαίου και Αττικής. Στην πρώτη η ανεργία μειώθηκε στο 6,4% από το 8,9% (-2,5 ποσοστιαίες μονάδες) και στη δεύτερη παρέμεινε στα ίδια επίπεδα με το γ' τριμ. του προηγούμενου έτους, στο 9,9%.

Διάγραμμα 3.15

Εξέλιξη ποσοστού (%) εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό και ποσοστού ανέργων στο εργατικό δυναμικό

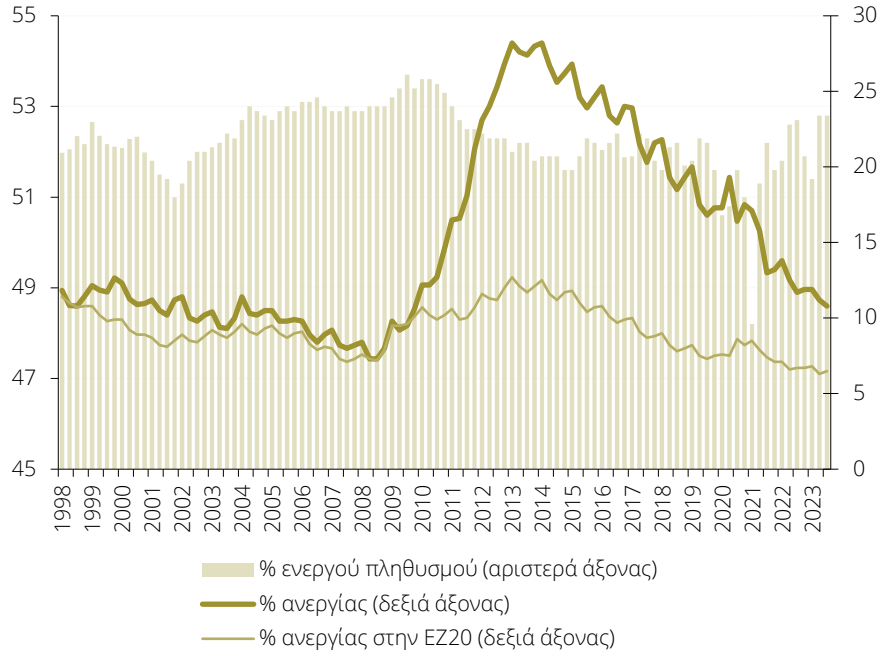

Μείωση ποσοστού ανεργίας στην Ελλάδα το γ' τρίμ. του 2023 στο 10,8%, από 11,7% το γ' τρίμ. 2022. Το μερίδιο του ενεργού πληθυσμού παραμένει κάτω από 53%.

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ – Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Σε σχέση με την εξέλιξη της απασχόλησης με βάση τη θέση στο επάγγελμα, αξιοσημείωτη αύξηση της απασχόλησης κατά 17,6% ή 22,5 χιλ. άτομα υπήρξε στην κατηγορία των βοηθών στην οικογενειακή επιχείρηση (150,6 χιλ. άτομα το γ' τριμ. του 2023), ενώ αύξηση κατά 5,9% καταγράφτηκε και για τους αυτοαπασχολούμενους χωρίς προσωπικό (851,8 χιλ. εργαζόμενοι). Αντίθετα μείωση καταγράφεται τόσο για τους αυτοαπασχολούμενους με προσωπικό (κατά -2,3% ποσοστιαίες μονάδες, από τις 318,0 χιλ. στις 310,8 χιλ.) όσο και για τους μισθωτούς (κατά -0,8 ποσοστιαίες μονάδες, από τις 2.965,3 χιλ. στις 2.943,0 χιλ. άτομα).

Οι εργαζόμενοι πλήρους απασχόλησης το γ' τρίμ. του 2023 αυξήθηκαν κατά 66,7 χιλ. άτομα ή κατά 1,7% συγκριτικά με το γ' τρίμ. του 2022, και ανήλθαν στους 3.973,7 χιλ., ενώ οι εργαζόμενοι μερικής απασχόλησης μειώθηκαν κατά 26,6 χιλ. άτομα ή κατά 8,8% στους 276,1 χιλ.

Σε σχέση με την εξέλιξη της απασχόλησης αναφορικά με την επαγγελματική κατηγορία, σε έξι επαγγέλματα παρουσιάστηκε αύξηση της απασχόλησης και σε τέσσερα μείωσή της. Η ισχυρότερη

άνοδος σε απόλυτους αριθμούς (κατά 16,1 χιλ. απασχολούμενους) σημειώθηκε στην κατηγορία των προσώπων που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα με αποτέλεσμα να ανέλθουν στα 917,9 χιλ. άτομα το γ' τρίμηνο του 2023 σε σχέση με 901,8 χιλ. άτομα το ίδιο χρονικό διάστημα του 2022. Επίσης σε απόλυτους αριθμούς, έπεται η άνοδος της απασχόλησης στους ειδικευμένους γεωργούς, κτηνοτρόφους, δασοκόμους και αλιείς. Η ισχυρότερη μείωση παρουσιάστηκε το γ ' τρίμ. του 2023 στους υπαλλήλους γραφείου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα όπου ο αριθμός τους κατήλθε στους 459,6 χιλ. από τους 474,7 χιλ. το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022 (-15,1 χιλ. ή -3,2%).

Ως προς την τάση της απασχόλησης σε επίπεδο βασικών τομέων, σημειώθηκε άνοδος της απασχόλησης στον Πρωτογενή και τον Δευτερογενή τομέα, ενώ στον Τριτογενή η απασχόληση παρέμεινε σε παρόμοια περίπου επίπεδα με το γ' τριμ. του 2022. Σε απόλυτους αριθμούς η ισχυρότερη άνοδος παρουσιάστηκε στο Δευτερογενή τομέα όπου η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 26,0 χιλ. άτομα ή κατά 4,0%, στους 677,3 χιλ. Στον Πρωτογενή τομέα η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 19,0 χιλ. άτομα ή κατά 4,1%, στους 481,3 χιλ. το γ' τρίμ. του 2023. Τέλος, στον Τριτογενή τομέα η απασχόληση μειώθηκε οριακά κατά -0,8 χιλ. άτομα με αποτέλεσμα ο αριθμός τους να διαμορφωθεί σε 3.095,8 χιλ.

Σε επίπεδο τομέων οικονομικής δραστηριότητας, σε 11 σημειώθηκε άνοδος της απασχόλησης, ενώ σε άλλους έντεκα σημειώθηκε πτώση. Σε απόλυτους αριθμούς, η ισχυρότερη άνοδος της απασχόλησης το γ' τριμ. του 2023 παρουσιάστηκε στους τομείς Κατασκευών και Επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων. Στον πρώτο ο αριθμός των απασχολουμένων αυξήθηκε κατά 25,0 χιλ. άτομα (ή κατά 16,7%) στους 174,5 χιλ. από τους 149,5 χιλ. ενώ στο δεύτερο κατά 19,3 χιλ. άτομα (ή κατά 57,8%) στους 267,4 χιλ. από τους 248,1 χιλ. Επίσης αξιοσημείωτη σε απόλυτους αριθμούς ήταν η αύξηση της απασχόλησης στη Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία (κατά 19,0 χιλ. εργαζόμενους ή κατά 4.1%) από τους 462,3 χιλ. στους 481,3 χιλ. Από την άλλη πλευρά η ισχυρότερη μείωση της απασχόλησης παρουσιάζεται στον τομέα Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου όπου η απασχόληση περιορίστηκε στα 693,6 χιλ. άτομα από τα 716,1 χιλ. (-22,5 χιλ. ή -3,1%). Χαμηλότερη ήταν η μείωση της απασχόλησης στον τομέα της Εκπαίδευσης όπου ο αριθμός των απασχολουμένων μειώθηκε κατά 16,1 χιλ., στους 312,6 χιλ. από τους 328,7 χιλ. Τέλος, στις Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και μέριμνας και στη Μεταφορά και αποθήκευση η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 18,6 χιλ. (ή 6,4%, στους 307,2 χιλ. απασχολούμενους από τους 328,6 χιλ.) και κατά 18,3 χιλ. (ή 8,7%, στους 228,4 χιλ. από τους 210,1 χιλ.), αντίστοιχα.

Συμπερασματικά, από τα στοιχεία απασχόλησης σε κλαδικό επίπεδο, προκύπτει ότι η άνοδός της το γ' τρίμ. του 2023 συγκριτικά με το γ' τρίμ. του 2022 προήλθε κυρίως από την άνοδό της στους εξής τομείς:

- Κατασκευές (+25,0 χιλ. απασχολούμενοι),
- Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (+19,3 χιλ.)
- Γεωργία, δασοκομία και αλιεία (+19,0 χιλ.)
- Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας (+18,6 χιλ.),

παρά την πτώση της απασχόλησης στο Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο κατά -22,5 χιλ. άτομα, και στην Εκπαίδευση κατά -16,1 χιλ. άτομα.

Ως προς την τάση του εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας, παρουσίασε αύξηση για τρίτο συνεχόμενο τρίμηνο και το γ' τρίμ. του 2023, καταγράφοντας ετήσια άνοδο 5,8%, σε επίπεδο 3,4% υψηλότερα από το προηγούμενο τρίμηνο.

Διάγραμμα 3.16

Εξέλιξη εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους

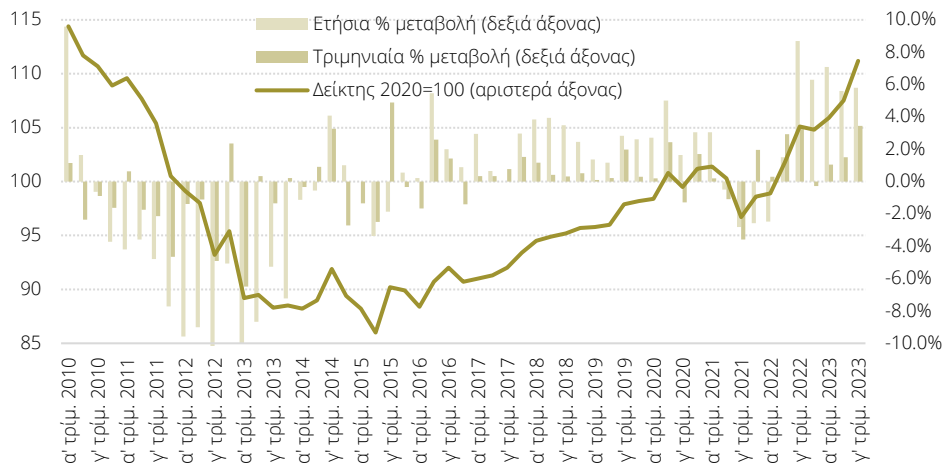

Αύξηση του εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους το γ' τρίμ. του 2023 κατά 5,8% συγκριτικά με το ίδιο τρίμηνο του 2022.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ & Eurostat

Πίνακας 3.9

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, ανά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Ποσοστό (%) του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού
2015	9.246,6	52,0	3.610,7	75,1	1.197,0	24,9
2016	9.212,8	52,1	3.673,6	76,5	1.130,9	23,5
2017	9.176,9	52,1	3.752,7	78,6	1.027,1	21,5
2018	9.140,2	51,9	3.828,0	80,7	915,0	19,3
2019	9.103,5	52,0	3.911,0	82,7	818,9	17,3
α' τρίμ. 2020	9.083,8	50,6	3.852,6	83,8	745,1	16,2
β' τρίμ. 2020	9.080,5	50,8	3.844,0	83,3	768,3	16,7
γ' τρίμ. 2020	9.077,3	51,6	3.926,8	83,8	756,4	16,2
δ' τρίμ. 2020	9.074,2	51,0	3.878,5	83,8	750,1	16,2
2020	9.079,0	51,0	3.878,5	83,7	755,0	16,3
α' τρίμ. 2021	9.070,8	48,2	3.625,1	82,9	745,4	17,1
β' τρίμ. 2021	9.067,1	51,3	3.915,3	84,2	732,5	15,8
γ' τρίμ. 2021	9.063,5	52,2	4.118,3	87,0	615,4	13,0
δ' τρίμ. 2021	9.060,0	51,6	4.053,3	86,8	617,4	13,2
2021	9.065,4	50,8	3.928,0	85,2	677,7	14,7
α' τρίμ. 2022	9.055,8	51,8	4.044,0	86,2	647,2	13,8
β' τρίμ. 2022	9.051,9	52,6	4.167,2	87,6	591,6	12,4
γ' τρίμ. 2022	9.048,2	52,7	4.216,0	88,4	555,6	11,6
δ' τρίμ. 2022	9.044,7	51,9	4.135,2	88,1	558,4	11,9
2022	9.050,2	52,3	4.140,6	87,6	588,2	12,4
α' τρίμ. 2023	9.041,4	51,4	4.098,0	88,2	550,5	11,8
β' τρίμ. 2023	9.038,4	52,8	4.236,5	88,8	533,3	11,2
γ' τρίμ. 2023	9.035,5	52,8	4.256,2	89,2	514,6	10,8

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας της χώρας κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2023 (από τρεις εκ των τεσσάρων διεθνών οίκων αξιολόγησης που αναγνωρίζει η ΕΚΤ) αναμένεται να έχει περαιτέρω θετικές επιδράσεις σε όρους μείωσης του κόστους δανεισμού του ελληνικού δημοσίου και προσέλκυσης νέων επενδύσεων.

Θετική επίδραση στις επενδύσεις, και άρα στην απασχόληση, αναμένεται να έχει και η επιτάχυνση της υλοποίησης του αναθεωρημένου Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ιδιαίτερα στον τομέα των ενεργειακών και, εν γένει, των περισσότερο μακροπρόθεσμων επενδύσεων. Θετικές για το 2024 αναμένεται να είναι οι επιδράσεις στην απασχόληση από τις επενδύσεις στον κατασκευαστικό τομέα και στις υποδομές. Ήδη από το γ' τριμ. του 2023 διαφάνηκε αυξητική τάση της απασχόλησης στον κατασκευαστικό κλάδο (σε σύγκριση με το γ' τριμ. του 2022). Επίσης, θετικές επιδράσεις στην απασχόληση θα προέλθουν από την σταδιακή ωρίμανση μεγάλων έργων υποδομής. Τέλος, η πρόβλεψη για σταδιακή επιτάχυνση του ρυθμού ανάπτυξης στην Ευρωζώνη, σε συνδυασμό με τη σταδιακή βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου της χώρας επίσης αναμένονται να έχουν ήπιες θετικές επιδράσεις το 2024 στον τομέα της απασχόλησης, λόγω της αύξησης των εξαγωγών.

Στον τομέα του τουρισμού, για το σύνολο του 2023 σημειώθηκε ρεκόρ αφίξεων-αναχωρήσεων στα 14 βασικά αεροδρόμια της χώρας τα οποία διαχειρίζεται η Fraport (άνοδος 6,5% της επιβατικής κίνησης σε σχέση με το 2022). Επιπλέον, τα ταξιδιωτικά έσοδα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών κατέγραψαν ιστορικό υψηλό επίπεδο ξεπερνώντας τα €20 δισεκ. Σημαντικό ρόλο σε αυτή την κατεύθυνση διαδραμάτισε και η επέκταση της φετινής τουριστικής περιόδου, εν μέρει και λόγω των ευνοϊκών κλιματικών συνθηκών, γεγονός που αναμένεται να αποτυπωθεί στα σχετικά μακροοικονομικά μεγέθη και στο δ' τριμ. του 2023. Ενώ η θετική αυτή εικόνα αναμένεται να συνεχιστεί και το 2024, περαιτέρω θετικές επιδράσεις στον τομέα της απασχόλησης θα είναι περιορισμένες, καθώς ο διεθνής ανταγωνισμός στον τομέα του τουρισμού (και μάλιστα από γειτονικές χώρες) κινείται επίσης ανοδικά. Συμπερασματικά, ενώ η εικόνα του τουρισμού θα είναι θετική και την τρέχουσα χρονιά, η επίδραση του τουριστικού τομέα στην απασχόληση το 2024, συγκριτικά με το 2023, αναμένεται να είναι ουδέτερη ή οριακά θετική.

Αναφορικά με τους κινδύνους, η γεωπολιτική και οικονομική αστάθεια αναμένεται να επιμείνει ή ακόμη και να ενταθεί το 2024, τόσο στο περιφερειακό όσο και στο διεθνές επίπεδο (πόλεμος στην Ουκρανία και τη Μέση Ανατολή, διαταραχές στο διεθνές εμπόριο λόγω της Υεμένης, εκλογές στις ΗΠΑ και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο). Εντούτοις, οι διεθνείς τιμές των ενεργειακών αγαθών αναμένεται να παραμείνουν σχετικά σταθερές το 2024, ενώ ο πληθωρισμός θα κυμανθεί σε ελαφρά υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με το μ.ο. της Ευρωζώνης. Σημαντικό εμπόδιο για την ανταγωνιστικότητα, και συνεπώς για τη συνολική απασχόληση, κρίνεται ο σχετικά υψηλός δομικός πληθωρισμός της ελληνικής οικονομίας, καθώς και ο επίμονος πληθωρισμός σε αγαθά πρώτης ανάγκης. Επίσης, προκλήσεις προκύπτουν από μια ενδεχόμενη επιμήκυνση της περιόδου υψηλότερων επιτοκίων εκ μέρους της ΕΚΤ. Τέλος, με βάση τις εκτιμήσεις ΙΟΒΕ για την επιβράδυνση της κατανάλωσης το 2024, αναμένεται αντίστοιχα επιβράδυνση της θετικής δυναμικής στον τομέα της απασχόλησης.

Τέλος, δεν θα πρέπει να αγνοηθεί και η επίδραση του δημόσιου τομέα στην απασχόληση μέσω επιδοτούμενων προγραμμάτων της ΔΥΠΑ και προσλήψεων στο Δημόσιο. Ενδεικτικά, το πρώτο εξάμηνο του 2014 θα τεθούν σε εφαρμογή εννέα νέα προγράμματα για την απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας και την επανένταξη στην αγορά εργασίας τα οποία θα αφορούν 115,5

χιλ. ανέργους, ενώ η κυβέρνηση έχει προγραμματίσει επιπλέον προσλήψεις μόνιμου και εποχικού προσωπικού στο Δημόσιο (39,3 χιλ. άτομα).

Ως μία συμπερασματική παρατήρηση για την πορεία της απασχόλησης στην Ελλάδα, καθώς η χώρα προσεγγίζει πλέον μονοψήφιους αριθμούς ως προς το ποσοστό ανεργίας της, οποιεσδήποτε μειώσεις κατά τα επόμενα τρίμηνα ή έτη θα είναι αναπόφευκτα βραδύτερες. Παράλληλα με την σταδιακή έξοδο της χώρας από την παρατεταμένη κρίση και την καταπολέμηση της κυκλικής ανεργίας, θα πρέπει να καταβληθούν εντονότερες προσπάθειες για την αντιμετώπιση της εναπομένουσας διαρθρωτικής ανεργίας και της ανεργίας τριβής. Σε αυτή την κατεύθυνση, σημαντικά κρίνονται τα ζητήματα της αναντιστοιχίας δεξιοτήτων στην ελληνική αγορά εργασίας αλλά και η ανάγκη παροχής επαρκούς και ποιοτικής κατάρτισης, είτε σε αρχική είτε σε συνεχιζόμενη βάση.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω επιδράσεις στην αγορά εργασίας, το ποσοστό ανεργίας το 2023 εκτιμάται ότι διαμορφώθηκε στην περιοχή του 11,2%. Σε ότι αφορά στο 2024, το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να διαμορφωθεί στην περιοχή του 10,5%.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία Ερευνών Συγκυρίας του ΙΟΒΕ, κατά το τρίμηνο Οκτωβρίου- Δεκεμβρίου του 2023 σε σχέση με το γ΄ τρίμηνο του προηγούμενου έτους, καταγράφεται οριακή εξασθένιση ως προς τις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης στη Βιομηχανία, ενώ στις Υπηρεσίες, στις Κατασκευές και το Λιανικό εμπόριο οι προβλέψεις σημειώνουν ήπια βελτίωση. Σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2022, σημειώθηκε σημαντική βελτίωση στις Κατασκευές, στο Λιανικό εμπόριο και τις Υπηρεσίες, ενώ μικρή ήταν η επιδείνωση στη Βιομηχανία. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, το μέσο ισοζύγιο του δ' τριμήνου του 2023 εξασθένισε οριακά σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο στις -3 μονάδες. Σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή επίδοση, ο μέσος τριμηνιαίος δείκτης είναι χαμηλότερος κατά 4 μονάδες περίπου. Το εξεταζόμενο τρίμηνο, το ποσοστό των βιομηχανικών επιχειρήσεων που προβλέπει πτώση της απασχόλησής του το προσεχές χρονικό διάστημα ενισχύεται ελαφρά στο 13%, από 11% το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ παράλληλα ενισχύεται στο 10% (από 8%) το ποσοστό εκείνων που αναμένουν αύξηση στον αριθμό των θέσεων εργασίας τους. Ωστόσο, η μεγάλη πλειονότητα των επιχειρήσεων του τομέα (78%) προβλέπει σταθερότητα σε όρους απασχόλησης.

Στις Κατασκευές, οι σχετικές προβλέψεις υποδηλώνουν μικρή βελτίωση στο ισοζύγιο της απασχόλησης του τομέα, το οποίο ενισχύθηκε και από τις +31 μονάδες διαμορφώθηκε στις +36 μονάδες, σε αισθητά ωστόσο υψηλότερο επίπεδο σε σύγκριση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2022 (+18 μονάδες). Στο εξεταζόμενο τρίμηνο, το 5% των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπουν εκ νέου λιγότερες θέσεις εργασίας, ενώ βελτιώνεται στο 41% (από 36%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναμένουν άνοδο της απασχόλησης. Σε επίπεδο επιμέρους κλάδων, παρατηρείται έντονη βελτίωση του σχετικού δείκτη στις Ιδιωτικές Κατασκευές (+48 από +26 μον.) με τον σχετικό δείκτη στα Δημόσια Έργα (+24 από +34 μον.) να εξασθενεί σημαντικά.

Ο δείκτης των προβλέψεων για την απασχόληση στο Λιανικό Εμπόριο ενισχύθηκε ήπια κατά το δ' τρίμηνο του προηγούμενου έτους σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, στις +33 μονάδες (από +28), επίδοση έντονα υψηλότερη σε σχέση με την αντίστοιχη του 2022 (+20). Μόλις το 1% των επιχειρήσεων του τομέα αναμένει μείωση των θέσεων εργασίας όσο και το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ το 34% (από 29%) προβλέπει άνοδο της απασχόλησης, με όσους αναμένουν σταθερότητα να κινούνται στο 64% (από 69%) του συνόλου. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους σημειώνεται σημαντική ενίσχυση του σχετικού ισοζυγίου στον κλάδο

Τροφίμων-Ποτών και ηπιότερη στον κλάδο Υφασμάτων -Ένδυσης-Υπόδησης και στα Είδη Οικιακού εξοπλισμού, ενώ αντίθετα μικρή εξασθένιση παρατηρείται στα Οχήματα & ανταλλακτικά και εντονότερη στα Πολυκαταστήματα.

Στις Υπηρεσίες οι σχετικές προβλέψεις το εξεταζόμενο τρίμηνο υποδηλώνουν οριακή βελτίωση σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, και σημαντική ενίσχυση σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό χρονικό διάστημα. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο του δ' τριμήνου 2023, ενισχύθηκε κατά 1 μονάδα στις +16 μονάδες το εξεταζόμενο τρίμηνο, ενώ σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022 βελτιώθηκε κατά 15 μονάδες. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 10% (από 4% το προηγούμενο τρίμηνο) αναμένει μείωση της απασχόλησης, με το ποσοστό εκείνων που προβλέπουν αύξηση να διαμορφώνεται στο 26% (από 20%). Σε κλαδικό επίπεδο, η τάση είναι έντονα πτωτική στα Ξενοδοχεία- Εστιατόρια, ηπιότερη στις Χερσαίες μεταφορές, ενώ είναι ήπια ανοδική στους υπόλοιπους κλάδους.

Διάγραμμα 3.17

Προβλέψεις για την απασχόληση (ισοζύγιο απαντήσεων διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

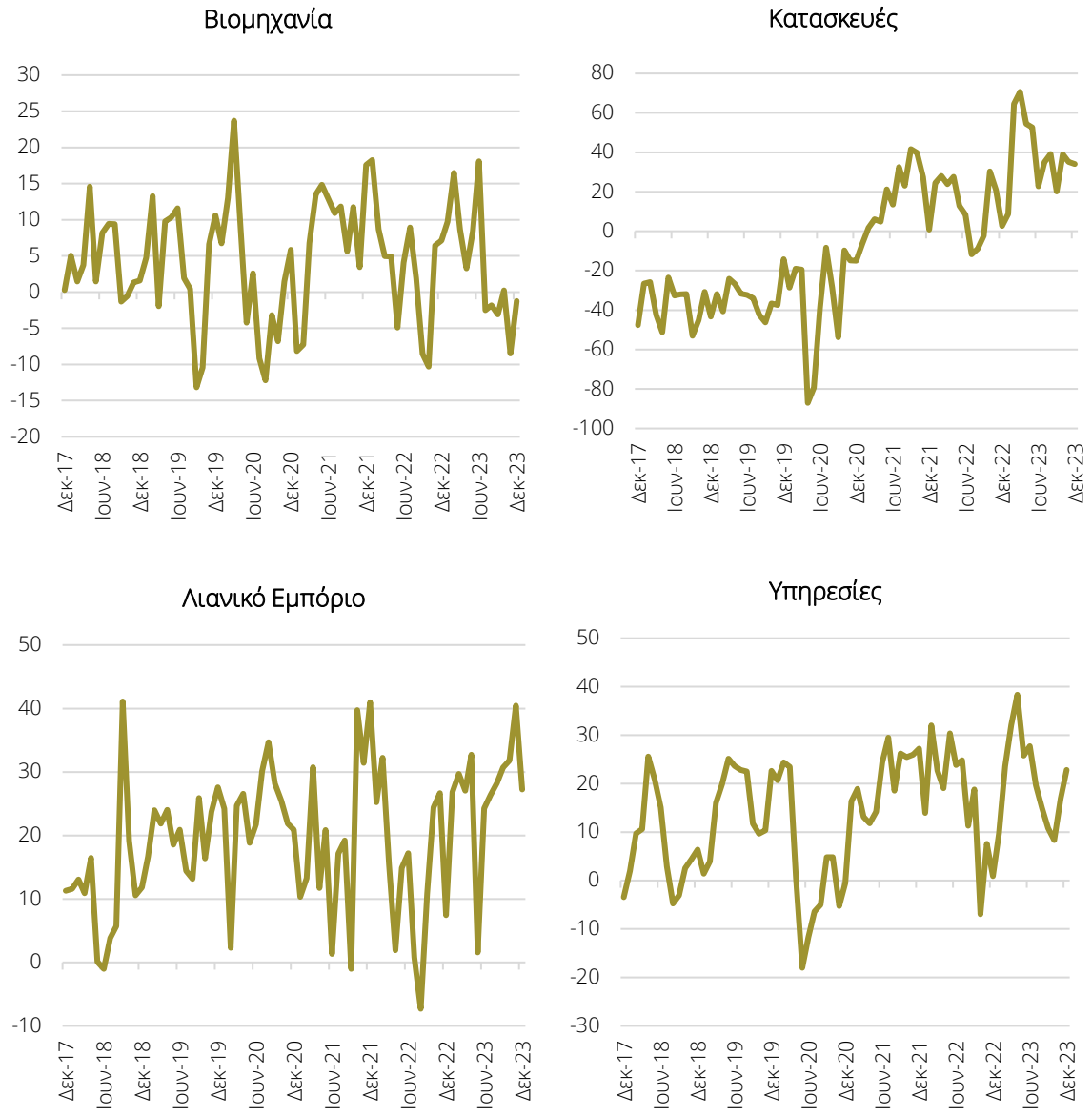

Πηγή: ΙΟΒΕ

Κατά το δ' τρίμηνο 2023, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο καταγράφεται οριακή εξασθένιση ως προς τις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης στη Βιομηχανία, ενώ στις Υπηρεσίες, στις Κατασκευές και το Λιανικό εμπόριο οι προβλέψεις σημειώνουν ήπια βελτίωση.

3.5 Τιμές καταναλωτή και παραγωγού

- Ασθενέστερη άνοδος του ΕνΔΤΚ (ΔΤΚ) το 2023, στο 4,2% (3,5%) έναντι πληθωρισμού 9,3% (9,6%) ένα έτος πριν. Άνοδος τιμών κυρίως από την αυξητική επίδραση στις τιμές των μη ενεργειακών αγαθών.
- Ρυθμός μεταβολής ΕνΔΤΚ με σταθερούς φόρους και χωρίς την ενέργεια, στο 6,9% το 2023, από άνοδο 6,0% ένα έτος πριν.
- Για το 2024, προβλέπεται πως ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή θα ενισχυθεί με ρυθμό στην περιοχή του 2,8%. Βασικές υποθέσεις:
    - η καταναλωτική ζήτηση θα σημειώσει ενίσχυση στην περιοχή του 1,4%
    - η τιμή του πετρελαίου Brent θα παραμείνει σχεδόν αμετάβλητη κατά μέσο όρο σε ετήσια βάση

Πρόσφατες εξελίξεις

Το 2023 σημειώθηκε αύξηση των τιμών σε σχέση με ένα έτος πριν, με το μέσο ρυθμό μεταβολής του Εθνικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) να διαμορφώνεται στο 3,5%, από άνοδο 9,6% ένα έτος πριν. Άνοδο, κατά 4,2%, κατέγραψε ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) το προηγούμενο έτος, από ενίσχυση 9,3% πρόπερσι. Τον Δεκέμβριο του 2023 ο ρυθμός μεταβολής του Εθνικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) ανήλθε στο 3,5% από 7,2% τον αντίστοιχο μήνα του 2022. Αυξητική τάση σημειώθηκε και στον ΕνΔΤΚ, με το ρυθμό μεταβολής του να διαμορφώνεται στο 3,7% τον Δεκέμβριο του 2023 από 7,5% τον ίδιο μήνα πρόπερσι. Σημειώνεται ότι ο δομικός πληθωρισμός[18] στην Ελλάδα ανήλθε στο 6,2% το 2023 από 5,7% ένα έτος νωρίτερα.

Αναφορικά με τις επιδράσεις των συνιστωσών του ΕνΔΤΚ στην τάση του, η άνοδος του εναρμονισμένου δείκτη οφείλεται στη θετική επίδραση της εγχώριας ζήτησης, καθώς η ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη με σταθερούς φόρους και χωρίς τα ενεργειακά αγαθά ήταν 6,7%, από άνοδο 6,1% ένα έτος πριν. Η έμμεση φορολογία ουσιαστικά δεν άσκησε επίδραση στις τιμές το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα, από οριακά αρνητική επίδραση 0,1 ποσοστιαίες μονάδες ένα έτος πριν.

Ως προς τις εξελίξεις στις τιμές των ενεργειακών αγαθών και την επίδρασή τους στον ΕνΔΤΚ, η μέση διεθνής τιμή του πετρελαίου το 2023 κατέγραψε υποχώρηση έναντι του 2022. Συγκεκριμένα, η μέση τιμή του πετρελαίου Brent διαμορφώθηκε στα $82,5/βαρέλι, από $100,8/βαρέλι ένα έτος πριν, καταγράφοντας μείωση 18,2%[19]. Η άνοδος της μέσης ισοτιμίας του ευρώ έναντι του δολαρίου το 2023, κατά 2,6%, στο 1,08 έναντι 1,05 το 2022, ενίσχυσε την υποχώρηση της τιμής του πετρελαίου σε ευρώ, με τη μέση τιμή του να διαμορφώνεται στα €76,2/βαρέλι, 20,3% χαμηλότερα από το 2022. Στην υποχώρηση της τιμής του πετρελαίου, που αποτελεί βασική συνιστώσα του ενεργειακού κόστους, οφείλεται η αρνητική επίδραση των τιμών των ενεργειακών αγαθών, κατά 2,3 π.μ. στο ρυθμό μεταβολής του ΕνΔΤΚ εγχωρίως το 2023, έναντι θετικής επίδρασης 3,1% το 2022.

[18] Ο δομικός πληθωρισμός αφορά στον ΕνΔΤΚ χωρίς την ενέργεια και τα μη επεξεργασμένα τρόφιμα.

[19] Μέσες τιμές περιόδου με βάση τη Europe Brent Spot Price. Πηγή: EIA, US Energy Information Administration https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_pri_spt_s1_d.htm

Διάγραμμα 3.18

Ετήσια μεταβολή εγχώριου ΔΤΚ και Εναρμονισμένου ΔΤΚ στην Ελλάδα (%)

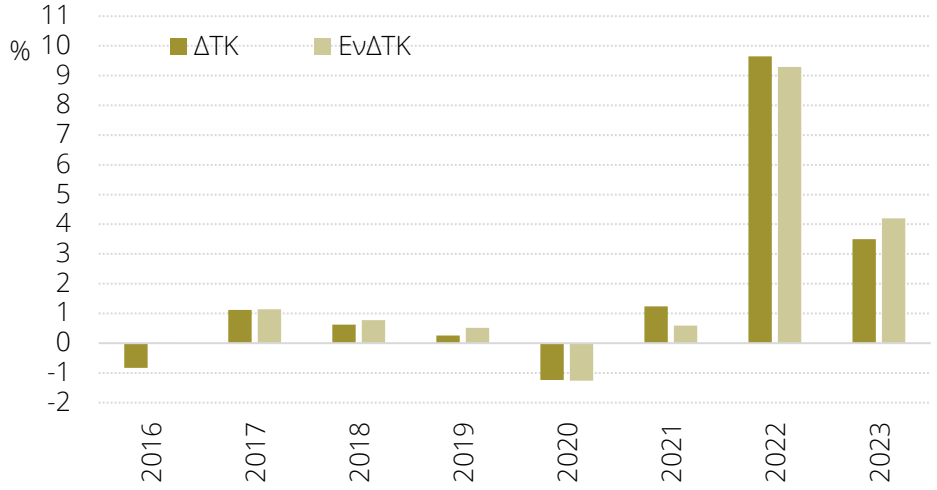

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία ΙΟΒΕ

Άνοδος 3,5% του εγχώριου ΔΤΚ το 2023 σε σχέση με ένα έτος πριν, από 9,6% το 2022.

Διάγραμμα 3.19

Μηνιαία εξέλιξη ΔΤΚ στην Ελλάδα (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές, %)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία ΙΟΒΕ

Υψηλότερα η άνοδος του εγχώριου ΔΤΚ τον Δεκέμβριο του 2023 (3,5%). Σε χαμηλότερα επίπεδα ο ρυθμός μεταβολής από τον αντίστοιχο μήνα του 2022 (7,2%).

Η ενίσχυση του ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα το 2023 κατατάσσει τη χώρα περίπου στις τελευταίες θέσεις της κατάταξης μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης ως προς το ρυθμό μεταβολής, χαμηλότερα του σταθμισμένου μέσου όρου. Ο μέσος όρος μεταβολής του ΕνΔΤΚ στην Ευρωζώνη ανήλθε το 2023 στο 5,5%, από 8,4% ένα έτος πριν. Η εγχώρια ζήτηση φαίνεται ότι αποτέλεσε τον κυριότερο παράγοντα ανόδου των τιμών στην Ευρωζώνη, καθώς ο δείκτης τιμών με σταθερούς φόρους και χωρίς τα ενεργειακά αγαθά ενισχύθηκε κατά 6,4% το προηγούμενο έτος, σε σύγκριση με το 2022 (+5,1%).

Διάγραμμα 3.20

Ετήσιος ρυθμός μεταβολής ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα και επίδραση τιμών ενεργειακών προϊόντων και αλλαγών στη φορολογία

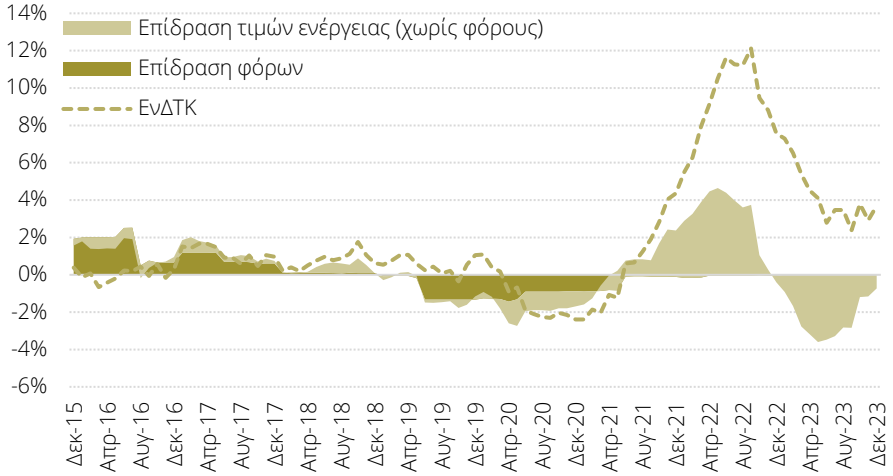

Η αύξηση του ΕνΔΤΚ το 2023 οφείλεται στις τιμές των μη ενεργειακών αγαθών, ενώ πλέον μηδενική είναι η επίδραση των φόρων.

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία ΙΟΒΕ

Αναφορικά τις τάσεις στις επιμέρους κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών οι οποίες περιλαμβάνονται στον εγχώριο Γενικό Δείκτη Τιμών, η μεγαλύτερη άνοδος το 2023 σημειώθηκε στη Διατροφή. Η αύξηση των τιμών στην κατηγορία της Διατροφής διαμορφώθηκε στο 11,6%, από σχεδόν όμοια ενίσχυση 11,7% ένα έτος πριν. Σε χαμηλότερα επίπεδα, ήταν η μεταβολή την κατηγορία των Διαρκών αγαθών και της Ένδυσης όπου οι τιμές αυξήθηκαν, κατά 6,7%, αμφότερα από ενίσχυση 7,2% και 5,2%, αντίστοιχα ένα έτος νωρίτερα. Στα Ξενοδοχεία σημειώθηκε ενίσχυση 6,5% σε συνέχεια ανόδου 5,7% ένα έτος πριν, ενώ ακολούθησε η Υγεία με 6,0%, από ηπιότερη αύξηση 1,3% το 2022. Άνοδος τιμών καταγράφηκε στα Άλλα αγαθά, κατά 4,2% και την Αναψυχή, και 3,2%, από επίσης ενίσχυση 2,3% και 1,5%, αντίστοιχα, ένα έτος πριν. Η άνοδος των τιμών στα Αλκοολούχα ποτά και την Εκπαίδευση ανήλθε στο 3,1% και 2,6%, αντίστοιχα, από αύξηση στην περιοχή του 1,3% αμφότερα, το 2022. Στις Μεταφορές οι τιμές ήταν οριακά ενισχυμένες το 2023 σε σχέση με ένα έτος πριν (0,2%), έναντι ισχυρής ανόδου 15,5%, το 2022. Αντιθέτως, υποχώρηση των τιμών σημειώθηκε στις Επικοινωνίες, κατά 2,5%, σε συνέχεια όμοιας υποχώρησης ένα έτος πριν, καθώς και στη Στέγαση (η οποία περιλαμβάνει το κόστος λογαριασμών ενέργειας), 8,3% σε συνέχεια ανόδου 24,7% το 2022.

Διάγραμμα 3.21

Ετήσια μεταβολή ΕνΔΤΚ σε Ελλάδα και Ευρωζώνη (περίοδος Ιανουαρίου- Δεκεμβρίου)

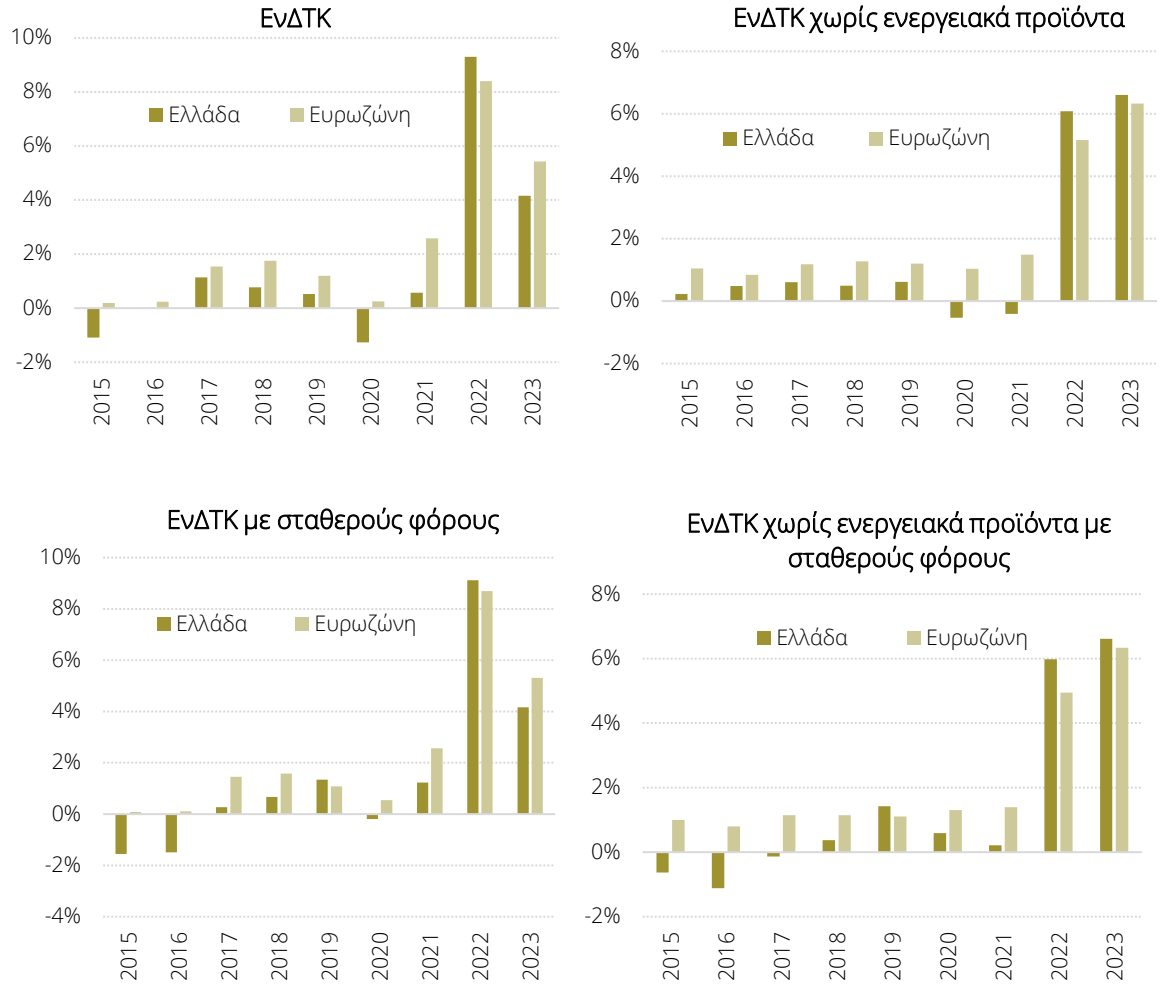

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία ΙΟΒΕ

Άνοδος τιμών εγχωρίως στο σύνολο του 2023 χαμηλότερη από τον μ.ό. της Ευρωζώνης, με την πληθωριστική επίδραση των μη ενεργειακών αγαθών (6,6 ποσοστιαίες μονάδες) να είναι οριακά υψηλότερη από τον μ.ό. της Ευρωζώνης.

Ως προς τις τάσεις των τιμών στην πλευρά της παραγωγής την περίοδο Ιανουαρίου - Νοεμβρίου του 2023, ο Γενικός Δείκτης Τιμών Παραγωγού (ΓΔΤΠ), εγχώριας και εξωτερικής αγοράς συνολικά, σημείωσε υποχώρηση σε σύγκριση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2022 (-7,1%), κυρίως υπό την επίδραση της μείωσης των ενεργειακών τιμών. Αναλυτικά, ο ΓΔΤΠ χωρίς την ενέργεια ενισχύθηκε στο εξεταζόμενο χρονικό διάστημα κατά 4,9%, έναντι εντονότερης ανόδου 9,1% ένα έτος πριν. Σχετικά με τις τάσεις στις τιμές των βιομηχανικών προϊόντων, την υψηλότερη αύξηση κατέγραψαν το Αργό πετρέλαιο και τα Προϊόντα ξύλου, με άνοδο 10,5% και 9,7%, αντίστοιχα, έναντι αύξησης 23,5% και 16,5%, αντίστοιχα το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022. Άνοδος των τιμών παραγωγού σημειώθηκε στα Τρόφιμα, 9,4%, σε συνέχεια αύξησης 9,0% ένα έτος πριν.

Σε χαμηλότερα επίπεδα ήταν η ενίσχυση για τις τιμές παραγωγού στον Άλλον εξοπλισμό, κατά 8,1%, και στα Προϊόντα χαρτιού, κατά 7,6%, σε συνέχεια αύξησης 5,5% και 14,0%, αντίστοιχα, το α' ενδεκάμηνο του 2022. Αύξηση των τιμών παραγωγού σημειώθηκε το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα πέρυσι στα Μη μεταλλικά ορυκτά, κατά 7,1% έναντι ανόδου 7,5% ένα έτος πριν, ενώ ακολούθησαν τα Ποτά, με ενίσχυση 6,6% σε συνέχεια ηπιότερης αύξησης 1,7% ένα έτος πριν. Αντίθετα, υποχώρηση στις τιμές παραγωγού σημειώθηκε στην Παραγωγή Άνθρακα-Λιγνίτη και στα Προϊόντα διύλισης πετρελαίου, κατά 28,8% και 21,5%, αντίστοιχα, σε συνέχεια εξασθένισης 30% και ισχυρότερης ανόδου 82%, αντίστοιχα ένα έτος πριν.

Σχετικά με την εξέλιξη του Γενικού Δείκτη Τιμών Εισαγωγών (ΓΔΤΕ) την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου του προηγούμενου έτους, καταγράφηκε ετήσια μείωση, 12,6%, έναντι έντονης ανόδου, 29,3% ένα έτος πριν. Η υποχώρηση των τιμών εισαγωγών κατατάσσει την Ελλάδα στην τελευταία θέση, ως προς τη μεταβολή τους μεταξύ δεκατεσσάρων χωρών της Ευρωζώνης για τις οποίες υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία στη συγκεκριμένη περίοδο. Εξασθένιση στις τιμές εισαγωγών καταγράφηκε στη Λιθουανία και τη Λετονία, κατά 9,7% και 8,7%, αντίστοιχα, έναντι ανόδου 28,9% και 21,7% αντίστοιχα, ένα έτος πριν. Υποχώρηση του ίδιου δείκτη σημειώθηκε στην Ευρωζώνη, κατά 7,1%, έναντι ισχυρής αύξησης 26,3% την αντίστοιχη περίοδο του 2022. Αντίθετα, άνοδος των τιμών εισαγωγών καταγράφηκε στην Δανία (0,8%).

Μεταξύ των επιμέρους κατηγοριών εισαγόμενων προϊόντων, η μεγαλύτερη άνοδος το α΄ ενδεκάμηνο προηγούμενου έτους καταγράφηκε στις τιμές του Άνθρακα και λιγνίτη, 41,9% από ισχυρότερη αύξηση 58,0% ένα έτος πριν, ενώ σε χαμηλότερα επίπεδα ήταν η άνοδος στις τιμές των Μεταλλευμάτων, κατά 11,5% έναντι ενίσχυσης 16,7%. Στα Έπιπλα και τα Τρόφιμα, οι τιμές εισαγωγών αυξήθηκαν κατά 5,7% και 5,2%, αντίστοιχα το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα του προηγούμενου έτους, από ενίσχυση 5,6% και 12,6%, αντίστοιχα ένα έτος πριν, ενώ έπονται τα Ηλεκτρονικά, με 4,7% σε συνέχεια ανόδου 8,7% ένα έτος νωρίτερα. Σε χαμηλότερα επίπεδα εντοπίζονται τα Ποτά και τα Μη μεταλλικά ορυκτά, με την αύξηση των τιμών στις συγκεκριμένες κατηγορίες να διαμορφώνεται στο 4,5% και 4,0%, αντίστοιχα στο α΄ ενδεκάμηνο του2023 από άνοδο, 0,3% και 1,9% αντίστοιχα το ένα έτος πριν.

Διάγραμμα 3.22

Ετήσια μεταβολή ΓΔΤΠ και ΓΔΤΕ στην Ελλάδα (Ιανουάριος - Νοέμβριος)

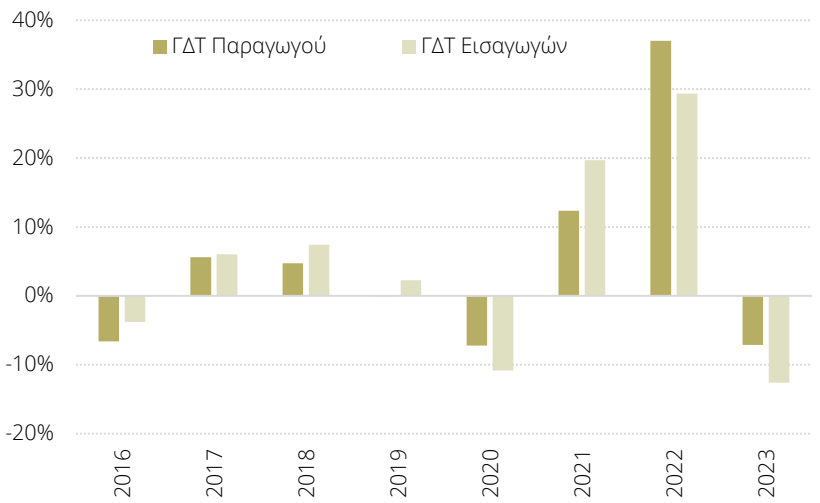

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία ΙΟΒΕ.

Εξασθένιση τιμών εισαγωγών (-12,6%) το α΄ ενδεκάμηνο του 2023, κυρίως λόγω αρνητικής επίδρασης των τιμών των ενεργειακών αγαθών. Υποχώρηση και στις τιμές παραγωγού το χρονικό διάστημα Ιαν – Νοε. του προηγούμενου έτους (-7,1%).

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Αναλύοντας τις βασικές συνιστώσες του εγχώριου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή κατά το 2023, προέκυψε ότι η άνοδος του οφείλεται στην θετική επίδραση των τιμών των μη ενεργειακών αγαθών. Παρά την αποκλιμάκωση των τιμών των ενεργειακών αγαθών το τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, οι έμμεσες, αυξητικές επιδράσεις φαίνεται να διατηρούν την ανοδική πορεία των τιμών σε βασικές κατηγορίες προϊόντων σε χαμηλότερα ωστόσο, επίπεδα από ότι ένα τρίμηνο νωρίτερα. Σημειώνεται ότι, από τον Ιούνιο του 2023, όπου επιβλήθηκε η ενδέκατη δέσμη κυρώσεων στην Ρωσία, τα κράτη μέλη της ΕΕ δεν έχουν επιβάλλει νέα δέσμη κυρώσεων που να αφορά σε διεθνές εμπόριο. Από την άλλη, οι πρόσφατες αναταραχές στην περιοχή του Ισραήλ δεν φαίνεται προς το παρόν να επιδράσουν ενισχυτικά στις τιμές των ενεργειακών αγαθών.

Επίδραση ζήτησης

Ως προς τις αναμενόμενες τάσεις στην καταναλωτική ζήτηση, και για το τρέχον έτος η πιθανή νέα αύξηση του κατώτατου μισθού από την 1η Απριλίου 2024, η αύξηση του επιδόματος ανεργίας, τα μέτρα στήριξης του εισοδήματος «ευάλωτων» κοινωνικών ομάδων (χαμηλοσυνταξιούχοι, ΑΜΕΑ, δικαιούχοι ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος κ.ά.), καθώς και η επιστροφή των τριετιών αναμένεται να ενισχύσουν το διαθέσιμο εισόδημα, και ακολούθως και την εγχώρια ζήτηση.

Αναλυτικά, η πιθανή νέα αύξηση του κατώτατου μισθού από την 1η Απριλίου 2024, οι αυξήσεις στις συντάξεις κατά μέσο όρο 3,1% από 1η Ιανουαρίου 2024, η επιστροφή των τριετιών από την 1η Ιανουαρίου φέτος, η καταβολή επιδομάτων στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και το νέο μισθολόγιο του δημόσιου τομέα για την ενίσχυση των εισοδημάτων, κυρίως των χαμηλόμισθων από την 1η Ιανουαρίου του 2024, αναμένεται να επιδράσουν ενισχυτικά στο διαθέσιμο εισόδημα, τονώνοντας ακολούθως και την εγχώρια ζήτηση. Επιπρόσθετα, η επαναφορά της κάρτας αγοράς (Market pass), και μάλιστα με διευρυμένα κριτήρια, μέχρι και τον Δεκέμβριο του τρέχοντος έτους, το έκτακτο «επίδομα «ακρίβειας», καθώς και μέτρα για τη στέγαση νέων, αναμένεται να τονώσουν την εγχώρια καταναλωτική ζήτηση. Αυξητικές επιδράσεις στο διαθέσιμο εισόδημα και ακολούθως στην εγχώρια ζήτηση αναμένεται να έχουν η αύξηση του αφορολόγητου, η μείωση του ΕΝΦΙΑ καθώς και η αναπροσαρμογή των συντάξεων. Τέλος, θετική επίδραση στο διαθέσιμο εισόδημα αναμένεται να έχουν, τα μέτρα στήριξης στους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος για το 2024.

Συνεπώς, εκτιμάται ότι η συνολική καταναλωτική ζήτηση αναμένεται να ενισχυθεί το 2024 στην περιοχή του 1,4%, συντηρώντας σε ένα βαθμό τις υψηλές τιμές.

Σημειώνεται ότι οι φυσικές καταστροφές κυρίως στη Θεσσαλία τον Σεπτέμβριο αναμένεται να έχουν αυξητικές επιδράσεις στον πληθωρισμό το 2024, διατηρώντας σε ένα βαθμό τις υψηλές τιμές σε ορισμένες κατηγορίες αγαθών, όπως γαλακτοκομικά και τυροκομικά προϊόντα, όσπρια και κρεατικά, κυρίως λόγω έλλειψης και περιορισμένης διάθεσης.

Επίδραση φόρων

Αναφορικά με τις αναμενόμενες επιδράσεις των παρεμβάσεων έμμεσης φορολογίας, στο τρέχον έτος αναμένεται αυτές να είναι μηδενικές στις μεταβολές του δείκτη τιμών, καθώς οι μειωμένοι συντελεστές ΦΠΑ σε ορισμένα αγαθά και υπηρεσίες (μεταφορές, γυμναστήρια, σχολές χορού, θεάματα αναψυχής) παραμένουν για όλο το 2024, όπως και τα μέτρα στήριξης στα ακίνητα έως τον Δεκέμβριο του 2024. Επιπρόσθετα, παρατείνεται έως τις 30 Ιουνίου 2024 ο μειωμένος συντελεστής ΦΠΑ στον καφέ και στην εστίαση, καθώς και στα κόμιστρα στα ταξί, εξέλιξη που δεν αναμένεται να έχει καμία επίδραση στις τιμές για το α’ εξάμηνο. Αντίθετα, θετική επίδραση στις τιμές αναμένεται να έχει η επαναφορά του συντελεστή ΦΠΑ στα σερβιριζόμενα μη αλκοολούχα

ποτά (αναψυκτικά, μπύρες χωρίς αλκοόλ, αεριούχα νερά), στο 24% από την 1η Ιανουαρίου 2024, καθώς όμως αφορά συγκεκριμένη κατηγορία προϊόντων ενδέχεται να μην ασκήσει ιδιαίτερα έντονες αυξητικές πιέσεις στον δείκτη τιμών.

Επίδραση ενεργειακών αγαθών

Ως προς τις πρόσφατες εξελίξεις στα ενεργειακά αγαθά, η διεθνής τιμή του πετρελαίου Brent διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο τον Δεκέμβριο του 2023 στα $77,6 ανά βαρέλι, καταγράφοντας ήπια εξασθένιση 4,1% σε σχέση με ένα έτος πριν. Η ισοτιμία ευρώ/δολαρίου τον ίδιο μήνα ανήλθε στο 1,09, υψηλότερα κατά 3% από ότι τον αντίστοιχο μήνα του 2022. Ακολούθως, η μέση τιμή του πετρελαίου σε ευρώ διαμορφώθηκε σε €71,2 ανά βαρέλι, καταγράφοντας υποχώρηση της τάξης του 6,8% σε σχέση με ένα έτος νωρίτερα.

Αναφορικά με την προσφορά πετρελαίου, κατά την τελευταία συνεδρίασή του, τον περασμένο Νοέμβριο, ο OPEC+, συμπεριλαμβανομένου και της Ρωσίας αποφάσισε να μην επιβάλει περικοπές στην ημερήσια παραγωγή του για το 2024. Ωστόσο, ορισμένες χώρες μέλη του, με επικεφαλής την Σαουδική Αραβία ανακοίνωσαν εθελοντικές μειώσεις συνολικού ύψους 2,2 εκατ. βαρελιών την ημέρα για το πρώτο τρίμηνο του 2024. Αναλυτικά, το Ριάντ συμφώνησε να παρατείνει την εθελοντική μείωση της παραγωγής του κατά 1 εκατ. βαρέλια ημερησίως - η οποία ισχύει από τον περασμένο Ιούλιο - έως το τέλος του πρώτου τριμήνου του 2024. Η Ρωσία ανακοίνωσε ότι θα μειώσει την προσφορά κατά 500.000 βαρέλια την ημέρα κατά την ίδια περίοδο, ενώ το Ιράκ μειώνει κατά 223.000 βαρέλια ημερησίως. Εθελοντική μείωση της ημερήσιας παραγωγής ανακοίνωσαν τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Κουβέιτ, το Καζακστάν, η Αλγερία και το Ομάν.[20] Αντίθετα, οι Η.Π.Α. αύξησαν την παραγωγή τους κατά 9% το 2023, στρατηγική την οποία αναμένεται να ακολουθήσουν και για το τρέχον έτος. Σύμφωνα με εκτιμήσεις αναλυτών, η παραγωγή αργού πετρελαίου στις Η.Π.Α. αναμένεται να ανέλθει σε 13,2 εκατ. βαρέλια ημερησίως το 2024, σημειώνοντας νέο ρεκόρ, με την αύξηση της παραγωγής να ξεπερνά ελαφρώς την τόνωση της ζήτησης, επιτρέποντας στα αποθέματα να αυξηθούν ήπια και κατ΄ επέκτασιν συμπιέζοντας προς τα κάτω τις τιμές του αργού πετρελαίου. Από την άλλη, όμως οι πρόσφατες εξελίξεις στη Μέση Ανατολή αυξάνουν τον κίνδυνο για διαταραχές, οι οποίες θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε αβεβαιότητα για την εξέλιξη των τιμών. Ως προς αυτό, ο OPEC διαμηνύει, πως οι τρέχουσες εξελίξεις γύρω από τον πόλεμο στην Μέση Ανατολή δεν θα επηρεάσουν τις αποφάσεις του.

Σημειώνεται ότι, εγχωρίως, τα μέτρα αντιμετώπισης του υψηλού ενεργειακού κόστους κατά τη διάρκεια του τρέχοντος έτους επιδρούν ανασχετικά σε ένα βαθμό στις μεταβολές των τιμών ενέργειας, καθώς οι τιμές της ενέργειας που λαμβάνονται υπόψη στο ΔΤΚ περιλαμβάνουν τις επιδοτήσεις.

Παγκόσμια ζήτηση

Οι προοπτικές της παγκόσμιας ανάπτυξης το 2024 φαίνεται να υποχωρούν ήπια σύμφωνα με τις μακροοικονομικές προβλέψεις διεθνών οργανισμών. Ειδικότερα, η άνοδος του παγκόσμιου ΑΕΠ αναμένεται να διαμορφωθεί το 2024, σε περίπου 2,7%, ελαφρώς χαμηλότερα από τον ρυθμό που προβλεπόταν τον Σεπτέμβριο (3,0%) λόγω κυρίως της σφικτής νομισματικής πολιτικής που απαιτείται για τη συγκράτηση του πληθωρισμού[21], Η ανάπτυξη στις οικονομίες των αναδυόμενων αγορών φαίνεται να διατηρείται γενικά καλύτερα από ό,τι στις προηγμένες οικονομίες, με την

[20] ΟΠΕΚ, Press Release, No 25/2023
[21] OECD Economic Outlook, Νοέμβριος 2023: Restoring growth

ανάπτυξη στην Ευρώπη να είναι σχετικά υποτονική σε σύγκριση με αυτήν στη Βόρεια Αμερική και τις μεγάλες ασιατικές οικονομίες.

Η ανοδική πορεία των τιμών ενέργειας φαίνεται να υποχωρεί, με τον πληθωρισμό ωστόσο να διατηρείται, αν και σε χαμηλότερα επίπεδα. Η ανάπτυξη εκτιμάται ότι θα ανέλθει στην Κίνα το 2023, σε 5,2% και 4,7% το 2024, λόγω κυρίως της υποτονικής εγχώριας ζήτησης και των διαρθρωτικών πιέσεων στις αγορές ακινήτων. Σε χαμηλότερα επίπεδα εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί ο ρυθμός ανάπτυξης στην Ευρωζώνη, σε 0,6% το 2023 (ΟΟΣΑ, Νοέμβριος 2023), ενώ για το 2024 προβλέπεται ανάπτυξη 0,9%, καθώς πλέον η αρνητική επίδραση του πληθωρισμού θα έχει εξασθενίσει στα εισοδήματα. Ταυτόχρονα, το υψηλότερο κόστος χρηματοδότησης και η αβεβαιότητα θα επιβαρύνουν τις ιδιωτικές επενδύσεις, ενώ η βελτίωση της απασχόλησης σε ορισμένους κλάδους διατηρεί τον πυρήνα του πληθωρισμού σε υψηλά επίπεδα και το 2024, παρά τις συνεχιζόμενες μειώσεις του συνολικού πληθωρισμού. Η ετήσια αύξηση του ΑΕΠ στις Η.Π.Α αναμένεται να επιβραδυνθεί από 2,4% στο προηγούμενο έτος σε 1,5% το 2024, καθώς η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων αναμένεται να μετριαστεί από τις επιπτώσεις των αυστηρότερων νομισματικών και χρηματοπιστωτικών συνθηκών[22].

Τέλος, σημειώνεται ότι οι πρόσφατες αναταραχές στην Ερυθρά θάλασσα έχουν επιφέρει καθυστερήσεις στην διακίνηση των εμπορευμάτων προς την Ευρώπη και αύξηση του μεταφορικού κόστους, καθώς οι διελεύσεις των εμπορικών πλοίων, πλοίων μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων και δεξαμενόπλοιων μέσω της Διώρυγας του Σουέζ έχουν μειωθεί σημαντικά, με τα στοιχεία να δείχνουν άνοδο στον αριθμό των πλοίων που διέρχονται από το Ακρωτήριο της Καλής Ελπίδας[23]. Ακολούθως, η άνοδος του μεταφορικού κόστους ενδέχεται να επιδράσει αυξητικά στις τιμές.

Σε αυτό το πλαίσιο εξελίξεων εκτιμάται ότι η μέση τιμή του πετρελαίου το 2024 θα διαμορφωθεί στα $82,5/βαρέλι παραμένοντας σχεδόν αμετάβλητη σε σχέση με το 2023 (-16,3%), κυρίως λόγω κυρίως λόγω της παγκόσμιας ζήτησης [24]. Η ισοτιμία ευρώ/δολαρίου το τρέχον έτος αναμένεται κατά μέσο όρο να παραμείνει στο 1,08, όπως και το προηγούμενο έτος[25]. Ακολούθως, η μέση τιμή του πετρελαίου σε ευρώ αναμένεται να διαμορφωθεί το 2024 τα €76,4/βαρέλι, παραμένοντας σχεδόν σταθερή σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος.

Συνεκτιμώντας τις παραπάνω τάσεις και εξελίξεις στους κυριότερους παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τις τιμές καταναλωτή **προβλέπεται πως ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή θα ενισχυθεί ήπια το τρέχον έτος, με ρυθμό στην περιοχή του 2,8%, λόγω κυρίως των μη ενεργειακών αγαθών.**

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών το επόμενο χρονικό διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του ΙΟΒΕ, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς.

Οι τάσεις στις προβλέψεις μεταβολών των τιμών είναι κυρίως πτωτικές κατά το δ' τρίμηνο έναντι του γ' τριμήνου του 2023. Συγκεκριμένα, οι προβλέψεις των τιμών κινούνται οριακά πτωτικά στη Βιομηχανία, ήπια πτωτικά στις Υπηρεσίες και στο Λιανικό εμπόριο, ενώ αντίθετα στις Κατασκευές, σημειώνεται αισθητή άνοδος. Ως προς την αντίστοιχη περυσινή τριμηνιαία περίοδο, οι προσδοκίες για την εξέλιξη των τιμών κατέγραψαν έντονα πτωτική μεταβολή στη Βιομηχανία και

OECD Economic Outlook, Νοέμβριος 2023: Restoring growth

[23] Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, PORTWATCH

[24] Energy International Agency, Short-Term Energy Outlook, Ιανουάριος 2024

[25] Macroeconomic projections, ΕΚΤ, Δεκέμβριος 2023

στο Λιανικό εμπόριο, μικρή υποχώρηση στις Υπηρεσίες, ενώ οι τιμές στις Ιδιωτικές Κατασκευές ενισχύθηκαν ήπια. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, οι προβλέψεις της πορείας των τιμών το δ' τρίμηνο του έτους εξασθένισαν οριακά σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Συγκεκριμένα, ο δείκτης διαμορφώθηκε στις -5 μονάδες από -4 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ υποχώρησε κατά 32 μονάδες σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 15% αναμένει πτώση τιμών βραχυπρόθεσμα, ενώ υποχωρεί στο 10% (από 13%) το ποσοστό όσων προβλέπουν άνοδό τους, με το υπόλοιπο 75% να αναμένει σταθερότητα.

Στο Λιανικό Εμπόριο, το ισοζύγιο των +31 μονάδων στις τιμές των επιχειρήσεων του τομέα κατά το προηγούμενο τρίμηνο υποχωρεί κατά 10 μονάδες, ενώ παράλληλα βρέθηκε 40 μονάδες χαμηλότερα σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, μόλις το 8% αναμένει πτώση τιμών βραχυπρόθεσμα, ενώ υποχωρεί στο 30% το ποσοστό όσων προβλέπουν άνοδό τους, με το υπόλοιπο 62% (από 59%) να αναμένει σταθερότητα. Στους επιμέρους κλάδους του Λιανικού Εμπορίου, οι μεταβολές στις προβλέψεις των τιμών το δ' τρίμηνο του 2023 σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο ήταν μικτές στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους. Στον κλάδο Τροφίμων -Ποτών και στα Οχήματα-Ανταλλακτικά το ισοζύγιο των τιμών κινήθηκε έντονα πτωτικά, ενώ αντίθετα στους κλάδους Υφασμάτων-Ένδυσης-Υπόδησης, στα Είδη Οικιακού εξοπλισμού και στα Πολυκαταστήματα ο σχετικός δείκτης κινήθηκε ήπια ανοδικά.

Ο μέσος δείκτης πρόβλεψης της μεταβολής των τιμών στις Υπηρεσίες το εξεταζόμενο τρίμηνο υποχώρησε οριακά σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και διαμορφώθηκε στις +15 (από +16) μονάδες, ενώ παράλληλα κινήθηκε ελαφρά χαμηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη μέση επίδοση του δ' τρίμ. 2022 (-6 μον.). Το εξεταζόμενο τρίμηνο, το 6% (από μόλις 1%) των επιχειρήσεων του κλάδου αναμένει μείωση τιμών και το 20% άνοδο. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, ο σχετικός δείκτης εξασθένισε στους περισσότερους ήπια, με εξαίρεση τις Χερσαίες μεταφορές και τον κλάδο Πληροφορικής που ενισχύθηκε ελαφρά.

Τέλος, στον τομέα των Ιδιωτικών Κατασκευών, το έντονα θετικό ισοζύγιο των +41 μονάδων του προηγούμενου τριμήνου ενισχύθηκε περαιτέρω στις +58 μονάδες, έχοντας παράλληλα μεταβληθεί ήπια ανοδικά σε σύγκριση με το αντίστοιχο επίπεδο του 2022 (+8 μον.). Επιπλέον, μόλις το 2% των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπει υποχώρηση των τιμών του κλάδου, ενώ το ποσοστό εκείνων που αναμένουν άνοδο διαμορφώνεται στο 60% (από 41%), με το υπόλοιπο 37% (από 59%) να προβλέπει σταθερότητα τιμών.

Διάγραμμα 3.23

Προβλέψεις για εξέλιξη τιμών στο επόμενο τρίμηνο (ισοζύγιο απαντήσεων = διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

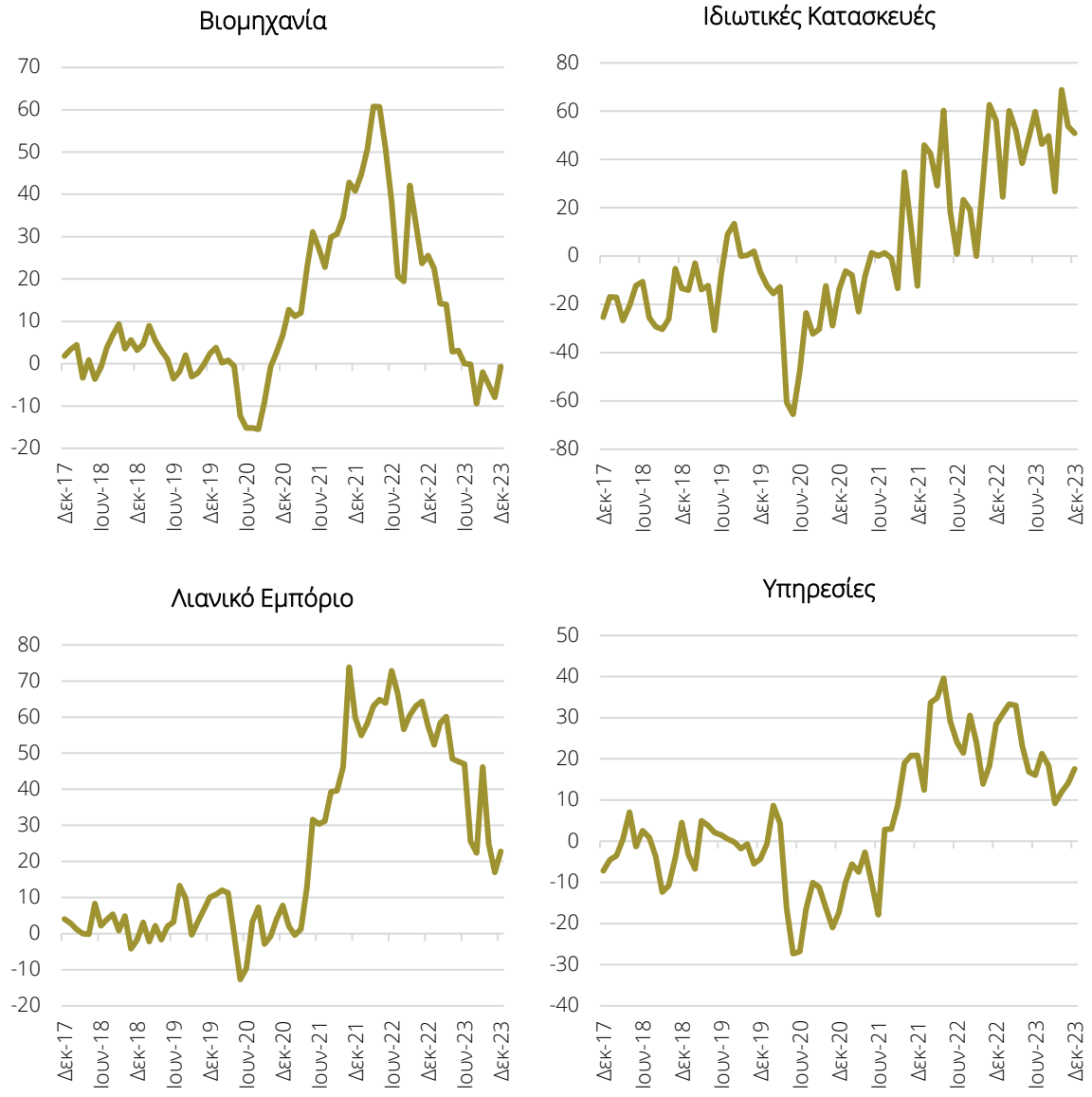

Πηγή: ΙΟΒΕ

Οι τάσεις στις προβλέψεις μεταβολών των τιμών είναι κυρίως πτωτικές κατά το δ' τρίμηνο έναντι του γ' τριμήνου του 2023. Οι προβλέψεις των τιμών κινούνται οριακά πτωτικά στη Βιομηχανία, ήπια πτωτικά στις Υπηρεσίες και στο Λιανικό εμπόριο, ενώ αντίθετα στις Κατασκευές σημειώνεται αισθητή άνοδος.

4 ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟ 2022[26]

- Ο βαθμός διείσδυσης της ιδιωτικής ασφάλισης στην Ελλάδα παραμένει αναλογικά πολύ μικρός, σε σχέση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Τα ασφάλιστρα ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι χαμηλότερα στην Ελλάδα και στους δύο κλάδους ασφάλισης (ζημιών και ζωής), με μεγαλύτερη απόσταση της Ελλάδας να εντοπίζεται στον βαθμό ανάπτυξης των ασφαλίσεων ζωής.
- Σε χώρες με υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανά την Ευρώπη, καταγράφεται υψηλότερη δραστηριότητα και συμμετοχή του κλάδου της ιδιωτικής ασφάλισης στην οικονομία.
- Η συνολική συμβολή του κλάδου ιδιωτικής ασφάλισης στο ΑΕΠ εκτιμάται σε €2,5 δισ. το 2022, με σημαντική ευκαιρία για περαιτέρω συμβολή σε περίπτωση σύγκλισης του μεγέθους του κλάδου με την Ευρώπη. Η συνολική συμβολή της ιδιωτικής ασφάλισης στην εγχώρια απασχόληση εκτιμάται σε 49,7 χιλιάδες θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης το 2022.

Βασικά μεγέθη και δείκτες της ιδιωτικής ασφάλισης στην Ελλάδα

Η διείσδυση της ιδιωτικής ασφάλισης στην Ελλάδα, όπως εκφράζεται από τον λόγο της παραγωγής ασφαλίστρων προς το ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές), διαμορφώθηκε το 2022 σε 2,4% του ΑΕΠ. Η απόσταση ως προς τον βαθμό διείσδυσης της ιδιωτικής ασφάλισης που χωρίζει την Ελλάδα από άλλες χώρες είναι μεγάλη, καθώς τα ασφάλιστρα ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι κατά πολύ χαμηλότερα στην Ελλάδα και στους δύο κλάδους ασφάλισης - ζημιών και ζωής (Διάγραμμα 4.1).

Με συνολικό μέγεθος ασφαλιστικής αγοράς που αντιστοιχεί σε κατά κεφαλή ασφάλιστρα ύψους €405 (στοιχεία 2020), η Ελλάδα καταλαμβάνει μία από τις χαμηλότερες θέσεις στην Ευρώπη με βάση το συγκεκριμένο κριτήριο. Η αντίστοιχη μέση τιμή για το σύνολο των ευρωπαϊκών αγορών

[26] Το κεφάλαιο βασίζεται σε πρόσφατη μελέτη του ΙΟΒΕ για το οικονομικό και κοινωνικό αποτύπωμα της ιδιωτικής ασφάλισης στην Ελλάδα στο 2022. Το πλήρες κείμενο της μελέτης είναι διαθέσιμα εδώ: http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=300

είναι 5,2 φορές μεγαλύτερη (€2.087/άτομο), ενώ συγκριτικά με άλλες χώρες[27], η διαφορά της Ελλάδας κυμαίνεται από 2,4 φορές έναντι της Πορτογαλίας έως 6,6 φορές έναντι της Ιταλίας.

Διάγραμμα 4.1

Κατά κεφαλή ασφάλιστρα και ασφάλιστρα ως ποσοστό του ΑΕΠ σε επιλεγμένες χώρες, 2020

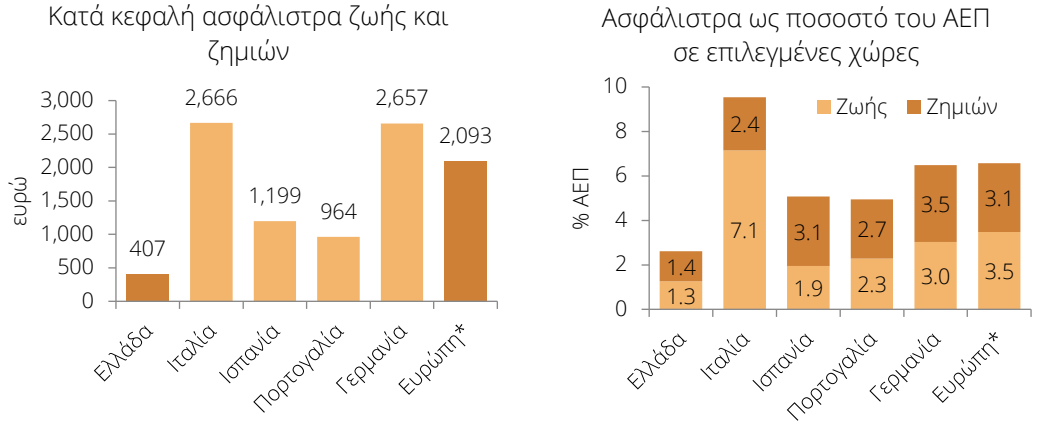

Πηγή: Insurance Europe. *Η Ευρώπη περιλαμβάνει τις ΕΕ-27, Ηνωμένο Βασίλειο, Ελβετία, Νορβηγία, Ισλανδία και Τουρκία.

Η διαφοροποίηση στον βαθμό διείσδυσης της ιδιωτικής ασφάλισης μεταξύ των χωρών είναι μερικώς αποτέλεσμα του διαφορετικού επιπέδου οικονομικής ανάπτυξης. Σε χώρες με υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ καταγράφεται υψηλότερη δραστηριότητα του κλάδου ιδιωτικής ασφάλισης στην οικονομία (Διάγραμμα 4.2). Η συσχέτιση είναι πιο ισχυρή στις ασφαλίσεις ζωής, στις οποίες όμως παρουσιάζεται και μεγαλύτερη διασπορά του βαθμού διείσδυσης.

Διάγραμμα 4.2

Διείσδυση ιδιωτικής ασφάλισης ζωής και επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης στην Ευρώπη, 2020

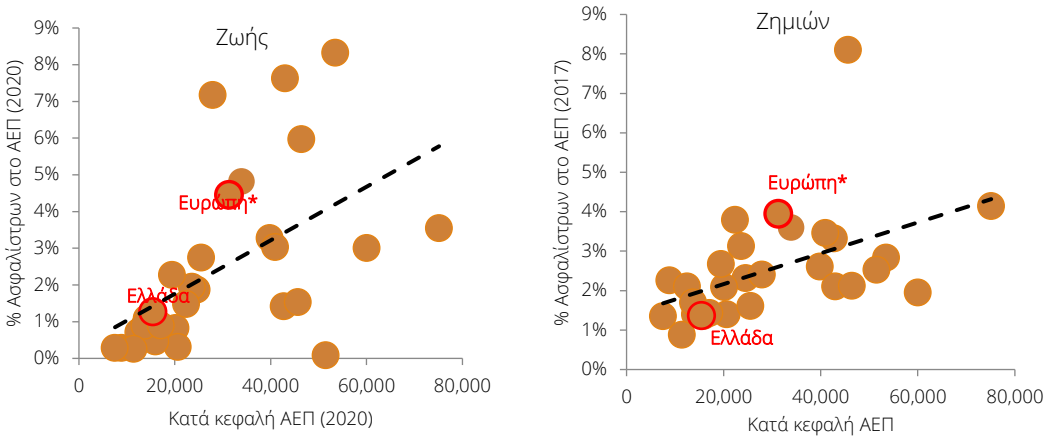

Πηγή: Insurance Europe, Eurostat, Ανάλυση ΙΟΒΕ. Η Ευρώπη περιλαμβάνει τις ΕΕ-27, Ην. Βασίλειο, Ελβετία, Νορβηγία, Ισλανδία και Τουρκία. Δεν περιλαμβάνεται το Λουξεμβούργο που παρουσιάζει ακραία τιμή.

Η φύση των ασφαλιστικών εργασιών απαιτεί τη βραχυπρόθεσμη ή/και μακροπρόθεσμη επενδυτική τοποθέτηση των εισπραχθέντων ασφαλίστρων και λοιπών εσόδων. Οι επενδυτικές

[27] Εξετάζονται τα στοιχεία κρατών του ευρωπαϊκού «νότου» (Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία), καθώς και της Γερμανίας.

επιλογές των ασφαλιστικών εταιριών εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τα χαρακτηριστικά των μελλοντικών υποχρεώσεων που απορρέουν από τα συμβόλαια που έχουν στο χαρτοφυλάκιό τους. Το μέγεθος και η ροή της παραγωγής ασφαλίστρων, σε συνδυασμό με τον μακροπρόθεσμο χαρακτήρα μεγάλου μέρους των υποχρεώσεων, καθιστούν τις ασφαλιστικές εταιρίες σημαντικούς θεσμικούς επενδυτές. Οι επενδύσεις των ασφαλιστικών εταιριών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα διαμορφώθηκαν σε €17,4 δισ. το 2021 (Διάγραμμα 4.3).

Διάγραμμα 4.3

Επενδύσεις ασφαλιστικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Εξέλιξη και ποσοστό ως προς το ΑΕΠ σε σύγκριση με άλλες χώρες το 2020

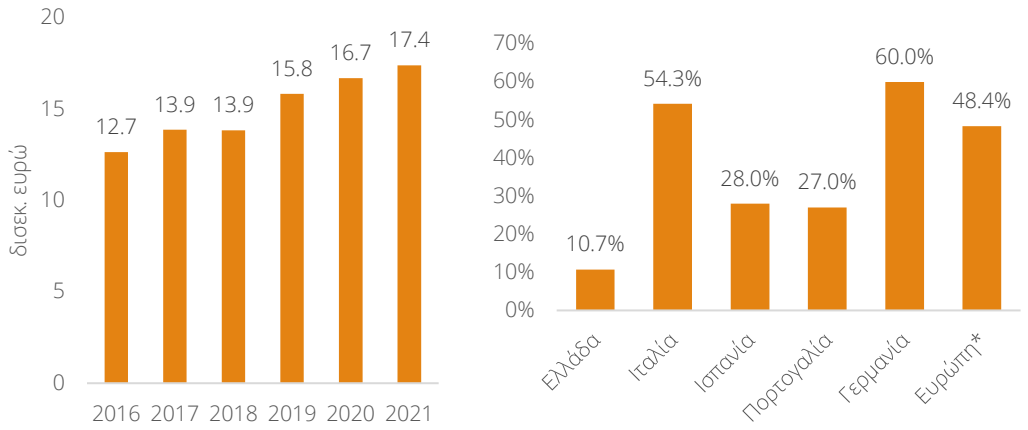

Πηγή: Οικονομικά στοιχεία ασφαλιστικών επιχειρήσεων ΕΑΕΕ, Insurance Europe.

Οι επενδύσεις των ασφαλιστικών επιχειρήσεων είναι σημαντικά χαμηλότερες στην Ελλάδα συγκριτικά με άλλες χώρες, ιδιαίτερα στον κλάδο ζωής. Η μεγάλη απόσταση αντανακλά τις συσσωρευμένες από το παρελθόν διαφορές στη διείσδυση της ιδιωτικής ασφάλισης. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι, λόγω της υψηλής διείσδυσης της ιδιωτικής ασφάλισης, οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις αποτελούν τους μεγαλύτερους θεσμικούς επενδυτές στην Ευρώπη, με επενδυτικό χαρτοφυλάκιο που σύμφωνα με την Insurance Europe ξεπέρασε το 2020 τα €10,6 τρισ..

Συνεισφορά της ιδιωτικής ασφάλισης στην ελληνική οικονομία και κοινωνία

Η ιδιωτική ασφάλιση με τις υπηρεσίες συγκέντρωσης και διαχείρισης των κινδύνων που προσφέρει και τις αποζημιώσεις που καταβάλλει, παρέχει ουσιαστική υποστήριξη και προστασία σε άτομα, επιχειρήσεις και οργανισμούς, συμβάλλοντας καταλυτικά στην επιχειρηματικότητα, την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική σταθερότητα. Συγχρόνως, η παροχή ασφαλιστικής προστασίας αποτελεί μια υπηρεσία που συνεισφέρει στο ΑΕΠ, ενώ, επιτελώντας τις βασικές τους λειτουργίες, οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις δημιουργούν θέσεις εργασίας στην οικονομία και έσοδα για το δημόσιο.

Η αξία παραγωγής, η προστιθέμενη αξία, οι θέσεις εργασίας και τα φορολογικά έσοδα που δημιουργεί με τη δραστηριότητά του ο κλάδος αποτελούν την άμεση επίδρασή του στην οικονομία (direct effect). Η παροχή ασφαλιστικής προστασίας απαιτεί τη χρήση αγαθών και υπηρεσιών από άλλους κλάδους της οικονομίας, όπως υπηρεσίες ασφαλιστικών διαμεσολαβούντων και άλλων συνεργατών των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, ακίνητα, ενέργεια,

επικοινωνίες, τραπεζικές υπηρεσίες, νομικές και συμβουλευτικές και άλλες υπηρεσίες κ.ά.. Επιπλέον, η παραγωγή αυτών των αγαθών από τους άμεσους προμηθευτές του κλάδου της ιδιωτικής ασφάλισης βασίζεται σε προμήθειες από άλλους κλάδους της οικονομίας. Με αυτό τον τρόπο, οι δαπάνες για την αγορά ασφαλιστικών προϊόντων δημιουργούν προστιθέμενη αξία και στηρίζουν θέσεις εργασίας σε μια αλυσίδα από οικονομικές δραστηριότητες.

Η δραστηριότητα που δημιουργείται στο σύνολο της αλυσίδας αξίας και υπερβαίνει την άμεση δραστηριότητα στον κλάδο ασφάλισης ονομάζεται «έμμεση επίδραση» (indirect effect) στην ορολογία της ανάλυσης κοινωνικοοικονομικών επιδράσεων. Οι (άμεσα και έμμεσα) εργαζόμενοι αμείβονται και στη συνέχεια δαπανούν τον μισθό τους για αγορές αγαθών και υπηρεσιών, δημιουργώντας έσοδα σε κλάδους και επιχειρήσεις που παρέχουν αυτά τα αγαθά και υπηρεσίες (προκαλούμενη ή επαγόμενη επίδραση – induced effect). Η συνολική συνεισφορά του κλάδου ασφάλισης στην οικονομία είναι το άθροισμα της άμεσης, έμμεσης και προκαλούμενης επίδρασης.

Επίδραση στο ΑΕΠ

Η άμεση και έμμεση συμβολή της ιδιωτικής ασφάλισης στην Ελλάδα εκτιμάται σε €2,2 δισ. σε όρους Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος και αντιστοιχεί στο 1,0% του ΑΕΠ της χώρας το 2022. Λαμβάνοντας υπόψη και την επίδραση από την καταναλωτική δαπάνη των εργαζομένων στους κλάδους που συμμετέχουν στην αλυσίδα αξίας του κλάδου ιδιωτικής ασφάλισης (προκαλούμενη ή επαγόμενη επίδραση), η συνολική συνεισφορά του κλάδου ασφάλισης στην ελληνική οικονομία το 2022 εκτιμάται σε €2,5 δισ. ή 1,2% του ΑΕΠ (Διάγραμμα 4.4).

Διάγραμμα 4.4

Συνολική επίδραση της ιδιωτικής ασφάλισης στο ΑΕΠ, 2022

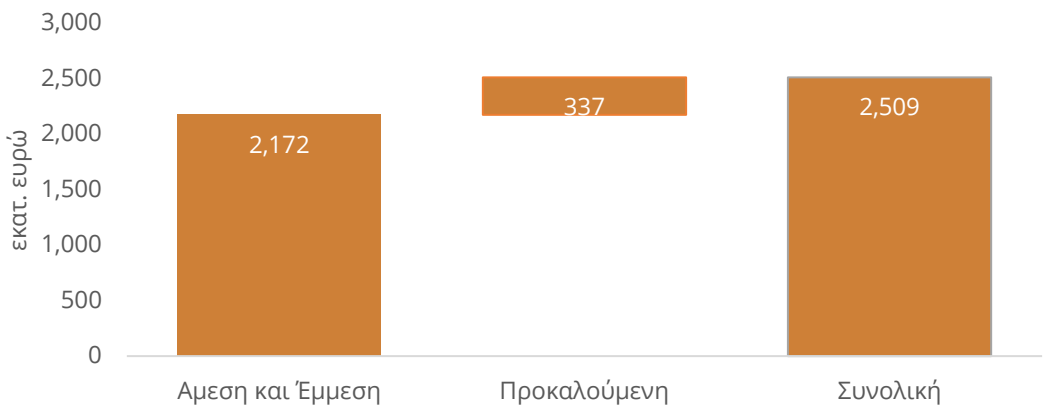

Πηγή: Ανάλυση ΙΟΒΕ.

Συνεισφορά στην απασχόληση

Σημαντική είναι η συνεισφορά του κλάδου της ιδιωτικής ασφάλισης και στην απασχόληση, παράμετρος με έντονη οικονομική και κοινωνική διάσταση. Η άμεση και έμμεση επίδραση της αλυσίδας αξίας της ιδιωτικής ασφάλισης εκτιμάται σε 39,8 χιλ. θέσεις εργασίας (σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης) που αντιστοιχεί με το 0,8% της συνολικής απασχόλησης στην Ελλάδα το

2022. Η συνολική συμβολή της αλυσίδας αξίας του κλάδου ιδιωτικής ασφάλισης στην απασχόληση εκτιμάται σε 49,7 χιλ. θέσεις εργασίας (Διάγραμμα 4.5). Το επίπεδο αυτό ισοδυναμεί με το 1,0% της συνολικής απασχόλησης στην Ελλάδα το 2022. Με αυτό τον τρόπο, κάθε άμεση θέση εργασίας στον κλάδο ιδιωτικής ασφάλισης υποστηρίζει άλλες 5,7 θέσεις εργασίας στην ελληνική οικονομία.

Διάγραμμα 4.5

Συνολική επίδραση της ιδιωτικής ασφάλισης στην απασχόληση, 2022

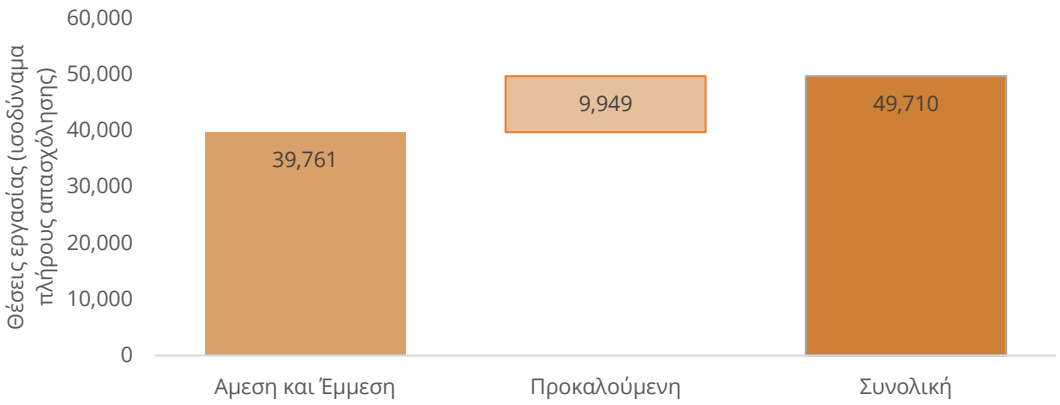

Πηγή: Ανάλυση ΙΟΒΕ.

Συνεισφορά στα δημόσια έσοδα

Η παροχή υπηρεσιών από τον κλάδο ιδιωτικής ασφάλισης συνεισφέρει στα φορολογικά έσοδα του κράτους και στις εισπράξεις των ταμείων κοινωνικής ασφάλισης. Ειδικότερα, τα έσοδα του κράτους από φόρους και εισφορές που προκύπτουν από τις δραστηριότητες στην αλυσίδα αξίας του κλάδου ιδιωτικής ασφάλισης (άμεση και έμμεση συμβολή του κλάδου της ιδιωτικής ασφάλισης στα δημόσια έσοδα) εκτιμώνται σε €921 εκατ. και αποτελούν το 1,7% των φορολογικών εσόδων του κράτους το 2022. Συμπεριλαμβανομένων των προκαλούμενων επιδράσεων, η συνολική συνεισφορά του κλάδου της ιδιωτικής ασφάλισης στα δημόσια έσοδα εκτιμάται σε €1,12 δισ., αποτελώντας το 2,0% των φορολογικών εσόδων του κράτους (Διάγραμμα 4.6).

Διάγραμμα 4.6

Συνολική επίδραση της ιδιωτικής ασφάλισης στα δημόσια έσοδα, 2022

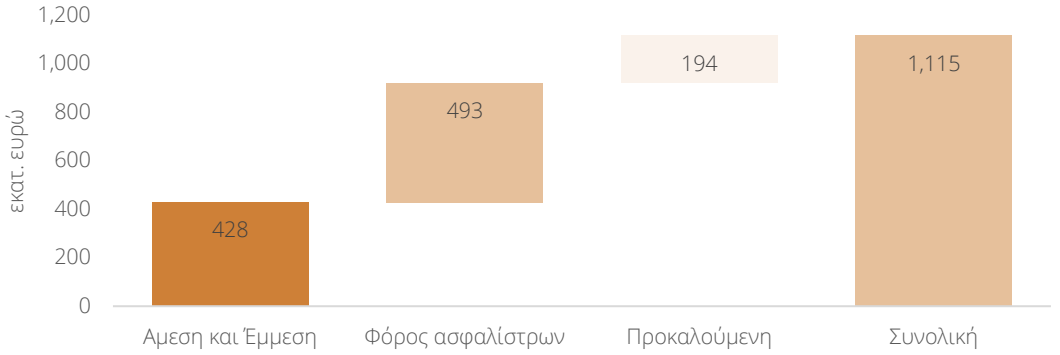

Πηγή: Ανάλυση ΙΟΒΕ *Περιλαμβάνονται οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης.

Συμπεράσματα

Η εγχώρια ασφαλιστική αγορά συνέχισε και το 2022 την αναπτυξιακή της πορεία. Ωστόσο, σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η απόσταση του βαθμού διείσδυσης στην Ελλάδα και στους δύο βασικούς κλάδους ασφάλισης παραμένει μεγάλη, ακόμα και αν ληφθούν υπόψη οι διαφορές στο επίπεδο του εισοδήματος.

Εκτός από το επίπεδο του κατά κεφαλή ΑΕΠ, οι διαφορετικοί βαθμοί διείσδυσης της ιδιωτικής ασφάλισης στην Ελλάδα σε σύγκριση με άλλα ευρωπαϊκά κράτη εξηγούνται από παράγοντες όπως η μη θεσμοθέτηση συμπληρωματικού ρόλου της ιδιωτικής ασφάλισης στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, η έλλειψη εφαρμογής φορολογικών κινήτρων, η αντίληψη των πολιτών για το «δίχτυ» προστασίας που οφείλει να παρέχει το ελληνικό κράτος σε περίπτωση συμβάντων που προκαλούν μεγάλες ζημιές, οι λιγότερες ρυθμίσεις για υποχρεωτική ασφάλιση σε κλάδους εκτός των οχημάτων και η ελλιπής βασική χρηματοοικονομική εκπαίδευση των πολιτών.

Η συνεισφορά του κλάδου ασφάλισης στην ελληνική οικονομία είναι ιδιαίτερα σημαντική τόσο σε όρους ΑΕΠ όσο και σε όρους απασχόλησης και δημοσίων εσόδων. Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι έμμεσες (πολλαπλασιαστικές) επιδράσεις από τη δραστηριότητα του κλάδου, αλλά και οι καταλυτικές επιδράσεις, τόσο σε οικονομικό επίπεδο (σταθερότητα βιοτικού επιπέδου, ενίσχυση επιχειρηματικότητας και ανάπτυξης, δημοσιονομικές και άλλες μακροοικονομικές επιδράσεις, κ.ά.), όσο και σε κοινωνικό επίπεδο (ενίσχυση της κοινωνικής σταθερότητας, διαφύλαξη θέσεων εργασίας στην οικονομία, πρόληψη και διαχείριση των κινδύνων, κ.ά.), οι οποίες όμως είναι δύσκολο να ποσοτικοποιηθούν.

Με δεδομένη τη σημαντική συνεισφορά της ιδιωτικής ασφάλισης στην ελληνική οικονομία, αλλά και τον χαμηλό βαθμό διείσδυσης σε σύγκριση με τις πιο αναπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες, θα μπορούσαν να εξεταστούν η παροχή κινήτρων (φορολογικών και άλλων) για μακροχρόνια αποταμίευση / συντάξεις / υγεία, καθώς και η εισαγωγή σχημάτων υποχρεωτικών ασφαλίσεων κατοικιών (π.χ. για φυσικές καταστροφές, σεισμούς), μέσω της συνεργασίας του δημοσίου με τον τομέα της ιδιωτικής ασφάλισης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Διάγραμμα 1

Ρυθμός Μεταβολής ετήσιου πραγματικού ΑΕΠ, γ΄ τριμ. 2023 (*)

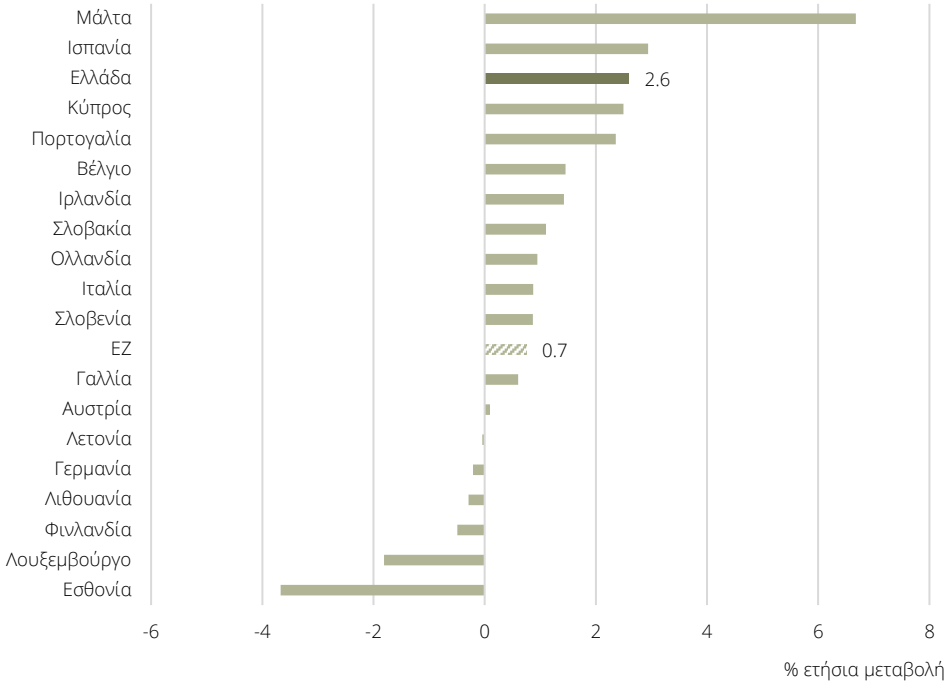

(*) Ετησιοποιημένα στοιχεία ΑΕΠ (κινητός μέσος όρος 4 τριμήνων, έως και το γ΄ τρίμ. 2023)

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 2

Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ, β΄ τρίμ. 2023

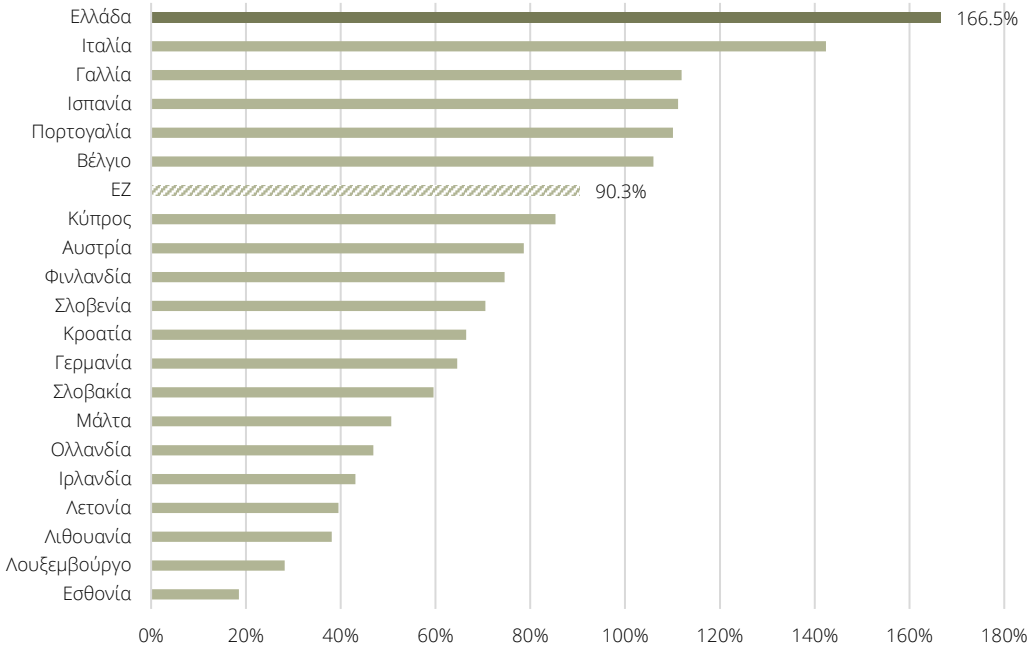

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 3

Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ, β΄τριμ. 2023

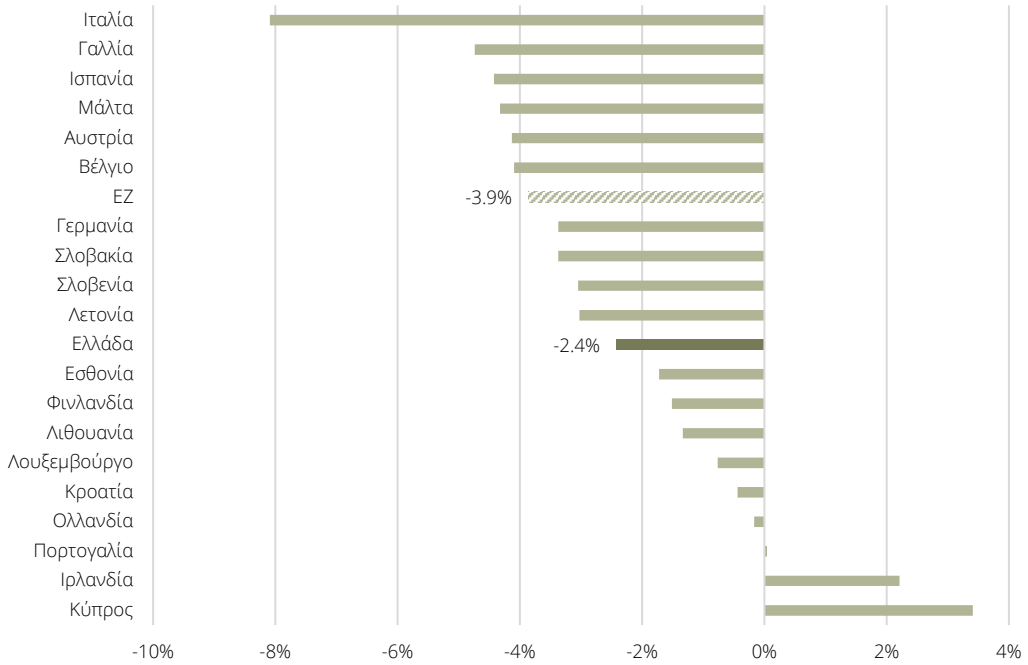

(*) Ετησιοποιημένα στοιχεία (κινητός μέσος όρος 4 τριμήνων, έως και το β΄ τρίμ. 2023)

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 4

Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, Ιανουάριος - Δεκέμβριος 2023

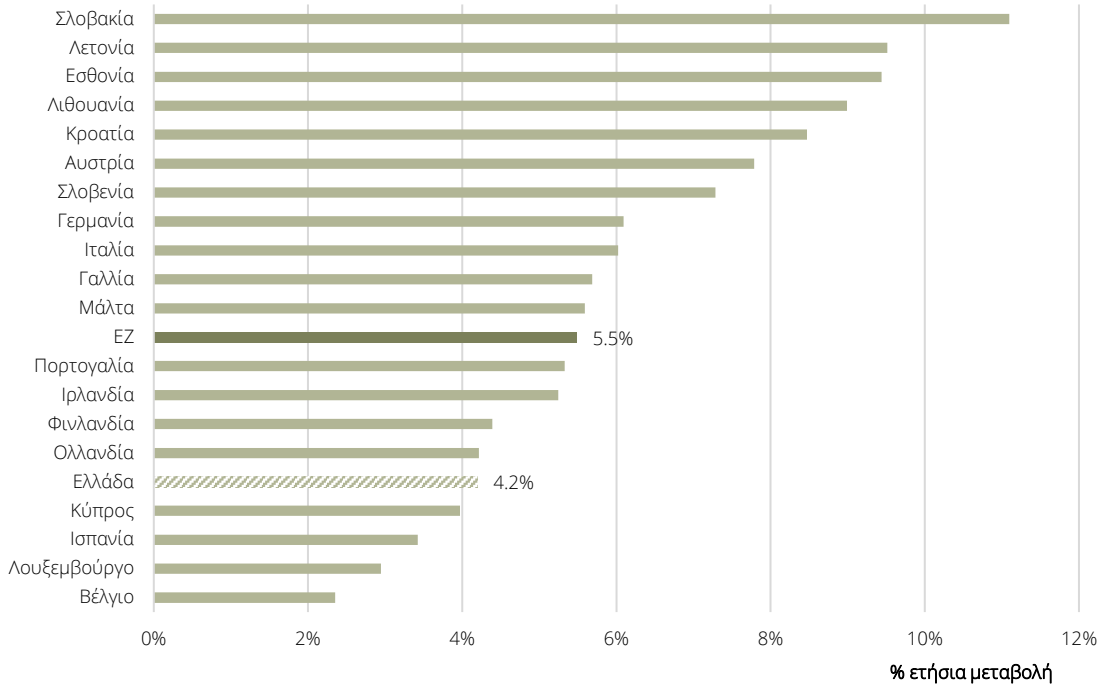

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 5

Απασχόληση, γ΄ τρίμ. 2023 (*)

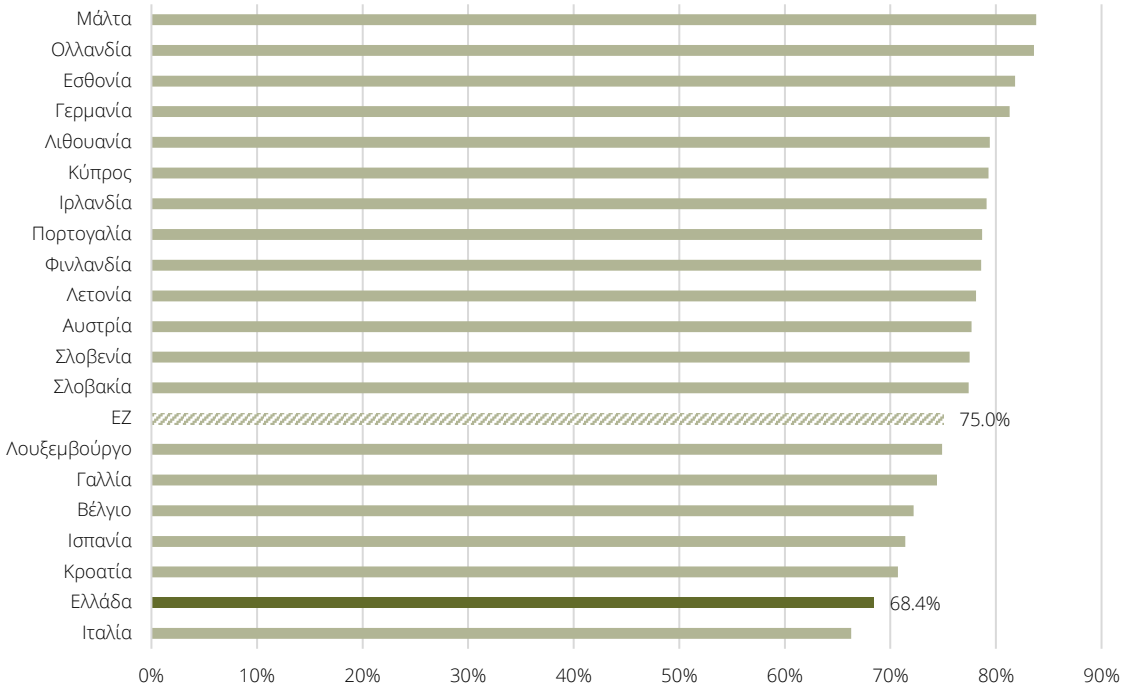

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 20-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα **6**

Μεταβολή απασχόλησης, γ΄ τρίμ. 2023 (*)

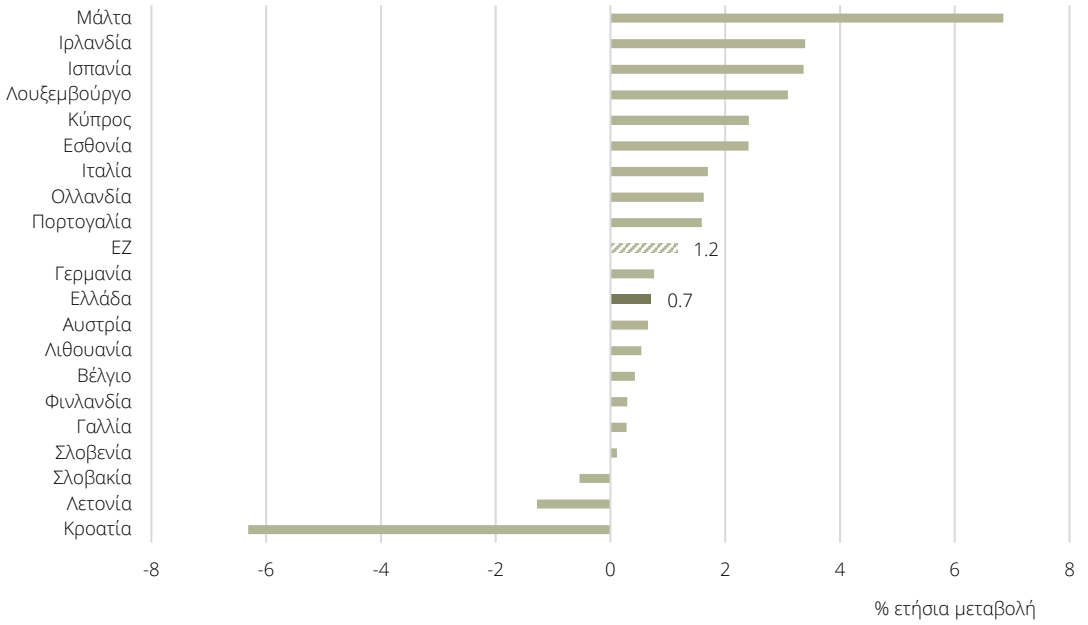

(*) αφορά απασχολούμενους ηλικίας 20-64 ετών

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 7

Ανεργία, γ΄ τρίμ. 2023 (*)

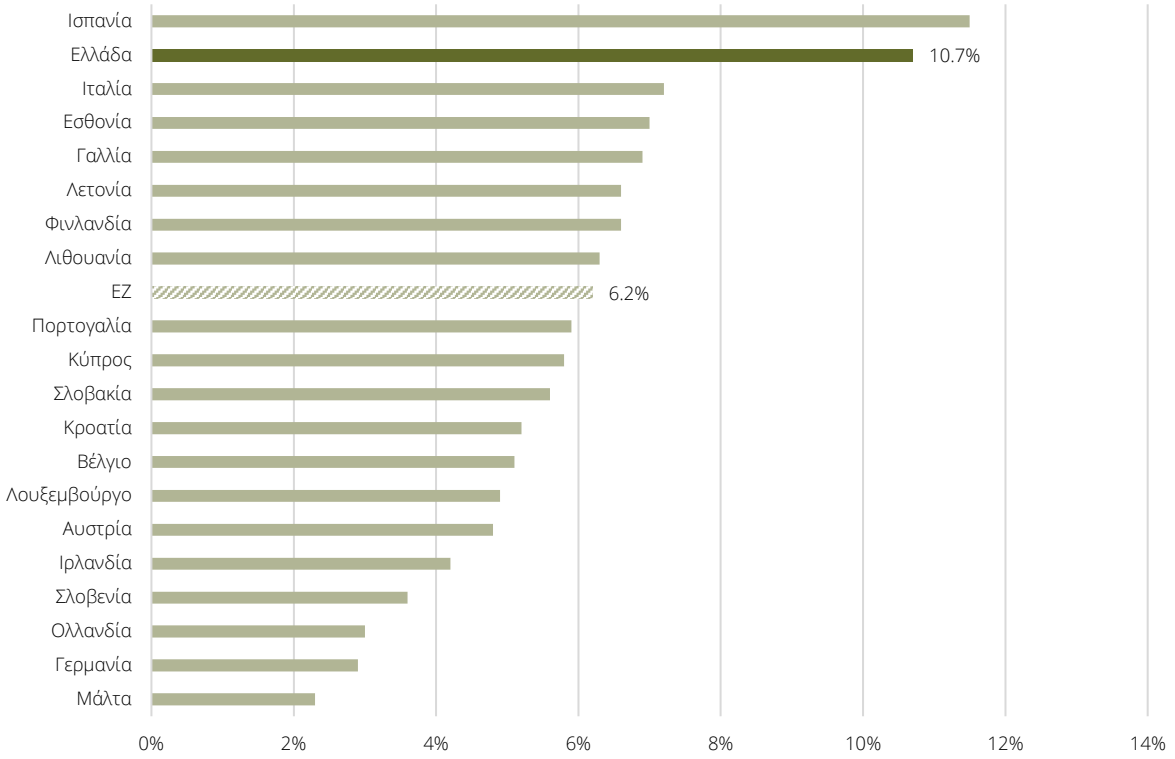

(*) % ανέργων ηλικίας 20-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου ενεργού πληθυσμού, εποχικά διορθωμένα στοιχεία

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat